

**Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi ulkomaalaislain
sekä säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säi-
löönottoyksiköstä annetun lain muuttamisesta**

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi ulkomaalaislakia sekä säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä annettua lakia.

Ulkomaalaislakia ehdotetaan muutettavan siten, että siinä kiellettäisiin ilman huoltajaa maassa olevien turvapaikanhakijalasten säilöönotto ja täsmennettäisiin muutoin lapsen säilöön ottamista koskevaa sääntelyä. Alle 15-vuotiasta ilman huoltajaa olevaa lasta ei saisi ottaa säilöön edes sen jälkeen, kun hänen maasta poistamistaan koskeva päätös on tullut täytäntöönpanokelpoiseksi. Tätä vanhempien ilman huoltajaa maassa olevien lasten säilöönottoa maastapoistamisen turvaamiseksi rajoitettaisiin ja täsmennettäisiin muutoin lapsen säilöön ottamista koskevaa sääntelyä.

Säilöön ottamisen edellytyksiä, tietojen antamista säilöön otetulle ja säilöön otetun si-

joittamista ehdotetaan täsmennettävän vastaanottodirektiivin täytäntöönpanon johdosta.

Lisäksi ilmoittautumisvelvollisuutta ehdotetaan muutettavaksi siten, että siitä tulisi toimivampi vaihtoehto säilöön ottamiselle. Lakiin lisättäisiin mahdollisuus järjestää säilöön ottamista koskeva oikeudenkäynti videoneuvottelua tai muuta soveltuvaa teknistä tiedonvälitystapaa hyödyntäen.

Säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä annettuun lakiin ehdotetaan muutoksia, joilla toisaalta pyritään parantamaan vastaanottodirektiivin edellyttämin tavoin haavoittuvassa asemassa olevien säilöön otettujen ulkomaalaisten asemaa ja oloja, ja toisaalta parantamaan kansallisista tarpeista johtuen säilöönottoyksikön sekä sen asiakkaiden ja henkilökunnan turvallisuutta.

Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan vuoden 2015 alusta.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ	1
SISÄLLYS	2
YLEISPERUSTELUT	4
1 JOHDANTO	4
2 NYKYTILA	4
2.1 Lainsäädäntö ja käytäntö	4
Yleistä	4
Säilöön ottamisen edellytykset	4
Säilöön ottamista koskeva menettely	5
Lapsen ottaminen säilöön	5
Säilöön otetun ulkomaalaisen päästäminen vapaaksi	5
Säilöönnoton vaihtoehdot	6
Säilöönottoyksikkö ja sen toiminta	6
Säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelu	7
2.2 Kansainvälinen kehitys sekä ulkomaiden ja EU:n lainsäädäntö	8
Lapsen ottaminen säilöön	8
Vastaanottodirektiivi	12
2.3 Nykytilan arviointi	12
Turvaamistoimet ulkomaalaislaissa	12
Lapsen säilöön ottaminen	13
Säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä annettu laki ..	14
Vastaanottodirektiivi	14
3 ESITYKSEN TAVOITTEET JA KESKEISET EHDOTUKSET	20
3.1 Lapsen säilöön ottaminen	20
3.2 Säilöönottoyksikkö ja sen toiminta	20
3.3 Vastaanottodirektiivin täytäntöönpano	20
3.4 Videoneuvottelun mahdollistaminen säilöönotto-oikeudenkäynneissä	21
4 ESITYKSEN VAIKUTUKSET	21
4.1 Taloudelliset vaikutukset	21
4.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan	22
4.3 Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvovaikutukset	22
4.4 Vaikutukset lapseen	23
5 ASIAN VALMISTELU	23
5.1 Valmisteluvaiheet ja -aineisto	23
5.2 Lausunnot ja niiden huomioon ottaminen	23
6 RIIPPUVUUS MUISTA ESITYKSISTÄ	24
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	25
1 LAKIEHDOTUSTEN PERUSTELUT	25
1.1 Ulkomaalaislaki	25
1.2 Säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä annettu laki	36
2 TARKEMMAT SÄÄNNÖKSET JA MÄÄRÄYKSET	51
3 VOIMAANTULO	51
4 SUHDE PERUSTUSLAKIIN JA SÄÄTÄMISJÄRJESTYS	51
4.1 Yleistä	51
4.2 Ulkomaalaislaki	52
4.3 Säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä annettu laki	55

LAKIEHDOTUKSET	59
Laki ulkomaalaislain muuttamisesta	59
Laki säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä annetun lain muuttamisesta	63
LIITE	75
RINNAKKAISTEKSTIT	75
Laki ulkomaalaislain muuttamisesta	75
Laki säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä annetun lain muuttamisesta	84

YLEISPERUSTELUT

1 Johdanto

Valtioneuvoston tiedonantona (VNT 2/2011 vp) eduskunnalle annetun pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelmaan on kirjattu toimenpiteinä alaikäisten yksin tulleiden turvapaikanhakijoiden säilöön ottamisen kieltäminen ja vaihtoehtojen kehittämisen säilöönnotolle. Hallitusohjelma edellyttää myös, että kielteisestä turvapaikkapäätöksestä johtuvat käännytykset pannaan toimeen nykyistä nopeammin.

Kesäkuussa 2013 annetussa Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivissä 2013/33/EU kansainvälistä suojelua hakevien henkilöiden vastaanottoa jäsenvaltioissa koskevista vaatimuksista (uudelleenlaadittu) (jäljempänä *vastaanottodirektiivi*) säädetään kansainvälistä suojelua hakevan vastaanoton lisäksi mahdollisuudesta ottaa hakija säilöön sekä säilöönnoton aikaisesta kohtelusta. Direktiivi on pantava kansallisesti täytäntöön viimeistään 20 päivänä heinäkuuta 2015.

Säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönnottoyksiköstä annetun lain (116/2002) soveltamisesta on Helsingin säilöönnottoyksikössä saatu yli kymmenen toimintavuoden kuluessa kokemusta, jonka perusteella on todettu tarve erityisesti yksikön järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämistä koskevien säännösten täsmentämiseen ja täydentämiseen. Toisen säilöönnottoyksikön perustaminen vuoden 2014 kuluessa Joutsenon vastaanottokeskuksen yhteyteen tuo säilöönnottoimintaan uuden ulottuvuuden.

2 Nykytila

2.1 Lainsäädäntö ja käytäntö

Yleistä

Säilöönnotolla tarkoitetaan ulkomaalaislain (301/2004) nojalla hallinnollisin perustein tapahtuvaa ulkomaalaisen vapauteen kohdistuvaa pakkokeinoa, mikä lähtökohtaisesti toteutetaan turvapaikanhakijoiden vastaanotto-

keskuksen yhteyteen perustetussa säilöönnottoyksikössä.

Viime vuosina on tehty vuosittain noin 1 500 ulkomaalaislain mukaista säilöönnottopäätöstä. Päätösten kokonaismäärän vaihteluväli on ollut 1 359—1 678. Poliisin tilaston mukaan säilöönnoton kesto kattaen sekä Met-sälän säilöönnottoyksikköön että poliisin tiloihin sijoitetut oli vuosina 2010—2013 keskimäärin 11,8 vuorokautta.

Säilöön ottamisen edellytykset

Säilöön ottamisen edellytyksistä säädetään ulkomaalaislain 121 §:ssä. Ulkomaalainen voidaan lain 118—120 §:ssä säädettyjen muiden turvaamistoimien sijasta määrätä otettavaksi säilöön, jos hänen henkilökohtaiset tai muut olot huomioon ottaen on perusteltua aihetta olettaa, että hän piileskelemällä, pakenemalla tai muulla tavoin menetellen estää tai huomattavasti vaikeuttaa itseään koskevaa päätöksentekoa tai maasta poistamistaan koskevan päätöksen täytäntöönpanoa.

Ulkomaalainen voidaan niin ikään ottaa muiden turvaamistoimien sijasta säilöön, jos se on tarpeen ulkomaalaisen epäselvän henkilöllisyyden selvittämiseksi tai ulkomaalaisen henkilökohtaiset ja muut olot huomioon ottaen on perusteltua aihetta olettaa hänen syyllistyvän rikokseen Suomessa. Otettaessa ulkomaalainen säilöön epäselvän henkilöllisyyden perusteella edellytetään, että hän on asiaa käsiteltäessä esittänyt epäluotettavia tietoja tai kieltäytynyt tietojen antamisesta taikka muutoin käy ilmi, ettei henkilöllisyyttä voida pitää selvänä.

Vuosina 2010—2013 keskimäärin 81 prosenttia säilöönotoista tehtiin maasta poistamiseen liittyvällä perusteella. Tilastoiduista yksittäisistä säilöönnotto-perusteista yleisin oli käännyttämissä päätöksien täytäntöönpanon valmistelu, joka oli säilöönnoton peruste 43 prosentissa säilöönnottopäätöksistä. Säilöönnotto-peruste on ollut maahantulon edellytysten selvittäminen keskimäärin 16 prosentissa ja epäselvän henkilöllisyyden selvittäminen keskimäärin 1 prosentissa säilöönnottopäätök-

siä. Vuonna 2013 maassa oleskelleille ulkomaalaisille tehtiin yhteensä 5 511 maastapoistamispäätöstä. Samaan aikaan tehtiin maasta poistamiseen liittyvällä perusteella 1 335 säilöönottopäätöstä. Näin ollen maasta poistamisia turvattiin säilöönnotolla alle neljänneksessä tapauksista.

Säilöön ottamista koskeva menettely

Säilöön ottamisesta päättämisestä ja säilöön otetun sijoittamisesta säädetään ulkomaalaislain 123 §:ssä. Lain 124 §:n mukaan säilöön ottamisesta päättäneen virkamiehen on viipymättä ja viimeistään säilöön ottamista seuraavana päivänä ilmoitettava asiasta säilyttämispaikkakunnan käräjäoikeudelle tai kiireellisessä tapauksessa muullekin käräjäoikeudelle.

Käräjäoikeuden on otettava säilöön ottamista koskeva asia käsiteltäväksi viipymättä ja viimeistään neljän vuorokauden kuluttua säilöön ottamisesta. Jos henkilö on otettu säilöön säilöönottoyksikön sijasta poliisin pidätystiloihin kaukana lähimmästä säilöönottoyksiköstä, on käräjäoikeuden otettava asia käsiteltäväksi viipymättä ja viimeistään vuorokauden kuluttua ilmoituksesta.

Lapsen ottaminen säilöön

Edellä kerrottuja säilöön ottamisen edellytyksiä ja menettelyä koskevia säännöksiä sovelletaan myös lapsiin. Säilöön voidaan kyseisten säännösten perusteella ottaa sekä ilman huoltajaa että huoltajansa tai huoltajiensa kanssa maahan tulleita lapsia. Lain 122 § koskee erityisesti lapsen säilöön ottamista. Sen mukaan ennen alle 18-vuotiaan säilöön ottamista on kuultava sosiaaliviranomaisen edustajaa.

Lain 6 § sisältää säännökset ulkomaalaislain soveltamisesta alaikäisiin. Sen mukaan ulkomaalaislain nojalla tapahtuvassa päätöksenteossa, joka koskee kahdeksaatoista vuotta nuorempaa lasta, on erityistä huomiota kiinnitettävä lapsen etuun sekä hänen kehitykseensä ja terveyteensä liittyviin seikkoihin. Lisäksi säädetään lapsen kuulemisesta ja

lasta koskevien asioiden käsittelemisestä kiireellisesti.

Lain 123 §:n 5 momentin mukaan alle 18-vuotias voidaan sijoittaa poliisiin ja rajavartiolaitoksen pidätystiloihin vain, jos myös hänen huoltajansa tai muu täysi-ikäinen perheenjäsenensä on otettu säilöön poliisiin tai rajavartiolaitoksen pidätystiloihin. Säännöksen perusteella ilman huoltajaa olevat lapset sijoitetaan säilöönottoyksikköön.

Kuten edellä on kerrottu, henkilöllisyyden ja maahantuloedellytysten selvittämisen perusteella tehtyjen säilöönottojen määrä on alhainen. Näin ollen myös kansainvälistä suojelua hakevia lapsia otetaan harvoin säilöön. Käytännössä säilöönottoon joudutaan turvautumaan kielteisen oleskelulupapäätöksen ja siihen liittyvän maastapoistamispäätöksen saaneen henkilön kohdalla sen jälkeen, kun muut turvaamistoimet on todettu tehottomiksi, jotta kyetään estämään henkilön mahdollinen katoaminen ennen maasta poistamista koskevan päätöksen täytäntöönpanoa. Tämä pätee myös lasten kohdalla.

Metsälän säilöönottoyksikön asiakastilastojen mukaan vuonna 2013 yksikön asiakkaina oli yhteensä 41 alaikäistä, joista kymmenen oli ilman huoltajaa. Säilöönoton keskimääräinen kesto kaikkien alaikäisten kohdalla oli 10,1 vuorokautta ja ilman huoltajaa olevien kohdalla 13,1 vuorokautta. Ilman huoltajaa säilöön otettujen ikäjakauma oli 15 vuodesta ja neljästä kuukaudesta 17 vuoteen ja viiteen kuukauteen. Huoltajansa kanssa säilöön otettujen kohdalla ikäjakauma oli 14 vuorokaudesta 14 vuoteen ja viiteen kuukauteen. Metsälän säilöönottoyksikön asiakkaina on aiempina vuosina ollut ilman huoltajaa olevia alaikäisiä seuraavasti: neljä vuonna 2012, neljä vuonna 2011, kolme vuonna 2010, 15 vuonna 2009, seitsemän vuonna 2008 ja neljä vuonna 2007.

Säilöön otetun ulkomaalaisen päästäminen vapaaksi

Ulkomaalaislain 126 §:n mukaan käräjäoikeuden on määrättävä säilöön otettu ulkomaalainen päästettäväksi heti vapaaksi, jos edellytyksiä säilössä pitämiselle ei ole. Kärä-

jäoikeuden on lain 128 §:n mukaan otettava omasta aloitteestaan säilöön ottamista koskeva asia uudelleen tutkittavaksi aina viimeistään kahden viikon kuluttua päätöksestä, jolla kärjäjäoikeus on määrännyt ulkomaalaisen pidettäväksi edelleen säilössä.

Lain 127 §:n mukaan asiaa käsittelevän viranomaisen on määrättävä säilöön otettu päästettäväksi heti vapaaksi, kun edellytyksiä säilössä pitämiselle ei enää ole. Säilöön otettu on päästettävä vapaaksi viimeistään kuuden kuukauden kuluttua säilöönottopäätöksestä. Säilöönottoaika voi kuitenkin olla tätä pidempi, ei kuitenkaan yli 12 kuukautta, jos säilöön otettu ei tee yhteistyötä palauttamisen toteuttamiseksi tai kolmannelta valtiolta ei saada tarvittavia paluusiakirjoja ja maasta poistamisen täytäntöönpano viivästyy näistä syistä. Edellä kerrotut enimmäisajat säilöönnotolle lisättiin lakiin vuonna 2011 voimaan tulleella lakimuutoksella (195/2011) jäsenvaltioissa sovellettavista yhteisistä vaatimuksista ja menettelyistä laittomasti oleskelevien kolmansien maiden kansalaisten palauttamiseksi annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin (2008/115/EY, jäljempänä *paluudirektiivi*) kansalliseksi voimaansaattamiseksi.

Säilöönnoton vaihtoehdot

Säilöön ottamiselle vaihtoehtoisista turvaamistoimista säädetään ulkomaalaislain 118—120 §:ssä. Ne ovat ilmoittautumisvelvollisuus, matkustusasiakirjan ja matkalipun luovuttaminen poliisiin tai rajatarkastusviranomaisen haltuun, olinpaikan ilmoittaminen poliisille tai rajatarkastusviranomaiselle ja vakuuden asettaminen. Säilöön ottamisen vaihtoehdoista käytetyin on ilmoittautumisvelvollisuus.

Ennen ulkomaalaisen säilöön ottamista arvioidaan aina ensin mahdollisuus turvautua muihin ulkomaalaislaissa säädettyihin turvaamistoiimiin. Ulkomaalaislain 5 §:ssä säädetään ulkomaalaisen oikeuksien kunnioittamisesta. Sen mukaan lakia sovellettaessa ei ulkomaalaisen oikeuksia saa rajoittaa enempää kuin on välttämätöntä. Tämä hallinnossa yleisesti noudatettava suhteellisuusperiaate

vahvistaa ensisijaista turvautumista laissa säädettyihin säilöönottoa lievempiin turvaamistoiimiin.

Vaihtoehtoisten turvaamistoiimien käytöstä ei ole valtakunnallisesti kattavaa tilastoa, mikä tekee kokonaisvaltaisen arvioinnin niiden määrällisestä käytöstä hankalaksi. Tältä osin tilanne kuitenkin parantunee poliisiasian toiminnanohjausjärjestelmän (VITJA) käyttöönoton myötä. Rajavartiolaitoksen tilastotietojen mukaan vuonna 2013 rajavartiolaitos teki 156 säilöönottopäätöstä, kun taas ilmoittautumisvelvollisuus määrättiin 222 tapauksessa, matkustusasiakirja otettiin haltuun turvaamistoimena 68 tapauksessa ja vakuuden asettamista käytettiin yhdessä tapauksessa. Vuonna 2012 vastaavat luvut olivat 122 säilöönottopäätöstä, 177 ilmoittautumisvelvollisuutta, 58 matkustusasiakirjan tai matkalipun haltuunottoa ja kolme vakuuden asettamista.

Käytännössä vaihtoehtoisia turvaamistoiimia käytetään aina kun ne katsotaan riittäviksi asian hoitamisen kannalta. Vaihtoehtoiisiin turvaamistoiimiin turvaututaan myös humanitaaristen syiden vuoksi. Pääsääntöisesti vaihtoehtoiset turvaamistoimet ovat osoittautuneet toimivaksi ratkaisuksi silloin, kun ne on alun perin harkittu tapaukseen soveltuviksi. Toisinaan tapauskohtaisessa harkinnassa kuitenkin epäonnistutaan ja säilöönnotolle vaihtoehtoisten turvaamistoiimien piirissä olleita henkilöitä on kadonnut turvaamistoiimista huolimatta.

Säilöönottoyksikkö ja sen toiminta

Tällä hetkellä Suomen ainoa säilöönottoyksikkö toimii Helsingin Metsälässä, Metsälän vastaanottokeskuksen yhteydessä, joka puolestaan on osa Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveysviraston organisaatiota. Asiakaspaikkoja säilöönottoyksikössä on yhteensä 40. Syksyllä 2014 valtion ylläpitämän Joutsenon vastaanottokeskuksen yhteyteen avataan uusi 30-paikkainen säilöönottoyksikkö. Säilöönottoyksikön yleisestä ohjauksesta, suunnittelusta ja valvonnasta vastaa Maahanmuuttovirasto.

Vuonna 2013 Metsälän säilöönottoyksikössä majoittui yhteensä 442 säilöön otettua ul-

komaalaista. Pääosa säilöön otetuista ulkomaalaisista on ollut miehiä. Naisten osuus Metsälän säilöönottoyksikön asiakkaista on ollut vuosina 2010—2013 keskimäärin 11 prosenttia. Vuonna 2013 säilöönottoyksiköön sijoitettiin 47 naista ja 41 alaikäistä, joista ilman huoltajaa oli kymmenen. Metsälän säilöönottoyksikössä vietetty aika vaihteli alle vuorokaudesta 206 vuorokauteen. Säilönoton keskipituus oli 32,6 vuorokautta ja mediaanipituus 18 vuorokautta.

Euroopan neuvoston kidutuksen ja epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen estämiseksi toimiva eurooppalainen komitea (CPT) tarkastaa järjestelmällisesti jäsenvaltioiden suljetut säilytystilat, joihin vapautensa menettäneet sijoitetaan. Näihin tiloihin kuuluu myös ulkomaalaisten säilöönottoyksikkö. Viimeisin tätä koskeva CPT:n tarkastus on tehty huhtikuussa 2008 ja tarkastusta koskeva raportti hyväksyttiin marraskuussa 2008. CPT:n arvion mukaan Metsälän säilöönottoyksikön toiminta on asianmukaista. CPT kuitenkin huomautti, että vaikka säilöön otettujen ulkomaalaisten mahdollisuudet päästä lääkärille ovat parantuneet, Metsälässä tulisi käynnistää välitön ja järjestelmällinen kaikkien uusien säilöön otettujen terveystarkastus sekä ryhtyä toimenpiteisiin ammattitaitoisen psykkinen tuen tarjoamiseksi ulkomaalaisille säilöön otetuille. CPT myös suositti uuden säilöönottoyksikön perustamista, jotta ulkomaalaislain nojalla vapautensa menettäneitä henkilöitä ei jouduttaisi sijoittamaan poliisin pidätystiloihin Metsälän säilöönottoyksikön ollessa täynnä. CPT on ilmoittanut, että se tekee seuraavan tarkastuskäynnin Suomeen vuonna 2014.

YK:n ihmisoikeusneuvosto totesi määräaikaistarkastelussaan vuonna 2012, että maahanmuuttajien säilöönottotilojen ruuhkautumiseen tulee puuttua lisäämällä olemassa olevien tilojen kapasiteettia tai järjestämällä lisää tiloja. YK:n rotusyrjinnän poistamista käsittelevä komitea (CERD) totesi Suomea koskevissa loppupäätelmissään vuodelta 2012, että säilöön otettujen turvapaikanhakijoiden sijoittaminen poliisin tiloihin tulisi lopettaa. Molemmissa suosituksissa todettiin

lisäksi, että vaihtoehtoja säilöönnotolle tulisi käyttää aina, kun se on mahdollista.

Eduskunnan apulaisoikeusasiamies suoritti tarkastuksen Metsälän säilöönottoyksikössä joulukuussa 2011. Hän totesi tarkastuskertomuksessaan (Dnro 4548/3/11) säilöönottoyksikön tilojen olevan siistit ja hyvässä kunnossa. Apulaisoikeusasiamies kiinnitti huomiota siihen, että säilöönottoyksikössä asuvien oikeudelliseen asemaan, mukaan lukien oikeusprosessi tai mahdollinen maasta poistamisen tilanne, liittyvää yleistä informaatiota tulisi mahdollisuuksien mukaan lisätä. Lisäksi säilöön otetuilla tulisi olla nykyistä enemmän tietoa suljettujen laitosten toiminnan lainmukaisuutta valvovista elimistä, kuten eduskunnan oikeusasiamiehestä. Tarkastuskäynnillä heräsi myös kysymys säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä annetun lain erillään säilyttämistä koskevan 8 §:n soveltamisesta, erityisesti erillään säilytettävälle annettavasta omaisuudesta.

Eduskunnan oikeusasiamies suoritti ennalta ilmoittamattoman tarkastuksen Metsälän säilöönottoyksikössä marraskuussa 2013. Tarkastuksessa ei noussut esiin säilöönottoyksikköön tai sen toimintaan liittyvää erityistä huomioitavaa.

Säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelu

Säilöönottoyksikössä on asukkaina sekä päätöstä odottavia kansainvälistä suojelua hakevia että maastapoistamispäätöksen saaneita henkilöitä, joiden voidaan muun muassa epäillä piileskelevän tai joiden henkilöllisyys on edelleen epäselvä. Joukossa voi olla myös rikosperusteella maasta poistettavia henkilöitä. Säilöönottoyksikössä toteutetaan rangaistuslaitoksista poiketen vastaanoton yleisiä sosiaalityöhön sekä palvelujen ja tuen antamiseen perustuvia periaatteita pitäen lähtökohtana, etteivät säilöön otetut ulkomaalaiset ole rikollisia. Säilöönottoyksikön henkilökunnan osaaminen on keskeisessä asemassa, jotta sekä asiakkaille että henkilökunnalle voidaan taata turvallinen ja sosiaalityön käytäntöjen arvopohjalle perustuva työ- ja maajoittumisympäristö.

Säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä annetun lain 2 luvussa säädetään säilöön otetun ulkomaalaisen kohtelusta. Lain 4 §:n mukaan säilöön otettua ulkomaalaista on kohdeltava oikeudenmukaisesti ja hänen ihmisarvoaan kunnioittaen. Hänen oikeuksiaan ei saa lain säännösten nojalla rajoittaa enempää kuin säilöäpidon tarkoitus ja varmuus sekä turvallisuuden ja järjestyksen säilyttäminen välttämättä edellyttävät. Lain 5 § edellyttää, että säilöön otetuille ulkomaalaisille tiedotetaan heidän oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan. Säilöön otettujen ulkomaalaisten yhteydenpito-oikeudesta säädetään lain 6 §:ssä.

Säilöön otettujen ulkomaalaisten toimeentulon ja huolenpidon järjestämisestä säädetään lain 3 luvussa. Säilöönottoyksikössä järjestetään majoitus ja täysi ylläpito, tulkkipalveluja sekä välttämätön perustarpeiden turva.

Säilöön otetun ulkomaalaisen oikeuksia voidaan rajoittaa 4 luvun säännösten nojalla. Säilöön otetulle ulkomaalaiselle voidaan tehdä turvatarkastuksia tai henkilöntarkastuksia, ja häneltä voidaan ottaa pois laissa kielletyt esineet ja aineet. Lain 8 §:n nojalla ulkomaalaista voidaan laissa säädettyjen edellytysten täytyessä säilyttää erillään muista säilöön otetuista tai hänet voidaan sijoittaa lain 9 §:n mukaisesti poliisin pidätystiloihin.

2.2 Kansainvälinen kehitys sekä ulkomaiden ja EU:n lainsäädäntö

Lapsen ottaminen säilöön

Kansainvälinen kehitys

Yhdistyneiden kansakuntien (YK) lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen (SopS 59—60/1991) 37 artiklassa sopimusvaltiot sitoutuvat siihen, että lapsen vapaudenriistoon turvaudutaan vasta viimeisenä ja mahdollisimman lyhytaikaisena keinona. Lapsen oikeuksien komitea on yleiskommentissaan nro 6 vuodelta 2005 täsmentänyt säännöstä toteamalla, ettei lasta tule ottaa säilöön yksinomaan sen vuoksi, että hän on yksin tai ilman huoltajaa, tai hänen maassa oleskeluunsa liittyvien näkökohtien vuoksi. Jos kuitenkin säi-

löönotto poikkeuksellisesti muista syistä on oikeutettu, sen tulee tapahtua yleissopimuksen 37 artiklan edellyttämällä tavalla. Lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen 22 artikla edellyttää sopimusvaltioiden ryhtyvän tarpeellisiin toimiin taatakseen, että kansainvälistä suojelua hakeva lapsi saa asianmukaista suojelua ja humanitaarista apua voidakseen nauttia yleissopimuksessa ja muissa kansainvälisissä ihmisoikeuksia ja humanitaarista oikeutta koskevista asiakirjoissa tunnustettuja oikeuksia.

Lapsen oikeuksien komitea on syyskuussa 2011 hyväksymissään Suomea koskevissa päätelmissä (CRC/C/FIN/CO/4) ilmaissut huolensa siitä, että turvapaikkaa hakevia lapsia otetaan säilöön. Komitea suositti, että Suomi varmistaisi sen, että turvapaikanhakijalapsia otetaan säilöön vasta viimesijaisena toimenpiteenä ja mahdollisimman lyhyeksi ajaksi, kun muut vaihtoehdot toimet eivät ole mahdollisia. YK:n kidutuksen vastainen komitea on toukokuussa 2011 hyväksymissään päätelmissä suositellut Suomelle, että se varmistaisi, ettei ilman huoltajaa saapuneita alaikäisiä tai omaisistaan eroon joutuneita alaikäisiä oteta säilöön ilman oikeudenkäyntiä (CAT/C/SR.1011 ja CAT/C/SR.1012).

Geneven pakolaissopimuksen (SopS 77/1968) 31 artikla edellyttää, että sopimusvaltiot eivät ryhdy rankaisutoimenpiteisiin laittoman maahan saapumisen tai oleskelun johdosta sellaisia pakolaisia kohtaan, jotka tulevat suoraan maasta, jossa he joutuisivat vainotuiksi, jos he ilmoittautuvat viipymättä viranomaisille ja esittävät hyväksyttäviä syitä laittomalle saapumiselleen tai oleskelulle. YK:n pakolaisjärjestön (UNHCR) toimeenpaneva komitea on vuonna 1986 antamissaan päätelmissä no. 44 (XXXVII) koskien pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden säilöönottoa todennut, että säilöönottoa tulisi tavallisesti välttää, ja ottanut kantaa, missä tilanteissa turvapaikanhakijoiden säilöönottoon voitaisiin turvautua, jos se arvioidaan välttämättömäksi.

UNHCR on antanut vuonna 2012 turvapaikanhakijoiden säilöönottoa koskevat ohjeistukset (Guidelines on the Applicable Criteria and Standards relating to the Detention of

Asylum-Seekers and Alternatives to Detention). Ohjeistuksen lähtökohtana on, että turvapaikanhakijoiden säilöönnoton tulisi olla viimesijainen vaihtoehto ja kestoaltaan mahdollisimman lyhyt. Säilöönottoon voidaan ohjeistuksen mukaan turvautua ainoastaan silloin, kun se yksittäistapauksessa on tarpeellista ja suhteellisuusperiaatteen mukaista. Ohjeistuksen mukaan lapsia ei tulisi pääsääntöisesti ottaa lainkaan säilöön. Lisäksi ohjeistuksessa erotellaan yksin tulleet ja perheidensä kanssa tulleet lapset. Yksin tulleita lapsia ei tulisi ottaa säilöön lainkaan, vaan heidät tulisi sijoittaa esimerkiksi lastensuojelun yksiköihin. Perheidensä kanssa tulleita lapsia ei tulisi ottaa säilöön, paitsi jos säilöön ottaminen on ainoa tapa säilyttää perheyhteys.

Komission toukokuussa 2010 antamassa tiedonannossa ilman huoltajaa olevia alaikäisiä koskevaksi toimintasuunnitelmaksi (2010—2014) [KOM(2010) 213 lopullinen] todetaan, että jos perustelluista syistä päätetään turvautua poikkeuksellisesti säilöönottoon, olisi sitä sovellettava mahdollisimman lyhyt aika ja ottaen huomioon lapsen etu, sillä säilöönnoton olisi aina oltava viimeinen keino.

Vastaanottodirektiivissä lasten säilöönotto rajoitetaan viimeiseksi vaihtoehdoksi ja mahdollisimman lyhytkestoiseksi. Ilman huoltajaa olevia lapsia saisi ottaa säilöön vain erityisen poikkeuksellisissa tilanteissa ja heidät tulisi vapauttaa mahdollisimman pian. Ilman huoltajaa olevia säilöön otettuja lapsia ei saisi sijoittaa vankilaan ja heidät tulisi majoittaa erillään aikuisista. Säilöön otetuilla lapsilla tulisi olla mahdollisuus heidän ikänsä mukaisesti vapaa-ajantoimintoihin.

Eräiden maiden lainsäädäntö

Ruotsi

Ruotsin ulkomaalaislain (2005:716) 10 luvussa säädetään säilöönnotosta. Luvussa on säännökset koskien tilanteita, joissa lapsi voidaan ottaa säilöön, ja lapsen säilössäoloajan enimmäispituutta.

Ruotsin ulkomaalaislain 10 luvun 2 §:n mukaan lapsi voidaan ottaa säilöön, jos on todennäköistä, että hänelle tehdään välittömästi täytäntöön pantavissa oleva käännättämispäätös, tai jos tarkoituksena on panna täytäntöön välittömästi täytäntöön pantavissa oleva käännättämispäätös. Lisäksi edellytetään, että on ilmeinen vaara, että ilman säilöön ottamista lapsi karkaa ja vaarantaa siten välittömän käännättämisen, joka ei saisi viivästyä, ja tämän vuoksi laissa säädelty ilmoittautumisvelvollisuus ei ole riittävä. Lapsi voidaan myös ottaa säilöön muissa kuin edellä mainituissa tapauksissa, jos tarkoituksena on panna täytäntöön käännättämispäätös ja aiemman käännättämisyhteyden johdosta on käynyt ilmi, että muut turvaamistoimet eivät ole riittäviä.

Lisäksi säädetään, että lasta ei saa erottaa molemmista huoltajistaan ottamalla lapsi tai huoltaja säilöön. Lapsi, jolla ei ole Ruotsissa huoltajaa, voidaan ottaa säilöön vain erityisten syiden perusteella. Lapsi voidaan pitää säilössä enintään 72 tuntia. Tätä aikaa voidaan pidentää erityisin perustein 72 tuntia.

Säilöönottokeskuksissa on mahdollisuus sijoittaa säilöön otetut lapset omiin, erillisiin majoitustiloihin, joissa he voivat asua joko yksin tai yhdessä perheenjäsentensä kanssa. Lasten säilöön ottamista pyritään välttämään. Mikäli kyseessä on perhe, jossa on kaksi vanhempaa, lapsen säilöönottoa pyritään välttämään ja lapsen mahdollisuus tavata molempia vanhempiaan turvaamaan siten, että vain toinen vanhemmista otetaan säilöön ja toinen majoitetaan lasten kanssa vastaanottokeskukseen.

Ilman huoltajaa olevia lapsia on Ruotsissa otettu säilöön hyvin harvoin. Kuitenkin vuonna 2013 kansainvälistä suojelua hakeneiden määrä kasvoi Ruotsissa, minkä seurauksena myös lasten säilöönottomäärät kasvoivat. Ruotsin maahanmuuttovirastolta saatujen tietojen mukaan vuonna 2013 otettiin säilöön yhteensä 96 lasta. Lapsista 63 oli 0—12-vuotiaita ja 33 oli 13—17-vuotiaita. Lapsista 17 oli ilman huoltajaa. Vuonna 2012 otettiin säilöön yhteensä 61 lasta, joista 35 oli 0—12-vuotiaita ja 26 oli 13—17-vuotiaita. Lapsista 18 oli ilman huoltajaa. Vuonna 2011

otettiin säilöön yhteensä 62 lasta, joista 40 oli 0—12-vuotiaita ja 22 oli 13—17-vuotiaita. Lapsista 12 oli ilman huoltajaa.

Norja

Norjan ulkomaalaislain 106 §:ssä säädetään ulkomaalaiselle määrättävästä ilmoittautumisvelvollisuudesta ja säilöönnotosta. Ulkomaalainen, joka on otettu kiinni ulkomaalaislain 106 §:n nojalla eli sillä perusteella, että hän on viivyttänyt maastapoistamispäätöksen täytäntöönpanoa, sijoitetaan lain 107 §:n nojalla pääsääntöisesti säilöönottokeskukseen (utlänningsinternat). Tämä lainkohta koskee myös lapsia, jotka oleskelevat maassa perheensä kanssa sekä ilman huoltajaa olevia lapsia. Ennen säilöön ottamista selvitetään mahdollisuus turvautua muihin turvaamistoimiin kuten ilmoittautumisvelvollisuuteen poliisille.

Käytännössä ilman huoltajaa olevia lapsia ja lapsiperheitä sijoitetaan säilöönottokeskuksiin vain harvoin. Suurimmassa osaa tapauksia säilöönotto kestää korkeintaan 24 tuntia, ja tapahtuu Norjasta käännyttämisen tai karkottamisen yhteydessä. Jos henkilöä pidetään säilössä yli 24 tuntia, edellytetään ulkomaalaislain 106 §:n mukaan, että säilöönnotosta päätetään tuomioistuimessa. Säilöönottoyksikköön sijoitettiin vuonna 2013 kaksi ilman huoltajaa olevaa lasta.

Perheet, jotka sijoitetaan säilöönottoyksikköön, pidetään yhdessä, ja heidät sijoitetaan perheille suunniteltuihin, erillisiin tiloihin. Norjaan saapuneet ilman huoltajaa olevat turvapaikanhakijalapset sijoitetaan erillisiin yksiköihin. Jos ilman huoltajaa oleva lapsi on alle 15-vuotias, sijoitetaan hänet Bufetat:in (lapsi-, nuoriso- ja perheasioiden toimisto) hallinnoimiin yksiköihin. Ilman huoltajaa olevat 15—18-vuotiaat sijoitetaan UDI:n (Utlendingsdirektoratet) hallinnoimiin alaikäisyksiköihin. UDI myös nimeää edustajan kaikille Norjassa oleskeleville, ilman huoltajaa oleville turvapaikanhakijalapsille.

Norja tekee iänmääritystestejä turvapaikanhakijoille, kun on syytä epäillä, onko henkilö todellisuudessa alle 18-vuotias. Näin tehdään esimerkiksi tapauksissa, jossa henki-

öllä ei ole turvapaikkahaastattelussa esittää riittäviä asiakirjoja tai muita todisteita iän todentamista varten.

Tanska

Tanskassa sekä ilman huoltajaa että huoltajansa kanssa olevien lasten säilöön ottamista pyritään käytännössä välttämään, mutta säilöönotto on mahdollista, jos se katsotaan tarpeelliseksi. Tanskan ulkomaalaislaissa ei erikseen säädetä lasten säilöönnotosta, vaan lapsiin sovelletaan samoja säilöönnoton perusteita kuin aikuisiinkin. Perusteet on määritelty ulkomaalaislain 35 ja 36 §:ssä ja tuomioistuinkäsittely 37 §:ssä.

Turvapaikanhakijalapset, jotka ovat saapuneet Tanskaan huoltajansa kanssa ja lapset, jotka oleskelevat huoltajansa kanssa maassa laittomasti, sijoitetaan vastaanottokeskukseen yhdessä huoltajansa kanssa. Vastaanottokeskusjärjestelmässä on olemassa erilaisia majojusjärjestelyjä, jotka on suunnattu erityisesti ja/tai haavoittuvassa asemassa oleville ryhmille. Säilöönottoyksikköön sijoitetaan vasta sen jälkeen kun tuomioistuimella on tehty päätöksen säilöönnotosta ulkomaalaislain 36—37 §:n nojalla tai kun kyseessä on lyhyeksi tarkoitettu poliisin tekemä hallinnollinen säilöönotto.

Sekä ilman huoltajaa oleville lapsille että lapsiperheille tarjotaan mahdollisuutta tuettuun paluuseen, jolloin säilöönottoa ei ole. Jos lapsi tai lapsiperhe kieltäytyy tästä mahdollisuudesta, säilöönotto on mahdollista maasta poistamisen varmistamiseksi.

Vuoden 2011 tilastojen mukaan 25 ilman huoltajaa olevaa 14—18-vuotiasta turvapaikanhakijaa otettiin säilöön keskimäärin 47—49 päiväksi. Myös muutamia 14—15-vuotiaita otettiin säilöön. Lisäksi säilöön otettiin vuonna 2011 viisi lapsiperhettä. Tanskan viranomaiset eivät enää tilastoi säilöön otettujen alaikäisten määriä, joten uudempia tilastotietoja ei ole saatavilla.

Belgia

Euroopan ihmisoikeustuomioistuimella on antanut langettavia tuomioita Belgiaa vastaan

tehdystä valituksista, jotka ovat koskeneet lasten säilöönottoa. Päätösten seurauksena kansalliseen lainsäädäntöön tehtyjen muutosten mukaisesti Belgiassa ilman huoltajaa olevia alaikäisiä ja lapsiperheitä ei enää sijoiteta säilöönottokeskuksiin. Belgiassa ulkomalaislain 74/19 artikla kieltää ottamasta säilöön ilman huoltajaa olevia lapsia ja 74/9 artikla sijoittamasta säilöönottoyksikköihin perheitä, joissa on alaikäisiä lapsia, mikäli yksikössä ei ole heidän tarpeilleen soveltuvia tiloja.

Toukokuusta 2007 lähtien ilman huoltajaa olevat alaikäiset on sijoitettu tarkkailu- ja ohjauskeskuksiin (Centres d'Observation et d'Orientation - C.O.O.). Jos rajalla tavatun henkilön ikään liittyy epäilyksiä, hänelle tehdään iänmääritystesti ja hänet voidaan tällöin ottaa iän selvittämiseksi säilöön kolmeksi vuorokaudeksi. Aikaa voidaan poikkeuksellisesti pidentää kolmella vuorokaudella. Jos iänmäärityksessä varmistuu, että henkilö on alaikäinen, hänet tulee siirtää tarkkailu- ja ohjauskeskukseen 24 tunnin sisällä.

Lokakuusta 2009 lähtien lapsiperheitä on ryhdytty sijoittamaan omiin yksiköihinsä. Toukokuussa 2013 Belgiassa oli yhteensä 15 perheille tarkoitettua yksikköä, joissa oli yhteensä 100 paikkaa. Suunnitteilla on viiden uuden yksikön perustaminen. Jokaiselle perheelle osoitetaan tukihenkilö, jonka tehtävänä on tukea perhettä auttamalla löytämään ratkaisu perheen tilanteeseen pohtien sekä paluuvaihtoehtoja että mahdollisuuksia jäädä maahan laillisesti. Perheyksiköihin sijoitettujen perheiden katsotaan lain mukaan olevan säilöönnotettuja, mutta käytännössä heillä on mahdollisuus liikkua heille määrätyn tukihenkilön kanssa tai luvanvaraisesti. Tukihenkilö on veloitettu ilmoittamaan viranomaisille perheen mahdollisesta katoamisesta. Perheet allekirjoittavat sopimuksen, josta käy ilmi heitä koskevat oikeudet ja velvollisuudet sekä se, mitkä ovat mahdollisen katoamisen seuraukset.

Perheyksiköissä asuvat perheet ovat oikeutettuja lähtemään yksiköstä eri syistä kuten käydäkseen koulua, tavatakseen oikeudellista avustajaansa, käydäkseen ostoksilla tai harjoittaakseen uskontoaan. Perheet saavat vii-

koittain kupongit, joilla he voivat hankkia ruokatarvikkeita ja valmistaa itse ateriansa. Jokaisella perheellä on oikeus lääkinnälliseen, sosiaaliseen ja oikeudelliseen apuun.

Perheyksikkötoiminta käynnistyi projektiluonteisena, mutta siitä on sittemmin muodostunut kiinteä osa politiikkaa. Lokakuun 2008 ja elokuun 2011 välisenä aikana perheyksiköissä oleskeli 217 perhettä, joihin kuului yhteensä 396 lasta. Keskimääräinen perheyksikössä vietetty aika oli 24 vuorokautta. Lokakuun 2008 ja syyskuun 2010 välisenä aikana 99 perhettä poistui yksiköistä: 46 palasi pääasiassa oma-aloitteisesti lähtömaahansa tai siirrettiin kolmanteen maahan, 33 perhettä vapautettiin eri syistä, 1 lapsi siirrettiin lapsille tarkoitettuun vastaanottokeskukseen ja 19 perhettä katosi. Viimeisimpien käytettävissä olevien tietojen mukaan 45 prosenttia perheyksiköihin sijoitetuista maasta poistamista odottavista perheistä on kadonnut.

Alankomaat

Alankomaissa huoltajansa kanssa oleva lapsi voidaan ottaa säilöön korkeintaan 14 päiväksi maasta poistamiseen liittyvissä tilanteissa. Jos perhe hakee turvapaikkaa rajalla ja perheen maahantulo evätään, voidaan perhe ottaa säilöön turvapaikkahakemuksen käsittelyn ajaksi. Tällöin säilöönottoa voidaan jatkaa maksimissaan kuudella viikolla, tai, mikäli henkilöiden katsotaan itse aiheuttaneen turvapaikkatutkinnan viivästymisen, säilöönottoa voidaan vielä jatkaa tuomioistuimen päätöksellä.

Ilman huoltajaa olevien lasten säilöönottoon turvaudutaan vain, jos lievempi toimenpide ei riitä. Säilöönoton katsotaan olevan perusteltua, jos lasta epäillään tai hänet on tuomittu rikoksesta, lapsen maasta poistaminen voidaan järjestää 14 päivän kuluessa, lapsi on karannut aiemmin, lapsen maahantulo on evätty rajalla tai hänen iästään on epäselvyyttä. Yleensä lapsi on säilössä ainoastaan muutamia päiviä ja hänet sijoitetaan lapsille tarkoitettuun säilöönottokeskukseen, jossa säilöön otetuille järjestetään päivittäistä ohjelmaa ja opetusta. Iänmääritystä tehtäessä

lapsi voidaan pitää säilössä aikuisten säilöönottokeskuksessa kunnes iänmääritystestin tulokset saadaan.

Säilöön otetut perheet, joissa on lapsia, sioitetaan säilöönottoyksiköissä erillisiin tiloihin tai vain toinen huoltajista otetaan säilöön.

Lapsiperheiden säilöönottojen määrä on Alankomaissa ollut viime vuosina kasvussa. Vuonna 2012 säilöön otettiin yhteensä 201 perhettä, joissa oli yhteensä 352 lasta, vuonna 2011 yhteensä 174 perhettä, joissa oli yhteensä 324 lasta sekä vuonna 2010 yhteensä 149 perhettä, joissa oli yhteensä 227 lasta. Säilöön otettujen, ilman huoltajaa olevien lasten säilöönottojen määrä on samalla aikavälillä puolestaan laskenut voimakkaasti. Vuonna 2012 ilman huoltajaa olevia lapsia otettiin säilöön yhteensä 50, vuonna 2011 yhteensä 92 ja vuonna 2010 yhteensä 215.

Vastaanottodirektiivi

Kesäkuussa 2013 annettu vastaanottodirektiivi vahvistaa kansainvälistä suojelua hakvien henkilöiden vastaanottoa jäsenvaltioissa koskevat vaatimukset. Direktiivin tavoitteena on yhtenäistää kansainvälistä suojelua hakvien vastaanotolle asetettuja vähimmäisvaatimuksia eri jäsenvaltioissa sekä nostaa vastaanoton tasoa. Direktiivi tulee saattaa kansallisesti voimaan viimeistään heinäkuussa 2015.

Direktiivi sisältää myös kansainvälistä suojelua hakevan säilöön ottamista ja säilöönoton aikaista kohtelua koskevat säännökset. Säilöönoton osalta keskeistä on kunkin tapauksen yksilöllinen arviointi ja perustelu sekä säilöönoton pitäminen mahdollisimman lyhyenä. Direktiivissä ei ole säädetty tarkkaa aikarajaa säilöönoton kestolle, millä korostetaan sitä, että säilöönottoa voidaan jatkaa ainoastaan niin kauan, kun tapauskohtaiset perusteet ovat voimassa. Säilöönottoa koskevia artikloja tarkastellaan jäljempänä siitä näkökulmasta, arvioidaanko niiden edellyttävän muutoksia kansalliseen lainsäädäntöön vai ei.

Direktiivin kansallista täytäntöönpanoa valmistellaan parhaillaan eri jäsenmaissa, eikä tarkempia tietoja muiden jäsenmaiden ratkaisuksista esimerkiksi säilöön ottamiseen liit-

tyvien kysymysten osalta ole toistaiseksi ollut saatavilla. Vastaanottodirektiivin säilöönottoa koskevia artikloita on kuitenkin käsitelty komission järjestämässä kontaktikomitean kokouksessa syyskuussa 2013. Kokouksessa todettiin, että merkittävin muutos uudelleenlaaditussa direktiivissä koskee säilöönoton edellytyksiä.

2.3 Nykytilan arviointi

Turvaamistoimet ulkomaalaislaissa

Ulkomaalaislain 118—121 §:ssä säädetään turvaamistoimista, joita voidaan käyttää, jos se on välttämätöntä ulkomaalaisen maahantulon selvittämiseksi taikka hänen maasta poistamistaan koskevan päätöksen valmisteleiseksi tai täytäntöönpanon turvaamiseksi taikka muutoin maasta poistumisen valvomiseksi. Nämä edellytykset luetellaan lain 118 §:ssä, jossa säädetään ilmoittautumisvelvollisuudesta. Tulkintaepäselvyyttä on aiheuttanut se, tulisiko niitä soveltaa kaikkia turvaamistoimia koskevana yleisinä edellytyksinä tai ainoastaan säilöönnotolle vaihtoehtoisia turvaamistoimia koskevana edellytyksinä. Säilöönnotolle vaihtoehtoiset turvaamistoimet ovat aina ensisijaisia.

Lain 121 §:ssä säädetään säilöön ottamisen edellytyksistä. Sekä kansainvälistä suojelua hakevia että muita ulkomaalaisia koskevista säilöönoton edellytyksistä säädetään samassa pykälässä. Suomessa säilöönotto on kaikkien ulkomaalaisten kohdalla viimesijainen vaihtoehto ja säilöönoton edellytykset ovat myös muiden kuin kansainvälistä suojelua hakevien kohdalla lähes yhtä tiukat kuin vastaanottodirektiivin 8 artiklassa luetellut säilöönoton edellytykset, jotka siis koskevat ainoastaan kansainvälistä suojelua hakevia. Useat muut jäsenvaltiot ovat ilmoittaneet täytäntöönpanevasaan direktiivin siten, että kansainvälistä suojelua hakevia koskevista säilöönoton edellytyksistä säädettäisiin erillisessä pykälässä.

Ulkomaalaislain 121 §:n 3 kohdan, jonka perusteella ulkomaalainen voidaan ottaa säilöön, jos hänen henkilökohtaiset ja muut olot huomioon ottaen on perusteltua aihetta olet-

taa, että hän syyllistyy rikokseen Suomessa, on arvosteltu jättävän liikaa tulkinnan varaa. Lainkohtaan on kiinnittänyt huomiota muun muassa Euroopan rasismin ja suvaitsemattomuuden vastainen komissio ECRI, joka piti säännöstä Suomea koskevassa raportissaan vuodelta 2013 syrjivänä, ja totesi sen lisäävän näkyvien vähemmistöryhmien rotuun perustuvan profiloinnin riskiä. Käytännössä lainkohtaa on sovellettu ulkomaalaiseen, joka on Suomessa syyllistynyt tai hänen epäillään syyllistyneen rikokseen tai rikoksiin ja häntä koskevaa maasta poistamispäätöstä tai sen täytäntöönpanoa valmistellaan.

Tehokkaat vaihtoehtoiset turvaamistoimet vähentäisivät osaltaan tarvetta säilöönottoon. Poliisi on tuonut esiin, että säilöönoton ja käytetyimmän vaihtoehtoisen turvaamistoimen, ilmoittautumisvelvollisuuden, välille olisi hyvä löytää turvaamistoimia, jotka soveltuisivat henkilöihin, joiden kohdalla ilmoittautumisvelvollisuus ei ole riittävän tehokas turvaamistoimi. Erityisesti maastapoistamistilanteissa koituu merkittäviä kuluja, mikäli valmisteltu maasta poistaminen peruuntuu, koska maasta poistettavaa ei tavoiteta. Näitä kuluja kertyy esimerkiksi pitkittyneestä oleskelusta vastaanottokeskuksessa ja toteutumatta jääneen maasta poistamisen järjestelyistä.

Vaihtoehtoisten turvaamistoimien lisääntymään käyttöön voidaan päästä myös kannustamalla voimassa olevassa laissa jo olevien toimien käyttöön, mikä on yksi tämän esityksen tavoitteista. Myös kansainvälisenä trendinä säilöönoton vaihtoehtojen kehittämisessä vaikuttaisi olevan varsinaisten uusien vaihtoehtojen sijaan säilöönoton tarpeen vähentäminen viranomaisyhteistyötä ja käytäntöjä kehittämällä, mikä ei edellytä lainsäädäntömuutoksia.

Lapsen säilöön ottaminen

Yksin tulevia turvapaikanhakijalapsia otetaan Suomessa säilöön hyvin harvoin. Jos näin kuitenkin tehdään, saattaa kyseessä olla tilanne, jossa alaikäiseksi itsensä esittävän henkilön iästä on epäselvyyttä. Käytännössä lähes kaikki säilöön otetut alaikäiset ovat jo

saaneet hakemukseensa kielteisen päätöksen ja heidän säilöön ottamisensa on arvioitu olevan tarpeen maasta poistamisen turvaamiseksi. Suomessa säilöön otetut yksin tulleet alaikäiset ovat pääsääntöisesti olleet 15–17-vuotiaita.

Vähemmistövaltuutetun toimiston selvityksessä koskien lapsen edun toteutumista turvapaikanhakija- ja pakolaislapsia koskevissa päätöksissä (2010) todetaan, että käytännössä sosiaalityöntekijälle ilmoitetaan lapsen säilöön ottamisesta, mutta hänellä ei ole mahdollisuutta ottaa asiaan kantaa ennen säilöön ottamisesta päättämistä. Selvityksen mukaan sosiaalityöntekijälle voidaan soittaa ja ilmoittaa säilöönotosta, mutta sosiaalityöntekijän nimeä ei välttämättä merkitä mihinkään. Myöhemmin ei näin ollen ole mahdollista tarkistaa, kenen kanssa lapsen säilöön ottamisesta on keskusteltu.

Myös lausuntoja antavat sosiaaliviranomaiset ovat esittäneet tarpeen kehittää sosiaaliviranomaisen kuulemista ja sen todentamista lapsen säilöön ottamista koskevassa päätöksenteossa. Vaikka tilanne on kiireinen ja edellyttää sosiaaliviranomaisen edustajalta nopeaa päätöksentekoa, on lasten vuosittaisen säilöönottotapausten määrä niin vähäinen, ettei menettelystä muodostuisi liian kuormittavaa. Sosiaaliviranomaisilla on myös kokemusta vastaavankaltaista nopeaa päätöksentekoa edellyttävistä tapauksista muun muassa lastensuojelutapauksissa.

Erityisesti vähemmistövaltuutettu ja kansalaisjärjestöt ovat kiinnittäneet huomiota perheidensä kanssa säilöön otettujen lasten tilanteeseen. Joissakin tapauksissa ongelmat ovat kärjistyneet yksinhuoltajaperheissä, kun lapsen huoltaja ei ole kyennyt pitämään huolta lapsestaan säilöönottoyksikössä. Vuonna 2013 Metsälän säilöönottoyksiköstä tehtiin kolme lastensuojeluilmoitusta. Nämä ilmoitukset liittyivät säilöönottoyksikön asiakkaisiin ja näistä yksi ilmoitus johti lastensuojelun selvityksen tekemiseen ja kaksi lasten kiireelliseen sijoittamiseen. Lastensuojelun selvitys ei edellyttänyt toimenpiteitä.

Lapsiperheiden vähäisen määrän vuoksi Metsälän säilöönottoyksikössä ei ole mahdollista eriyttää lapsiperheitä omalle osastolleen.

Myös lapsen oikeus leikkiin ja vapaa-aikaan toteutuu vain rajoitetussa määrin säilöönottoolosuhteissa. Tilanteeseen on kuitenkin luvassa parannus, kun Joutsenon vastaanottokeskuksen yhteyteen avataan vuoden 2014 loppuun mennessä uusi säilöönottoyksikkö, jonka suunnittelussa on erityisesti huomioitu lasten, perheiden sekä muiden haavoittuvien ryhmien tarpeet.

Säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä annettu laki

Säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä annettu laki tuli voimaan 1 päivänä maaliskuuta 2002. Lakiin on toistaiseksi tehty lähinnä joitakin teknisluonteisia muutoksia.

Lain taustalla vaikuttaa säilöön otettujen ulkomaalaisten oikeusturvaa ja ihmisoikeusnäkökulmaa korostava ajattelu, jota yleisesti pidetään toimivana ja asianmukaisena ratkaisuna. Lakia säädettäessä ajateltiin, että vapaudenriiston luonne ja peruste huomioon ottaen yksikköön ei kohdistuisi tavanomaisen rangaistuslaitoksen turvallisuusriskejä pakoyrityksineen, pakoineen, nujakoineen tai uhkailuineen. Pääosin tämä arvio onkin pätenyt, mutta toiminnassa on käynyt ilmi, että myös nämä toiminnan ulottuvuudet ovat säännöllisesti ja useiden säilöön otettujen kohdalla arjessa läsnä. Vallitseva asiantila on toisaalta tuottanut yksikköön selkeää turvallisuusvajetta ja toisaalta asettanut yksikön johdon ja henkilökunnan kohtuuttomaan tilanteeseen, jossa lain säännösten tulkintojen rajoja on osin jouduttu venyttämään, mikä on paitsi säilöön otettuja ulkomaalaisia myös henkilökuntaa koskeva oikeusturvakysymys.

Säilöönottoyksikön toiminnassa on kulu- neen kymmenen vuoden aikana ilmennyt erityisesti yksikön järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitoon ja valvontaan liittyviä ongelmia. Vuonna 2012 säilöönottoyksikössä kirjattiin 90 eriaisteista turvallisuuspoikkeamaa. Vuonna 2013 kirjattiin 65 turvallisuuspoikkeamaa. Vuosina 2012—2013 yksikössä lisättiin var- tiotoinnin määrää, mikä paransi yksikön turval- lisuustilannetta.

Vuonna 2012, joka on ollut toistaiseksi säi- löönottoyksikön toiminnan levottomin vuosi, eristettäväksi määrättiin lain 8 §:n nojalla 52 henkilöä ja 46 henkilöä jouduttiin siirtämään lain 9 §:n nojalla poliisivankilaan. Vuonna 2013 säilöönottoyksikössä määrättiin eristet- täväksi 35 henkilöä. Vastaavasti poliisin vir- ka-apuun säilöön otetun siirtämiseksi poliisi- vankilaan tukeuduttiin 20 tapauksessa. Li- säksi kaksi alaikäistä jouduttiin viemään häi- riökäyttäytymisen vuoksi poliisilain (872/2011) nojalla poliisin pidätystiloihin, koska lain 9 §:n perusteella alaikäistä ei voi- da siirtää poliisivankilaan. Näissä tapauksissa oli pääsääntöisesti kyse erilaisista järjes- tyshäiriöistä ja henkilöturvallisuudesta.

Sosiaalitoimen ylläpitämän 40-paikkaisen yksikön erityistä riskiluonnetta kuvaa myös se, että poliisi, joka on jouduttu säännöllisesti kutsumaan yksikköön järjestyshäiriöiden ta- kia, tulee työturvallisuussyistä säilöönottoyk- sikköön hälytettynä aina vähintään kahden partion voimin.

Säilöön otettujen ulkomaalaisten hallusta löytyy myös erilaisia laissa kiellettyjä esinei- tä ja aineita kuten tulentekovälineitä, terä- aseita, alkoholia ja huumeita heidän jo olles- saan yksikössä. Näissä tapauksissa voimassa oleva laki ei mahdollista henkilöntarkastuk- sen tekemistä, mikä on rajattu koskemaan säilöönottoyksikköön saapumishetkeä. Myöskään mahdollisuutta säilöön otetun ul- komaalaisen majoitustilojen tarkastamiseen ei voimassa olevan lain nojalla näissä tilan- teissa ole. Sen sijaan esimerkiksi kansainvä- listä suojelua hakevan vastaanotosta annetun lain (746/2011; jäljempänä *vastaanottolaki*) perusteella asukkaan käytössä olevat tilat voidaan tarkastaa, jos on syytä epäillä asuk- kaalla olevan tiloissa esineitä tai aineita, joi- den hallussapito on laissa kielletty.

Vastaanottodirektiivi

Vastaanottodirektiivin säilöönottoa koskevat säännökset, jotka eivät aiheuta muutoksia kansalliseen lainsäädäntöön

Direktiivin 8 artiklan 1 kohdassa kielletään ottamasta ketään säilöön vain siitä syystä, et-

tä hän on kansainvälisen suojelun hakija. Säilöön ottamisen edellytyksistä säädetään ulkomaalaislain 121 §:ssä, eikä yksinomaan se seikka, että henkilö on hakenut Suomesta kansainvälistä suojelua, voi olla säilöön ottamisen edellytys. Tämä perustavanlaatuinen periaate on kuitenkin mahdollista sisällyttää pykälän perusteluihin.

Direktiivin 8 artiklan 4 kohdassa edellytetään, että kansallisessa lainsäädännössä on säännökset säilöönnoton vaihtoehtoista, joita ovat esimerkiksi säännöllinen ilmoittautuminen viranomaisille, asianmukaisen rahavakuuden asettaminen tai velvollisuus pysytellä määrättyssä paikassa. Ulkomaalaislain 118—120 §:ssä säädetään säilöönnoton vaihtoehtoisiksi tarkoitetuista turvaamistoimista, joita ovat ilmoittautumisvelvollisuus (118 §), matkustusasiakirjan ja matkalipun luovuttaminen poliisiin tai rajatarkastusviranomaisen haltuun, velvollisuus ilmoittaa poliisille tai rajatarkastusviranomaiselle paikka, josta henkilö on tavoitettavissa (119 §) ja vakuuden asettaminen (120 §). Säännösmuutostarvetta ei näin ollen ole.

Direktiivin 9 artiklan 1 kohdan ensimmäisessä kappaleessa edellytetään, että hakijan säilöönnoton on oltava mahdollisimman lyhytkestoinen, ja se voidaan toteuttaa vain 8 artiklan 3 kohdassa säädettyjen perusteiden ollessa sovellettavissa. Ulkomaalaislain 127 §:n 1 momentin mukaan asiaa käsittelevän viranomaisen on määrättävä säilöön otettu päästettäväksi heti vapaaksi, kun edellytyksiä säilössä pitämiselle ei enää ole. Tällä edellytyksellä varmistetaan säilöönnoton lyhytkestoisuus, eikä säännösmuutostarvetta ole.

Direktiivin 9 artiklan 1 kohdan toisessa kappaleessa edellytetään, että säilöönnottope- rusteiden vuoksi tärkeät hallinnolliset menettelyt on hoidettava asianmukaisella huolellisuudella. Säilöönnoton jatkamista ei voida perustella hallinnollisten menettelyjen viivästy- misellä, joka ei johdu hakijasta. Ulkomaalaislaissa tarkoitettujen asioiden käsittelyssä noudatetaan hallintolakia (434/2003). Hallintolaki edellyttää asioiden käsittelyä ilman aiheetonta viivytystä. Ulkomaalaislain 127 § edellyttää, että säilöön otettu ulkomaalainen on päästettävä heti vapaaksi, kun edellytyksiä

säilössä pitämiselle ei enää ole. Artiklakohta ei anna aihetta säännösmuutoksiin.

Direktiivin 9 artiklan 2 kohdassa säädetään, että oikeus- tai hallintoviranomaisten on annettava hakijoiden säilöönottomääräykset kirjallisina. Säilöönottomääräyksessä on ilmoitettava määräyksen perusteena olevat to- siseikat ja oikeudelliset seikat. Hallintolain 43 §:n nojalla säilöön ottamista koskevat päätökset tehdään kirjallisina. Päätöksen sisältöä koskevassa hallintolain 44 §:ssä sääde- tään siitä, mitä kirjallisesta päätöksestä on käytävä ilmi. Säännös edellyttää päätöksen sisältävän muun muassa päätöksen perustelut ja yksilöidyn tiedon siitä, mihin asianosainen on oikeutettu tai velvoitettu taikka miten asia on muutoin ratkaistu. Käytännössä säilöön ottamista koskeva päätös tehdään lomakkeelle, johon kirjataan päätöksen sisältö ja yksi- löidään säilöönnoton perusteena oleva lain- kohta. Direktiivikohta ei edellytä säännös- muutoksia.

Direktiivin 9 artiklan 3 kohdan mukaan sil- loin kun hallintoviranomaiset antavat säi- löönottomääräyksen, jäsenvaltioiden on var- mistettava viran puolesta tai hakijan pyyn- nöstä, että oikeusviranomainen tutkii viipy- mättä säilöönnoton laillisuuden. Viran puolesta tehtävän säilöönnoton laillisuuden tutkimi- sesta on päätettävä mahdollisimman nopeasti säilöönnoton alkamisesta. Hakijan pyynnöstä siitä on päätettävä mahdollisimman nopeasti asiaankuuluvien menettelyjen aloittamisesta. Jäsenvaltioiden on tätä varten määritettävä kansallisessa lainsäädännössä määräaika lai- lisuuden tutkimiselle joko viran puolesta ja/tai hakijan pyynnöstä. Kohdassa säädetään edelleen, että jos laillisuuden tutkimisen yh- teydessä osoittautuu, että säilöön ottamista on pidettävä laittomana, asianomainen hakija on vapautettava välittömästi.

Ulkomaalaislain 124 §:ssä säädetään säi- löön ottamisesta ilmoittamisesta ja tuomiois- tuinkäsittelystä. Sen mukaan säilöön ottami- sesta päättäneen virkamiehen on viipymättä ja viimeistään säilöön ottamista seuraavana päivänä ilmoitettava asiasta säilyttämispaik- kakunnan käräjäoikeudelle. Käräjäoikeuden on otettava säilöön ottamista koskeva asia käsiteltäväksi viipymättä ja viimeistään nel-

jän vuorokauden kuluttua säilöön ottamisesta. Jos ulkomaalainen on sijoitettu poikkeuksellisesti poliisiin pidätystiloihin sillä perusteella, että hänet otetaan säilöön kaukana lähimmästä säilöönottoyksiköstä, käräjäoikeuden on otettava asia käsiteltäväksi viipymättä ja viimeistään vuorokauden kuluttua ilmoituksesta.

Ulkomaalaislain 126 §:n 1 momentin nojalla käräjäoikeuden on määrättävä säilöön otettu ulkomaalainen päästettäväksi heti vapaaksi, jos edellytyksiä säilössä pitämislle ei ole. Ulkomaalaislain 127 §:n 1 momentin mukaan asiaa käsittelevän viranomaisen on määrättävä säilöön otettu päästettäväksi heti vapaaksi, kun edellytyksiä säilössä pitämislle ei enää ole. Tarvetta muuttaa kansallista lainsäädäntöä 9 artiklan 3 kohdan nojalla ei ole.

Direktiivin 9 artiklan 5 kohdan mukaan oikeusviranomaisen on tarkasteltava säilöönnoton perusteita säännöllisin väliajoin viran puolesta ja/tai hakijan pyynnöstä, varsinkin jos säilöönnotto pitkittyy, ilmenee merkityksellisiä seikkoja tai saadaan uusia tietoja, jotka saattavat vaikuttaa säilöönnoton laillisuuteen. Kohta vastaa ulkomaalaislain 128 §:n säännöstä, jonka mukaan käräjäoikeuden on omasta aloitteestaan otettava säilöön ottamista koskeva asia uudelleen tutkittavaksi aina viimeistään kahden viikon kuluttua päätöksestä, jolla käräjäoikeus on määrännyt säilöön otetun pidettäväksi edelleen säilössä. Tarvetta muuttaa kansallista sääntelyä ei ole.

Direktiivin 9 artiklan 6–10 kohdassa säädetään säilöön otetun oikeudesta oikeusapuun ja oikeudelliseen edustajaan. Näitä artiklakohtia käsitellään vastaanottodirektiivin kansallista täytäntöönpanoa koskevassa hankkeessa (SM047:00/2013), jossa tarkastellaan laajemmin kansainvälistä suojelua hakevan oikeutta oikeusapuun ja oikeudelliseen neuvontaan.

Direktiivin 10 artiklan 2 kohdan mukaan säilöön otetuilla hakijoilla on oltava mahdollisuus ulkoiluun. Säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä annetun lain 14 §:n 3 momentissa säädetään, että ulkomaalaiselle on järjestettävä tilaisuus

ulkoilla vähintään yksi tunti päivässä, eikä säädösmuutostarvetta näin ollen ole.

Direktiivin 10 artiklan 3 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on varmistettava, että Yhdistyneiden kansakuntien pakolaisasiain päävaltuutettua edustavilla henkilöillä on mahdollisuus olla yhteydessä hakijoihin ja vierailta heidän luonaan yksityisyyden suojaa kunnioittavalla tavalla. Tämä pätee myös järjestöön, joka toimii kyseisen jäsenvaltion alueella Yhdistyneiden kansakuntien pakolaisasiain päävaltuutetun puolesta kyseisen jäsenvaltion kanssa tehdyn sopimuksen nojalla.

Säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä annetun lain 6 §:n mukaan ulkomaalaisella on oikeus pitää yhteyttä muun muassa Yhdistyneiden kansakuntien pakolaisasiain päävaltuutetun virastoon tai viraston edustajaan sekä yleishyödylliseen yhdistykseen, joka antaa ammattimaisesti oikeudellista apua ja neuvontaa turvapaikanhakijoille, pakolaisille ja muille ulkomaalaisille.

Lisäksi paluudirektiivin kansallisen täytäntöönpanon varmistamiseksi lisättiin vuoden 2014 alussa voimaan tulleella lakimuutoksella säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä annettuun lakiin uusi 6 a §, jossa säädetään kansallisten ja kansainvälisten järjestöjen oikeudesta vierailta säilöönottoyksikön suostumuksella säilöönottoyksikössä. Säännösmuutostarvetta ei näin ollen 10 artiklan 3 kohdan perusteella ole. Yhteydenpito-oikeutta ja vierailuja koskeviin säännöksiin esitetään muutoksia kansallisista tarpeista johtuen. Nämä muutosehdotukset tähtäävät turvallisuuden parempaan ylläpitämiseen säilöönottoyksikössä, eikä niillä vaaranneta direktiivin 10 artiklan 3 kohdassa tarkoitettua oikeuden toteutumista.

Direktiivin 10 artiklan 4 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on varmistettava, että perheenjäsenillä, oikeudellisilla avustajilla ja asianomaisen jäsenvaltion tunnustamia valtiosta riippumattomia järjestöjä edustavilla henkilöillä on mahdollisuus olla yhteydessä hakijoihin ja vierailta heidän luonaan yksityisyyden suojaa kunnioittavalla tavalla. Pääsyräjoituksia säilöönottoyksikköön voidaan ottaa käyttöön vain, jos ne ovat kansallisen

lainsäädännön perusteella objektiivisesti arvioituna turvallisuuden, yleisen järjestyksen tai säilöönottoyksikön hallinnoinnin kannalta välttämättömiä edellyttäen, että tämä ei vakavasti rajoita tai estä pääsyä tiloihin.

Säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä annetun lain 6 §:ssä säädetään yhteydenpito-oikeudesta ja 6 a §:ssä kansallisten ja kansainvälisten järjestöjen oikeudesta vierailta säilöönottoyksikössä. Lain 7 §:n 1 momentin mukaan ulkomaalaisella on oikeus ottaa vastaan vieraita ja käyttää puhelinta. Saman säännöksen 3 momentin mukaan ulkomaalaiselle on hänen maksukyvyystään huolimatta varattava tilaisuus ottaa puhelimitse yhteyttä lain 6 §:ssä tarkoitettuihin tahoihin. Säännösmuutostarvetta ei 10 artiklan 4 kohdan johdosta ole, mutta kyseisiä säännöksiä esitetään tässä esityksessä muutettavaksi kansallisista tarpeista johtuen. Yhteydenpito- ja vierailuoikeus turvataan erilaisin järjestelyin ja tekniikoin ottaen kuitenkin huomioon myös turvallisuusnäkökohdat, mihin direktiivi antaa mahdollisuuden.

Vastaanottodirektiivin säilöönottoa koskevat säännökset, jotka edellyttävät kansallisen lainsäädännön muuttamista

Direktiivin 8 artiklan 2 kohdan mukaan jäsenvaltiot voivat tarpeen mukaan kunkin tapauksen yksilöllisen arvioinnin perusteella ottaa hakijan säilöön, jos lievempiä vaihtoehtoisia keinoja ei voida soveltaa tehokkaasti. Ulkomaalaislain 121 §:n 1 momentissa säädetään säilöön ottamisen edellytyksistä, joiden perusteella ulkomaalainen voidaan 118—120 §:ssä tarkoitettujen turvaamistoimien sijasta määrätä otettavaksi säilöön. Voimassa olevien säännösten soveltamisen lähtökohtana on jo tänä päivänä vaihtoehtois-

ten turvaamistoimien ensisijaisuus. Koska esityksellä pyritään edistämään säilöön ottamisen vaihtoehtojen käyttöä, ehdotetaan 8 artiklan 2 kohdassa ilmaistu vaihtoehtojen käytön ensisijaisuus kuitenkin kirjattavaksi aiempaa selkeämmin myös 121 §:ään.

Myös yksilöllinen käsittely ja arviointi on ulkomaalaislaissa tarkoitettujen asioiden käsittelyn itsestäänselvä lähtökohta. Tässä yhteydessä se on kuitenkin mahdollista nostaa säännökseen samalla tavalla kuin kansainvälistä suojelua koskevan hakemuksen ratkaisemista koskevassa 98 §:ssä on tehty.

Direktiivin 8 artiklan 3 kohdassa säädetään edellytyksistä, joiden perusteella kansainvälisen suojelun hakija voidaan ottaa säilöön, ja joista on säädettävä kansallisessa lainsäädännössä. Kansainvälisen suojelun hakija voidaan kyseisen artiklakohdan mukaan ottaa säilöön ainoastaan seuraavilla perusteilla:

a) jotta voidaan määrittää tai varmentaa henkilön henkilöllisyys tai kansalaisuus;

b) jotta voidaan määrittää kansainvälistä suojelua koskevan hakemuksen perusteet, joita ei voitaisi saada ilman säilöönottoa, erityisesti, jos on olemassa vaara, että hakija pakenee;

c) jotta menettelyn yhteydessä voidaan tehdä päätös hakijan oikeudesta tulla alueelle;

d) jos hänet on otettu säilöön paluudirektiivin mukaisen palauttamismenettelyn yhteydessä palauttamisen valmistelemiseksi ja/tai maasta poistamiseksi ja asianomainen jäsenvaltio voi todeta puolueettomin perustein, mukaan lukien se, että hakijalla on jo ollut mahdollisuus päästä turvapaikkamenettelyyn, että on perusteltua uskoa, että hakija tekee kansainvälistä suojelua koskevan hakemuksen lähinnä viivyttääkseen tai häiritäkseen palauttamispäätöksen täytäntöönpanoa;

e) silloin kun se on tarpeen kansallisen turvallisuuden tai yleisen järjestyksen vuoksi;

f) niiden perusteiden ja menettelyjen vahvistamisesta, joiden mukaisesti määritetään kolmannen maan kansalaisen tai kansalaisuudettoman henkilön johonkin jäsenvaltioon jättämän kansainvälistä suojelua koskevan hakemuksen käsittelystä vastuussa oleva jäsenvaltio, 26 päivänä kesäkuuta 2013 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston ase-

tuksen (EU) N:o 604/2013 28 artiklan mukaisesti.

Ulkomaalaislain 121 §:ssä säädetään säilöön ottamisen edellytyksistä, jotka koskevat kaikkia maassa oleskelevia ulkomaalaisia. Pykälässä ei tehdä eroa esimerkiksi sen suhteen, onko säilöön otettava henkilö kansainvälisen suojelun hakija. Pykälän mukaiset ulkomaalaisen säilöön ottamisen edellytykset ovat seuraavat:

1) ulkomaalaisen henkilökohtaiset ja muut olot huomioon ottaen on perusteltua aihetta olettaa, että hän piileskelemällä, pakenemalla tai muulla tavoin menetellen estää tai huomattavasti vaikeuttaa itseään koskevaa päätöksentekoa tai maasta poistamistaan koskevan päätöksen täytäntöönpanoa;

2) säilöönotto on tarpeellinen epäselvän henkilöllisyyden selvittämiseksi; taikka

3) ulkomaalaisen henkilökohtaiset ja muut olot huomioon ottaen on perusteltua aihetta olettaa hänen syyllistyvän rikokseen Suomessa.

Pykälässä täsmennetään lisäksi, että ulkomaalaisen säilöön ottaminen henkilöllisyyden epäselvyyden vuoksi edellyttää, että hän on asiaa käsiteltäessä esittänyt epäluotettavia tietoja tai kieltäytynyt tietojen antamisesta taikka muutoin käy ilmi, ettei henkilöllisyyttä voida pitää selvänä.

Direktiivin 8 artiklan 3 kohta edellyttää kansainvälistä suojelua hakevan säilöön ottamisen edellytysten täsmentämistä. Direktiivin 8 artiklan 3 kohdan a alakohdan voidaan katsoa sisältyvän voimassa olevan 121 §:n 1 momentin 2 kohtaan, eikä sen johdosta ole tarve tehdä muutoksia. Suomessa ei ole käytössä rajamenettelyä, minkä johdosta direktiivin 8 artiklan 3 kohdan c alakohdan edellytystä ei ole tarve sisällyttää lakiin.

Voimassa olevassa laissa ei ole erillisenä säilöönottooperusteena e alakohdan mukaista kansallisen turvallisuuden ja yleisen järjestyksen vuoksi tehtävää säilöönottoa. Voimassa olevan lain 121 §:n 1 momentin 3 kohdan perusteella on voitu ottaa säilöön henkilöitä, joita ollaan poistamassa maasta heidän rikoksiin syyllistymisensä tai rikosepäilyn perusteella. Lainkohta on sanamuodoltaan ollut kuitenkin verrattain väljä. Lainkohdan sovel-

tamisalaa täsmennetään rajaamalla myös lakitekstissä kohdan soveltamisala rikokseen syyllistymiseen tai rikosepäilyyn sekä liittämällä säilöönotto maasta poistamispäätöksen valmisteluun tai täytäntöönpanon turvaamiseen. Lisäksi lakiin lisätään uusi e alakohdan mukainen kohta kansallisen turvallisuuden vuoksi tehtävästä säilöönotosta. Lainkohdan soveltamisala rajattaisiin jokaisessa yksittäistapauksessa edellytettävän riskiarvioinnin perusteella. Lakiin lisättävä uusi kohta olisi tarkoitettu ennalta-arvaamattomiin tilanteisiin kuten terrorismin torjuntaan.

Lisäksi 8 artiklan 3 kohdan d ja f alakohdat on tarve sisällyttää uusina perusteina kansainvälistä suojelua hakevien säilöön ottamisen edellytyksiksi.

Direktiivin 9 artiklan 4 kohdan mukaan säilöön otetulle hakijalle on ilmoitettava välittömästi kirjallisesti kielellä, jota hän ymmärtää tai jota hänen voidaan kohtuudella olettaa ymmärtävän, säilöönoton perusteet ja kansallisen lainsäädännön mukaiset menettelyt, joilla säilöönottomääräykseen voidaan hakea muutosta, sekä mahdollisuudet vaatia maksutonta oikeusapua ja edustusta. Ulkomaalaislain 123 §:n 1 momentin nojalla säilöön otetulle tai hänen lailliselle edustajalleen on ilmoitettava säilöön ottamisen peruste. Pykälässä ei kuitenkaan säädetä tarkemmin muista säilöön otetulle annettavista tiedoista tai kielestä, jolla tiedot on annettava, vaan pykälää on tarve tältä osin täsmentää.

Direktiivin 10 artiklan 1 kohdan mukaan hakijan säilöönotto on lähtökohtaisesti toteutettava erityisissä säilöönottoyksiköissä. Jos jäsenvaltio ei pysty tarjoamaan majoitusta erityisessä säilöönottoyksikössä ja sen on turvauduttava vankilamajoitukseen, säilöön otettu hakija on pidettävä erillään tavanomaisista vangeista ja on noudatettava direktiivissä säädettyjä säilöönotto-olosuhteita koskevia säännöksiä.

Kohdassa edellytetään edelleen, että säilöön otetut hakijat on lähtökohtaisesti pidettävä erillään muista kolmansien maiden kansalaisista, jotka eivät ole tehneet kansainvälistä suojelua koskevaa hakemusta. Jos säilöön otettuja hakijoita ei voida pitää erillään muista kolmansien maiden kansalaisista, jä-

senvaltion on varmistettava, että direktiivissä säädettyjä säilöönotto-olosuhteita koskevia säännöksiä noudatetaan.

Säännös edellyttää ulkomaalaislain muuttamista, koska lain 123 §:n 2 momentin säännös, jonka mukaan säilöön otettu ulkomaalainen on mahdollisimman pian sijoitettava säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä annetussa laissa tarkoitettuun säilöönottoyksikköön, ei tänä päivänä käytännössä toteudu, vaan säilöön otetun sijoittamisessa joudutaan turvautumaan alkuperäistä tarkoitusta laajemmin pykälän 3 momentissa säädettyyn, poikkeukselliseksi tarkoitettuun menettelyyn.

Direktiivissä tarkoitettujen, säilöön otettujen kansainvälistä suojelua hakevien määrä on Suomessa ollut vuositasolla verrattain pieni. Heitä on käytännössä mahdotonta pitää edes säilöönottoyksikössä erillään muista säilöön otetuista kolmansien maiden kansalaisista. Sijoittamalla kansainvälisen suojelun hakijat pääsääntöisesti säilöönottoyksikköön varmistettaisiin kuitenkin se, että heihin sovellettaisiin täysimääräisesti säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä annettua lakia, jolloin myös direktiivin edellytykset täyttyisivät. Tätä koskeva muutos tehtäisiin uuteen säilöön otetun ulkomaalaisen sijoittamista koskevaan 123 a §:ään.

Direktiivin 10 artiklan 5 kohta edellyttää jäsenvaltioiden varmistavan, että säilöön otetuille hakijoille annetaan järjestelmällisesti tietoa yksiköissä noudatettavista säännöistä ja määritetään heidän oikeutensa ja velvollisuutensa kielellä, jota he ymmärtävät tai jota heidän voidaan kohtuudella olettaa ymmärtävän. Jäsenvaltiot voivat poiketa tästä velvoitteesta asianmukaisesti perustelluissa tapauksissa ja mahdollisimman lyhyen ajan, mikäli hakija otetaan säilöön rajalla tai kauttakulkualueella. Tätä poikkeusta ei sovelleta direktiivin 2013/32/EU 43 artiklassa tarkoitetuissa tapauksissa.

Säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä annettuun lakiin ehdotetaan tässä esityksessä lisättäväksi yksikön järjestyssääntöä koskeva uusi pykälä. Voimassa olevaan 5 §:ään, jossa säädetään oikeuksista ja velvollisuuksista tiedottami-

sesta, lisättäisiin velvoite antaa viipymättä säilöönottoyksikköön saapumisen jälkeen tietoa säilöönottojärjestelyiden sekä ulkomaalaisen oikeuksien ja velvollisuuksien lisäksi myös järjestyssäännöstä. Nämä tiedot olisi mahdollisuuksien mukaan annettava kirjallisina asianomaisen henkilön äidinkielellä tai kielellä, jota hänen voitaisiin kohtuudella olettaa ymmärtävän. Tarvittaessa tiedot voitaisiin antaa myös suullisesti. Direktiivin täytäntöönpanemiseksi säännöstä on tarve täsmentää.

Direktiivin 11 artiklan 1 kohdassa säädetään siitä, että kansallisten viranomaisten on ensisijaisesti huolehdittava haavoittuvassa asemassa olevien säilöön otettujen hakijoiden fyysisestä ja henkisestä terveydestä. Lisäksi edellytetään, että jos haavoittuvassa asemassa olevia henkilöitä otetaan säilöön, jäsenvaltioiden on varmistettava tällaisten henkilöiden tilanteen säännöllinen seuranta ja riittävät tukitoimet ja otettava huomioon heidän henkilökohtainen tilanteensa, mukaan lukien heidän terveytensä.

Säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä annetun lain 11 §:n 2 momentin mukaan alaikäisten tai kidutuksen, raiskauksen, muun ruumiillisen tai seksuaalisen väkivallan uhrien tai muutoin heikommassa asemassa olevien huolenpidon järjestämisessä otetaan huomioon heidän elämäntilanteestaan johtuvat erityiset tarpeensa. Säännöstä on tarve direktiivikohdan perusteella täsmentää, jotta siitä ilmenisi direktiivin edellyttämä tilanteen säännöllinen seuranta ja riittävät tukitoimet.

Direktiivin 11 artiklan 2 kohdassa säädetään siitä, että alaikäisiä saa ottaa säilöön vain viimeisenä keinona ja sen jälkeen, kun on todettu, että muita lievempiä vaihtoehtoisia keinoja ei voida soveltaa tehokkaasti. Tällaisen säilöönoston keston on oltava mahdollisimman lyhyt, ja on tehtävä kaikki mahdollinen säilöön otettujen alaikäisten vapauttamiseksi ja sijoittamiseksi asianmukaiseen alaikäisille soveltuvaan majoitukseen. Jäsenvaltioiden edellytetään ottavan huomioon lapsen edun. Lapsen säilöönottoa ehdotetaan säänneltäväksi hallitusohjelmakirjauksen johdosta. Samassa yhteydessä ehdotetaan rajatta-

vaksi edelleen säilöön otettavien lasten säilöönnotto mahdollisimman lyhytkestoiseksi.

Direktiivin 11 artiklan 2 kohdassa edellytetään myös, että jos alaikäisiä otetaan säilöön, heillä on oltava mahdollisuus ikäänsä sopivaan vapaa-ajan toimintaan, leikki- ja virkistystoiminta mukaan luettuina. Säännöksen täytäntöönpanemiseksi säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönnottoyksiköstä annetun lain 14 §:n 1 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi, että lapselle on taattava mahdollisuus ikäänsä sopivaan vapaa-ajan toimintaan, leikki- ja virkistystoiminta mukaan luettuina.

Direktiivin 11 artiklan 3 kohdan mukaan ilman huoltajaa olevia alaikäisiä saa ottaa säilöön vain poikkeuksellisissa olosuhteissa. Säilöön otetut alaikäiset on pyrittävä kaikin keinoin vapauttamaan mahdollisimman pian.

Ilman huoltajaa olevia alaikäisiä ei saa milloinkaan majoittaa vankilassa, vaan heidät on lähtökohtaisesti majoitettava laitoksissa, joissa on heidän ikäistensä tarpeita vastaava henkilökunta ja tilat. Jos ilman huoltajaa olevia alaikäisiä otetaan säilöön, heidät majoitetaan erilleen aikuisista.

Hallitusohjelmakirjauksen johdosta ulkomaalaislaissa kiellettäisiin ilman huoltajaa olevien kansainvälistä suojelua hakevien lasten säilöönnotto siihen asti kunnes he ovat saaneet hakemukseensa täytäntöönpanokelpoisen päätöksen. Ehdotettu muutos on toisin sanoen tiukempi kuin mitä direktiivi edellyttää. Ulkomaalaislakia ehdotetaan muutettavan myös siten, että säilöön otettu ulkomaalainen lapsi, riippumatta siitä, oleskeleeko hän maassa ilman huoltajaa vai huoltajansa kanssa, olisi aina sijoitettava säilöönnottoyksikköön. Lisäksi säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönnottoyksiköstä annetun lain 11 §:ään lisättäisiin säännös, jonka mukaan ilman huoltajaa olevat alaikäiset tulisi majoittaa erillään täysi-ikäisistä säilöön otetuista.

Direktiivin 11 artiklan 4 ja 5 kohta edellyttävät erillisten majoitustilojen järjestämistä säilöön otetuille perheille ja säilöön otettujen naispuolisten hakijoiden majoittamista lähtökohtaisesti erillään miespuolisista hakijoista. Tämä vastaa säilöönnottoyksikön nykykäytän-

töä, joka nyt ehdotetaan nostettavaksi lain tasolle. Kohdat edellyttävät muutosta säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönnottoyksiköstä annetun lain majoitusta ja huolenpitoa koskevaan 11 §:ään.

3 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

3.1 Lapsen säilöön ottaminen

Esityksen tavoitteena on kieltää ilman huoltajaa maassa olevien turvapaikanhakijalasten säilöönnotto, rajata muiden ilman huoltajaa olevien lasten säilöönnotto ajallisesti ja täsmentää myös muutoin lapsen säilöön ottamista koskevaa sääntelyä.

Lapsen edun toteutumisen näkökulmasta keskeinen muutos olisi myös se, että kaikki ulkomaalaislain nojalla säilöön otettavat lapset sijoitettaisiin jatkossa säilöönnottoyksiköön riippumatta siitä, oleskelevatko he maassa ilman huoltajaa vai huoltajansa kanssa. Voimassa oleva laki edellyttää ainoastaan ilman huoltajaa olevan lapsen sijoittamista säilöönnottoyksikköön.

3.2 Säilöönnottoyksikkö ja sen toiminta

Säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönnottoyksiköstä annettuun lakiin ehdotettavat muutokset perustuvat uudistamistarpeisiin, joita Metsälän säilöönnottoyksikön käytännön toiminnasta vastaava johto on esittänyt säilöönnottoyksikön toiminnan sekä työ- ja asukasturvallisuuden parantamiseksi. Ehdotukset perustuvat yksikön arjessa koettuihin ongelmatilanteisiin ja tarpeisiin, joihin voimassa oleva lainsäädäntö ei kokemuksen perusteella vastaa. Ehdotetuilla muutoksilla pyritään turvaamaan sosiaalityön käytännölle ja arvomaailmalle pohjautuva säilöönnottoyksikön toimintakonsepti.

3.3 Vastaanottodirektiivin täytäntöönpano

Ehdotettavien muutosten tavoitteena on panna kansallisesti täytäntöön EU:n vastaanottodirektiivin säilöön ottamista koskevat

säännökset. Direktiivi edellyttää muutoksia ulkomaalaislain sääntelyyn erityisesti siltä osin kuin on kyse säilöön ottamisen edellytyksistä, tietojen antamisesta säilöön otetulle ja säilöön otetun sijoittamisesta sekä säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelua ja säilöönottoyksikköä koskevaan sääntelyyn muun muassa lasten ja perheiden säilöönotto-olosuhteiden osalta.

Vastaanottodirektiivissä korostetaan säilöön ottamiselle vaihtoehtoisten turvaamistoimien ensisijaisuutta. Tämä on Suomessa turvaamistoimia koskevan sääntelyn selkeä lähtökohta, jota esityksellä pyritään edelleen vahvistamaan. Esityksellä pyritään myös edistämään ilmoittautumisvelvollisuuden käyttöä vaihtoehtona säilöön ottamiselle mahdollistamalla se poliisin ja rajatarkastusviranomaisen toimipisteiden lisäksi vastaanottokeskuksissa.

3.4 Videoneuvottelun mahdollistaminen säilöönotto-oikeudenkäynneissä

Ulkomaalaislakiin ehdotetaan muutoksia, joilla mahdollistettaisiin videoneuvotteluyhteyksien käyttö säilöönottoa koskevissa oikeudenkäynneissä. Muutosehdotus vastaa oikeusministeriössä videoneuvotteluyhteyksien käyttöä selvittäneen työryhmän tavoitteita lisätä niiden käyttöä käräjäoikeuksissa (oikeusministeriön julkaisu 10/2013). Videoneuvotteluyhteyden käytön lisäämisellä voidaan saavuttaa merkittäviä kustannussäästöjä samalla kun säilöön otetun ulkomaalaisen oikeusturvasta huolehditaan.

4 Esityksen vaikutukset

4.1 Taloudelliset vaikutukset

Esityksessä korostetaan säilöönoton vaihtoehtojen ensisijaisuutta ja mahdollistetaan ilmoittautumisvelvollisuus poliisin ja rajavartiolaitoksen tilojen lisäksi vastaanottokeskuksessa. Säilöönoton vaihtoehtojen käytön lisääntyessä säilöönottovuorokausien määrä vähentyy, jolloin voidaan saavuttaa taloudellisia säästöjä. Yksi vuorokausi säilöönottoyksikössä maksaa 179 euroa, kun taas vas-

taanottokeskuksessa vuorokausikustannus on 43 euroa. Toisaalta, jos säilöönottoa lievemmillä turvaamistoimilla ei pystytä varmistamaan maasta poistamisen toteutumista, peruuntuneista maasta poistamisista saattaa aiheutua lisäkustannuksia.

Vastaanottodirektiivi edellyttää määrätyn-tasoisten säilöönotto-olosuhteiden takaamista lapsille ja perheille sekä erillistä osastointia eri sukupuolten edustajille, jotka eivät ole perheenjäseniä. Nämä direktiivin edellyttämät säilöönotto-olosuhteet toteutetaan Joutsenon vastaanottokeskuksen yhteyteen perustettavassa säilöönottoyksikössä, mihin on osoitettu 1,3 miljoonan euron suuruinen lisämääräraha vuoden 2014 talousarvioissa. Määräraha kattaa säilöönottoyksikön perustamiskustannukset sekä käyttökustannukset vuonna 2014. Jatkossa Joutsenon säilöönottoyksikön vuosittaiset käyttökustannukset ovat 1,6 miljoonaa euroa.

Esityksessä ehdotetaan videoneuvotteluyhteyden käytöstä säätämistä säilöönottoa koskevassa käräjäoikeuskäsittelyssä. Esityksellä on tältä osin merkittäviä vaikutuksia poliisin resursseihin, joita videoneuvotteluyhteyden käyttö vapauttaisi muihin tehtäviin, kun säilöön otettuja ulkomaalaisia ei tarvitsisi kuljettaa käräjäoikeuden istuntoihin. Kyseinen kuljetustehtävä on säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä annetun lain 30 §:n 3 momentin nojalla säädetty poliisin vastuulle.

Vuonna 2013 Helsingin käräjäoikeudessa järjestettiin 1 063 ulkomaalaisen säilöönottoa käsittelevää oikeudenkäyntiä. Oikeudenkäynnit ovat koskeneet 397 ulkomaalaista, koska osa käsittelyistä on ollut ulkomaalaislain 128 §:n mukaisia säilönsäpidon jatkamista koskevia käsittelyjä. Kaikkien säilöön otettujen ulkomaalaisten asiaa ei kuitenkaan ole käsitelty käräjäoikeudessa, vaan osa heistä on vapautettu tai poistettu maasta pian säilöönoton jälkeen. Vuonna 2012 Helsingin käräjäoikeudessa järjestettiin 1 076 säilöönottoa koskevaa käräjäoikeuskäsittelyä.

Vuositasolla Helsingin poliisilaitoksella arvioidaan olevan ulkomaalaisen säilöönottoa koskeviin käräjäoikeuden käsittelyihin liittyen noin 350 kuljetustehtävää ja noin 1

300 kuljetettavaa. Tehtävään kuluu Helsingin poliisilaitokselta vuositasolla yhteensä noin 3 600 työtuntia, kun poliisipartiossa on aina kaksi poliisia. Muiden poliisilaitosten osalta määrät eivät toistaiseksi ole olleet suuria, koska suurin osa maasta poistettavista henkilöistä on ollut säilöön otettuina Metsälän säilöönottoyksikössä Helsingissä. Tilanne kuitenkin muuttuu tältä osin Joutsenoon perustettavan säilöönottoyksikön myötä.

Videoneuvotteluyhteyden mahdollistaminen säilöönotto-oikeudenkäynneissä säästäisi viranomaisresursseja. Toisaalta menettelyn käyttöönotto edellyttää luotettavan niin kutsutun monipisteyhteyden luomista eri viranomaisten välille sekä turvallisuusnäkökulmien huomioimista, millä on taloudellisia vaikutuksia tilojen varustelukustannuksina sekä mahdollisesti viranomaisiin kohdistuvia resurssitarpeita, jos esimerkiksi poliisipartio joudutaan kutsumaan säilöönottoyksikköön takaamaan turvallisuutta.

4.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan

Ilmoittautumisvelvollisuuden mahdollistaminen vastaanottokeskuksissa saattaa lisätä hieman vastaanottokeskusten työmäärää. Ilmoittautumisvelvollisuuden käyttöönotto vastaanottokeskuksissa edellyttää käytännössä ilmoittautumisten seurantaan vastaanottokeskuksen päivystäjältä sekä välitöntä yhteydenottoa ilmoittautumisvelvollisuuden määränneeseen viranomaiseen, jos ilmoittautumisvelvolliseksi määrätty laiminlyö ilmoittautumisvelvollisuutensa.

Esityksellä on tarkoitus parantaa sosiaaliviranomaisen mahdollisuuksia antaa lapsen säilöön ottamisen yhteydessä perusteltu lausunto säilöönnotosta sekä tulla kuulluksi säilöön otetun lapsen säilöön ottamista koskevaa päätöstä uudelleen tutkittaessa.

Videoneuvotteluyhteyden käytön mahdollistamisella säilöönotto-oikeudenkäynneissä on vaikutuksia kuljetuksista vastaavan poliisin toimintaan. Toisaalta on mahdollista, että poliisia tarvittaisiin säilöönottoyksikössä turvallisuuden ylläpitämiseksi myös videoneuvotteluyhteyden avulla käytävässä kä-

räjäoikeuskäsittelyssä. Muutos saattaa pitemmällä aikavälillä vähentää poliisin vastuulle säädettyjä kuljetustehtäviä merkittävästi. Samalla se vaikuttaa luonnollisesti myös muiden viranomaisten, erityisesti käräjäoikeuden ja säilöönottoyksikön, toimintaan.

Säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä annettua lakia koskevien muutosten tavoitteena on muun muassa taata turvallisempi työympäristö säilöönottoyksikössä työskenteleville ohjaajille ja muille työntekijöille. Turvallinen työympäristö luo paremmat edellytykset henkilökunnalle toteuttaa perustehtävänsä, jonka keskeinen elementti on tukea usein vaikeassa ja stressaavassa elämäntilanteessa olevia säilöön otettuja ulkomaalaisia. Asianmukainen säädöspohja, joka koskee säilöön otettujen ulkomaalaisten oikeuksia ja velvollisuuksia sekä säilöönottoyksikön käytännön toimintaa, tukee säilöönottoyksikön henkilökunnan jakamista haastavassa työssään ja parantaa sekä säilöön otettujen ulkomaalaisten oikeusturvaa että asukasviihtyisyyttä.

4.3 Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvoaikutukset

Metsälän säilöönottoyksikön vuoden 2013 asiakastilaston mukaan yksikön asiakkaina olleista 442 henkilöstä miehiä oli 395 eli 89,4 prosenttia ja naisia 47 eli 10,6 prosenttia. Näin ollen ehdotetut muutokset vaikuttavat enemmän miehiin kuin naisiin. Toisaalta voidaan arvioida, että ilmoittautumisvelvollisuuden käytön joustavoittamiseen tähtäävällä muutoksella samoin kuin videoneuvotteluyhteyden mahdollistamisella säilöönotto-oikeudenkäynneissä kyettäneen helpottamaan erityisesti lapsiperheiden sekä raskaana olevien naisten tai yksinhuoltajaäitien tilannetta, kun kyseiset toimet eivät enää edellyttäisi siirtymistä pois vastaanottokeskuksesta tai säilöönottoyksiköstä.

Esityksessä toimeenpannaan vastaanottodirektiivin asettamat vaatimukset järjestää eri sukupuolten edustajille erilliset säilöönottoti-

lat silloin, kun ei ole kyse perheenjäsenistä, jotka haluavat majoittua yhdessä.

4.4 Vaikutukset lapsiin

Esityksellä on myönteisiä vaikutuksia lasten asemaan ja lapsen edun toteutumiseen. Yksin tulleiden kansainvälistä suojelua hakvien lasten säilöönotto kielletään kokonaan ja muidenkin yksin tulleiden lasten säilöönotto rajoitetaan hyvin lyhytkestoiseksi. Kaikkien lasten kohdalla sosiaaliviranomaisten mahdollisuuksia antaa säilöönnotosta perusteltu lausunto parannetaan.

Esityksessä ehdotetaan, että jokainen säilöön otettu lapsi sijoitettaisiin aina säilöönnottoyksikköön riippumatta siitä, onko hän maassa ilman huoltajaa vai huoltajansa kanssa.

Joutsenon vastaanottokeskuksen yhteyteen perustettava uusi säilöönnottoyksikkö mahdollistaa lasten ja lapsiperheiden erityistarpeiden huomioimisen nykyistä paremmin. Näillä toimilla pyritään tukemaan perheitä säilöönotto- ja maasta poistamistilanteessa, joka on perheille raskas ja jossa perheen ongelmien eskaloituminen saattaa näkyä lastensuojelutoimenpiteiden tarpeina.

5 Asian valmistelu

5.1 Valmisteluvaiheet ja -aineisto

Esitys on valmisteltu sisäministeriössä. Esityksen valmistelua varten 16 päivänä marraskuuta 2011 perustetun hankkeen (SM072:00/2011) tueksi asetettiin työryhmä, jossa olivat edustettuina sisäministeriön maahanmuutto-osasto, poliisiosasto ja rajavartiolaitos-osasto, oikeusministeriö, Maahanmuuttovirasto, Poliisihallitus, Metsälän säilöönnottoyksikkö ja Joutsenon vastaanottokeskus. Hankkeen ensimmäisessä vaiheessa oli tarkoitus antaa esitys lasten säilöönottoa koskevien säännösten tarkistamiseksi ja toisessa vaiheessa esitys koskien muita tarvittavia lainsäädäntömuutoksia.

Hankepäätöstä muutettiin 31 päivänä lokakuuta 2012 siten, että alkuperäisestä hankkeen kaksivaiheisesta toteuttamistavasta luo-

vuttiin ja hankkeen määräaika pidennettiin vuoden 2014 loppuun. Muutosta perusteltiin sillä, että ei ollut perusteltua irrottaa lasten säilöönottoon liittyviä kysymyksiä muusta säilöönottoa koskevasta kokonaisuudesta. Myös lainsäädännön valmistelun ja eduskuntakäsittelyn näkökulmasta pidettiin tarkoituksenmukaisempina käsitellä säilöönottoon liittyviä kysymyksiä yhtenä kokonaisuutena.

Hankkeessa on selvitetty säilöönnoton vaihtoehtojen käyttöä kansallisesti ja laadittu niiden käytöstä kansainvälinen vertailu. Säilöönnoton vaihtoehtojen selvittämistä on tarkoitus jatkaa syksyllä 2014.

Hanketyöryhmä on järjestänyt kuulemistilaisuuksia, joissa on kuultu lapsiasiainvaltuutetun, vähemmistövaltuutetun, YK:n pakolaisjärjestö UNHCR:n, Amnesty International Suomen osaston, Suomen Punaisen Ristin ja Pakolaisneuvonta ry:n edustajia sekä muita asiantuntijoita muun muassa sosiaali- ja terveysministeriöstä sekä sosiaalitoimen kriisipäivystyksestä.

5.2 Lausunnot ja niiden huomioon ottaminen

Esitysluonnoksesta pyydettiin lausunnot valtioneuvoston kanslialta, ulkoasianministeriöltä, oikeusministeriöltä, valtiovarainministeriöltä, opetus- ja kulttuuriministeriöltä, työ- ja elinkeinoministeriöltä, sosiaali- ja terveysministeriöltä, sisäministeriön poliisiosastolta, sisäministeriön rajavartiolaitos-osastolta, oikeuskanslerin virastolta, eduskunnan oikeusasiamiehen kanslialta, lapsiasiainvaltuutetulta, tietosuojavaltuutetulta, vähemmistövaltuutetulta, korkeimmalta hallinto-oikeudelta, Helsingin käräjäoikeudelta, Etelä-Karjalan käräjäoikeudelta, Maahanmuuttovirastolta, Helsingin kaupungin sosiaalivirastolta, Metsälän vastaanottokeskuksen säilöönnottoyksikköltä, Joutsenon vastaanottokeskukselta, Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveyspiiriltä, Amnesty Internationalin Suomen osastolta, Edustajat turvapaikanhakijalapsille (ETU) ry:ltä, Ihmisoikeusliitolta, Lastensuojelun Keskusliitolta, Mannerheimin lastensuojeluliitolta, Pakolaisneuvonta ry:ltä, Pelastakaa Lapset ry:ltä, Suomen Pakolaisavulta, Suo-

men Punaiselta Ristiltä (SPR), UNHCR:ltä (Tukholman toimisto), Väestöliitolta, Yhteiset lapsemme ry:ltä sekä Suomen mielenterveysseuran ulkomaalaisten kriisikeskukselta. Yhteensä 29 tahoja antoi lausunnon, joiden pohjalta on laadittu yhteenvedo.

Esitysluonnoksen tavoitteita pidettiin pääosin kannatettavina. Ehdotukset yksin tulleiden turvapaikanhakijalasten säilöön ottamisen kiellosta ja lasten säilöönnoton enimmäiskestosta sekä muut ehdotukset lasten säilöönnottoon liittyvän sääntelyn täsmäntämisestä saivat erityisen paljon tukea. Ilmoittautumisvelvollisuuden laajentamisella vastaanottokeskuksiin ja videoneuvottelumenettelyn hyödyntämisellä nähtiin olevan myönteisiä vaikutuksia. Säilöönnoton vaihtoehtojen kehittämistä myös jatkossa pidettiin tärkeänä. Säilöön otettujen kohteluun ja säilöönottoyksikköön liittyvien muutosehdotusten katsottiin parantavan kaikkien osapuolten oikeusturvaa ja huomioivan entistä paremmin lapsien ja muiden heikommassa asemassa olevien tarpeet.

Muutamassa lausunnossa nähtiin, että lisäksi maassa oleskelun edellytysten selvittämisestä laajennettaisiin turvaamistoimien käyttöalaa ilman riittäviä perusteluja. Myös säilöön ottamisen edellytyksiä toivottiin täsmennettävän. Osa lausunnonantajista esitti pettymyksensä siitä, ettei esitetty luonnos täysin kiellä kaikkien lasten säilöönnottoa. Lausunnoissa korostettiin lapsen edun ensisijaisuutta ja toivottiin, että tämä huomioitaisiin tekemällä lapselle oma, erillinen säilöönnottopäätös. Esityksen muotoilua sosiaaliviranomaisen mahdollisuudesta antaa lausuntonsa lapsen säilöönnotosta pidettiin liian väljänä. Lausunnoissa kiinnitettiin huomiota myös siihen, että lapsen oikeus koulunkäyntiin säilöönnoton aikana tulisi turvata ainakin tilanteissa, joissa säilöönnotto kestää muutamia päiviä pidempään. Säilöön otettujen kohtelun osalta lakiin kaivattiin useammassa lausunnossa tarkempaa sääntelyä maasta poistettavien terveydentilan tarkistamisesta. Esityksen nähtiin joiltakin osin lisäävän säilöönnottoyksikön henkilökunnan toimivaltaa ja voimankäyttöoikeuksia. Lausunnoissa kaivattiinkin tarkempaa sääntelyä erityisesti voi-

makeinojen ja voimankäyttövälineiden käyttämiseen liittyvän koulutuksen osalta.

Jatkovalmistelussa lausunnoissa esiin nousseet näkökohdat pyrittiin huomioimaan tekemällä tarvittavia muutoksia lakiehdotuksiin ja täydentämällä pykälien yksityiskohtaisia perusteluja. Turvaamistoimien käytön yleiset edellytykset ja ilmoittautumisvelvollisuus erotettiin erillisiin pykäliin ja molempiin pykäliin tehtiin lausunnoissa esitettyjä muutoksia. Säilöön ottamisen edellytyksiä täsmennettiin sekä pykälän että perustelujen tasolla. Perusteluihin lisättiin maininta siitä, että lapselle tehdään oma säilöönnottopäätös. Sosiaaliviranomaisen lausumismahdollisuuden liittyvää menettelyä täsmennettiin ja lakiehdotukseen lisättiin uusi 125 a § sosiaaliviranomaisen kuulemisesta lapsen säilöönnottoa koskevan asian tuomioistuinkäsittelyssä. Perusteluissa huomioitiin pyrkimys järjestää lapselle säilöönnoton aikana ohjattua koulunkäynnin kaltaista toimintaa. Tapaamisten ja viestintävälineiden käytön rajoitusten ja erityistarkastuksen osalta pykäliin tehtiin lausunnoissa esitettyjä muutoksia. Säilöön otettun omaisuutta sekä kiellettyjä esineitä ja aineita koskevia pykälämuokkauksia ja lakiin lisättiin uusi omaisuuden luettelointia koskeva 11 b §. Voimankäyttövälineiden käyttöä koskevan koulutuksen toteuttamisesta päädyttiin ehdottamaan tarkempaa sääntelyä asetuksella, ja tästä lisättiin maininta 35 §:ään. Lausunnot otettiin huomioon myös tarkentamalla useiden muiden lainkohtien perusteluja.

6 Riippuvuus muista esityksistä

Eduskunnalle on annettu hallituksen esitys yhdenvertaisuuslaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 19/2014 vp), jossa ehdotetaan muutettavaksi osittain samoja säännöksiä kuin tässä esityksessä. Ehdotusten käsitteleminen on näin ollen tarpeen sovittaa yhteen eduskunnassa.

Sisäministeriö on asettanut loppuvuodesta 2013 erillisen hankkeen vastaanottodirektiivin voimaansaattamiseksi (SM047:00/2013). Hankkeessa tarkistetaan vastaanottolain säännöksiä. Hallituksen esitys on tarkoitus antaa eduskunnalle syysistuntokaudella 2014.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1 Lakiehdotusten perustelut

1.1 Ulkomaalaislaki

117 a §. *Turvaamistoimien määräämisen yleiset edellytykset.* Lakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi pykälä turvaamistoimien määräämisen yleisistä edellytyksistä.

Voimassa olevan 118 §:n 1 momentin mukaan ilmoittautumisvelvollisuuden määräämisen edellytyksenä on, että se on välttämättömä ulkomaalaisen maahantulon edellytysten selvittämiseksi, hänen maasta poistamistaan koskevan päätöksen valmistelemiseksi tai täytäntöönpanon turvaamiseksi taikka muutoin maasta poistumisen valvomiseksi. Lain 119 ja 120 §:ssä säädetään muista säilöönottoa lievennistä turvaamistoimista. Niiden määräämisen edellytysten osalta viitataan 118 §:n 1 momenttiin.

Säilöön ottamisen edellytyksistä säädetään lain 121 §:ssä. Kyseisessä pykälässä ei viitata edellytysten osalta 118 §:n 1 momenttiin. Säännöstä on näin ollen mahdollista lukea siten, että siinä säädetään itsenäiset säilöön ottamisen edellytykset, joita sovelletaan sen jälkeen kun on arvioitu, että muun 118—120 §:ssä säädetyn turvaamistoimen käyttö ei tule kyseeseen. Kuitenkin ennen voimassa olevien säännösten voimaantuloa sovellettiin säilöönoton yleisiä ja erityisiä edellytyksiä, ja tämä käytäntö on säilynyt jossakin määrin myös hallinto- ja oikeuskäytännössä siitä huolimatta, että yhteyttä 118 §:n 1 momentin ja 121 §:n edellytysten välillä ei voimassa olevasta laista ole luettavissa.

Ehdotetun pykälän 1 momentti vastaisi pääsääntöisesti voimassa olevan lain 118 §:n 1 momenttia. Siihen ehdotetaan kuitenkin lisättäväksi turvaamistoimien käyttö myös ulkomaalaisen maassa oleskelun edellytysten selvittämiseksi. Lisäyksellä ei ole tarkoitus laajentaa turvaamistoimien käyttöä, vaan selkiyttää sääntelyä tavalla, joka vastaa sen tosiasiallista soveltamista tänä päivänä.

Tilanteita, joissa jatkossa voisi tulla kyseeseen maassa oleskelua koskevien edellytysten selvittäminen, on tähän mennessä käsitel-

ty maahantulon edellytysten selvittämisenä käsitettä laajasti tulkiten. Tilanteen epäselvyyteen on osaltaan vaikuttanut myös edellä kerrottu 118 §:n 1 momentin ja 121 §:n välisen yhteyden puuttuminen.

Vakiintuneessa hallinto- ja oikeuskäytännössä on katsottu, että maahantulon edellytysten selvittämistä on ollut perinteisen ja yleiskielessä maahantulon edellytysten selvittämiseksi katsottavan rajalla tapahtuvan maahantulotarkastuksen lisäksi esimerkiksi menettely, jossa henkilö tavataan sisämaassa, eikä hänellä ole esittää asiakirjaa voimassa olevasta oleskeluoikeudestaan. Tämä kattaa paitsi tilanteet, joissa henkilö on alun perinkin tullut maahan laittomasti että tilanteet, joissa henkilö on tullut laillisesti maahan, mutta hänen oleskeluoikeutensa ei ole enää voimassa esimerkiksi viisumin umpeutumisen johdosta. Myös kansainvälisen suojelun hakeminen on tulkittu maahantuloedellytysten selvittämiseksi. Käytäntö on vastannut ulkomaalaislain 2 §:ssä määriteltyä lain soveltamisalaa koskien ulkomaalaisen maahantulon, maasta lähtöä ja oleskelua sekä 40 §:ssä määriteltyä laillista oleskelua. Niin ikään ulkomaalaislain 212 §:ssä viranomaisia veloitetaan valvomaan ulkomaalaislain säännösten noudattamista. Ulkomaalaislain noudattamisen tehokas valvonta edellyttää, että turvaamistoimet ovat käytettävissä lain 2 §:ssä määritellyllä soveltamisalalla.

Lisäyksellä selkiytettäisiin sääntelyä siten, että suoraan pykälätekstistä ilmenisi, että kyse ei ole ainoastaan rajalla maahantulotarkastuksessa tapahtuvasta maahantulon edellytysten selvittämisestä, vaan turvaamistoimien käyttö tulisi kyseeseen myös sisämaassa taikka maastalähtörajatarkastuksessa tavattujen ulkomaalaisten maassaoleskeluoikeuden selvittämiseksi.

Pykälän 2 momenttiin siirrettäisiin turvaamistoimen määräävää viranomaista koskeva säännös, joka voimassa olevassa laissa toistetaan samansisältöisenä eri turvaamistoimia koskevissa pykälissä.

Pykälän 3 momenttiin siirrettäisiin turvaamistoimien päättymistä koskeva säännös, jo-

ka on voimassa olevan 118 §:n 3 momentissa. Samalla 3 momenttiin lisättäisiin viittaus maassa oleskelun edellytysten selvittämiseen yhdenmukaisesti 1 momentin 1 kohtaan ehdotetun muutoksen kanssa.

118 §. Ilmoittautumisvelvollisuus. Pykälää ehdotetaan muutettavaksi siten, että 1 momentin 1 ja 2 kohta sekä 2 momentti siirrettiisiin uuteen 117 a §:ään. Pykälän 1 momenttia muutettaisiin lisäksi siten, että ulkomaalainen voitaisiin määrätä ilmoittautumaan määrääjain poliisin tai rajatarkastusviranomaisen toimipisteen ohella myös vastaanottokeskuksessa. Jokaisessa yksittäisessä tapauksessa arvioitaisiin, minkä viranomaisen toimipiste olisi kokonaisharkinnan perusteella tilanteessa paras vaihtoehto, kun otettaisiin huomioon turvaamistoimella tavoiteltavat päämäärät, ilmoittautumisvelvollisuudesta sen kohteelle aiheutuva haitta sekä muut asiaan mahdollisesti vaikuttavat seikat.

Esimerkiksi tilanteessa, jossa poliisin tai rajatarkastusviranomaisen toimipiste sijaitsee kaukana vastaanottokeskuksesta, saattaa ilmoittautumisvelvollisuuden määrääminen tapahtuvaksi vastaanottokeskuksessa olla ulkomaalaisen näkökulmasta mielekkäämpää. Näin on erityisesti tilanteessa, jossa ilmoittautumisvelvollisuuden kohteena on lapsiperhe, joka asuu vastaanottokeskuksessa tai yksityismajoituksessa lähellä vastaanottokeskusta, jolloin mahdollisten pitkien välimatkojen vuoksi olisi kohtuutonta määrätä ilmoittautumisvelvollisuus tapahtuvaksi poliisi-aseamalla. Päätösvalta valvonnan kannalta tarkoituksenmukaisimmasta ilmoittautumispaikasta säilyisi velvollisuuden määräävällä viranomaisella.

Ilmoittautumisvelvollisuus on ulkomaalaislaissa säädettyistä säilöönnotolle vaihtoehtoisista turvaamistoimista käytetyin. Ehdotettavalla muutoksella pyritään lisäämään entisestään sen käyttöä säilöön ottamisen vaihtoehtona ja tekemään velvollisuudesta sen kohteena olevalle ulkomaalaiselle vähemmän rajoittava. Samalla mahdollistetaan toisaalta jopa nykyistä tarkempi ulkomaalaisen läsnäolon varmistaminen, kun vastaanottokeskuksessa asuva ulkomaalainen voitaisiin määrätä ilmoittautumaan vastaanottokeskuksessa use-

ammin kuin nykyisin ilman, että siitä aiheutuisi hänelle kohtuutonta vaivaa. Nykyisin ulkomaalainen määrätään yleensä ilmoittautumaan poliisiin tai rajavartiolaitoksen tiloissa kerran viikossa. Jos ulkomaalainen määrättäisiin ilmoittautumaan useammin, kyettäisiin mahdollisesti joissakin tilanteissa vähentämään säilöönnoton tarvetta.

Pykälän 2 momenttiin lisättäisiin ilmoitusvelvollisuuden määränneen viranomaisen ja vastaanottokeskuksen välistä yhteistyötä koskeva säännös. Jos ilmoittautumisen vastaanottajana olisi vastaanottokeskus, tulisi sen välittää välittömästi velvoitteen määränneelle viranomaiselle tieto siitä, jos ulkomaalainen on laiminlyönyt velvollisuutensa ilmoittautua hänelle määrätynä ajankohtana vastaanottokeskuksessa. Ehdotetulla muutoksella ei muutettaisi sitä, että turvaamistoimen määräävällä viranomaisella säilyisi kaikissa tapauksissa päätösvalta määrätä ilmoittautumisen tapahtumaan parhaaksi katsomassaan paikassa ja aikavälillä.

Vastaanottolain 9 ja 10 §:n nojalla vastaanottokeskus voi olla paitsi valtion myös kunnan, kuntayhtymän, muun julkisoikeudellisen yhteisön taikka yksityisen yhteisön tai säätiön perustama ja ylläpitämä. Suomessa on tällä hetkellä 20 vastaanottokeskusta. Niistä 11 on valtion ja kuntien ylläpitämiä ja yhdeksän Suomen Punaisen Ristin ylläpitämiä. Näin ollen arvioitavaksi tulee perustuslain 124 §:ssä säädetty julkisen hallintotehtävän antaminen muulle kuin viranomaiselle.

Ilmoittautumisvelvollisuuden noudattamisen valvonnassa ei olisi kyse merkittävästä julkisen vallan käytöstä, vaan kyse olisi teknisluonteisen, avustavan viranomaistehtävän toteuttamisesta. Kyseinen tehtävä olisi menettelynä epäitsenäinen, eikä siihen sisältyisi päätöksentekoa tai harkintavaltaa. Vastaanottokeskuksessa ilmoittautumisvelvollisuuden noudattamista valvova taho ei ryhtyisi itse toimenpiteisiin ilmoittautumisvelvollisuuden laiminlyönnin johdosta, vaan ilmoittaisi laiminlyönnistä velvollisuuden määränneelle viranomaiselle, joka ryhtyisi sen johdosta tarpeelliseksi katsomiinsa toimenpiteisiin. Ilmoittautumisvelvollisuuden valvonnan teknisluonteisuuden vuoksi se ei myöskään hei-

kentäisi vastaanottokeskusten asukkaiden ja henkilökunnan välistä sosiaalityön toiminta-arvoille perustuvaa suhdetta.

Voimassa olevan pykälän 3 momentti ehdotetaan siirrettäväksi uuteen 117 a §:ään, jolloin se koskisi kaikkien turvaamistoimien päättymistä. Sen tilalla 3 momentissa säädettäisiin siitä, että ilmoittautumisvelvollisuuden toteutumista valvovaan vastaanottokeskuksen henkilökuntaan kuuluvaan sovellettaisiin rikosoikeudellista virkavastuuta koskevia säännöksiä. Lisäksi pykälässä todettaisiin, että vahingonkorvausvastuusta säädetään vahingonkorvauslaissa (412/1974).

119 §. Muut velvollisuudet. Pykälän 1 momentin viittaus 118 §:n 1 momenttiin ehdotetaan poistettavaksi, koska turvaamistoimien määräämisen yleisistä edellytyksistä ehdotetaan säädettäväksi uuden 117 a §:n 1 momentissa. Myös pykälän 2 momentti ehdotetaan poistettavaksi, koska toimivaltaisesta viranomaisesta säädettäisiin 117 a §:n 2 momentissa.

120 §. Vakuuden asettaminen. Pykälän 1 momentin viittaus 118 §:n 2 momenttiin ehdotetaan poistettavaksi, koska turvaamistoimen määräävästä viranomaisesta ehdotetaan säädettäväksi uuden 117 a §:n 2 momentissa. Samalla säännöstä muutettaisiin siten, että vakuuden asettamisen käyttö olisi mahdollista myös muutoin kuin 118 ja 119 §:ssä tarkoitetun turvaamistoimen sijasta. Muutos mahdollistaisi vakuuden asettamisen 118 ja 119 §:ssä tarkoitetun turvaamistoimen rinnalla, ja edistäisi siten osaltaan mahdollisuutta säilöönnoton vaihtoehtojen joustavampaan käyttöön.

Pykälän 2 momentti ehdotetaan yhdenmukaistettavaksi 117 a §:n 1 momenttiin ehdotetun muutoksen kanssa, minkä johdosta momenttiin lisättäisiin maininta maassa oleskelun edellytysten selvittämisestä.

121 §. Säilöön ottamisen edellytykset. Pykälässä säädettäisiin edellytyksistä, joiden vallitessa vapaudenriisto on mahdollista. Kaikissa säilöönnototapauksissa tulee täyttyä sekä 117 a §:n 1 momentissa säädetty turvaamistoimen määräämisen yleinen edellytys että tässä pykälässä säädetty säilöönnoton edellytys.

Pykälän 1 momentissa selvennettäisiin sitä, että ennen turvautumista säilöön ottamiseen tulee arvioida lain 118—120 §:ssä tarkoitettujen säilöönnotolle vaihtoehtoisten turvaamistoimien käyttömahdollisuus. Ehdotettu muutos merkitsisi vaihtoehtoisten turvaamistoimien ensisijaisuuden korostamista nykyistä painokkaammin myös lain tasolla. Säännöksessä edellytettäisiin vastaanottodirektiivin mukaisesti, että vaihtoehtoisen turvaamistoimen soveltamisen tulisi olla tehokasta ja säilöönnottoa käytettäisiin ainoastaan niissä tapauksissa, joissa säilöönnotto on välttämätöntä 117 a §:n 1 momentissa säädettyjen edellytysten turvaamiseksi.

Kansainväliset ihmisoikeusvalvontaelimet, viimeisimpänä ihmisoikeuskomitea kesällä 2013, ovat antamissaan suosituksissa kehottaneet Suomea käyttämään säilöönnoton vaihtoehtoja aina kun se on mahdollista. Myös YK:n yleismaailmallisessa määräaikaistarkastelussa vuonna 2012 Suomea kehoitettiin soveltamaan vaihtoehtoisia turvaamistoimia säilöön ottamisen sijaan, ja erityisesti silloin kun on kyse lapsista ja muista haavoittuvassa asemassa olevista ryhmistä kuten esimerkiksi raskaana olevista naisista, vammaisista ja kidutuksen uhreista.

Kansainvälisellä tasolla keskustelu vaihtoehtoisista turvaamistoimista ja niiden kehittämisestä on käynnistymässä. Esimerkiksi EU:ssa pyritään kartoittamaan ja kehittämään säilöönnoton vaihtoehtojen käyttöä muun muassa selvittämällä vuoden 2014 aikana jäsenmaiden parhaita käytäntöjä ja jakamalla niistä tietoa. YK:n pakolaisjärjestö UNHCR puolestaan on käynnistämässä kuluvan vuoden aikana maailmanlaajuisen säilöönnottoa koskevan strategian (Global Detention Strategy 2014—2018), jonka eräänä kohdealueena ovat säilöönnoton vaihtoehdot.

Ulkomaalaislaissa on tarkoituksenmukaista säilyttää voimassa olevassa laissa omaksuttu rakenne, jonka mukaan säilöön ottamisen edellytykset koskevat lähtökohtaisesti kaikkia ulkomaalaisia, vaikka erityisesti keski- ja eteläisessä Euroopassa kansainvälisen suojelun hakijoita ja muita ulkomaalaisia koskevat eri säännökset. Suomessa ei ole tarpeen säätää kahta erillistä säilöönnoton järjes-

telmää, koska kaikille ulkomaalaisille on tarkoitus antaa periaatteessa yhtä hyvä asema vapaudenriistotilanteissa.

Pykälän 1 momenttia täsmennettäisiin vastaanottodirektiivin säilöönottoa koskevan 8 artiklan 2 kohdan perusteella siten, että siihen otettaisiin yksilöllisen arvioinnin edellytys korostamaan nykyistä, Suomessa itsensänselvää menettelytapaa. Pykälän 1 momentin 1 kohta säilyisi asiallisesti ennallaan. Siinä on kyse piileskelemisestä, pakenemisen vaarasta tai muusta tavasta vaikeuttaa huomattavasti viranomaistoimia.

Pykälän 1 momentin 2 kohta säilyisi asiallisesti ennallaan. Kohdan sanamuotoa yhtenäistettäisiin direktiivin 8 artiklan 3 kohdan a alakohdan mukaisesti puhumalla henkilöllisyyden selvittämisestä epäselvän henkilöllisyyden selvittämisen sijaan. Säilöönotto henkilöllisyyden selvittämiseksi ei ole tarpeen, jos ulkomaalaisen henkilöllisyys on viranomaisten tiedossa. Näin ollen säilöön ottaminen henkilöllisyyden selvittämiseksi edellyttää, että ulkomaalainen on asiaa käsiteltäessä esittänyt epäluotettavia tietoja tai kieltäytynyt tietojen antamisesta taikka muutoin käy ilmi, ettei henkilöllisyyttä voida pitää selvänä. Ulkomaalaisen henkilöllisyyttä ei lähtökohtaisesti voida pitää selvänä, jos hänellä ei ole esittää luotettavaa henkilöllisyyden osoittavaa asiakirjaa henkilöllisyydestään. Säilöön ottaminen henkilöllisyyden selvittämiseksi näissä tapauksissa voi olla tarpeen yleensä silloin, kun viranomaisselvitysten perusteella käy ilmi, ettei ulkomaalaisella ole oleskeluoikeutta Suomessa. Suomessa luvallisesti oleskelevan ulkomaalaisen henkilöllisyyden selvittäminen onnistuu lähtökohtaisesti ilman säilöön ottamista, vaikka hänellä ei olisi henkilöllisyyden osoittavaa asiakirjaa hallussaan. Maahanmuuttoviranomaisille ulkomaalaisen henkilöllisyyden selvittäminen on välttämätöntä ulkomaalaisen oleskeluoikeuden varmistamiseksi ja erityisesti kansainvälistä suojelua hakevien henkilöiden osalta heidän suojeluperusteensa selvittämiseksi.

Pykälän 1 momentin 3 kohdassa säädettäisiin säilöönoton edellytyksenä, että ulkomaalainen on syyllistynyt tai hänen epäillään syyllistyneen rikokseen ja säilöönotto on tar-

peen maastapoistamispäätöksen valmistelun tai täytäntöönpanon turvaamiseksi. Lainkohta muuttuisi verrattuna voimassa olevaan 3 kohtaan, jota eri tahoilla on pidetty liian avoimena. Kohta vastaisi vastaanottodirektiivin yleinen järjestys -perustetta, mutta olisi sitä selvästi täsmällisempi ja tarkkarajaisempi. Sitä voitaisiin soveltaa maasta poistamisen turvaamiseen käännyttämisen tai karkottamisen yhteydessä.

Voimassa olevaa 121 §:n 1 momentin 3 kohtaa on pääsääntöisesti sovellettu tilanteissa, joissa ulkomaalainen on todistetusti tullut Suomeen tarkoituksenaan tehdä rikoksia ja on myös niitä tehnyt. Kun rikosasiaan liittyvä vapaudenmenetys eli tutkintavankeus on päättynyt, esimerkiksi ehdollisen vankeusrangaistuksen takia, on ilmennyt tarve turvata maasta poistaminen ja estää rikollinen toiminta ennen maasta poistamisen täytäntöönpanoa. Kyseessä on siis säilöönottoperuste, jossa yhtäältä nimenomaisesti katsotaan olevan peruste turvata maasta poistamisen toteutuminen ja toisaalta turvata yleisen järjestyksen säilyminen ennen ulkomaalaisen poistamista maasta.

Pykälän 1 momenttiin lisättäisiin uusi 4 ja 5 kohta vastaanottodirektiivin 8 artiklan 3 kohdan perusteella. Pykälän 1 momentin 4 kohtaan otettaisiin vastaanottodirektiivin mukaan erityinen kansainvälisen suojelun hakijaa koskeva edellytys. Kun maasta poistamisen turvaamiseksi säilöön otettu ulkomaalainen tekee uuden kansainvälistä suojelua koskevan hakemuksen, ilmeisesti vain viivytetään tai häiritään palauttamispäätöksen täytäntöönpanoa, säilöön ottamista voitaisiin jatkaa, vaikka muutoin asianomaisen säilöön ottamiselle ei olisikaan perusteita. Direktiivin 8 artiklan 3 d kohdassa säädetään, että jos on todettu puolueettomin perustein, mukaan lukien se, että hakijalla on jo ollut mahdollisuus päästä turvapaikkamenettelyyn, että on perusteltua uskoa, että hakija tekee kansainvälistä suojelua koskevan hakemuksen lähinnä viivytetään tai häiritään palauttamispäätöksen täytäntöönpanoa, kansainvälistä suojelua voidaan ottaa säilöön. On huomattava, että arvion kansainvälistä suojelua koskevan hakemuksen tar-

koituksesta tekee säilöönottoasiassa toimivaltainen raja- tai poliisiviranomainen, ei Maahanmuuttovirasto, joka on lähtökohtaisesti toimivaltainen kansainvälisen suojelun asioissa. Säilöönottopäätöksestä riippumatta Maahanmuuttovirasto tutkii kansainvälistä suojelua koskevan hakemuksen, eikä säilöönotto vaaranna esimerkiksi mahdollisuuksia saada oikeudellista apua. Aina kun kansainvälistä suojelua koskevan hakemuksen tehnyt ulkomaalainen on säilöön otettuna, Maahanmuuttovirasto tutkii hakemuksen ja tekee siihen päätöksen kiireellisenä.

Direktiivin 8 artiklan 3 f kohdassa säädetään siitä, että kansainvälisen suojelun hakija voidaan ottaa säilöön EU:n vastuuvaltion määrittämisestä annetun neuvoston asetuksen 28 artiklan perusteella, jossa tarkoituksena on siirtomenettelyn turvaaminen. Tästä ehdotetaan otettavaksi maininta pykälän 1 momentin uuteen 5 kohtaan selvyyden vuoksi, vaikka periaatteessa tilanteessa voitaisiin soveltaa myös saman pykälän 1 momentin 1 kohtaa. Kyse on asetuksista, joka on Suomessa suoraan voimassa olevaa EU:n lainsäädäntöä. Asetuksella määritellään, mikä jäsenvaltio on kulloinkin vastuussa tutkimaan turvapaikkahakemuksen ja säilöönnotolla voidaan tarvittaessa varmistaa, että kyseinen vastuu toteutuu. Asetuksen mukaan ketään ei kuitenkaan saa ottaa säilöön pelkästään sillä perusteella, että häneen sovelletaan asetuksessa säädettyä menettelyä, vaan lisäksi edellytetään ulkomaalaisen kohdalla merkittävää katoamisvaaraa. Säilöönnoton tulee olla näissä tilanteissa myös mahdollisimman lyhytkestoinen ja viimesijainen vaihtoehto. Vastuunmäärittämisprosessi edellytetään toimitettavaksi kiireellisenä niissä tapauksissa, joissa ulkomaalainen on säilöön otettuna asetuksen perusteella.

Pykälän 1 momenttiin lisättäisiin uusi 6 kohta säilöönnoton mahdollisuudesta kansallisen turvallisuuden sitä vaatiessa. Säännös perustuu vastaanottodirektiivin 8 artiklan 3 kohdan e alakohtaan. Säännöksellä annettaisiin Suomen viranomaiselle välineitä ennalta-arvaamattomia ilmiöitä varten esimerkiksi terrorismin torjuntaan liittyen. Säännös olisi direktiivin vastaavaa säännöstä suppeampi,

sillä siinä rajattaisiin soveltamista tapauskohtaisella harkinnalla tilanteeseen, jossa ulkomaalaisen henkilökohtaiset ja muut olosuhteet huomioon ottaen on perusteltua aihetta olettaa, että ulkomaalainen muodostaa kansalliselle turvallisuudelle sellaisen uhan, joka edellyttää hänen säilöön ottamistaan. Lisäksi 117 a §:n 1 momentissa säädetyn yleisen edellytyksen tulisi täytyä.

Uusi säännös on tarpeen, koska 3 kohdan edellytystä supistetaan voimassa olevasta. Ehdotettu tarkkarajaisempi 3 kohdan muotoilu estäisi säilöön ottamisen valtion turvallisuuden kohdistuvien hankkeiden tai rikosten ennalta ehkäisemiseksi. Ennakoimattoman turvallisuusuhan aiheuttava ulkomaalainen tulisi kyetä ottamaan säilöön ilman, että kyse on vielä niin konkreettisesta uhasta, että poliisi- tai pakkokeinolain (806/2011) mukaiset menettelyt tulevat kyseeseen. Esimerkiksi tilanne organisoituneen terrorismin uhan suhteen saattaa muuttua nopeastikin. Näin ollen säilöön ottaminen kansallisen turvallisuuden niin edellyttäessä on tärkeä mahdollisuus, jota kuitenkin käytettäisiin todennäköisesti hyvin harvoin. Säilöön ottaminen kansallisen turvallisuuden perusteella voisi tulla kyseeseen esimerkiksi tilanteessa, jossa poliisi saisi tietoonsa, että ulkomaalainen on tulossa Suomeen tarkoituksenaan tehdä terroristirikos tai yllyttää sellaisen tekemiseen. Ulkomaalainen voitaisiin tällöin ottaa säilöön välittömästi hänen maahan saavuttuaan ja turvata säilöönnotolla hänen maasta poistamisensa valmistelu ja täytäntöönpano sekä ehkäistä näin hänen syyllistymisensä rikokseen Suomessa ja mahdollisesti muualla Schengen-alueella.

Voidaan ennakoida, että säilöönottojen määrä ei uuden säilöönnottooperusteen myötä lisääntyisi. Kaikki säilöönottoasiat menevät lyhyessä ajassa tuomioistuimen ratkaistavaksi, joten viime kädessä lainkohdan soveltamisala linjattaisiin oikeuskäytännössä. Suomessa ei ole syytä rajata säilöönnoton edellytyksiä muita EU-maita suppeammiksi, koska säilöönnotto täyttää Suomessa korkeat oikeusturvan vaatimukset.

Voimassa olevan pykälän 2 momentin sääntely poistettaisiin, koska 1 momentin 2

kohta vastaa asiallisesti 2 momentin sisältöä, eikä momentin poistaminen aiheuta asiallista muutosta lakiin. Sen tilalle ehdotetaan luonteeltaan informatiivista säännöstä siitä, että lapsen säilöön ottamisen edellytyksistä säädetään 122 §:ssä.

122 §. Lapsen säilöön ottaminen. Lainsäädännössä on enenevässä määrin ryhdytty käyttämään YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen hengen mukaisesti käsitettä lapsi, jota koskevat lapsen oikeuksien yleissopimuksen mukaiset oikeudet. Käsitteen muuttoksella ei ole tarkoitus muuttaa sitä, että säännöstä sovelletaan kahdeksatoista vuotta nuorempiin henkilöihin. YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen 1 artiklan mukaan lapsella tarkoitetaan jokaista alle 18-vuotiasta henkilöä, ellei lapseen soveltuvien lakien mukaan täysi-ikäisyyttä saavuteta aikaisemmin. Ulkomaalaislain 6 §:n 1 momentin mukaan ulkomaalaislain nojalla tapahtuvassa päätöksenteossa, joka koskee kahdeksatoista vuotta nuorempaa lasta, on erityistä huomiota kiinnitettävä lapsen etuun sekä hänen kehityksensä ja terveytensä liittyviin seikkoihin. Edelleen saman säännöksen 3 momentissa säädetään, että alaikäistä lasta koskevat asiat on käsiteltävä kiireellisesti.

Lasta koskevilla erillisillä säilöönottoperusteilla halutaan korostaa sitä, että lapsen vapaudenriistossa tulee noudattaa lakia ja siihen on turvaututtava viimesijaisena ja mahdollisimman lyhytkestoisena keinona. Eksplisiittisillä lapsen säilöönoton edellytyksillä halutaan korostaa, että lapsen vapaudenriistoa ei voida perustella pelkästään lapsen maahanmuuttoon liittyvällä statuksella tai sen puuttumisella taikka sillä, että lapsi on tullut maahan ilman huoltajaa. Sen myötä, että lakiin kirjataan erikseen lapsen säilöönoton edellytykset, päätöksentekijä joutuu päätöksessään arvioimaan erikseen säilöönoton edellytysten täyttymisen lapsen kohdalla ja lapselle tulee näin ollen laatia oma säilöönottopäätös.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin lapsen säilöön ottamisen edellytyksistä. Ensinnäkin edellytettäisiin, että 121 §:n 1 momentissa säädetty edellytys säilöön ottamiselle on olemassa. Tämä merkitsisi samalla myös sitä,

että lapsi voitaisiin ottaa säilöön vasta sen jälkeen kun lain 118—120 §:ssä tarkoitettujen turvaamistoimien käyttömahdollisuus olisi ensin arvioitu ja olisi todettu, että kyseiset keinot eivät ole riittäviä.

Toiseksi edellytettäisiin, että lasta olisi 6 §:n 2 momentin mukaisesti kuultu ennen päätöksen tekemistä. Lapsen oman mielipiteen selvittäminen osana lapsen edun selvittämistä on tärkeää. Ulkomaalaislain 6 §:n 2 momentissa säädetään lapsen mielipiteen selvittämisestä. Lapsen kuuleminen laissa säädetyn tavoin ennen päätöksen tekemistä on päätöksen tekevän viranomaisen vastuulla. Lisäksi asiassa kuultava sosiaaliviranomainen voi kuulla lasta oman harkintansa mukaan.

Jos kansainvälistä suojelua hakeva, tilapäistä suojelua saava tai sellainen ihmiskaupan uhriksi joutunut lapsi, jolla ei ole oleskelulupaa, on Suomessa ilman huoltajaa tai muuta laillista edustajaa, hänelle määrätään viivytyksettä edustaja vastaanottolain 39 §:n nojalla. Kyseisen lain 41 §:n mukaan edustaja käyttää huoltajan puhevaltaa lapsen henkilöä koskevassa asiassa.

Kolmanneksi edellytettäisiin, että sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen määräämälle sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista annetun lain (272/2005) 3 §:n mukaiselle sosiaalityöntekijän ammatillisen kelpoisuuden omaavalle viranhaltijalle on varattu tilaisuus tulla kuuluksi. Sosiaaliviranomaisella tarkoitettaisiin lapsen asuinkunnan sosiaaliviranomaista. Jos lapsella ei ole kotikuntaa Suomessa, lausuntoa pitäisi pyytää Helsingin kaupungin sosiaaliviranomaiselta. Ottaen huomioon erittäin lyhyet määräajat, yhteyttä otetaan käytännössä sosiaalipäivystykseen, jonka lastensuojeluasiantuntija on tavoitettavissa ympäri vuorokauden. Hän voisi tarvittaessa myös konsultoida säilöönottoyksikön sosiaaliviranomaisia ja lapsen kanssa aiemmin työskennelleitä viranomaisia.

Laissa ehdotetaan säädettäväksi sosiaaliviranomaiselle varattavasta tilaisuudesta tulla kuuluksi sen sijaan, että ennen päätöksen tekoa edellytettäisiin sosiaaliviranomaisen lau-

suntoa asiassa. Uusi muotoilu vastaisi nyky-muotoilua paremmin todellista tilannetta.

Voimassa oleva laki edellyttää sosiaaliviranomaisen kuulemista ennen lasta koskevan säilöönottopäätöksen tekemistä. Käytännössä sosiaaliviranomainen ei ole useinkaan pystynyt antamaan perusteltua, kirjallista lausuntoa lyhyessä ajassa. Päätöksen valmisteluun kuluu aikaa, jonka lapsi tai perhe joutuisi odottamaan poliisin tai rajavartiolaitoksen tiloissa ei kuitenkaan ole tarkoituksenmukaista pidentää sosiaaliviranomaisen lausunnon valmisteluun varattavan ajan johdosta.

Käytännössä säilöönottopäätöksen tekevän viranomaisen vähimmäisedellytyksenä kirjaisi päätökseen asiassa kuullun sosiaaliviranomaisen yhteystiedot. Lisäksi sosiaaliviranomaisella olisi mahdollisuus antaa lausuntonsa ennen kuin säilöön ottamisesta päätetään, mutta lausunnon odottaminen ei tarpeettomasti pitkittäisi säilöön otettavan lapsen poliisiasemalla viettämää aikaa. Jos sosiaaliviranomainen ei pystyisi antamaan lausuntoaan vielä tässä vaiheessa, hän voisi kuitenkin ryhtyä toimenpiteisiin perustellun, kirjallisen lausuntonsa valmistelemiseksi, jota uuden 125 a §:n mukaan edellytettäisiin viimeistään käräjäoikeuden ottaessa asian ensimmäisen kerran käsittelyynsä. Tämä tarkoittaa yksin tulleen lapsen kohdalla viimeistään seuraavaa päivää ja perheensä kanssa säilöön otetun lapsen kohdalla viimeistään neljän vuorokauden kuluessa.

Ulkomaalaislaissa säädetään ulkomaalaisen säilöön ottamisesta päättävästä toimivaltaisesta viranomaisesta. Sosiaaliviranomaisen lausunto ei näin voisi sitoa viranomaista päätöksessään. Sosiaaliviranomaisen tulisi ottaa lausunnossaan kantaa säilöönottoon ja tuoda oman hallinnonalansa näkökulmasta esiin argumentteja, jotka liittyvät muun muassa lapsen edun selvittämiseen. Lausunnossa perusteluilla olisi tärkeä merkitys. Jos sosiaaliviranomainen katsoisi, että lasta ei tulisi ottaa säilöön, se voisi myös niin harkitessaan esittää vaihtoehtoja järjestelyä, jolla 117 a §:n 1 momentissa mainitut tavoitteet turvattaisiin. Ulkomaalaislain 6 § edellyttää lapsen edun arviointia kaikissa ulkomaalaishallin-

non päätöksissä, mikä viranomaisten välisellä yhteistyöllä pyrittäisiin varmistamaan.

Sosiaaliviranomainen soveltaisi lapsen etua arvioidessaan lastensuojelulain (417/2007) 4 §:n 2 momentin säännöksiä. Huomiota tulisi kiinnittää muun muassa lapsen ikään, kehitykseen ja hyvinvointiin sekä lapsen fyysiseen ja henkiseen terveydentilaan ottaen huomioon hänen taustansa sekä näkemyksensä lapsen iän ja kehitystason mukaisesti.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin lisäedellytyksenä huoltajansa kanssa olevan lapsen säilöön ottamiselle, että lapsen säilöön ottamisen tulisi olla välttämätöntä lapsen ja hänen huoltajansa välisen perheyhteyden ylläpitämiseksi. Käytännössä tämä edellytys nousee erityisesti esiin yksinhuoltajaperheissä, joissa lapsen ottaminen säilöön huoltajansa kanssa on ainoa keino turvata lapsen ja hänen huoltajansa välinen perheyhteys tilanteissa, jossa huoltajaa ollaan ottamassa säilöön.

Jos yksinhuoltajaperheessä pienen lapsen huoltaja otetaan säilöön, lapsen edun mukaista ei olisi joutua erilleen ainoasta huoltajastaan. Näissä tilanteissa on lapsen edun mukaista, että hänet voidaan ottaa säilöön huoltajansa kanssa. Tällöin säilöön ottamisen edellytysten arvioinnissa ei edellytettäisi lapsen omaa aktiivista toimintaa, vaan edellytyksen voitaisiin katsoa täyttyvän myös silloin, kun on aihetta olettaa, että edellytykset täyttyisivät lapsen kohdalla toisen henkilön, yleensä lapsen huoltajan, myötävaikutuksesta. Jos esimerkiksi huoltajan kohdalla on perusteltua aihetta olettaa, että hän piileskelisi, voidaan olettaa, että hän piilottaisi myös alakäisen lapsensa ja säilöönoton edellytysten voitaisiin näin ollen katsoa täyttyvän myös pienen lapsen kohdalla.

Lähtökohtaisesti tilanteissa, joissa lapsi oleskelee maassa yhden huoltajansa tai muiden huoltajiensa kanssa, tulisi kartoittaa mahdolliset vaihtoehdot säilöönnotolle. Säilöön voitaisiin esimerkiksi ottaa vain toinen huoltajista ja turvata asumisjärjestelyin lapsen oikeus pitää yhteyttä myös säilöön otettuun huoltajaansa, paitsi jos sen arvioitaisiin olevan lapsen edun vastaista. Käytännössä näin on kyetty jo toimimaan sijoittamalla säi-

löönn otettu huoltaja Metsälän säilöönottotyksikköön ja muu perhe samassa rakennuksessa sijaitsevaan Metsälän vastaanottokeskukseen.

Pykälän 3 momentissa kiellettäisiin ilman huoltajaa olevan alle 15-vuotiaan lapsen säilöönottaminen kokonaan. Kansainvälistä suojelua hakevan 15 vuotta täyttäneen ilman huoltajaa olevan lapsen säilöön ottaminen kiellettäisiin siihen asti kunnes hänen maasta poistamistaan koskeva päätös on tullut täytäntöönpanokelpoiseksi. Niin kutsutussa tavallisessa turvapaikkamenettelyssä säilöönotto olisi mahdollista vasta hallinto-oikeuden päätöksen jälkeen. Nopeutetussa menettelyssä, esimerkiksi Dublin-menettelyn soveltuesa tai jos hakemus todetaan ilmeisen perusteettomaksi, säilöönotto olisi mahdollista jo Maahanmuuttoviraston kielteisen turvapaikkapäätöksen jälkeen.

Lapsi voi olla kansainvälisen suojelun hakija vielä senkin jälkeen kun hänen maasta poistamistaan koskeva päätös on tullut täytäntöönpanokelpoiseksi. Hänen oleskelunsa muuttuu kuitenkin tuolloin laittomaksi ja hänen edellytetään poistuvan maasta. Viime kädessä hänet voidaan poistaa maasta pakko-toimin. EU-lainsäädännön näkökulmasta tämä merkitsee sitä, että lapsen säilöönotto tapahtuu paluudirektiivin, eikä vastaanottodirektiivin edellytysten perusteella.

Direktiivin 11 artiklan 3 kohdan mukaan ilman huoltajaa olevia alaikäisiä saa ottaa säilöön vain poikkeuksellisissa olosuhteissa. Säilöön otetut alaikäiset on pyrittävä kaikin keinoin vapauttamaan mahdollisimman pian. Näin ollen lakiin ehdotettu säännös kieltää kategorisesti ilman huoltajaa olevan alle 15 vuotiaan lapsen ja kansainvälistä suojelua hakevan, ilman huoltajaa olevan lapsen säilöön ottaminen, kunnes hänen maasta poistamistaan koskeva päätös on tullut täytäntöönpanokelpoiseksi, rajoittaisi lasten säilöön ottamista enemmän kuin mitä vastaanottodirektiivi edellyttää.

Jos on olemassa ilmeisiä perusteita epäillä oleskelulupaa Suomessa hakevan henkilön iästään antamien tietojen luotettavuutta, voidaan hänelle tehdä lain 6 a ja 6 b §:n perusteella oikeuslääketieteellinen tutkimus iän selvittämiseksi. Tutkimuksen tekeminen

edellyttää, että tutkittava on antanut tietoon ja vapaaseen tahtoon perustuvan kirjallisen suostumuksensa siihen. Lisäksi edellytetään hänen huoltajansa tai muun laillisen edustajansa kirjallista suostumusta. Jos henkilö kieltäytyy tutkimuksesta, häntä kohdellaan 6 a §:n 3 momentin nojalla täysi-ikäisenä, jollei kieltäytymiselle ole hyväksyttävää syytä. Henkilön iän ollessa epäselvä häntä kohdeltaisiin lähtökohtaisesti lapsena, eikä häntä näin ollen otettaisi säilöön, jollei oikeuslääketieteellisellä tutkimuksella saada riittävän selkeää näyttöä täysi-ikäisyydestä. Näissä tilanteissa voitaisiin tarvittaessa turvautua muihin 7 luvussa tarkoitettuihin turvaamistoimiin kuten ilmoittautumisvelvollisuuteen. Iän epäselvyys ei kuitenkaan voisi olla esteenä säilöön ottamiselle tilanteessa, jossa on ilmeistä, että henkilö on selvästi täysi-ikäinen, eikä hänen todellinen ikänsä voi mitenkään vastata hänen ilmoittamaansa ikää.

Pykälän 4 momentissa ilman huoltajaa olevan lapsen säilöön ottamista rajattaisiin ajallisesti siten, että se saisi enimmillään kestää 72 tuntia. Erityisestä syystä säilöönottoa voitaisiin jatkaa enimmillään toiset 72 tuntia. Tällainen sääntely on Ruotsissa.

Lapsen säilössä pitämisen jatkaminen 72 tunnilla edellyttäisi erityisten syiden olemassaoloa. Erityisinä syinä voitaisiin pitää sellaisia odottamattomia ja äkillisiä tapahtumia, jotka eivät ole kohtuudella voineet olla ennakoitavissa säilöönottopäätöstä tehtäessä. Tällaisia seikkoja voisivat olla esimerkiksi mahdollisuus saada matkalle tarvittavia lentoyhteyksiä tai lentojen peruuntuminen viime hetkellä lentoyhtiöstä johtuvista seikoista. Myös säilöön otetun henkilön henkilökohtaisten olosuhteiden osalta saatetaan esittää viime hetkellä väite, jolla pyritään estämään maasta poistaminen. Esimerkiksi väite käännytyksen estävästä sairaudesta tai terveydentilan heikkenemisestä voisi olla seikka, joka olisi tarkistettava terveydenhuollon ammattilaisen toimesta ennen käännytykseen ryhtymistä. Myös kohdemaan tilanne voi muuttua joskus äkillisesti ja tällöin säilöössäpitoa olisi perusteltua jatkaa, jotta voitaisiin varmistua siitä, voidaanko käännytykseen ylipäänsä

ryhtyä ulkomaalaislain 147 §:n velvoitteet huomioiden.

Lapsi tulisi vapauttaa viimeistään edellä mainitun määräajan umpeuduttua. Hänet olisi kuitenkin mahdollista ottaa uudelleen säilöön uudella perusteella tai esimerkiksi maasta poistamisen turvaamiseksi uudelleen, jos maasta poistaminen olisi aiemmin estynyt.

Säännös vastaisi YK:n lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen 37 artiklan edellytykseen siitä, että lapsen säilöönoton keston on oltava mahdollisimman lyhyt, ja että on tehtävä kaikki mahdollinen säilöön otettujen alaikäisten vapauttamiseksi ja sijoittamiseksi asianmukaiseen majoitukseen.

123 §. Säilöön ottamisesta päättäminen. Pykälän otsikkoa muutettaisiin siten, että siitä poistettaisiin maininta säilöön otetun sijoittamisesta. Ehdotettu uusi 123 a § käsittelee säilöön otetun ulkomaalaisen sijoittamista, mitä ehdotetaan myös kyseisen pykälän otsikoksi.

Voimassa olevan pykälän 1 momentin ehdotetaan jäävän pykälään. Muut momentit, jotka koskevat säilöön otetun sijoittamista, siirrettäisiin uuteen 123 a §:ään. Pykälään lisättäisiin vastaanottodirektiivin 9 artiklan 4 kohdan edellyttämin tavoin se, että säilöön otetulle tai hänen lailliselle edustajalleen on paitsi ilmoitettava säilöön ottamisen perusteet myös kerrottava säilöön ottamista koskevan asian käsittelystä ja mahdollisuudesta saada oikeusapua. Asian käsittelyä koskevat tiedot käsittäisivät erityisesti tiedot asian käsittelystä tuomioistuimessa. Kyseessä on vakiintuneen käytännön nostaminen direktiivin täytäntöönpanon johdosta lain tasolle. Selkeyden vuoksi asiasta säädettäisiin omassa momentissaan.

Pykälässä tarkoitetut tiedot edellytetään annettavan välittömästi ja kirjallisesti kielellä, jota ulkomaalainen ymmärtää tai jota hänen voidaan kohtuudella olettaa ymmärtävän. Säännösehdotus vastaa direktiivin sanamuotoa.

Jos säilöön otettu ulkomaalainen ei kykene kirjallisesta päätöksestä ymmärtämään päätöksen perusteita, prosessin etenemistä tai oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan, viranomainen voi tarvittaessa lisäksi tulkin avulla selvittää

tilanteen ja päätöksen sisällön ulkomaalaiselle, jotta hän tosiasiallisesti ymmärtää oman oikeusasemansa. Tämä on erityisen tärkeää esimerkiksi silloin kun säilöön otettava on ilman huoltajaa oleva lapsi.

123 a §. Säilöön otetun ulkomaalaisen sijoittaminen. Lakiin lisättäisiin uusi pykälä, jonka alkuun 1—3 momentiksi siirrettäisiin voimassa olevan 123 §:n 2—4 momentti.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin siitä, että säilöön otettu lapsi olisi aina sijoitettava säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä annetussa laissa tarkoitettuun säilöönottoyksikköön. Lakimuutos tarkoittaisi sitä, että jatkossa ilman huoltajaa olevien lasten ohella myös lapsiperheet sijoitettaisiin aina säilöönottoyksiköihin. Käytännössä näin pyritään jo tänä päivänä toimimaan, eikä lapsia pääsääntöisesti ole sijoitettu poliisin pidätystiloihin. Säännöksen vaatimukset pystytään toteuttamaan hyvällä viranomaisen välisellä yhteistyöllä ja ennakkoimalla perheisiin kohdistuvia säilöönoton tarpeita.

EU:n vastaanottodirektiivin 11 artiklan 2 kohdassa edellytetään, että ilman huoltajaa olevat alaikäiset on mahdollisuuksien mukaan majoitettava laitoksissa, joissa on heidän ikäistensä tarpeita vastaava henkilökunta ja tilat. Artiklassa säädetään lisäksi, että ilman huoltajaa olevia alaikäisiä ei saa majoittaa vankilassa.

Pykälän 5 momentissa säädettäisiin siitä, että säilöön otettu kansainvälisen suojelun hakija tulisi pääsääntöisesti sijoittaa säilöönottoyksikköön. Ehdotettu säännös vastaisi vastaanottodirektiivin 10 artiklan 1 kohtaa, jonka mukaan kansainvälisen suojelun hakijan säilöönotto on pääsääntöisesti toteutettava erityisissä säilöönottoyksiköissä. Jos jäsenvaltio ei pysty tarjoamaan majoitusta erityisessä säilöönottoyksikössä ja sen on turvauduttava vankilamajoitukseen, säilöön otettu hakija on pidettävä erillään tavanomaisista vangeista ja on noudatettava direktiivissä säädettyjä säilöönotto-olosuhteita koskevia säännöksiä.

Ulkomaalaislain 124 §:n 1 momentin nojalla säilöön ottamisesta päättäneen virkamiehen on viipymättä ja viimeistään säilöön ot-

tamista seuraavana päivänä ilmoitettava asiasta säilyttämisspaikkakunnan kärjäoikeudelle tai kiireellisessä tapauksessa muullekin kärjäoikeudelle sen mukaan kuin oikeusministeriön asetuksella tarkemmin säädetään. Kärjäoikeuden on saman pykälän 2 momentin nojalla otettava säilöön ottamista koskeva asia käsiteltäväksi viipymättä ja viimeistään neljän vuorokauden kuluttua säilöön ottamisesta. Tässä esityksessä ehdotetaan, että ilman huoltajaa olevan lapsen säilöön ottamista koskeva asia tulisi ottaa käsiteltäväksi tuomioistuimessa viipymättä ja viimeistään vuorokauden kuluttua ilmoituksesta. Koska säilöön otetut ilman huoltajaa olevat lapset ja lapsiperheet sekä pääsääntöisesti myös kansainvälisen suojelun hakijat sijoitettaisiin säilöönottoyksikköön, tulisivat säilyttämisspaikkakunnan kärjäoikeuksina kyseeseen tällä hetkellä Helsingin kärjäoikeus ja tulevaisuudessa Joutsenon säilöönottoyksikön aloitettua toimintansa myös Etelä-Karjalan kärjäoikeus. Säilöön otettavien lasten, lapsiperheiden ja kansainvälisen suojelun hakijoiden määrät ovat kuitenkin vähäisiä.

Pykälän 6 momentissa säädettäisiin siitä, että poliisiin tai rajavartiolaitoksen pidätystiloihin sijoitettuun ulkomaalaiseen sovellettavasta laista säädettäisiin säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä annetun lain 1 §:n 3 momentissa. Kyseisessä momentissa vastattaisiin myös tarkemmin vastaanottodirektiivin 10 artiklan 1 kohdan vaatimuksiin. Lisäksi momentissa olisi voimassa olevan lain säännös koskien vähemmistövaltuutetun oikeutta vierailta poliisiin tai rajavartiolaitoksen pidätystiloissa ja keskustella luottamuksellisesti säilöön otettujen ulkomaalaisten kanssa.

124 §. Säilöön ottamisesta ilmoittaminen ja tuomioistuinkäsittely. Pykälän 2 momenttia muutettaisiin siten, että kärjäoikeuden olisi otettava myös ilman huoltajaa olevan lapsen säilöön ottamista koskeva asia käsiteltäväksi viipymättä ja viimeistään vuorokauden kuluttua ilmoituksesta. Ehdotettu muutos liittyy 122 §:n 4 momenttiin ehdotettuun säilöössäpidon 72 tunnin enimmäisaikaan. On tärkeää, että kärjäoikeus säilöössäpidon lyhyestä kestosta huolimatta ehtii asian käsitellä. Pykälän

1, 3 ja 4 momenttiin ei ehdoteta sisällöllisiä muutoksia.

125 §. Menettely kärjäoikeudessa. Pykälän 1 momentin viittaus 123 §:n 3 momenttiin muutettaisiin viittaukseksi 123 a §:n 2 ja 3 momenttiin, mikä vastaisi asiallisesti aiempaa viittausta.

Pykälän 2 momentin sanamuotoa muutettaisiin siten, että se mahdollistaisi säilöön otetun ulkomaalaisen kuulemisen kärjäoikeudessa 3 momentissa ehdotetulla tavalla videoneuvottelua tai muuta soveltuva teknistä tiedonvälitystapaa käyttäen. Edellä kerrottu mahdollisuus koskisi sekä säilöön ottamista että ulkomaalaisen poikkeuksellista sijoittamista koskevan asian kärjäoikeuskäsittelyä.

Pykälään lisättäisiin uusi 3 momentti, jossa säädettäisiin mahdollisuudesta kuulla säilöön otettua ulkomaalaista videoneuvotteluyhteyttä tai muuta teknistä tiedonvälitystapaa käyttäen. Jos kärjäoikeus harkitsisi soveliaaksi, säilöön otetun ulkomaalaisen kuuleminen voisi tapahtua säilöön otetun olematta läsnä istuntosalissa käyttäen videoneuvottelua tai muuta soveltuva teknistä tiedonvälitystapaa, jossa käsittelyyn osallistuvilla on puhe- ja näköyhteys keskenään. Niin ikään säilöön ottamisesta päättänyt virkamies voisi edellä mainitussa tilanteessa osallistua asian käsittelyyn videoneuvotteluyhteyden välityksellä.

Jotta säilöön otettu ulkomaalainen pystyisi täysipainoisesti sekä seuraamaan istunkäsittelyä että itse aktiivisesti osallistumaan siihen koko istunkäsittelyn ajan, säännöksessä edellytetään sellaisen teknisen tiedonvälitystavan käyttämistä, jossa käsittelyyn osallistuvilla on sekä puhe- että näköyhteys keskenään. Pelkästään puhelinkäsittely ei siten tulisi tämän lainkohdan nojalla kysymykseen. Teknisten apuvälineiden hyödyntäminen ei siten heikentäisi säilöön otetun ulkomaalaisen asemaa kärjäoikeuskäsittelyssä.

Videoneuvottelun tai muun teknisen tiedonvälitystavan käyttö olisi ehdotuksen mukaan aina kärjäoikeuden tapauskohtaisessa soveliaisuusharkinnassa. Jos kärjäoikeus pitäisi säilöön otetun ulkomaalaisen henkilökohtaista läsnäoloa istuntosalissa tarpeellisena, hänet tuotaisiin kärjäoikeuteen kuulta-

vaksi kuten tähänkin asti. Käytännössä säilöön otetun oma mielipide voitaisiin ottaa huomioon päätettäessä siitä, käytetäänkö videoneuvottelua käräjäoikeuskäsittelyssä vai ei. Mahdollisuutta videokuulemiseen ei kuitenkaan tulisi jättää riippuvaiseksi säilöön otetun suostumuksesta, vaan harkintavalta tässä kysymyksessä tulisi olla asiaa käsittelevällä tuomioistuimella. Tämä on myös muualla lainsäädännössä valittu ratkaisu.

Säilöön otetun oikeusturvan ei voida katsoa edellyttävän kaikissa tilanteissa ehdotonta oikeutta fyysiseen läsnäoloon säilöönottoa koskevan asian käräjäoikeuskäsittelyssä. Videoneuvottelun käyttämisestä voisivat puoltaa paitsi kustannus- ja muut tarkoituksenmukaisuusnäkökohdat myös turvallisuustekijät. Asian käsittely käräjäoikeudessa videoneuvotteluna voi vähentää kuljetuksiin liittyviä mahdollisia turvallisuusriskejä.

Oikeudenkäynnit videoneuvottelun välityksellä ovat usein myös asiakkaan kannalta inhimillisempi ratkaisu, kun hänen ei tarvitse siirtyä poliisiauton kyydissä käräjäoikeuden tiloihin ja odottaa käräjäoikeuden tiloissa oman asiansa käsittelyvuoroa. Positiiviset inhimilliset vaikutukset korostuvat perheiden kohdalla, kun lasten ei tarvitse jäädä ilman huoltajaansa säilöönottoyksikköön huoltajan lähtiessä käräjäoikeuden istuntoon. Näissä tapauksissa videoneuvotteluyhteyden käyttäminen myös helpottaa säilöönottoyksikön arkea, kun lasten hoitoa ei tarvitse järjestää yhtä pitkäksi aikaa kuin siinä tapauksessa, että matkoineen ja odotusaikoineen huoltajan osallistuminen käräjäoikeuden istuntoon saattaisi kestää yhteensä useita tunteja.

Videoneuvotteluna järjestettävässä säilöönottoa koskevan asian tuomioistuinkäsittelyssä säilöön otetun ulkomaalaisen avustaja voisi olla joko samassa paikassa säilöön otetun ulkomaalaisen kanssa, jolloin hänkin osallistuisi käsittelyyn videokokouksen välityksellä, tai hän voisi olla läsnä käräjäoikeudessa. Tämä käytännön järjestely olisi avustajan ja säilöön otetun ulkomaalaisen välinen asia ja se voitaisiin toteuttaa siten kuin avustaja olisi päämiehensä kanssa parhaaksi katsonut.

Pykälän nykyinen 3 momentti siirrettäisiin pykälän 4 momentiksi.

125 a §. *Lapsen säilöön ottamista koskevan asian käsittely käräjäoikeudessa.* Lakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi 125 a §. Pykälässä säädettäisiin lapsen säilöön ottamista koskevan asian käsittelyn erityispiirteenä, että 122 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitetun sosiaaliviranomaisen olisi annettava asiassa kirjallinen lausuntonsa. Lausunnon olisi oltava käytettävissä viimeistään käräjäoikeuden ottaessa asian käsittelyynsä 124 §:n 2 momentin mukaisesti.

Menettelyllä pyrittäisiin vahvistamaan sosiaaliviranomaisen kuulemista lapsen säilöön ottamisesta päätettäessä. Sosiaaliviranomaisen ei ole kaikissa tilanteissa käytännössä mahdollista antaa perusteltua kirjallista lausuntoa ennen säilöönottopäätöksen tekemistä ilman, että siitä aiheutuisi lapsen edun vastaista viivästystä päätöksentekoprosessissa. Uudella sääntelyllä varmistettaisiin käytännössä se, että jokaisen ilman huoltajaa säilöön otetun lapsen kohdalla, jonka säilöönotto kestää yli 24 tuntia, ja perheensä kanssa säilöön otetun lapsen kohdalla, jonka säilöönotto kestää yli neljä vuorokautta, vaadittaisiin sosiaaliviranomaisen perusteltu lausunto. Sosiaaliviranomainen voisi mahdollisuksiensa mukaan antaa lausuntonsa jo ennen lasta koskevan säilöönottopäätöksen tekemistä, mutta lausunto olisi annettava viimeistään siten, että se olisi käräjäoikeuden käytettävissä, kun asiaa käsitellään käräjäoikeudessa ensimmäisen kerran.

128 §. *Asian käsittely uudelleen käräjäoikeudessa.* Pykälän 1 momentin viittaus 123 §:n 3 momenttiin muutettaisiin viittaukseksi 123 a §:n 2 ja 3 momenttiin, mikä vastaisi asiallisesti aiempaa viittausta. Lisäksi pykälää muutettaisiin siten, että siihen lisättäisiin kaksi uutta momenttia.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin säilöön otetun ulkomaalaisen kuulemisesta uudelleen käräjäoikeudessa videoneuvottelua tai muuta soveltuvaa teknistä tiedonvälitystapaa käyttäen. Säännöksessä viitattaisiin ehdotettuun 125 §:n 3 momenttiin, jolla mahdollistettaisiin videoneuvottelua tai muuta teknistä tiedonvälitystapaa käyttäen tapahtuva käräjäoi-

keuskäsittely asiaa ensimmäisen kerran tuomioistuimessa käsiteltäessä.

Pykälän 3 momentin mukaan käräjäoikeuden olisi ottaessaan huoltajansa kanssa säilöön otetun lapsen säilöön ottamista koskevan päätöksen omasta aloitteestaan uudelleen tutkittavaksi varattava sosiaalityöntekijälle tilaisuus antaa lausuntonsa. Sosiaalityöntekijän kuulemisella pyrittäisiin varmistamaan yhteistyö eri viranomaisten välillä sekä lapsen etua ja säilöönnoton aikaisia olosuhteita koskevan tiedon saattaminen päätöksentekijän tietoon. Esimerkiksi säilöönnottoyksikön sosiaalityöntekijällä on mahdollisuus seurata läheltä säilöön otetun lapsen tilannetta.

Käräjäoikeuden olisi päästettävä lapsi vapaaksi, jollei säilössä pitämisen jatkamiselle ole erityisiä syitä. Edellyttämällä säilöönnoton edellytysten lisäksi erityisiä syitä, on säännöksen tavoitteena nostaa kynnystä säilöönnoton jatkamiselle kahden viikon jälkeen. Erityinen syy voisi olla esimerkiksi tilanne, jossa lapsen ja hänen huoltajansa päättäminen vapaaksi vaarantaisi käännytys- tai karkottamispäätöksen täytäntöönpanon maasta poistamisen matkajärjestelyjen ollessa jo niin pitkällä, että maasta poistamiselle olisi asetettu selkeä aikataulu. Erityisestä syystä voisi olla kyse myös silloin, jos aiemman maasta poistamisyrittäksen johdosta on käynyt ilmi, että maasta poistamisen täytäntöönpano kyettään turvaamaan ainoastaan pitämällä lapsi ja hänen huoltajansa säilössä.

Lapsen säilöön ottamisen kestoa harkittaessa on punnittava toisaalta maasta poistamisen täytäntöönpanoon liittyviä näkökohtia ja toisaalta säilössäoloajan pitkittymisen haitallisia vaikutuksia lapsen ja hänen perheensä hyvinvoinnille.

Maasta poistamisen täytäntöönpano on moninainen prosessi, jonka valmisteluun käytetyt voimavarat voivat mennä hukkaan, jos täytäntöönpanoa ei kyetä varmistamaan. Näissä tilanteissa säilöön ottamista lieventävät turvaamistoimet, kuten ilmoittautumisvelvollisuus, ovat usein tehottomia. Maasta poistettavien matkajärjestelyt edellyttävät tavanomaisesta matkustamisesta poikkeavia järjestelyjä. Heistä on esimerkiksi tehtävä riskimat kustajailmoitus lentoyhtiöille. Len-

toyhtiöt tarjoavat vain rajoitetusti paikkoja riskimat kustajille. Maasta poistamisen onnistuminen ei myöskään riipu yksinomaan Suomen viranomaisten onnistumisesta tehtävässään. Erityisesti maasta poistettavan henkilön kohdemaan viranomaisilla on merkittävä rooli siinä, onnistutaanko henkilö poistamaan maasta. Myös kauttakulkumaiden viranomaisilta on saatava lupa maasta poistettavien matkustamiselle.

Toisaalta Metsälän säilöönnottoyksikön kokemusten perusteella on voitu todeta, että säilöönnoton pitkittyessä perheiden tilanne voi pahentua ja lapset saatetaan joutua sijoittamaan kiireellisesti lastensuojelujärjestelmän piiriin. Huoltajan kyky huolehtia lapsesta säilöönnottoyksikön olosuhteissa on yleensä heikentynyt. Säilöönnotto voi myös esimerkiksi laukaista tai pahentaa säilöönnotetun huoltajan omia mielenterveysongelmia. Näissä tilanteissa myös maasta poistamisen täytäntöönpano saattaa viivästyä tai estyä kokonaan.

1.2 Säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönnottoyksiköstä annettu laki

1 §. *Lain tarkoitus.* Pykälän 1 momenttiin lisättäisiin viittaus ulkomaalaislain 122 §:ään, jossa ehdotetaan säädettävän lapsen säilöön ottamisesta. Pykälän 2 momentin sanamuotoa ehdotetaan yksinkertaistettavan, mutta muutoksella ei olisi sisällöllisiä vaikutuksia.

Pykälän 3 momenttiin siirrettäisiin 9 §:n 3 momentin säännös koskien poliisin pidätystiloihin poikkeuksellisesti sijoitettuun säilöön otettuun ulkomaalaiseen sovellettavaa lakia. Ehdotettuun muutokseen liittyy myös ulkomaalaislain 123 a §:n 6 momentti, johon ehdotetaan informatiivista viittausta käsillä olevaan momenttiin. Ehdotettua 3 momenttia sovellettaisiin toisin sanoen lähtökohtaisesti kaikkiin ulkomaalaislain nojalla säilöön otettuihin ulkomaalaisiin, jotka on sijoitettu poliisiin tai rajavartiolaitoksen pidätystiloihin riippumatta siitä, onko sijoittaminen tapahtunut ulkomaalaislain vai tämän lain nojalla.

Molemmissa tapauksissa sijoittaminen poliisiin tai rajavartiolaitoksen pidätystiloihin on luonteeltaan poikkeuksellista.

Pykälän 3 momentin mukaan poliisiin tai rajavartiolaitoksen pidätystiloihin sijoitettuun ulkomaalaiseen sovellettaisiin ensisijaisesti käsillä olevaa lakia. Tällä säännöksellä katettaisiin myös voimassa olevan lain 9 §:n 3 momentin säännös koskien sitä, että ulkomaalaisen valitusoikeuteen sovelletaan, mitä 5 luvussa säädetään muutoksenhausta, eikä asian tilaa ole myöskään tältä osin tarkoitus muuttaa. Ehdotetun momentin tavoitteena on varmistaa entiseen tapaan säilöön otettujen ulkomaalaisten mahdollisimman yhdenvertainen kohtelu riippumatta siitä, onko heidät sijoitettu säilöönottoyksikköön vai poliisiin tai rajavartiolaitoksen pidätystiloihin. Yhdenvertaisen kohtelun varmistamisen näkökulmasta tilanne parantuu merkittävästi uuden säilöönottoyksikön toiminnan käynnistyessä.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin, että poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annettua lakia (841/2006) sovellettaisiin kuitenkin siltä osin kuin se olisi välttämätöntä ottaen huomioon poliisiin tai rajavartiolaitoksen pidätystilojen järjestys ja turvallisuus. Toiminnan luonteen johdosta näissä tiloissa korostuvat tilojen järjestyksen ja turvallisuuden takaaminen. Turvallisuudella tarkoitetaan säilytystilan turvallisuutta, säilytysturvallisuutta sekä vapautensa menettäneiden ja muiden henkilöiden turvallisuutta. Vaikka nyt käsillä olevan lain säilöön otettujen kohtelua koskevat edellytykset kyetäänkin käytännössä pääosin poliisiin ja rajavartiolaitoksen pidätystiloissa täyttämään, on välttämätöntä jättää mahdollisuus soveltaa poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annettua lakia tiettyjen järjestykseen ja turvallisuuteen vaikuttavien seikkojen kuten tapaamisten, liikkumisen ja puhelimen käytön osalta. Tämä johtuu erityisesti siitä, että eri poliisivankilojen toimintaympäristöt poikkeavat toisistaan muun muassa rakenteellisesti sekä henkilöstöresursseiltaan ja varustelutasoltaan. Pääsääntönä on kuitenkin kaikissa soveltamistilanteissa tämän lain ensisijaisuus.

2 §. Säilöönottoyksikkö. Pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että se mahdollistaisi säilöönottoyksikön perustamisen valtion tai kunnan ylläpitämänä itsenäisenä yksikkönä ilman yhteyttä kansainvälistä suojelua hakevien vastaanottokeskukseen. Tällöinkin säilöönottoyksikkö vastaisi hallinnolliselta asemaltaan vastaanottokeskusta ja sen toimintaan sovellettaisiin tämän lain 1 §:n 2 momentin nojalla soveltuvin osin vastaanottolain säännöksiä.

Pykälän 2 momenttia tarkennettaisiin siten, säilöönottoyksikön määritettäisiin käsittävän säilöön otettujen ulkomaalaisten säilyttämistä varten tarpeellisten tilojen ja säilöön otettujen ulkomaalaisten ulkoiluun varatun alueen lisäksi myös säilöönottoyksikön piha-alueet. Säilöön otettujen ulkomaalaisten säilyttämistä varten tarpeellisilla tiloilla tarkoitettaisiin myös henkilöstön tiloja ja muita toiminnan järjestämiseen tarvittavia tiloja. Säilöönottoyksikön piha-alueet ovat säilöönottoyksikön alueella olevat ulkoalueet, jotka jäävät säilöön otetuille ulkomaalaisille varattujen ja aidattujen ulkoilualueiden ulkopuolelle. Tarkennuksen myötä esimerkiksi pakotilanteissa säilöönottoyksikön toimivalta ulottuisi myös näille piha-alueille.

3 §. Säilöönottoyksikön ohjaus ja valvonta. Pykälän 1 momentti, jossa säädetään sisäministeriölle kuuluvista tehtävistä, ehdotetaan poistettavaksi. Samalla pykälän otsikko muutettaisiin vastaamaan paremmin pykälän sisältöä.

Ministeriölle kuuluvat tehtävät määrittellään valtioneuvoston ohjesäännön (262/2003) 11 §:ssä. Sen mukaan ministeriö käsittelee muun muassa oman toimialansa toiminta- ja taloussuunnitteluasiat, tulosohtausasiat, lainvalmisteluasiat, hallintoasiat, tutkimusta, kehittämistä ja seurantaan koskevat asiat sekä muut sellaiset asiat, joiden on katsottava kuuluvan toimialan tehtävien hoitamiseen. Ohjesäännön 15 §:n mukaan sisäministeriön toimialaan kuuluvat muun muassa maahanmuutto ja kansainvälinen suojelu, joiden osana ulkomaalaisten säilöönottoa voidaan pitää. Sisäministeriön säilöönottotoiminnan ohjaukseen liittyvästä toimivallasta ei näin ollen ole tarpeen säätää tässä laissa erikseen. Toi-

mivallanjako sisäministeriön ja Maahanmuuttoviraston välillä pysyisi ennallaan.

Maahanmuuttoviraston tehtäväksi ehdotetaan lisättävän toiminnan ohjauksen ja valvonnan lisäksi toiminnan suunnittelu. Säännös olisi siten yhdenmukainen vastaanotto-lain 8 §:n kanssa.

3 a §. *Säilöönottoyksikön järjestyssääntö.* Lakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi pykälä, jossa säädettäisiin säilöönottoyksikön järjestyssäännöstä. Voimassa olevassa laissa ei ole nimenomaista säännöstä säilöönottoyksikön järjestyssäännön sisällöstä. Lain 7 §:n 2 momentissa kuitenkin viitataan järjestyssääntöön koskien mahdollisuutta rajoittaa vieraiden vastaanottamista muina kuin vierailuille tavanomaisina vuorokaudenaikoina sekä antaa yksikön järjestyksen ja säilöön otettujen yhteydenpito-oikeuden yhdenvertaisen toteutumisen kannalta välttämättömiä tarkempia määräyksiä vieraiden vastaanottojärjestelyistä ja puhelimen käytöstä. Saman säännöksen mukaan järjestyssäännöt vahvistaa Maahanmuuttovirasto. Kyseinen sääntely perustuu perustuslakivaliokunnan näkemyksiin koskien tarvetta säännellä tarkkarajaisemmin ja täsmällisemmin 7 §:ään ehdotetusta säilöön otetun ulkomaalaisen oikeudesta tavata vieraista ja käyttää puhelinta (PeVL 54/2001 vp).

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin järjestyssäännön sisällöstä. Järjestyssäännöllä voitaisiin antaa lakia ja sen nojalla annettuja säännöksiä tarkempia määräyksiä säilöönottoyksikön alueella liikkumisesta, vierailuista, puhelimen sekä muiden viestintä- ja tallennelaitteiden hallussapidosta ja käytöstä, toimintakyvyn tukemisesta, majoituksesta ja huolenpidosta, omaisuuden hallussapidosta sekä muista vastaavista säilöönottoyksikön järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseen ja toimintojen järjestämiseen liittyvistä seikoista.

Järjestyssäännöllä annettaisiin konkreettista käytännön tietoa siitä, miten säilöönottoyksikössä toimitaan ja mitä säilöön otetuilta ulkomaalaisilta ja henkilökunnalta voidaan odottaa. Järjestyssäännön rikkomiseen ei esitetä liittyvän suoranaista kurinpidollisia seuraamuksia. Säilöönottoyksikössä mahdolliset kurinpidolliset seuraamukset ovat erillään

säilyttäminen ja poliisin pidätystiloihin sijoittaminen, joista säädetään lain 8 ja 9 §:ssä.

Säilöönottoyksikön henkilökuntaan kuuluva kävisi järjestyssäännön läpi jokaisen säilöönottoyksikköön saapuvan uuden asiakkaan kanssa, jolloin tämä saisi tietoa yksikön erityisolosuhteista. Järjestyssääntö myös käännettäisiin useille eri kielille.

Ehdotetun 2 momentin mukaan Maahanmuuttovirasto vahvistaisi säilöönottoyksikön järjestyssäännön. Järjestyssäännön tulisi olla säilöönottoyksiköissä mahdollisimman samankaltainen ottaen kuitenkin huomioon säilöönottoyksikön tiloista, alueesta ja olosuhteista aiheutuvat erityisvaatimukset.

3 b §. *Säilöön otetun ulkomaalaisen käytös.* Lakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi 3 b §, jonka mukaan säilöön otetun ulkomaalaisen on noudatettava säilöönottoyksikön järjestyssääntöä ja säilöönottoyksikön henkilöstön toimivaltansa rajoissa antamia kehotuksia ja käskyjä. Säilöön otettu ulkomaalainen ei saa käytöksellään aiheuttaa vaaraa tai häiriötä säilöönottoyksikön henkilöstölle, muille säilöön otetuille ulkomaalaisille tai muille henkilöille.

Säännös liittyy läheisesti säilöönottoyksikön järjestyssääntöä koskevaan uuteen 3 a §:ään ja kohtelua koskevaan 4 §:ään. Säilöön otetun tulisi käyttäytyä säilöönottoyksikössä asiallisesti siten, että hän ei aiheuta vaaraa tai häiriötä muille siellä oleville henkilöille. Ehdotetuilla säännöksillä pyritään edesauttamaan järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämistä säilöönottoyksikössä.

4 §. *Kohtelu.* Pykälään lisättäisiin uusi 2 momentti, jonka mukaan säilöönottoyksikön virkamiehen tulee ensisijaisesti neuvoin, kehotuksin ja käskyin ylläpitää säilöönottoyksikön järjestyksiä ja turvallisuutta. Lisättävällä säännöksellä halutaan korostaa neuvojen, kehotusten ja käskyjen ensisijaisuutta suhteessa 35 §:ään, jossa säädettäisiin paitsi voimakeinojen myös voimankäyttövälineiden käytöstä. Ehdotettu säännös liittyy läheisesti perusoikeusjärjestelmän kannalta keskeisen suhteellisuusperiaatteen noudattamiseen, josta säädetään pykälän 1 momentissa.

5 §. *Oikeuksista ja velvollisuuksista tiedottaminen.* Pykälän 1 momenttiin lisättäisiin

maininta siitä, että ulkomaalaiselle olisi viipymättä säilöönottoyksikköön saapumisen jälkeen annettava tietoa myös uuden 3 a §:n mukaisesta säilöönottoyksikön järjestyssäännöstä.

Pykälää täsmennettäisiin vastaanottodirektiivin 10 artiklan 5 kohdan perusteella, jonka mukaan säilöön otetuille kansainvälisen suojelun hakijoille annetaan järjestelmällisesti tietoa yksikössä noudatettavista säännöistä ja määritetään heidän oikeutensa ja velvollisuutensa kielellä, jota he ymmärtävät tai jota heidän voidaan kohtuudella olettaa ymmärtävän. Vastaanottodirektiivissä ei oteta kantaa siihen, missä muodossa, kirjallisesti vai suullisesti, tiedot on hakijalle annettava. Pykälässä edellytettävät tiedot annettaisiin säilöön otetulle ulkomaalaiselle mahdollisuuksien mukaan kirjallisesti. Tarvittaessa tiedot voitaisiin antaa myös suullisesti.

Pykälään ehdotetaan lisättäväksi 2 momentti, jonka mukaan säilöön otettu ulkomaalainen vahvistaisi allekirjoituksellaan saaneensa 1 momentissa tarkoitetut tiedot. Jos säilöön otettu ulkomaalainen ei suostuisi vahvistamaan tietojen saamista allekirjoituksellaan, kahden säilöönottoyksikön virkamiehen olisi todistettava tietojen antaminen. Tietojen antamisen kirjaaminen parantaisi sekä säilöön otetun että tiedot antaneen viranomaisen oikeusturvaa erityisesti tilanteissa, joissa tiedot annetaan yksinomaan suullisesti.

Pykälään ehdotetaan lisättäväksi 3 momentti, jossa täytäntöön pantaisiin Euroopan parlamentin ja neuvoston 26 päivänä kesäkuuta 2013 antaman direktiivin 2013/32/EU kansainvälisen suojelun myöntämistä tai poistamista koskevista yhteisistä menettelyistä (uudelleen laadittu) 8 artikla, jonka mukaan silloin kun on merkkejä siitä, että säilöönottoyksikössä pidetty kolmannen maan kansalainen tai kansalaisuudeton henkilö mahdollisesti haluaa tehdä kansainvälistä suojelua koskevan hakemuksen, jäsenvaltioiden on annettava hänelle tietoa mahdollisuudesta tehdä näin. Lain 5 §:ää ehdotetaan muutettavaksi siten, että silloin kun on havaittavissa, että säilössä oleva mahdollisesti haluaa tehdä kansainvälistä suojelua koske-

van hakemuksen, hänelle olisi annettava tietoa mahdollisuudesta tehdä tällainen hakemus. Direktiivin 8 artiklan mukaan jäsenvaltioiden on järjestettävä säilöönottoyksiköissä tulkkaus siinä määrin kuin se on tarpeen turvapaikkamenettelyyn pääsyn helpottamiseksi. Momentissa ehdotetaan säädettäväksi, että säilöönottoyksikössä olisi järjestettävä tulkkaus, jos se olisi tarpeen turvapaikkamenettelyyn pääsemisen helpottamiseksi.

6 §. *Vierailut ja yhteydenpito-oikeus.* Pykälän 1 momenttiin siirrettäisiin voimassa olevan 7 §:n 1 momentin säännös säilöön otetun oikeudesta ottaa vastaan vieraita. Pykälän otsikkoa muutettaisiin vastaavasti. Lisäksi 1 momenttia ehdotetaan ajantasaistettavaksi siten, että viittaus oikeustieteen kandidaatin tutkinnon suorittamiseen muutettaisiin viittaukseksi oikeustieteen muun ylemmän korkeakoulututkinnon kuin kansainvälisen ja vertailevan oikeustieteen tutkinnon suorittamiseen. Myös käsite turvapaikanhakija muutettaisiin nykyisin käytössä olevaksi käsitteeksi kansainvälisen suojelun hakija.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin siitä, että tapaaminen järjestetään säilöönottoyksikön osoittamassa tilassa. Tämänkaltainen vieraiden vastaanottamista koskeva järjestely, jossa vieraat tavataan tähän tarkoitukseen varatuissa vierashuoneissa, vastaa säilöönottoyksikön vakiintunutta käytäntöä. Se on myös perusteltua yksikön järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi.

Momentissa olisi informatiivinen viittaus 15 §:ään, jossa säädettäisiin vierailuja koskevaista valvonnasta ja rajoittamisesta. Voimassa olevan pykälän 2 momentin säännös, jonka mukaan 1 momentissa tarkoitettua yhteydenpitoa ei saa valvoa tai rajoittaa 4 luvun säännösten nojalla, sisällytettäisiin asiallisesti 15 §:ään.

7 §. *Puhelimen ja muiden sähköisten viestintä- ja tallennelaitteiden käyttö.* Pykälän otsikko ehdotetaan muutettavaksi vastaamaan paremmin ehdotettavaa pykälän sisältöä.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin säilöön otetun ulkomaalaisen yleisestä oikeudesta käyttää puhelinta, joka voi olla hänen hallitsemansa puhelin. Momenttiin lisättäisiin puhelimen käytön ohella säilöön otetun ulko-

maalaisen oikeus käyttää muita hallitsemiaan sähköisiä viestintä- ja tallennelaitteita.

Voimassa olevan pykälän 2 momentin säännös ehdotetaan poistettavaksi, koska säilöönottoyksikön järjestyssäännöstä ja sen vahvistamisesta säädettäisiin uudessa 3 a §:ssä. Sen tilalla säädettäisiin puhelimen ja muiden sähköisten viestintä- ja tallennelaitteiden käytön edellytykseksi, että se ei aiheuta vaaraa tai häiriötä säilöönottoyksikön toiminnalle taikka vaaranna säilöön otettujen tai muiden henkilöiden turvallisuutta.

Ehdotetussa 3 momentissa säädettäisiin tilanteesta, jossa säilöön otetulla ulkomaalaisella ei ole hallussaan puhelinta, jolloin hän voi käyttää yhteydenpitoon säilöönottoyksikön yleisöpuhelinta. Jos säilöön otettu ulkomaalainen on varaton, säilöönottoyksikkö järjestää hänelle mahdollisuuden ottaa yhteyttä 6 §:n 1 momentissa tarkoitettuun tahoon kohtuulliseksi katsomissaan rajoissa. Esimerkiksi yhteydenpitoa lähiomaiseen ei tarvitsisi järjestää päivittäin. Momentti vastaisi sisällöllisesti pitkälti voimassa olevan pykälän 3 momenttia, mutta siinä huomioitaisiin yhteydenpitovälineinä 6 §:n 1 momentissa tarkoitettuihin tahoihin puhelimen lisäksi myös muut sähköiset viestintälaitteet kuten sähköposti. Varattomalle säilöön otetulle ulkomaalaiselle voitaisiin ensisijaisesti tarjota mahdollisuutta yhteydenpitoon sähköpostitse ja säilöönottoyksikön järjestämää puhelinyhteyttä käytettäisiin lähinnä tilanteissa, joissa esimerkiksi lähiomaisella ei ole sähköpostiosoitetta.

Ehdotetussa 4 momentissa olisi informatiivinen viittaus 17 §:ään, jonka nojalla puhelimen ja muiden sähköisten viestintä- ja tallennelaitteiden käyttöä voitaisiin rajoittaa tai se voitaisiin kieltää, jos siitä aiheutuisi 2 momentissa tarkoitettua vaaraa tai häiriötä.

9 §. Poliisin pidätystiloihin sijoittaminen. Pykälän otsikko ehdotetaan muutettavaksi vastaamaan paremmin pykälän sisältöä. Säilöönottoyksiköstä pois siirtämisen sijasta puhuttaisiin poliisin pidätystiloihin sijoittamisesta, mikä kuvaisi asiantilaa paremmin.

Pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavan siten, että sijoittamisen tilapäinen luonne korvattaisiin sijoittamisen poikkeuksellisuudella.

Käytännössä on esiintynyt tilanteita, joissa säilöönottoyksikön turvallisuuden ylläpitäminen on edellyttänyt säilöön otetun ulkomaalaisen pitempiaikaista sijoittamista poliisin pidätystiloihin. Poliisin pidätystiloihin sijoittamisen perusteet tulee aina arvioida objektiivisesti suhteellisuusperiaate ja muut asiaan liittyvät näkökohdat huomioon ottaen. Pykälän 3 momentissa rajataan poliisin pidätystiloihin sijoittamista ajallisesti siten, että sitä ei saa jatkaa kauempaa kuin se on välttämätöntä.

Pykälään lisättäisiin uusi 2 momentti koskien tilannetta, jossa säilöönottoyksikön johtajan pyynnöstä säilöön otettu ulkomaalainen voitaisiin poikkeuksellisesti sijoittaa poliisin pidätystiloihin jo ennen säilöönottoyksikön saapumista, jos on perusteltua syytä arvioida ulkomaalaisen aiheuttavan vaaraa omalle tai muiden hengelle taikka terveydelle tai vakavaa vaaraa säilöönottoyksikön järjestykselle tai turvallisuudelle.

Kokemusten mukaan säilöönottotilanteessa säilöön otettavan ulkomaalaisen ja säilöön otettavan viranomaisen suhde aika ajoin kärjistyy jopa väkivalta- ja voimankäyttötilanteeksi, mikä antaa aiheen arvioida, voidaanko säilöön otettu ulkomaalainen turvallisesti sijoittaa säilöönottoyksikköön. Voimassa olevan 9 §:n 1 momentin mukaisia päätöksiä säilöönottoyksiköstä pois siirtämiseksi on toisinaan jouduttu tekemään tilanteessa, jossa säilöön otettu ulkomaalainen ei ole vielä saapunut säilöönottoyksikköön, vaikkakin hänet on jo rekisteröity säilöönottoyksikön asiakkaaksi. Tällaisessa tilanteessa olisi perusteltua, että jo säilöönottoyksikön kirjoille siirretyn, mutta säilöönottoyksikköön vielä saapumattoman säilöön otetun ulkomaalaisen säilössäpito alkaisi poliisin pidätystiloissa. Päätöksen siirrosta poliisivankilaan tekisi säilöönottoyksikön johtajan esityksestä lain 10 §:n 2 momentin perusteella poliisin päällystöön kuuluva poliisimies. Käytännössä päätöksen tekisi päivystävä komisario.

Voimassa olevan pykälän 2 momenttiin, josta muutoksen myötä tulisi 3 momentti, lisättäisiin säännös, jonka mukaan tilanteessa, jossa säilöön otettu ulkomaalainen on sijoitettu poliisin pidätystiloihin jo ennen säi-

löönottoyksikköön saapumista, on hänen aiheuttamansa turvallisuusuhan arviointi suoritettava mahdollisimman pikaisesti. Voimassa olevan 8 §:n 2 momentin mukaan säilöönottoyksikön johtajan täytyy arvioida uudelleen erillään säilyttämisen tarve niin usein kuin siihen on syytä, kuitenkin vähintään joka kolmas päivä.

Voimassa olevan pykälän 3 momentti ehdotetaan poistettavaksi, koska poliisin tai rajavartiolaitoksen pidätystiloihin sijoitettuun ulkomaalaiseen sovellettavasta laista ehdotetaan säädettävän 1 §:n 3 momentissa.

10 §. Erillään säilyttämisestä ja poliisin pidätystiloihin sijoittamisesta päättäminen. Pykälän otsikkoa ehdotetaan muutettavaksi vastaamaan 9 §:ään ehdotettua muutosta siten, että poliisin pidätystiloihin siirtämisen sijasta puhuttaisiin kyseisiin tiloihin sijoittamisesta. Vastaava muutos tehtäisiin myös pykälän 2 ja 4 momenttiin.

Pykälän 1 momentin viittaus ennen vuotta 2004 voimassa olleen ulkomaalaislain (378/1991) 48 §:n 1 ja 4 momenttiin korjattaisiin viittaukseksi ulkomaalaislain 124 §:n 1 momenttiin.

11 §. Majoitus ja huolenpito. Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi, että pykälässä tarkoitettujen haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden huolenpidon järjestämisessä paitsi otetaan huomioon heidän elämäntilanteestaan johtuvat erityiset tarpeensa, myös varmistetaan heidän tilanteensa säännöllinen seuranta ja riittävät tukitoimet. Tukitoimien järjestämisessä otettaisiin huomioon kunkin henkilön yksilöllinen tilanne ja tarpeet.

Ehdotettu lisäys perustuu vastaanottodirektiivin 11 artiklan 1 kohtaan, jonka mukaan jäsenvaltioiden on varmistettava säilöön otettujen, haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden tilanteen säännöllinen seuranta ja riittävät tukitoimet ja otettava huomioon heidän henkilökohtainen tilanteensa, mukaan lukien heidän terveytensä.

Pykälän 3 momenttia täydennettäisiin vastaanottodirektiivin 11 artiklan 4 ja 5 kohdan kansallisen täytäntönnäpanon edellyttämällä säännöksillä koskien perheenjäsenille tarjottavia majoitustiloja ja naispuolisten henkilöi-

den majoittamista erillään miespuolisista henkilöistä, paitsi jos nämä ovat perheenjäseniä ja kaikki asianomaiset suostuvat yhteismajoitukseen. Lisäksi vastaanottodirektiivin 11 artiklan 3 kohdan täytäntönnäpanemiseksi säädettäisiin, että ilman huoltajaa oleva alaikäinen tulee majoittaa erillään täysi-ikäisistä säilöön otetuista.

Vaikka vastaanottodirektiivin kohteena ovat yksinomaan kansainvälistä suojelua haavevat, koskisivat uudet säännökset kaikkia säilöönottoyksikköön sijoitettavia, ulkomaalaislain nojalla säilöön otettuja ulkomaalaisia. Tilat ja muut olosuhteet huomioon ottaen säilöönottoyksikössä pyritään ottamaan huomioon myös erisukupuoliset esimerkiksi majoittamalla heidät yhden hengen huoneisiin.

Joutsenon vastaanottokeskuksen yhteyteen perustettavassa säilöönottoyksikössä pyritään vastaamaan erityisesti lasten ja lapsiperheiden sekä muiden haavoittuvassa asemassa olevien erityistarpeisiin. Säilöönottoyksikön henkilökunnan rekrytoinnissa ja koulutuksessa pyritään siihen, että henkilökunnan joukossa on henkilöitä, joilla on koulutuksensa puolesta valmiudet haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden auttamiseen ja tukemiseen, muun muassa psykososiaalisen tuen antamiseen. Säilöönottoyksikön käytössä on sosiaalityöntekijäresurssi sekä vastaanottokeskuksen terveydenhoitajat, lääkäri sekä psykoterapiapalvelut.

11 a §. Omaisuuden hallussapito. Lakiin lisättäisiin uusi pykälä koskien säilöön otetun ulkomaalaisen oikeutta pitää hallussaan henkilökohtaista omaisuutta säilöönottoyksikössä. Eduskunnan apulaisoikeusasiamies nosti Metsälän säilöönottoyksikköä koskevassa tarkastuskertomuksessaan (Dnro 4548/3/11) 13 päivänä joulukuuta 2011 esiin omaisuuden hallussapitoa koskevia näkökohtia. Eduskunnan apulaisoikeusasiamies kiinnitti erityisesti huomiota lain erillään säilyttämistä koskevan 8 §:n soveltamiseen koskien erillään säilytettävälle annettavaa omaisuutta. Tarkastuskertomuksessa todetaan, että laissa ei ole erikseen säädetty siitä, mitä omaisuutta yksikössä säilytettävä henkilö saa pitää hallussaan. Myöskään erillään säilyttämistä

koskevassa pykälässä ei ole säädetty mitään siitä, mitä omaisuutta erillään säilytettävällä on oikeus pitää hallussaan.

Pykälän 1 momentin mukaan säilöön otettu ulkomaalainen saisi pitää hallussaan kohtuullisen määrän henkilökohtaista omaisuutta, jota ei ole kielletty 22 b §:n 1 momentissa, ottaen huomioon säilöönottoyksikön majoitus-tilat ja toiminnan luonne. Lähtökohtana olisi, että hallussa pidettävän omaisuuden määrän tulisi olla kohtuullinen. Henkilökohtaisella omaisuudella tarkoitettaisiin sellaista omaisuutta, joka käyttötarkoituksensa puolesta soveltuisi säilytettäväksi säilöön otetun ulkomaalaisen hallussa. Järjestyssäännössä voidaan tarkemmin määritellä, minkä katsottaisiin olevan kohtuullinen määrä henkilökohtaista omaisuutta ja minkä luontoista omaisuutta henkilökohtaisella omaisuudella tarkoitettaisiin.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin mahdollisuudesta antaa säilöön otetulle ulkomaalaiselle lupa ottaa vastaan tapaamisen yhteydessä kohtuullinen määrä sellaisia esineitä tai aineita, joiden hallussapitoa ei ole kielletty 22 b §:n 1 momentissa. Kyseiset esineet ja aineet on tarkastettava ennen niiden luovuttamista säilöön otetulle ulkomaalaiselle.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin mahdollisuudesta rajoittaa 8 §:n nojalla erillään säilytettävän ulkomaalaisen oikeutta pitää hallussaan omaisuutta, jos hallussapito voi aiheuttaa vaaraa säilöön otetun ulkomaalaisen omalle tai muiden henkilöiden turvallisuudelle taikka vakavaa vaaraa säilöönottoyksikön järjestykselle tai turvallisuudelle.

11 b §. Omaisuusluettelo. Lakiin lisättäväksi ehdotetun uuden pykälän 1 momentissa säädettäisiin säilöönottoyksikön vastaanottamasta omaisuudesta laadittavasta omaisuusluettelosta. Omaisuusluetteloon kirjattaisiin säilöön otetun ulkomaalaisen muu kuin vähäarvoinen omaisuus sillä tarkkuudella kuin säilöön otettu ulkomaalainen ja säilöönottoyksikön virkamies katsovat sen tarkoituksenmukaiseksi. Omaisuusluetteloon kirjattaisiin myös omaisuus, jonka säilöön otettu ulkomaalainen vastaanottaa säilöönottoyksikössä. Omaisuusluetteloon tehtäisiin merkintä siitä, mitä omaisuutta säilöön ote-

tulla ulkomaalaisella on hallussaan säilöönottoyksikössä ja mitä on varastoituna säilöönottoyksikön varastotiloissa. Lisäksi säilöön otetun ulkomaalaisen rahavarat laskettaisiin.

Pykälän 2 momentin mukaan säilöön otetun ulkomaalaisen ja läsnä olevan todistajan olisi allekirjoitettava omaisuusluettelo. Jos säilöön otettu ulkomaalainen ei suostuisi tai pystyisi allekirjoittamaan omaisuusluetteloa, olisi säilöön otetun ulkomaalaisen kannalta perusteltua, että kaksi säilöönottoyksikön virkamiestä todistaisi allekirjoituksellaan luettelon oikeaksi. Jos säilöön otettu ulkomaalainen ilmaisee syyn luettelon allekirjoittamisesta kieltäytymiselle, tulisi tämä syy merkitä luetteloon.

Pykälän 3 momentin mukaan säilöön otetun ulkomaalaisen haltuun annetusta omaisuusluetteloon merkitystä omaisuudesta tulisi tehdä merkintä omaisuusluetteloon. Säilöön otetulle ulkomaalaiselle olisi myös hänen pyynnöstään annettava jäljennös omaisuusluettelosta.

11 c §. Omaisuuden varastointi ja palauttaminen. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin säilöön otetun ulkomaalaisen mukanaan tuoman 11 a §:ssä tarkoitetun kohtuullisen määrän ylittävän omaisuuden varastoinnista säilöössäpidon ajaksi. Tarkoituksena on selkiyttää menettelyä tilanteissa, joissa säilöön otettu ulkomaalainen tuo mukanaan säilöönottoyksikköön huomattavan määrän omaisuutta kuten huonekaluja. Lähtökohtana olisi, että säilöönottoyksikkö ei olisi velvollinen varastoimaan sen varastokapasiteetin ylittävää määrää tavaroita. Säilöönottoyksikön tulisi palauttaa varastoidut tavarat säilöön otetun ulkomaalaisen vapaaksi päästämisen yhteydessä.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin tilanteesta, jossa säilöön otetun ulkomaalaisen omaisuutta ei voitaisi 1 momentissa tarkoitettuihin tavoin varastoida. Ensisijaisesti tällainen omaisuus palautettaisiin tai lähetettäisiin säilöön otetun ulkomaalaisen kustannuksella hänen osoittamaansa paikkaan. Erityisesti säänneltäisiin pilaantuvan tavarain, alkoholi- ja huumausaineiden hävittämistä.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin tilanteesta, jossa säilöön otettu ulkomaalainen on säilöönottoyksiköstä poistuessaan jättänyt omaisuuttaan säilöönottoyksikköön. Tällainen omaisuus voitaisiin toimittaa säilöön otetun ulkomaalaisen kustannuksella hänen osoittamaansa paikkaan. Jos säilöön otettu ulkomaalainen ei kolmen kuukauden kuluessa säilöönottoyksiköstä poistuttuaan ryhtyisi toimenpiteisiin omaisuutensa poistomittamisen suhteen, se siirtyisi säilöönottoyksikön omistukseen.

12 §. Käyttöraha, vastaanottoraha ja toimeentulotuki. Sisäasiainministeriön nimi on 1 päivänä tammikuuta 2014 muutettu sisäministeriöksi. Pykälän 1 momenttiin tehtäisiin vastaava tekninen muutos.

13 §. Terveysten- ja sairaanhoito. Pykälän otsikko muutettaisiin koskemaan yleisesti terveyden- ja sairaanhoitoa. Pykälän alkuun lisättäisiin kaksi uutta momenttia, joissa säädettäisiin säilöön otetulle ulkomaalaiselle annettavista terveydenhuoltopalveluista.

Pykälän 1 momentti sisältäisi yleisluonteisen säännöksen säilöön otetun ulkomaalaisen oikeudesta välttämättömiin terveydenhuoltopalveluihin.

Pykälän 2 momentin mukaan säilöön otetun lääkityksestä, lääkkeiden hallussapidosta, hoidosta, tutkimuksesta ja muista terveydenhuoltopalveluista päättäisi säilöönottoyksikön järjestämä lääkäri tai säilöönottoyksikön järjestämä muu terveydenhuollon ammattihenkilö. Säilöön otettu voisi omalla kustannuksellaan tuottaa säilöönottoyksikköön myös oman laillistetun terveydenhuollon ammattihenkilön arvioimaan tilaansa ja tekemään toimenpidesuosituksia. Tarvittavista toimenpiteistä päättäisi kuitenkin viime kädessä säilöönottoyksikön osoittama terveydenhuollon ammattihenkilö. Säilöönottoyksikön järjestyssääntöön voitaisiin sisällyttää tarkempia määräyksiä muun muassa lääkkeidenjaosta sekä terveydenhoitajan ja lääkärin vastaanotoista säilöönottoyksikössä.

Pykälän 3 ja 4 momentti vastaisivat pääsääntöisesti voimassa olevan pykälän 1 ja 2 momenttia, mutta 3 momentista poistettaisiin viittaus sairastumiseen tai vammautumiseen.

14 §. Toimintakyvyn tukeminen. Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi säännös säilöön otetulle lapselle järjestettävästä säilöönottoyksikön oloihin soveltuvasta ja lapsen ikään nähden sopivasta vapaaajantoiminnasta. Säännöksellä pantaisiin täytäntöön vastaanottodirektiivin 11 artiklan 2 kohdan viimeinen alakohta. Alakohdassa edellytetään, että säilöön otetuilla alaikäisillä on mahdollisuus ikäänsä sopivaan vapaaajantoimintaan, leikki- ja virkistystoiminta mukaan luettuina.

Säilöönottoyksikössä voitaisiin järjestää lapsille erilaista ohjattua toimintaa kuten pelejä ja leikkejä, joihin lasten olisi helppo päästä mukaan heti yksikköön saavuttuaan. Lisäksi lapsia kannustettaisiin liikkumaan ja ulkoilemaan. Säilöön otetuille lapsille pyritäisiin turvaamaan mahdollisuus ulkoiluun vähintään kaksi kertaa päivässä.

Säilöönottoyksikössä tuettaisiin myös lasten omaehtoista opiskelua säilöönoton olosuhteet sekä lasten ikä ja tausta huomioiden. Lapsille tarjottaisiin heidän ikäänsä, kiinnostukseensa ja tilanteeseensa nähden sopivia tehtäviä, opetusmateriaalia ja tukea itseopiskeluun. Säilöönottoyksikössä järjestettäisiin toimintaa, joka toisi lasten päivään selkeän rytmin ja vapauttaisi lasten vanhemmat joksin aikaa lasten hoitamiselta. Tämän toiminnan järjestelyissä ja opetuksen sisällössä huomioitaisiin lasten säilöönottoyksikössä viettämän ajan lyhytkestoisuus sekä se, että säilöönotto liittyy usein maasta poistamisen täytäntöönpanoon. Säilöön otettujen lasten koulunkäynnin järjestäminen kunnallisessa koulussa muutamien päivien tai enintään muutaman viikon ajaksi edellyttäisi säilöönottoyksiköltä vaativia järjestelyjä, eikä välttämättä olisi lapsen edun mukaista, kun otetaan huomioon, että koulunkäynti tapahtuisi lapselle tuntemattomassa ympäristössä ja vieraalla kielellä.

15 §. Tapaamisten valvonta ja rajoittaminen. Voimassa olevan lain mukaan 6 §:n 1 momentissa tarkoitettua yhteydenpitoa ei saa rajoittaa 4 luvun säännösten nojalla. Lain rakennetta ehdotetaan muutettavaksi siten, että 15 §:n 1 momentin edellytys turvatarkastuksen suorittamisesta ja henkilöllisyyden todis-

tamisesta koskisi kaikkia säilöönottoyksiköön saapuvia. Muiden kuin yksityishenkilöinä säilöönottoyksikössä vierailevien kohdalla turvatarkastuksesta kieltäytyminen ei kuitenkaan johtaisi vierailun epäämiseen, vaan se voisi johtaa ainoastaan tapaamisen järjestämiseen valvottuna tai erityisen valvotuissa olosuhteissa. Jos esimerkiksi diplomaatti, järjestön edustaja tai asiamies kieltäytyisi turvatarkastuksesta, tapaamisoikeutta ei voitaisi sen vuoksi evätä, mutta tapaamisen järjestämisellä valvottuna varmistettaisiin, ettei säilöönottoyksiköön kulkeudu kiellettyjä esineitä tai aineita tapaamisten yhteydessä. Ehdotettu sääntely vastaa perustuslakivaliokunnan näkemystä säilöön otetun ulkomaalaisen mahdollisuudesta pitää yhteyttä asiamieheensä (PeVL 54/2001 vp).

Momentissa säädettäisiin myös tapaamisen järjestämisestä valvottuna ja erityisen valvotuissa olosuhteissa, joissa voi olla läsnä yksikön ohjaus- tai valvontatehtäviä hoitava tai niissä avustava henkilö. Erityisen valvotuilla olosuhteilla tarkoitettaisiin tapaamisen järjestämistä sellaisessa tilassa, jossa säilöön otettu ulkomaalainen ja vieras eivät ole fyysisessä kosketuksessa toisiinsa, vaan heidän välillään on esimerkiksi muovinen tai lasinen väliseinä tai muita tämänkaltaisia esteitä. Tällä tavoin pystyttäisiin useimmiten estämään esimerkiksi sellaisten esineiden tai aineiden luovutus, joiden hallussa pitäminen on säilöönottoyksikössä kielletty. Säännöksillä korvattaisiin voimassa olevan pykälän 2 momentin säännös, jonka mukaan tapaamisissa voi olla läsnä säilöönottoyksikön ohjaus- tai valvontatehtäviä hoitava henkilö.

Pykälän 2 momenttiin siirrettäisiin voimassa olevan 6 §:n 2 momentin säännös. Säännöstä ehdotetaan muutettavaksi siten, että yksityishenkilöinä säilöön otetun ulkomaalaisen luona vierailevien henkilöiden yhteydenpitoa voitaisiin valvoa ja rajoittaa pykälän 3 ja 4 momentin nojalla. Voimassa olevan säännöksen muotoilu antaa esimerkiksi säilöön otetun ulkomaalaisen lähiomaisille ja muille läheisille laajat oikeudet vierailta säilöönottoyksikössä ilman, että yhteydenpitoa voidaan 4 luvun säännösten nojalla rajoittaa tai valvoa. Tämä on johtanut tilanteisiin, joissa

esimerkiksi päihtyneiden tai muutoin käyttäytymisellään häiriötä aiheuttaneiden henkilöiden vierailuja on ollut vaikea evätä.

Pykälän 3 momentiksi siirrettäisiin voimassa olevan pykälän 1 momentti, jossa säädetään päällyysvaatteiden ja mukana tuotujen tavaroiden jättämisestä säilöönottoyksikössä säilytettäväksi tapaamisen ajaksi.

Voimassa olevan pykälän 3 ja 4 momentti koottaisiin yhdeksi 4 momentiksi, joka sisältäisi luettelon kaikista niistä tilanteista, joissa tapaaminen voidaan evätä. Momenttiin lisättäisiin uusi 5 kohta, jonka mukaan tapaaminen voitaisiin evätä myös tilanteessa, jossa ulkomaalaista säilytetään erillään 8 §:n nojalla. Tapaamisen epäminen tapahtuisi tällöinkin harkintaa käyttäen. Esimerkiksi häiriökäyttäytymisen takia juuri erillään säilytettäväksi määrätyn henkilön kohdalla tapaamisen epäminen voisi olla perusteltua.

Pykälän 5 momentissa säädettäisiin mahdollisuudesta järjestää tapaaminen säilöönottoyksikön johtajan päätöksellä valvottuna tai erityisen valvotuissa olosuhteissa, jos 4 momentissa säädetty peruste tapaamisen epämiselle olisi olemassa, mutta tapaamisen järjestämistä pidettäisiin kuitenkin kohtuullisena.

16 §. Kirjeenvaihto ja lähetykset. Pykälään tehtäisiin tekninen viittausmuutos uuden 22 b §:n johdosta. Kyseisen pykälän 1 momentissa ehdotetaan säädettävän kiellytyistä esineistä ja aineista.

17 §. Puhelimen ja muiden sähköisten viestintä- ja tallennelaitteiden käytön rajoitukset. Pykälän 1 momentin säännös koskien puhelimen käytön edellytykseksi asetettavaa tietoa siitä, kehen säilöön otetun ulkomaalaisen on tarkoitus olla yhteydessä, siirrettäisiin 7 §:n 3 momenttiin. Pykälään lisättäisiin mahdollisuus rajoittaa säilöön otetun ulkomaalaisen puhelimen ja muiden sähköisten viestintä- ja tallennelaitteiden käyttöä, jos sen käytöstä aiheutuu kohtuutonta haittaa säilöönottoyksikön toiminnalle tai muulle viranomais-toiminnalle. Säännöksellä mahdollistettaisiin puuttuminen esimerkiksi tapauksiin, joissa säilöön otettu ulkomaalainen soittaa toistuvasti turhia hätäpuheluita. Poliisi voisi edel-

leen kieltää puhelimen käytön tutkinnallisista syistä.

Pykälään lisättäisiin 3 momentti, jossa kiellettäisiin valokuvaaminen sekä liikkuvan kuvan ja äänen tallentaminen säilöönottoyksikössä. Kielto perustuisi säilöön otettujen ulkomaalaisten yksityisyyden suojan sekä säilöönottoyksikön järjestyksen ja turvallisuuden varmistamiseen. Säilöönottoyksikön johtaja voisi kuitenkin antaa luvan valokuvaukseen sekä liikkuvan kuvan ja äänen tallentamiseen.

Myös valokuvaamiseen taikka liikkuvan kuvan tai äänen tallentamiseen soveltuvan laitteen hallussapito voitaisiin kieltää tai sen käyttöä voitaisiin rajoittaa. Laitteen hallussapidon kieltäminen tai rajoittaminen olisi siis harkinnanvaraista ja esimerkiksi kannettavan tietokoneen käyttö voitaisiin sallia säilöön otetun ulkomaalaisen omassa huoneessa.

20 §. Valvonta. Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi mahdollisuus tarkastaa säilöön otetun ulkomaalaisen majoitustiloissa olevat esineet ja aineet siten kuin 21 §:n 2 momentissa säädetään. Täsmennyksellä parannettaisiin säilöönottoyksikön henkilöstön mahdollisuuksia täyttää 1 momentissa säädetty velvoitteet. Momentissa tarkoitettuja esineitä olisivat esimerkiksi tulentekovälineet, aseina käytettäväksi soveltuvat esineet sekä teräaseet. Tarkastettavia aineita olisivat tyyppillisesti alkoholi sekä huumaavat lääke- ja muut aineet.

20 a §. Tekninen valvonta. Lakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi pykälä, jossa säädettäisiin teknisestä valvonnasta. Lainkohta mahdollistaisi teknisen valvonnan säilöönottoyksikössä. Ehdotetun 2 §:n 2 momentin mukaan säilöönottoyksikkö käsittää säilöön otettujen ulkomaalaisten säilyttämistä varten tarpeelliset tilat sekä niihin liittyvät ulkoilu- ja piha-alueet. Tekninen valvonta tarkoittaisi pääasiassa tallentavaa kameravalvontaa ja hälytysjärjestelmiä. Teknisellä valvonnalla parannettaisiin säilöönottoyksikön turvallisuutta sekä asiakkaiden ja säilöönottoyksikön henkilökunnan oikeusturvaa.

Pykälän 1 momentin mukaan säilöönottoyksikön tiloja voitaisiin valvoa teknisillä laitteilla. Yksikön majoitus- ja saniteettitilojen

sekä vierashuoneiden valvonta kuvaa tai ääntä tallentaen olisi kuitenkin kielletty. Tilaa, johon henkilö sijoitetaan 8 §:ssä tarkoitetun erillään säilyttämisen ajaksi, ei katsottaisi majoitustilaksi. Kyseistä tilaa on kyettävä valvomaan esimerkiksi henkilön itselleen aiheuttaman turvallisuusuhan vuoksi.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin siitä, että teknistä valvontaa käytettäisiin säilöössäpidon tarkoituksen, säilöönottoyksikön järjestyksen, säilöössäpidon varmuuden sekä säilöön otettujen ulkomaalaisten ja muiden henkilöiden turvallisuuden varmistamiseksi.

Pykälän 3 momentin mukaan teknisestä valvonnasta olisi viipymättä ilmoitettava valvonnan kohteena olevalle henkilölle. Valvotut tilat voitaisiin esimerkiksi varustaa seinälle kiinnitettävillä valvonnasta kertovilla tarroilla. Lisäksi valvonnasta voitaisiin kertoa säilöönottoyksikön asiakkaille heidän saapuessaan yksikköön.

20 b §. Valvontatallenteet. Pykälässä säädettäisiin teknisen valvonnan yhteydessä syntyneen tiedon tallentamisesta, käyttötarkoituksesta ja säilytysajan pituudesta.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin, että teknisen valvonnan yhteydessä kertynyt kuva, ääni ja muu tieto voitaisiin tallentaa säilöön otettujen ulkomaalaisten asianmukaisen kohtelun turvaamiseksi.

Pykälän 2 momentissa luelteltaisiin tyhjentävästi tarkoitukset, joihin tallennettua tietoa voitaisiin käyttää. Kohtelun asianmukaisuuden selvittämistä olisivat esimerkiksi vahingonkorvausvaatimusten käsittely, kanteluihin vastaaminen ja muut laillisuusvalvonnan tarpeet. Yleisen valvonnan tarpeita voisivat olla esimerkiksi tilojen, toiminnan ja turvallisuusjärjestelyjen kehittäminen.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin teknisestä valvonnasta syntyneiden tallenteiden hävittämisestä. Tallenteet tulee hävittää heti, kun tarvetta niiden säilyttämiselle ei enää ole. Tallenteet olisi hävitettävä viimeistään kolmen vuoden kuluttua viimeisen tallenteella esiintyvän ulkomaalaisen poistumisesta säilöönottoyksiköstä.

21 §. Turvatarkastus. Pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että turvatarkastus voitaisiin tehdä myös muissa kuin

voimassa olevassa laissa määritellyissä tilanteissa, jos on perusteltua syytä epäillä, että ulkomaalaisella on hallussaan 22 b §:n 1 momentissa tarkoitettu kielletty esine tai kiellettyä ainetta. Voimassa olevan pykälän 2 momentin luettelo kielletyistä esineistä ja aineista ehdotetaan siirrettäväksi uuden 22 b §:n 1 momenttiin.

Pykälän 2 momenttia täsmennettäisiin siten, että turvatarkastus olisi mahdollista tehdä myös käsin vaatteiden päältä koskettaen tai tunnustellen sekä mukana olevat esineet ja aineet muulla tavoin seuloen. Lisäys on tarpeen, jotta säilöön otetun ulkomaalaisen hallussa olevat kielletyt esineet tai aineet kyettäisiin löytämään tehokkaammin. Metallinilmaisimella tai muulla teknisellä laitteella ei ole mahdollista todentaa esimerkiksi huumeiden hallussapitoa. Myöskään matkatavaroihin kätkeytyjä kiellettyjä esineitä ja aineita ei ole mahdollista havaita ilman mahdollisuutta seuloa matkatavaroita.

Pykälän 2 ja 3 momentissa mahdollistettaisiin turvatarkastuksen tekeminen säilöönottoyksikköön saapumisen lisäksi yksikössä oleskelun aikana, jos on perusteltua syytä epäillä, että säilöön otetulla ulkomaalaisella tai muulla henkilöllä on hallussaan kielletty esine tai kiellettyä ainetta.

22 §. Henkilöntarkastus. Pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että siitä poistettaisiin henkilöntarkastuksen rajaaminen tapahtuvaksi säilöönottoyksikköön saapumisen tai palaamisen yhteydessä taikka valvomattoman tapaamisen jälkeen. Muutoksella pyritään mahdollistamaan henkilöntarkastuksen suorittaminen säilöönottoyksikössä oleskelun aikana aina kun on perusteltua syytä epäillä, että säilöön otetulla ulkomaalaisella on hallussaan kielletty esine tai kiellettyä ainetta. Samalla pykälän 1 momenttiin tehtäisiin tekninen viittausmuutos uuden 22 b §:n johdosta. Pykälän 3 momenttiin tehtäisiin pieni tekninen muutos.

22 a §. Erityistarkastus. Lakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi pykälä, jossa säädettäisiin erityistarkastuksesta. Ehdotettu menettely on tarpeen erityisesti tilanteissa, joissa säilöönottoyksikköön epäillään kulkeutuneen esimerkiksi huumausaineita tai pakovälineitä

ja niitä epäillään piilotetun tiettyyn tilaan tai tiettyjen henkilöiden epäillään piilottelevan niitä. Huumausaineita on havaittu kätkeyvän majoitustilojen sijasta myös yleisiin tiloihin. Yksinomaan majoitustilojen tarkastamisella ei sen vuoksi kyetä riittävästi turvaamaan säilöönottoyksikön päihitteettömyyttä.

Pykälän 1 momentin mukaan erityistarkastus voitaisiin suorittaa, jos se on tarpeen säilöön otettujen ulkomaalaisten tai muiden henkilöiden turvallisuuden varmistamiseksi taikka säilöönottoyksikön järjestystä uhkaavan vakavan vaaran torjumiseksi. Erityistarkastuksen suorittaisi säilöönottoyksikön henkilöstö tai säilöönottoyksikön johtajan pyynnöstä poliisi, tulli tai rajavartiolaitos yhdessä säilöönottoyksikön henkilöstön kanssa. Tarkastuksen suorittamista ei ole tarkoituksenmukaista rajata vain poliisiin, koska poliisin, rajavartiolaitoksen ja tullin yhteistoiminta on jatkuvasti lisääntynyt ja niiden henkilöstöllä on erityistarkastuksen suorittamisen edellyttämä koulutus.

Pykälän 2 momentin perusteella erityistarkastuksessa–säilöönottoyksikön tilat ja koko kiellettyjen aineiden tai esineiden piilotteluun osalliseksi epäiltyjen henkilöiden piiri voitaisiin tarkastaa samalla kertaa. Lisäksi voitaisiin suorittaa turva- tai henkilöntarkastus kaikille tilassa oleskeleville henkilöille sekä eristää heidät tarkastuksen ajaksi huoneisiinsa.

Pykälän 3 momentin nojalla erityistarkastuksessa olisi mahdollista käyttää myös erityiskoulutettua poliisikoiraa esimerkiksi huumausaineiden etsintään.

22 b §. Kielletyt esineet ja aineet. Lakiin lisättäisiin uusi pykälä, johon koottaisiin kiellettyjä esineitä ja aineita koskevat säännökset. Kielletyistä esineistä ja aineista säädetään turvatarkastuksen yhteydessä voimassa olevan lain 21 §:n 2 momentissa.

Kiellettyjen esineiden ja aineiden luetteloon ei 1 momentin 2, 4 ja 5 kohdan täsmennyksiä lukuun ottamatta ehdoteta sisällöllisiä muutoksia. Pykälän 1 momentin 2 kohdan sanamuotoa täsmennettäisiin siten, että siinä kiellettäisiin sellaisen esineen tai aineen hallussapito, joka erityisesti soveltuu omaisuus-

den vahingoittamiseen. Pykälän 1 momentin 4 kohtaan lisättäisiin alkoholin ohella muut päihdyttävät aineet, rikoslain (39/1889) 44 luvun 16 §:ssä tarkoitetut dopingaineet ja huumausaineiden käyttöön tarkoitetut esineet. Pykälän 1 momentin 5 kohdan mukaan kiellettyjä olisivat myös lääkeaineet, jollei säilöönottoyksikön terveydenhuollon ammattihenkilö ole antanut lupaa lääkeaineen hallussapitoon.

Pykälän 3 momentissa annettaisiin säilöönottoyksikön henkilöstölle mahdollisuus antaa ulkopuolisen tahon selvitettäväksi säilöön otetun ulkomaalaisen kustannuksella se, sisältääkö jokin muutoin sallittu esine mahdollisesti kiellettyjä esineitä tai aineita.

23 §. Kielletyn esineen tai aineen poisottaminen, varastointi ja palauttaminen. Pykälän otsikkoa ehdotetaan muutettavaksi vastaamaan paremmin pykälän sisältöä.

Kiellettyjen esineiden ja aineiden poisottamista koskeva pykälän 1 momentti jaettaisiin kahteen osaan säilöönottoyksikössä tehtäviä toimenpiteitä koskevaksi 1 momentiksi sekä esineiden ja aineiden poliisille luovuttamista ja poliisiin toimenpiteitä koskevaksi 2 momentiksi. Tämän ohella 1 momenttiin jäävään toiseen virkkeeseen lisättäisiin säännös tarkastettavalta pois otettujen esineiden ja aineiden varastoisesta säilöissäpidon ajaksi.

Säilöönottoyksikössä vierailleelta henkilöltä pois otetun esineen tai aineen palauttamista koskevaa 3 momenttia ehdotetaan tarkennettavaksi siten, että siinä otettaisiin huomioon muualla laissa olevat säännökset omaisuuden palauttamisesta, luovuttamisesta tai hävittämisestä.

24 §. Toimenpiteiden kirjaaminen. Pykälän 1 momentti muutettaisiin luettelon muotoon ja siihen lisättäisiin, että myös 17 §:ssä tarkoitettua puhelimen tai muun sähköisen viestintä- tai tallennelaitteen käytön kieltäminen, 20 §:n 2 momenttiin lisättäväksi ehdotettu majoitustilojen valvonnan yhteydessä suoritettava esineiden ja aineiden tarkastus, 21 §:ssä tarkoitettu turvatarkastus kun se suoritetaan muutoin kuin säilöönottoyksikköön saapumisen tai palaamisen taikka valvottoman tapaamisen yhteydessä, 22 a §:ään ehdotettu erityistarkastus sekä 35 §:ssä säädetty

voimakeinojen ja voimankäyttövälineiden käyttö olisivat sellaisia toimenpiteitä, joista tulisi pitää pöytäkirjaa.

Pykälän 2 momentin sanamuotoa muutettaisiin 1 momenttiin ehdotettujen muutosten mukaiseksi.

25 §. Rajoituksia ja tarkastuksia koskeva päätösvalta. Pykälän 1 momentti muutettaisiin luettelon muotoon ja siihen lisättäisiin omaisuuden hallussapito, majoitustilojen valvonnan yhteydessä suoritettava esineiden ja aineiden tarkastus, turvatarkastus ja erityistarkastus kuuluvaksi säilöönottoyksikön johtajan tai hänen määräyksestään ohjaus- ja valvontatehtävissä toimivan virkamiehen tai viranhaltijan päätösvaltaan.

Samalla pykälän rakennetta muutettaisiin ja tehtäisiin tarvittavat tekniset viittausmuutokset.

26 §. Muutoksenhaku. Pykälän otsikko muutettaisiin samoin kuin pykälän 1 momentti siltä osin kuin siinä luetellaan ne päätökset, joista on valitusoikeus. Ehdotettu muutos perustuu perustuslakivaliokunnan vankeuslakiehdotuksen käsittelyn yhteydessä (PeVL 20/2005 vp) ottamaan kantaan, jonka mukaan luetteloon perustuvassa sääntelytavassa jää epäselväksi, onko asianosaisella oikeus saada lain muiden säännösten nojalla tehty päätös tuomioistuimen käsiteltäväksi silloinkaan, kun päätös koskee hänen oikeuttaan tai velvollisuuttaan perustuslain 21 §:n 1 momentissa tarkoitettussa mielessä. Perustuslakivaliokunta totesi, että muutoksenhakuoikeutta koskeva luettelo ei voi vaikuttaa eräänlaisena välillisenä muutoksenhakukieltana, vaan hallintolainkäyttölaista (586/1996) ja viime kädessä perustuslain 21 §:n 1 momentista seuraa, onko kysymyksessä valituskelpoinen ratkaisu.

Edellä kerrotun johdosta pykälän 1 momentissa ehdotetaan säädettävän yleisluonteisesti siitä, että laissa tarkoitettuun päätökseen tyytymätön voi hakea siihen muutosta valittamalla käräjäoikeuteen. Voimassa olevassa laissa on tarkemmat säännökset muutoksenhausta.

Pykälän 3 momentissa lueteltaisiin tapaukset, joissa valitusoikeutta ei ole. Nämä koskisivat tilanteita, joissa on suoritettu jokin tar-

kastus tai tehty päätös erillään säilyttämisestä tai poliisin tiloihin sijoittamisesta. Näissä tilanteissa asia voitaisiin käsitellä käräjäoikeudessa valituksen johdosta vasta siinä vaiheessa, kun tarkastus olisi jo tehty tai erillään säilyttäminen taikka poliisin tiloihin sijoittaminen olisi todennäköisesti ehtinyt päättyä. Valituksen käytännön hyödyt valittajan kannalta jäisivät näissä tilanteissa vähäisiksi. Sen sijaan esimerkiksi esineiden ja aineiden poisottamisesta saisi valittaa.

Ehdotetuilla muutoksilla ei ole tarkoitus muuttaa nykyistä valitusoikeutta. Muutoksilla parannettaisiin oikeusturvaa kirjaamalla lähtökohdaksi yleinen valitusoikeus ja luettelamalla yksilöidysti sellaiset poikkeustapaukset, joissa on valituskielto. Päätöksistä, joita koskee valituskielto, voi kannella hallintolain (434/2003) mukaisesti, eikä kantelulle ole säädetty määräaikaa.

5 a luku. Rekisterit. Lakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi rekistereitä koskeva 5 a luku, joka käsittäisi 32 a—32 h §:n. Rekistereistä säädetään voimassa olevan lain 33 §:ssä, jossa viitataan vastaanottolain 6 luvun säännöksiin. Kyseinen pykälä ehdotetaan kumottavaksi.

Voimassa olevan lain nojalla säilöön otettujen henkilötietoja on tallennettu vastaanoton asiakasrekisteriin, josta säädetään vastaanottolaissa. Kaikki säilöön otetut ulkomaalaiset eivät kuitenkaan ole kansainvälistä suojelua hakevia, joten on tarkoituksenmukaista säätää erillisestä säilöönoton asiakasrekisteristä. On myös mahdollista, että säilöönottoyksikkö perustetaan tulevaisuudessa ehdotetun 2 §:n 1 momentin perusteella valtion tai kunnan ylläpitämänä itsenäisenä yksikkönä ilman yhteyttä vastaanottokeskukseen. Säilöönottoyksikön toiminnassa on ilmennyt tarve säätää myös säilöönottoyksikön vierailijarekisteristä.

32 a §. Säilöönoton asiakasrekisteri ja säilöönottoyksikön vierailijarekisteri. Voimassa olevan lain 33 §:ssä säädetään, että säilöön otettuja ulkomaalaisia koskevien tietojen käsittelyä varten on vastaanoton asiakasrekisteri, jolla tarkoitetaan kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta annetun lain 45 §:n mukaista henkilörekisteriä. Lakiin ehdotetaan

lisättäväksi uusi pykälä, jossa muutettavaksi siten, että siinä määriteltäisiin säilöönoton asiakasrekisteri ja säilöönottoyksikön vierailijarekisteri. Pykälän 1 momentin mukaan säilöönoton asiakasrekisteri olisi säilöön otetuista ulkomaalaisista pidettävä henkilörekisteri, johon kuuluvat valtakunnallinen osarekisteri ja säilöönottoyksiköiden osarekisterit. Pykälän 2 momentin mukaan säilöönottoyksikön vierailijarekisteri olisi säilöön otettuja ulkomaalaisia tapaamassa käyvistä ja muista säilöönottoyksikössä vierailevista henkilöistä pidettävä henkilörekisteri. Säilöönottoyksikössä vierailee säilöön otettuja ulkomaalaisia tapaamaan tulevien vierailijoiden lisäksi esimerkiksi järjestöjen edustajia, jotka eivät tule tapaamaan tiettyä säilöön otettua ulkomaalaista.

32 b §. Rekisterien käyttötarkoitus. Lakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi pykälä, jossa säädetäisiin rekisterien käyttötarkoituksesta. Pykälän 1 momentissa säädettyjen säilöönoton asiakasrekisterin osarekisterien käyttötarkoitus vastaisi asiallisesti, mitä vastaanottolain 46 §:ssä säädetään vastaanoton valtakunnallisen osarekisterin ja vastaanottokeskusten osarekisterien käyttötarkoituksesta. Valtakunnallista osarekisteriä pidettäisiin säilöönottoyksiköiden käytännön toiminnan ohjausta, suunnittelua ja seurantaa varten. Tämä tehtävä kuuluu 3 §:n nojalla Maahanmuuttovirastolle. Maahanmuuttovirasto saisi tallettaa valtakunnalliseen osarekisteriin myös 32 d §:ssä tarkoitettuja säilöön otettuja ulkomaalaisia koskevia tietoja, joita se on saanut heistä oleskelulupaprosessin aikana. Säilöönottoyksiköiden osarekistereitä pidettäisiin säilöön otettujen ulkomaalaisten säilöönoton järjestämisessä, suunnittelussa, toteuttamisessa ja seurannassa käytettävien asiakirjojen laatimiseen sekä niiden ja muun säilöönottoon liittyvän materiaalin säilyttämiseen sekä tilastointiin.

Pykälän 2 momentissa säädetäisiin säilöönottoyksikön pitämän vierailijarekisterin käyttötarkoituksesta. Säilöönottoyksikön vierailijarekisteriä pidettäisiin säilöönottoyksikön järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi. Vierailijarekisteri parantaisi säilöönottoyksikön turvallisuutta, koska esimerkiksi

tilanteessa, jossa säilöönottoyksikössä havaitaan kiellettyjä esineitä tai aineita, niiden alkuperä voitaisiin pyrkiä jäljittämään vierailijarekisterin avulla.

32 c §. Rekisterinpitäjät. Lakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi pykälä, jossa säädettäisiin käsillä olevassa luvussa tarkoitettujen rekisterien rekisterinpitäjistä. Ehdotetun pykälän mukaan 32 a §:n 1 momentissa tarkoitettun säilöönoton valtakunnallisen osarekisterin ylläpitäjänä toimisi Maahanmuuttovirasto. Säilöönottoyksikkö vastaisi puolestaan säilöönoton asiakasrekisterin säilöönottoyksikön osarekisterin ja säilöönottoyksikön vierailijarekisterin ylläpidosta. Säilöönoton asiakasrekisterin osarekisterin ylläpidosta vastaisi se säilöönottoyksikkö, jossa ulkomaalainen on säilöön otettuna.

32 d §. Säilöönoton asiakasrekisteriin tallettavat tiedot. Lakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi pykälä, jossa säädettäisiin säilöönoton asiakasrekisteriin tallettavista tiedoista. Ehdotetun pykälän 1 momentti vastaisi asiallisesti vastaanottolain 48 §:n tietosisältöä. Säilöönoton asiakasrekisteriin saisi tallettaa henkilön tunnistamiseksi asia- ja asiakasnumerot sekä säilöön otetun ulkomaalaisen nimeä, sukupuolta, syntymäpaikkaa ja -aikaa, henkilötunnusta ja ulkomaista henkilönumeroa tai muuta ulkomaalaisen yksilöimiseksi annettua tunnusta, kansalaisuutta, kielitaitoa, siviilisäätyä ja perhesuhteita koskevat tiedot. Lisäksi säilöönoton asiakasrekisteriin saisi tallettaa tiedot siitä, milloin ulkomaalainen on sijoitettu säilöönottoyksiköön ja milloin hän on poistunut sieltä.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin säilöönottoyksiköiden toiminnan näkökulmasta tarpeellisten tietojen tallettamisesta säilöönoton asiakasrekisterin säilöönottoyksiköiden osarekistereihin. Tallettavat tiedot olisivat sellaisia, joiden avulla turvataan säilöönoton järjestäminen, suunnittelu, toteuttaminen, seuranta ja ulkomaalaisen asianmukainen kohtelu. Tällaiset tiedot voisivat koskea ulkomaalaisen terveydentilaa, puhelimen ja muuta viestintälaitteiden hallussapitoa ja käyttöä tai tarkastuksia ja rajoituksia. Momentti vastaisi tallettavien tietojen osalta osittain vastaanottolain 48 §:n 1 momentin 1,

3 ja 5 kohdassa lueteltuja tietoja, jotka koskevat majoittumista, terveydentilaa sekä kansainvälistä suojelua ja oleskelulupaa koskevaan hakemukseen liittyviä vastaanottopalvelujen järjestämiseksi tarpeellisia tietoja. Ehdotettu muutos ei laajentaisi oikeutta arkaluontoisten tietojen tallettamiseen.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin säilöönoton asiakasrekisteriin kuuluvista asiakirjoista, joita olisivat säilöönoton järjestämiseen liittyvät asiakastiedot ja asiakirjat sekä muut säilöönoton järjestämisen yhteydessä syntyneet tai muualta saadut tiedot ja asiakirjat. Näitä tietoja voitaisiin säilöönoton asiakasrekisterin osarekisterissä ylläpitää automaattisen tietojenkäsittelyn avulla ja manuaalisesti paperimuodossa (looginen henkilörekisteri).

32 e §. Säilöönottoyksikön vierailijarekisteriin tallettavat tiedot. Lakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi pykälä, jossa säädettäisiin tiedoista, joita säilöönottoyksikössä vierailijarekisteriin saisi tallettaa säilöönottoyksikön vierailijarekisteriin. Näitä tietoja olisivat vieraan nimi ja hänen henkilöllisyytensä todistamiseksi käyttämänsä henkilöllisyystodistuksen tyyppi ja numero, ketä henkilö saapuu tapaamaan, tapaamis- tai vierailuajankohta ja -paikka sekä muut tapaamiseen tai vierailuun liittyvät tiedot. Muita tapaamiseen tai vierailuun liittyviä tietoja voivat olla esimerkiksi vierailun järjestäminen valvottuna tai erityisen valvotuissa olosuhteissa, vierailijan edustama järjestö, jos hän vierailee säilöönottoyksikössä järjestön edustajana, tai vierailijan säilöön otetulle ulkomaalaiselle tuoma omaisuus.

32 f §. Tietojen luovuttaminen rekistereistä. Lakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi pykälä, jossa säädettäisiin tietojen luovuttamisesta rekistereistä. Ehdotettu pykälä vastaisi asiallisesti osin vastaanottolain 52 §:ää.

Pykälän 1 momentissa määritettäisiin tahot, joille salassapitosäännösten estämättä saisi luovuttaa tietoja säilöönoton asiakasrekistereistä ja säilöönottoyksiköiden vierailijarekistereistä. Näitä tahoja olisivat Maahanmuuttovirasto, vastaanotto- ja järjestelykeskukset, poliisi, rajatarkastusviranomaiset ja säilöönottoyksiköt. Edellä mainituille tahoille

luovutettujen tietojen tulisi olla välttämättömiä ulkomaalaisen säilöönottoon, Suomessa oleskeluun ja maasta poistamiseen tai kansainvälistä suojelua hakevien ja tilapäistä suojelua saavien vastaanottoon tai ihmiskauppan uhrien auttamiseen liittyvien tehtävien hoitamisessa.

Pykälän 2 momentti vastaisi asiallisesti vastaanottolain 52 §:n 2 momenttia.

32 g §. Tiedonsaantioikeus rekistereistä. Lakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi pykälä, jossa säädettäisiin 32 c §:ssä säädetyn rekisterinpitäjän tiedonsaantioikeudesta. Pykälä vastaisi asiallisesti pääosin vastaanottolain 53 §:n säännöstä vastaanottolain rekisterinpitäjien tiedonsaantioikeudesta. Säilöönoton rekisterinpitäjällä olisi oikeus salassapitosäännösten estämättä saada välttämättömiä tietoja Maahanmuuttovirastolta, poliisilta, rajatarkastusviranomaiselta ja säilöönottoyksiköltä sekä vastaanotto- ja järjestelykeskuksetta säilöönoton asiakasrekisteriä varten rekisterinpitäjälle laissa säädettyjen tehtävien suorittamiseksi. Pykälän 2 momentti vastaisi asiallisesti voimassa olevan vastaanottolain 53 §:n 2 momenttia.

32 h §. Tietojen poistaminen rekistereistä ja tietojen säilyttäminen. Lakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi pykälä, jossa säädettäisiin tietojen poistamisesta rekistereistä ja tietojen säilyttämisestä. Ehdotettu pykälä koskisi tämän luvun rekistereitä ja sääntely vastaisi asiallisesti, mitä vastaanottolain 54 §:ssä on säädetty vastaanoton rekistereistä.

33 §. Säilöön otettujen ulkomaalaisten henkilötietojen käsittely. Pykälä ehdotetaan kumottavaksi, koska lakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi rekistereitä koskeva 5 a luku.

35 §. Voimakeinojen ja voimankäyttövälineiden käyttö. Pykälää ehdotetaan täydennettäväksi virkamiehen voimankäyttövälineiden käyttöä koskevien oikeuksien osalta. Samalla pykälän otsikko muutettaisiin vastaamaan paremmin pykälän uutta sisältöä.

Voimassa olevan säännöksen nojalla säilöönottoyksikön tehtävään koulutetulla virkamiehellä on oikeus käyttää voimakeinoja laissa säädettyissä tilanteissa. Lain säätämisen jälkeen on kuitenkin ilmennyt tarve laajentaa voimankäyttöoikeuksia voimankäyttöväli-

neiden käyttöön tietyissä tilanteissa, jotta esimerkiksi säilöön otettujen ulkomaalaisten, säilöönottoyksikön henkilöstön ja muiden henkilöiden turvallisuutta kyettäisiin suojaamaan välittömän vaaran uhatessa tai pakoyritys kyettäisiin pysäyttämään. Oikeus voimankäyttövälineiden käyttöön olisi tarkoitettu akuutteja tilanteita varten siihen asti kunnes paikalle saadaan poliisin virka-apua.

Voimankäyttövälineiden käyttö rajoitettaisiin koulutuksen saaneille säilöönottoyksikön virkamiehille. Pykälän 1 momentissa oleva rajaus, jonka mukaan oikeus voimakeinojen käyttöön on tehtävään koulutetulla säilöönottoyksikön virkamiehellä, ehdotetaan poistettavaksi. Rajaus on käytännössä tarpeeton, koska koulutuksen edellyttäminen toteutuu jo 36 §:n kelpoisuusvaatimusten kautta.

Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi säilöönottoyksikön virkamiehille oikeus käyttää voimakeinoja myös lain 13 §:n 4 momentissa tarkoitettua valvontatehtävää hoitaessaan. Kyse on tilanteesta, jossa säilöönottoyksikön virkamies joutuu sairaankuljetuksen tai säilöönottoyksikön ulkopuolella tapahtuvan hoidon aikana vastaamaan säilöön otetun ulkomaalaisen turvallisuudesta säilöönottoyksikön ulkopuolella, kunnes poliisi ottaa valvontatehtävän hoitaakseen.

Pykälän 1 momentin 1, 2 ja 4 kohtaan tehtäisiin kielellisiä muutoksia. Momentin 6 kohtaan lisättäisiin säilöönottoyksikön henkilöstö ja muu säilöönottoyksikössä oleskeleva henkilö tahoiksi, joihin turvallisuutta vaarantava teko tai tapahtuma saattaisi kohdistua. Lisäksi momenttiin lisättäisiin uusi 7 kohta, joka koskisi voimakeinojen käyttöä lain 8 §:n 1 ja 2 momentissa tarkoitettuna erillään säilyttämisen turvaamiseksi. Nämä kohdat koskevat säilöön otetun ulkomaalaisen erillään säilyttämistä tilanteissa, joissa hän aiheuttaa vaaraa omalle tai muiden hengelle taikka terveydelle tai vakavaa vaaraa säilöönottoyksikön turvallisuudelle tai järjestykselle tai erillään säilyttäminen on tarpeen hänen suojaamiseksi henkeä, terveyttä tai turvallisuutta välittömästi uhkaavalla vakavalla vaaralla. Lähtökohtaisesti toimivalta voimankäyttöön näissä tilanteissa on ollut jo 6 kohdan perusteella, mutta säännöksellä halutaan vielä sel-

kiyttää toimivaltaa, jotta voimankäyttöoikeus olisi selkeämmin rajattu laissa säädettyihin tilanteisiin.

Pykälän 2 momentissa yksilöitäisiin ensin tilanteet, joissa voimankäyttövälineiden käyttö olisi kielletty. Tällaisia olisivat 1 momentin 1 ja 2 kohdassa tarkoitetut tilanteet. Tämän jälkeen momentissa yksilöitäisiin tilanteet, joissa säilöönottoyksikön virkasuhteisella voimankäyttövälineiden käyttöön koulutuksen saaneella henkilöllä olisi oikeus käyttää voimankäyttövälineitä. Näitä olisivat 1 momentin 3—7 kohdassa tarkoitetut tilanteet. Tällöinkin hänellä olisi oikeus käyttää ainoastaan sellaisia voimankäyttövälineitä, joiden käyttöön hän on saanut soveltuvan välinekohtaisen koulutuksen. Säännöksessä tarkennettaisiin edelleen, että voimankäyttövälineinä voisivat tulla kyseeseen ainoastaan kaasusumutin, käsiraudat, enintään 70 senttimetriä pitkä patukka ja teleskooppipatukka.

Perustuslakivaliokunta on voimassa olevan lain säätämisen yhteydessä antamassaan lausunnossa (PeVL 54/2001 vp) perustuslain 7 §:n 1 momentissa jokaiselle turvattuun henkilökohtaiseen koskemattomuuteen viitaten todennut olevan tärkeää, että voimakeinojen käyttöoikeus uskotaan vain niiden käyttämiseen koulutetuille henkilöille ja että koulutuksessa kiinnitetään huomiota perus- ja ihmisoikeuksiin voimankäyttöä rajoittavina tekijöinä. Voimankäyttövälineiden käyttöön koulutettavan henkilöstön riittävän laajan ja täsmällisen valmiuden ja osaamisen varmistamiseksi voimankäyttövälineiden käyttöä koskevan koulutuksen toteuttamisesta säädetäisiin pykälän 2 momentin mukaan tarkemmin sisäministeriön asetuksella. Asetus voisi vastata sisäasiainministeriön asetusta vartijan voimankäyttökoulutuksesta ja voimankäyttökouluttajan koulutuksesta (1121/2010) ja sisältää säännökset muun muassa koulutuksen tavoitteista, rakenteesta ja kestosta sekä koulutuksen sisällön tarkemmasta määrittelystä ja koulutuksen antajia koskevista vaatimuksista. Asetuksessa tulisi ottaa huomioon koulutuksen perus- ja ihmisoikeuksia sisältävä yleinen osa ja voimankäyttövälineitä koskeva välinekohtainen koulutus. Lisäksi tulisi säätää kertauskoulutusta koskevista vaatimuk-

sista. Voimassa olevan pykälän 3 momentista tulisi 4 momentti.

36 §. Säilöönottoyksikön henkilöstö. Pykälän 1 momenttia muutettaisiin siten, että säilöönottoyksikön johtajan kelpoisuusvaatimukset yhdenmukaistettaisiin vastaanotto-laissa vastaanotto- ja järjestelykeskuksen johtajalle säädettyihin kelpoisuusedellytyksiin nähden. Säännöksen mukaan säilöönottoyksikön johtajalta edellytettäisiin tehtävään soveltuvaa tutkintoa, hyvää perehtyneisyyttä virkaan kuuluviin tehtäviin, käytännössä osoitettua johtamistaitoa ja tehtävän edellyttämää vieraan kielen taitoa.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin siitä, että säilöönottoyksikön johtaja voisi siirtää tässä laissa hänelle säädettyä toimivaltaa hänen määräämälleen säilöönottoyksikön muulle esimiesasemassa olevalle virkamiehelle.

Voimassa olevan pykälän 3 momentti ehdotetaan poistettavaksi. Pykälässä mainittua valtioneuvoston asetusta ei ole annettu, eikä tarvetta sen antamiselle arvioida olevan.

2 Tarkemmat säännökset ja määräykset

Säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä annetun lain nojalla on tarkoitus antaa sisäministeriön asetus, jossa säädettäisiin tarkemmin voimankäyttövälineiden käyttöä koskevan koulutuksen toteuttamisesta (35 §:n 2 momentti).

Ehdotetun 3 a §:n nojalla säilöönottoyksiköissä otettaisiin käyttöön järjestyssäännöt, jotka Maahanmuuttovirasto vahvistaisi.

3 Voimaantulo

Lait ehdotetaan tuleviksi voimaan vuoden 2015 alusta.

4 Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys

4.1 Yleistä

Ulkomaalaislakiin sekä säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä annettuun lakiin ehdotettu sääntely toteuttaa perustuslain 7 §:n 3 momentin toi-

meksiantoja vapaudenmenetyksen perustumisesta lakiin ja vapautensa menettäneen oikeuksien turvaamisesta lailla. Euroopan ihmisoikeussopimuksen 5 artiklan 1 kappaleessa on yksityiskohtainen luettelo vapaudenriiston hyväksyttävistä perusteista. Eräs niistä on tilanne, jossa henkilö pidätetään tai häneltä riistetään vapaus lain nojalla, jotta estettäisiin hänen laitton maahantulonsa, tai jos on ryhdytty toimiin hänen karkottamiseksi tai luovuttamiseksi. Tällöinkin edellytetään vapaudenriiston tapahtuvan lain määräämissä järjestyksessä. Perustuslakivaliokunnan näkemyksen mukaan ulkomaalaisten säilönotossa on kyse perustuslaissa tarkoitettua vapaudenriistosta (PeVL 20/1998 vp). Lisäksi valiokunta on todennut, että edellytys oikeuksien turvaamisesta lailla kattaa myös säilöön otettujen ulkomaalaisten oikeudet (PeVL 54/2001 vp).

Säilöön ottamista ja säilöön otetun ulkomaalaisen kohtelua koskeva sääntely on merkityksellistä myös eräiden muiden perusoikeuksien toteutumisen näkökulmasta. Näitä ovat erityisesti henkilökohtaista koskemattomuutta koskeva 7 §:n 1 momentti, lasten kohtelua koskeva 6 §:n 3 momentti, yksityisyyden ja henkilötietojen suojaa koskeva 10 §, omaisuuden suojaa koskeva 15 § ja oikeusturvaa koskeva 21 §.

Säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilönottoyksiköstä annetun lain muuttamista koskevassa lakiehdotuksessa on säännöksiä, joilla rajoitetaan säilöön otetun ulkomaalaisen perusoikeuksia. Perustuslakivaliokunta on edellyttänyt (PeVM 25/1994 vp), että perusoikeusrajoitukset täyttävät tietyt vaatimukset. Rajoitusten tulee olla lain tasoisia ja täsmällisiä, niille tulee olla hyväksyttävät perusteet, niiden tulee olla oikeasuhtaisia, ja perusoikeuden ydinalue tulee jättää koskemattomaksi. Lisäksi rajoituksilla tulee olla riittävät oikeusturvatakeet ja niiden tulee sopia yhteen Suomea sitovien ihmisoikeusvelvoitteiden kanssa.

Perusoikeudet on lakiehdotuksissa pyritty ottamaan huomioon kussakin ehdotetussa säännöksessä erikseen. Ehdotettujen muutosten taustalla vaikuttavat vahvasti voimassa olevan ulkomaalaislain 5 § sekä säilöön otet-

tujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilönottoyksiköstä annetun lain 4 §. Kyseiset pykälät sisältävät perusoikeuksien kannalta keskeisen säännöksen viranomaisen toimintaa yleisesti ohjaavan suhteellisuusperiaatteen noudattamisesta. Jälkimmäisessä säädetään myös säilöön otettujen ulkomaalaisten oikeudenmukaisesta ja heidän ihmisarvoaan kunnioittavasta kohtelusta.

4.2 Ulkomaalaislaki

Julkisen hallintotehtävän antaminen muulle kuin viranomaiselle

Lakiehdotuksen 118 §:ssä ehdotetaan, että ulkomaalainen voitaisiin velvoittaa ilmoittautumaan määräajoin poliisin tai rajatarkastusviranomaisen toimipisteen ohella myös vastaanottokeskuksessa. Ehdotuksella pyritään edistämään säilönotolle vaihtoehtoisten turvaamistoimien käyttöä.

Vastaanottolain 10 §:n mukaan valtion ja kunnan ohella myös julkisoikeudellinen yhteisö taikka yksityinen yhteisö tai säätiö voi ylläpitää vastaanottokeskusta. Käytännössä vastaanottokeskuksia ylläpitää valtion ja kuntien lisäksi Suomen Punainen Risti, jolla on pitkä kokemus vastaanotto toiminnan järjestämisestä Suomessa.

Edellä kerrotun johdosta ehdotusta mahdollistaa ilmoittautumisten vastaanottaminen myös vastaanottokeskuksissa on arvioitava perustuslain 124 §:n kannalta. Kyseisen pykälän mukaan julkinen hallintotehtävä voidaan antaa muulle kuin viranomaiselle vain lailla tai lain nojalla, jos se on tarpeen tehtävän tarkoituksenmukaiseksi hoitamiseksi eikä vaaranna perusoikeuksia, oikeusturvaa tai muita hyvän hallinnon vaatimuksia. Merkittävää julkisen vallan käyttöä sisältäviä tehtäviä voidaan kuitenkin antaa vain viranomaiselle.

Lakiehdotuksen 118 §:ssä tarkoitettu ilmoittautumisten vastaanotto ei ole sellaista perustuslain 124 §:n tarkoittamaa merkittävää julkisen vallan käyttämistä, ettei sitä voitaisi antaa muulle kuin viranomaiselle. Kyseessä olisi hyvin teknisluonteinen tehtävä, johon ei liittyisi itsenäistä päätöksentekoval-

taa. Ilmoittautumisvelvollisuuden määräisi jatkossakin poliisi tai rajatarkastusviranomainen. Olisi kuitenkin sekä ilmoittautumaan velvoitetun ulkomaalaisen että viranomaisten näkökulmasta tarkoituksenmukaista, että ilmoittautuminen voisi tietyissä tapauksissa tapahtua myös vastaanottokeskuksissa. Tämä mahdollistaisi toisaalta tarvittavan joustavuuden ja kohtuunäkökohtien huomioidamisen ja toisaalta tarvittaessa myös tarkemman valvonnan, jos ilmoittautumisten määrää tihennettäisiin.

Perustuslain 124 § edellyttää, että siirrettävässä julkinen hallintotehtävä viranomaiskoneiston ulkopuoliselle taholle huolehditaan säännösperusteisesti perusoikeuksien, oikeusturvan ja hyvän hallinnon vaatimusten turvaamisesta tässä toiminnassa. Tämän johdosta esitetään, että lakiehdotuksen 118 §:n 3 momenttiin otettaisiin säännös, jonka mukaan pykälässä tarkoitettujen ilmoittautumisvelvollisuuden toteutumista valvovaan vastaanottokeskuksen henkilökuntaan kuuluvaan sovellettaisiin rikosoikeudellista virkavastuuta koskevia säännöksiä. Lisäksi informatiivisuuden vuoksi samassa momentissa todettaisiin myös, että vahingonkorvausvastuusta säädetään vahingonkorvauslaissa (412/1974).

Säilöön ottamisen edellytykset, säilöön otetun oikeuksien turvaaminen ja säilöissäpidon kesto

Ehdotettu ulkomaalaislakia koskeva sääntely toteuttaa perustuslain 7 §:n 3 momentin edellytystä, jonka mukaan henkilökohtaiseen koskemattomuuteen ei saa puuttua eikä vapautta riistää mielivaltaisesti eikä ilman laissa säädettyä perustetta. Rangaistuksen, joka sisältää vapaudenmenetyksen, määrää tuomioistuimien. Muun vapaudenmenetyksen laillisuus voidaan saattaa tuomioistuimen tutkittavaksi. Tällä säännöksellä on esitöiden mukaan tarkoitettu kattaa kaikki asiallisesti ran-

gaistusta merkitsevät vapaudenmenetykset, mistä syystä sanan vapaudenmenetys soveltamisala on rikoslaissa käytettyä vankeuden käsitettä laajempi (HE 309/1993 vp, s. 49/I). Myös Euroopan ihmisoikeussopimuksen 5 artikla sisältää määräyksiä henkilökohtaisesta vapaudesta ja vapaudenriiston edellytyksistä.

Ulkomaalaislain 5 §:n nojalla koko lain, mukaan lukien säilöön ottamista koskevan sääntelyn, soveltamisen lähtökohtana on hallinnossa yleisesti noudatettava suhteellisuusperiaate. Se edellyttää, että ulkomaalaisen oikeuksia ei lakia sovellettaessa saa rajoittaa enempää kuin on välttämätöntä.

Esityksessä ehdotetaan, että ulkomaalaislaissa vahvistettaisiin entisestään säilöön ottamisen viimesijaisuutta suhteessa muihin laissa säädettyihin turvaamistoimiin. Samalla esimerkiksi ilmoitusvelvollisuutta koskevaa sääntelyä pyritään kehittämään siten, että siitä tulisi nykyistä toimivampi vaihtoehto säilönotolle.

Säilöön ottamisen edellytykset ehdotetaan määriteltäväksi 121 §:ssä nykyistä täsmällisemmin ja tarkkarajaisemmin. Ehdotetuilla säännöksillä voidaan katsoa olevan perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttävät perusteet. Lisäksi lain tasolla korostettaisiin säilöön ottamisesta tehtävään päätökseen liittyvää yksilöllistä harkintaa samalla tavoin kuin on tehty voimassa olevan lain 98 §:ssä koskien kansainvälistä suojelua koskevan hakeuksen ratkaisemista.

Perustuslain 7 §:n 3 momentti ja kansainväliset velvoitteet edellyttävät vapautensa menettäneen oikeuksien turvaamista. Esityksessä vahvistetaan säilöön otetun ulkomaalaisen oikeutta saada välittömästi tietoa paitsi säilöön ottamisen perusteesta myös säilöön ottamista koskevan asian käsittelystä ja mahdollisuudesta saada oikeusapua.

Voimassa olevan ulkomaalaislain 127 §:n 1 momentin mukaan asiaa käsittelevän viranomaisen on määrättävä säilöön otettu päästettäväksi heti vapaaksi, kun edellytyksiä säilössä pitämiseksi ei enää ole. Säännöksellä turvataan säilöissäpidon keston jääminen niin lyhyeksi kuin mahdollista kaikissa tilanteissa. Lisäksi esityksessä ehdotetaan ilman huoltajaa olevan lapsen säilöissäpidon keston

rajaamista ja korotetaan lapsiperheiden säilöissäpidon jatkamisen kynnystä.

Lapsen ottaminen säilöön

Ehdotetuissa säännöksissä pyritään ottamaan entistä paremmin huomioon lapsille perustuslain 6 §:n 3 momentin mukaan kuuluva oikeus saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti. Lapsen säilöön ottamisesta päätettäessä joudutaan usein harkitsemaan monenlaisia tekijöitä. Keskeinen harkintaan vaikuttava tekijä on lapsen etu, josta säädetään lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen 3 artiklassa. Yleissopimuksen 12 artikla velvoittaa ottamaan selvää lapsen omasta mielipiteestä. Yleissopimuksen 37 artiklassa velvoitetaan sopimusvaltiot siihen, että lapsen vapaudenriistoon turvaututaan vasta viimeisenä ja mahdollisimman lyhytaikaisena keinona.

Esityksessä kielletään ilman huoltajaa olevan kansainvälistä suojelua hakevan lapsen säilöön ottaminen ennen kuin häntä koskeva maastapoistamispäätös on tullut täytäntöönpanokelpoiseksi. Lisäksi ehdotetaan, että ulkomaalaislaissa säädettäisiin täsmällisesti ja tarkkarajaisesti lapsen säilöön ottamisen edellytyksistä. Edellytykset koskisivat sekä huoltajansa kanssa että ilman huoltajaa säilöön otettavia lapsia. Eräänä edellytyksenä lapsen säilöön ottamiselle olisi se, että häntä on kuultu ennen säilöön ottamista koskevan päätöksen tekemistä. Säännöksellä parannettaisiin lapsen oikeutta vaikuttaa itseään koskevaan asiaan ja edistettäisiin hänen kohteluun yksilönä, eikä yksinomaan toiminnan kohteena.

Lapsen säilöön ottamista koskevassa 122 §:ssä ehdotetaan lisäksi, että ilman huoltajaa olevan lapsen säilöönottoa rajattaisiin ajallisesti erittäin lyhytkestoiseksi siten, että säilöönotto voisi lähtökohtaisesti kestää enintään 72 tuntia ja sitä voitaisiin erityisistä syistä jatkaa toisella 72 tunnilla.

Lapsen ja hänen huoltajansa tai huoltajien säilöönottoon liittyy keskeisesti myös kysymys perhe-elämän suojasta, joka taataan Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklassa. Ehdotetussa 122 §:n 2 momentissa asetet-

taisiin huoltajansa kanssa olevan lapsen säilöön ottamisen edellytykseksi se, että säilöön ottaminen olisi välttämätöntä lapsen ja hänen huoltajansa välisen perheyhteyden ylläpitämiseksi. Perheyhteyden ylläpitämistä arvioitaisiin lapsen näkökulmasta hänen etunsa mukaisen ratkaisun saavuttamiseksi.

Lapsen edun toteutumisen turvaamiseksi esityksellä vahvistettaisiin sosiaalityöntekijän roolia lapsen edun arvioinnissa otettaessa lapsi säilöön, käsiteltäessä asiaa ensimmäisen kerran käräjäoikeudessa ja harkittaessa säilöissäpidon jatkamista. Näitä koskevat ehdotukset sisält

yvät 122 §:ään, 125 a §:ään ja 128 §:ään. Lapsen edun toteutumista vahvistetaan myös ulkomaalaislain 123 a §:n 4 momenttiin ehdotetulla säännöksellä koskien lapsen sijoittamista aina säilöönottoyksikköön. Voimassa olevan lain nojalla edellytys sijoittaa lapsi säilöönottoyksikköön on koskenut yksinomaan ilman huoltajaa olevia lapsia.

Säilöönotto-oikeudenkäynnin järjestäminen videoneuvotteluna

Ulkomaalaislain muuttamista koskevan lakiehdotuksen 125 §:n 3 momentissa ja 128 §:n 2 momentissa esitetään, että käräjäoikeuden soveliaaksi harkitsemisissa tapauksissa sekä säilöön ottamista koskeva ensimmäinen käsittely että säilöissäpidon jatkamista koskeva käsittely voitaisiin järjestää videoneuvottelua tai muuta soveltuva teknistä tiedonvälitystapaa käyttäen. Edellytyksenä olisi, että käsittelyyn osallistuvilla olisi puhe- ja näköyhteys keskenään. Jos käräjäoikeus pitäisi sitä tarpeellisena, säilöön otettu ulkomaalainen olisi tuotava käräjäoikeuteen.

Perustuslain 21 §:n 2 momentissa mainitun oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin katsotaan edellyttävän vakiintuneen tulkinnan mukaan suullisen istutokäsittelyn järjestämistä. Sitä ei kuitenkaan ole määritelty, miten asianosaisen tulee suulliseen istutokäsittelyyn osallistua. Voidaan katsoa, että nykytekniikalla toteutettava suora videokonferenssi, jossa säilöön otettu ulkomaalainen ja tuomari voivat keskustella välittömästi siten, että heillä on sekä puhe- että näköyhteys keske-

nään, täyttää mainitun vaatimuksen. Ehdotetulla muutoksella ei näin ollen heikennettäisi säilöön otetun ulkomaalaisen oikeusturvan toteutumista.

Säilöön otetulla ulkomaalaisella olisi myös näissä tilanteissa vastaava oikeus käyttää oikeudenkäyntiavustajaa kuin tavanomaisessa säilöönotto-oikeudenkäynnissä. Merkitystä on myös sillä, että videoneuvottelun käyttö näissä tilanteissa jää ehdotuksen mukaan joka tapauksessa aina tuomioistuimen tapauskohtaisen soveliaisuusharkinnan varaan. Näin ollen ehdotettua sääntelyä koskien videoneuvottelun käytön mahdollistamista säilöön ottamista ja säilöissäpidon jatkamista koskevissa oikeudenkäynneissä on pidettävä perustuslain mukaisena.

4.3 Säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä annettu laki

Säilöönottoyksikön järjestyssääntö

Järjestyssääntöjä on otettu käyttöön etupäässä kouluissa ja muissa oppilaitoksissa sekä vankiloissa ja poliisin säilytystiloissa. Perustuslakivaliokunta on tässä yhteydessä muistuttanut perustuslain 2 §:ssä vahvistetusta periaatteesta, jonka mukaan julkisen vallan käytössä ja muussa julkisessa toiminnassa on noudatettava tarkoin lakia. Lisäksi valiokunta on huomauttanut, että järjestyssäännöillä ei voida ilman laissa olevaa riittävän täsmällistä ja perusoikeuksien yleiset rajoitusedellytykset muutoinkin täyttävää säännöstä antaa määräystä esimerkiksi jonkin perusoikeuden rajoittamisesta. Ilman lain riittävän täsmällisten säännösten tukea järjestyssäännöillä ei voida määrätä myöskään yksilön oikeuksista tai velvollisuuksista (PeVL 70/2002 vp; PeVL 28/2004 vp).

Käsitellessään hallituksen esitystä laeiksi perusopetuslain, lukiolain, ammatillisesta koulutuksesta annetun lain sekä ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain 11 ja 6 §:n muuttamisesta (HE 205/2002 vp) perustuslakivaliokunta on pitänyt ehdotettua järjestyssääntöä koskevaa sääntelyä epä-

asianmukaisen väljänä ja katsonut, että säännöksiä tulisi täydentää ainakin luonnehdinnalla järjestyssäännöllä määrättävissä olevista asioista ja asiatyypeistä. Valiokunta on pitänyt väljää sääntelyä ongelmallisena myös oppilaiden ja opiskelijoiden oikeusturvan näkökulmasta, koska järjestyksen rikkomisesta voidaan määrätä kurinpitoseuraamuksia (PeVL 70/2002 vp).

Säilöönottoyksikön järjestyssäännöstä esitetään säädettäväksi säilöönottoyksiköstä ja säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta annetun lain uudessa 3 a §:ssä. Ehdotettu sääntely olisi samankaltainen kuin mitä poliisin pidätystilojen ja vankiloiden järjestyssäännöistä on säädetty. Järjestyssäännöstä ehdotetaan otettavaksi täsmällinen ja tarkkarajainen säännös lakiin, sillä voimassa olevan lain 7 §:n 2 momentissa ainoastaan viitataan järjestyssääntöön, jonka sisältöä ei kuitenkaan muutoin laissa tarkemmin säännellä.

Ehdotetulla sääntelyllä rajattaisiin järjestyssäännön sisältöä. Järjestyssääntöön voitaisiin sisällyttää ainoastaan käsillä olevan lain ja sen nojalla annettuja säännöksiä tarkempia määräyksiä. Järjestyssäännössä annettavan määräyksen on siis aina pohjauduttava ylemmänasteiseen säännökseen. Lisäksi ehdotetussa säännöksessä luetellaan täsmällisesti aihepiirit, joita järjestyssäännössä voidaan käsitellä. Esitetty sääntely vastaisi näin ollen perustuslain 2 §:ssä edellytettyä.

Yksityiselämän ja omaisuuden suoja

Lakiehdotuksessa laajennettaisiin säilöönottoyksikön ohjaus- ja valvontatehtäviä hoitavan henkilöstön toimivaltuuksia käydä majoitustiloissa ja tarkastaa siellä olevat esineet ja tavarat. Sääntely on merkityksellistä sekä perustuslain yksityisyyden suojaa koskevan 10 §:n että omaisuuden suojaa koskevan 15 §:n näkökulmasta. Myös mahdollisuutta tehdä turvatarkastus ja henkilöntarkastus laajennettaisiin, ja lakiin lisättäisiin erityistarkastusta koskeva uusi 22 a § sekä teknistä valvontaa koskeva uusi 20 a §.

Perusoikeusuudistuksen yhteydessä kiinnitettiin huomiota siihen, että vapaudenmene-

tys ei sellaisenaan muodosta perustetta rajoittaa henkilön muita perusoikeuksia. Jos tarve henkilön muiden perusoikeuksien rajoittamiseen tämän vapaudenmenetyksen aikana on olemassa, rajoituksista on säädettävä lailla, ja ne tulee voida oikeuttaa erikseen kussakin tapauksessa ja kunkin perusoikeuden osalta (HE 309/1993 vp, s. 25/I). Rajoitusten hyväksyttävyyden, tarkkarajaisuuden ja oikeasuhtaisuuden lisäksi on tärkeää kiinnittää huomiota vapautensa menettäneiden oikeusturvaan.

Muutosehdotuksilla pyritään parantamaan säilöön otettujen ulkomaalaisten, säilöönottoyksikön henkilökunnan ja muiden, esimerkiksi säilöönottoyksikössä vierailevien henkilöiden, turvallisuutta. Rajoitustoimien välttämättömyyttä koskeva edellytys on sisällytetty rajoitussäännöksiin.

Lakiehdotuksen 11 a—11c §:ssä säädettäisiin omaisuuden hallussapitoon, varastointiin ja palauttamiseen liittyvistä seikoista, joista aiemmin ei laissa ole ollut säännöksiä. Säännösehdoituksia on tarpeen arvioida perustuslain 15 §:ssä tarkoitetun omaisuuden suojan kannalta. Säilöön otetun ulkomaalaisen omaisuus otettaisiin vastaan säilöönottoyksikössä ja siitä laadittaisiin omaisuusluettelo. Ainoastaan vähäarvoista omaisuutta ei tarvitsisi luetteloida. Tämäkin omaisuus otettaisiin kuitenkin säilytettäväksi ja se palautettaisiin säilöön otetulle ulkomaalaiselle hänen poistuessaan säilöönottoyksiköstä. Ehdotukset eivät olisi ristiriidassa perustuslain 15 §:ssä tarkoitetun omaisuuden suojaa koskeva säännöksen kanssa.

Perustuslain 10 §:n 1 momentissa suojatun yksityiselämän piiriin kuuluu myös muun muassa yksilön oikeus vapaasti solmia ja ylläpitää suhteita muihin ihmisiin (PeVL 34/2001). Tämän vuoksi säilöön otetun ulkomaalaisen yhteydenpito-oikeudet turvataan ehdotetulla sääntelyllä, eikä yhteydenpito-oikeuksia käytännössä rajoiteta enempää kuin se on kulloisessakin yksittäistapauksessa välttämätöntä. Käytännössä säilöön otetun ulkomaalaisen tapaamisoikeus pyrittäisiin viime kädessä toteuttamaan valvottuna tai erityisen valvotuissa olosuhteissa.

Erillisyysperiaate

Ehdotetulla sääntelyllä pannaan kansallisesti täytäntöön EU:n vastaanottodirektiivi, joka edellyttää paitsi alaikäisten pitämistä erillään aikuisista myös naisten ja miesten sijoittamista erilleen toisistaan. Lisäksi direktiivissä edellytetään, että kansainvälistä suojelua hakevat ulkomaalaiset pidetään säilöönoton aikana erillään tavanomaisista vankeista.

Perustuslakivaliokunta on käsitellyt vapaudenriiston kohteeksi joutuneen lapsen pitämistä erillään aikuisista vangeista vankeuslakiehdotusta koskevan esityksen yhteydessä, ja pitänyt erillään pitämistä hyväksyttävänä, jollei lapsen edun mukaista ole menetellä toisin (PeVL 20/2005 vp). Myös lapsen oikeuksista tehdyn yleissopimuksen 37 artiklan mukaan vapaudenriiston kohteeksi joutunutta lasta on pidettävä erillään aikuisista, jollei ole lapsen edun mukaista menetellä toisin.

Ehdotetussa sääntelyssä edellytettäisiin eri sukupuolen edustajien majoittamista lähtökohtaisesti erillään sekä ilman huoltajaa olevan alaikäisen majoittamista erillään täysikäisistä säilöön otetuista.

Henkilötietojen suoja

Perustuslain 10 §:n 1 momentin mukaan henkilötietojen suojasta säädetään tarkemmin lailla. Perustuslakivaliokunta on käytännössä pitänyt henkilötietojen suojan kannalta tärkeinä sääntelykohteina ainakin rekisteröinnin tavoitetta, rekisteröitävien henkilötietojen sisältöä, niiden sallittuja käyttötarkoituksia, tietojen luovutettavuutta sekä tietojen säilytysaikaa henkilörekisterissä ja rekisteröidyn oikeusturvaa. Näitä koskevan lainsäätelyn edellytetään olevan kattavaa ja yksityiskohtaista (esim. PeVL 54/2001 vp, PeVL 27/2006 vp ja PeVL 38/2010 vp). Lailla säättämisen vaatimus ulottuu myös mahdollisuuteen luovuttaa henkilötietoja teknisen käyttöyhteyden avulla (PeVL 12/2002 vp). Ehdotettuihin rekistereihin voitaisiin tallettaa henkilötietoja. Ehdotetun sääntelyn tulee näin ollen täyttää perustuslain 10 §:n vaatimukset.

Säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä annettuun lakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi 5 a luku, jossa säädettäisiin säilöön otettuja ulkomaalaisia koskevien tietojen rekisteröinnistä. Voimassa olevassa laissa ei ole vastaavankaltaista rekistereitä koskevaa sääntelyä, vaan siinä viitataan vastaanottolain rekistereitä koskevaan sääntelyyn. Ehdotuksen myötä jatkossa myös lain tasolla tehtäisiin ero vastaanoton asiakasrekisterin ja säilöönoton asiakasrekisterin välillä. Rekisteriin sisältyvien henkilötietojen luovuttamisen osalta noudatettaisiin henkilötietolakia (523/1999) ja viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettua lakia.

Ehdotetut säännökset ovat yksityiskohtaisia ja täsmällisiä. Ehdotetussa 32 d §:ssä säädettäisiin tiedoista, joita säilöön otetusta ulkomaalaisesta saa rekisteröidä. Lisäksi laissa olisi säännökset tietojen poistamisesta, säilyttämisestä, tiedonsaantioikeudesta ja rekisteriin talletettujen tietojen luovuttamisesta. Ehdotetut säännökset vastaavat perustuslaissa tämänkaltaiselle sääntelylle asetettuja edellytyksiä.

Voimakeinojen käyttö

Perustuslakivaliokunta on katsonut, että oikeudesta käyttää voimakeinoja ja voimankäyttövälineitä tulee olla riittävän täsmälliset säännökset laissa (PeVL 10/2006 vp, s. 4, PeVL 70/2002 vp, s. 5, PeVL 54/2001 vp, s. 5, PeVL 28/2001 vp, s. 3—4). Näin ollen laissa on säädettävä ainakin siitä, kenellä on oikeus käyttää voimaa, millaisissa tilanteissa ja millä edellytyksillä voimakeinoja saa käyttää, että voimakeinoja käytettäessä on noudatettava suhteellisuuden vaatimuksia ja että voimakeinojen käytön liioittelusta säädetään rikoslaissa. Lisäksi perustuslakivaliokunta on pitänyt aiheellisenä sisällyttää lakiin säännökset siitä, mitä voimankäyttövälineitä saa käyttää tai että voimankäyttövälineitä ei saa käyttää.

Lain 35 §:ssä säädetään voimakeinojen käytöstä. Siihen ehdotetaan lisättäväksi voimankäyttövälineitä ja niiden käyttöä koskevat tarkemmat säännökset. Pykälässä määri-

teltäisiin tarkoin tilanteet, joissa voimankäyttövälineitä on oikeus käyttää. Lisäksi säädettäisiin nimenomaisesti niistä voimankäyttövälineistä, jotka kyseisissä tilanteissa voisivat tulla kyseeseen. Säännöksessä täsmennettäisiin, että vain sellaisella säilöönottoyksikön virkasuhteisella henkilöllä on oikeus käyttää voimankäyttövälineitä, joka on saanut koulutuksen käyttämänsä voimankäyttövälineen käyttöön. Ehdotettuun pykälään sisällytettäisiin informatiivinen säännös koskien sitä, että voimakeinojen käytön liioittelusta säädetään rikoslaissa.

Perustuslakivaliokunta on pitänyt tärkeänä, että voimankäyttöoikeuksia uskotaan vain niiden käyttöön koulutetuille henkilöille ja että koulutuksessa kiinnitetään huomiota perus- ja ihmisoikeuksiin voimankäyttöä rajoittavina tekijöinä. Perustuslakivaliokunta on korostanut koulutuksen tarvetta tilanteessa, jossa valtuuksiin sisältyy oikeus käyttää voimankäyttövälineitä. Ehdotetun 35 §:n 2 momentin mukaan voimankäyttövälineiden käyttöä koskevan koulutuksen toteuttamisesta säädetäisiin tarkemmin sisäministeriön asetuksella.

Oikeusturva

Perustuslain 21 § sisältää perussäännöksen jokaisen oikeudesta saada asiansa käsitellyksi ja ratkaistuksi tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa. Pykälän 2 momentti koskee oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin ja hyvän hallinnon muita ulottuvuuksia.

Lakiehdotuksen 26 §:n muutoksella parannetaan perustuslain 21 §:ssä säännellyn oikeusturvan toteutumista. Voimassa olevan lain sanamuoto, jossa määritellään valituskelpoiset päätökset, ehdotetaan korvattavaksi yleisellä valitusoikeudella. Valituskiellon alaiset päätökset luettelaisiin säännöksessä erikseen. Säännösmuutoksen taustalla on perustuslakivaliokunnan näkemys siitä, ettei muutoksenhakuoikeutta koskeva luettelo voi vaikuttaa eräänlaisena välillisenä muutoksenhakukiellona, vaan viime kädessä perustuslain 21 §:n 1 momentista seuraa, onko kyseessä valituskelpoinen ratkaisu (PeVL 20/2005 vp). Säännösmuutos myös selkiyttää sitä, mitkä

asiat voivat olla muutoksenhaun kohteena, mikä on omiaan parantamaan säilöön otetun ulkomaalaisen oikeusturvaa.

Edellä esitetyn perusteella katsotaan, että lakiehdotukset voidaan käsitellä perustuslain 72 §:n mukaisessa tavallisessa lainsäätämisen järjestyksessä. Koska esitykseen sisältyy perusoikeuksien toteutumisen kannalta merki-

tyksellisiä seikkoja, suotavana kuitenkin pidetään, että esityksestä pyydetäisiin perustuslakivaliokunnan lausunto.

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

Lakiehdotukset

1.

Laki**ulkomaalaislain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan ulkomaalaislain (301/2004) 118—121, 122—125 ja 128 §, sellaisina kuin niistä
ovat 121 § osaksi laissa 1214/2013 ja 123 § laeissa 581/2005, 506/2013 ja 1214/2013, sekä
lisätään lakiin uusi 117 a, 123 a ja 125 a § seuraavasti:

7 luku

118 §

Turvaamistoimet*Ilmoittautumisvelvollisuus*

117 a §

Turvaamistoimien määräämisen yleiset edellytykset

Ulkomaalaiseen voidaan kohdistaa 118—122 §:ssä tarkoitettu turvaamistoimi, jos se on välttämätöntä:

1) hänen maahantulonsa tai maassa oleskelunsa edellytysten selvittämiseksi; taikka

2) hänen maasta poistamistaan koskevan päätöksen valmistelemiseksi tai täytäntöönpanon turvaamiseksi taikka muutoin maasta poistumisen valvomiseksi.

Turvaamistoimen määrää se viranomainen, joka valmistelee 1 momentissa tarkoitettua asiaa, tai täytäntöönpanosta huolehtiva viranomainen. Ulkomaalaiselle, johon turvaamistoimi kohdistetaan, on ilmoitettava turvaamistoimen peruste.

Jollei jäljempänä toisin säädetä, turvaamistoimi on voimassa, kunnes maahantulon tai maassa oleskelun edellytykset on selvitetty, kunnes maasta poistamista koskeva päätös on pantu täytäntöön tai kunnes asian käsittely on muutoin päättynyt. Turvaamistoimi on kuitenkin heti määrättävä päättyväksi, kun se ei ole enää välttämätön päätöksenteon tai täytäntöönpanon turvaamiseksi.

Ulkomaalainen voidaan velvoittaa ilmoittautumaan poliisin tai rajatarkastusviranomaisen toimipisteessä taikka vastaanottokeskuksessa määräajoin.

Jos vastaanottokeskuksessa ilmoittautumaan velvoitettu ulkomaalainen ei noudata ilmoittautumisvelvollisuuttaan, on vastaanottokeskuksen ilmoitettava velvollisuuden laiminlyönnistä välittömästi velvoitteen määränneelle viranomaiselle.

Ilmoittautumisvelvollisuuden toteutumista valvovaan vastaanottokeskuksen henkilökuntaan kuuluvaan sovelletaan rikosoikeudellista virkavastuuta koskevia säännöksiä. Vahingonkorvausvastuusta säädetään vahingonkorvauslaissa (412/1974).

119 §

Muut velvollisuudet

Ulkomaalainen voidaan määrätä luovuttamaan matkustusasiakirjansa ja matkalippunsa poliisin tai rajatarkastusviranomaisen haltuun taikka ilmoittamaan poliisille tai rajatarkastusviranomaiselle paikka, josta hän on tavoitettavissa.

120 §

Vakuuden asettaminen

Ulkomaalainen voidaan velvoittaa asettamaan viranomaisen määräämä vakuus valtiolle oleskelu- ja paluukustannuksistaan.

Vakuus on vapautettava tai palautettava, kun vakuus ei enää ole tarpeen ulkomaalaisen maahantulon tai maassa oleskelun edellytysten selvittämiseksi taikka maasta poistamista koskevan päätöksen valmistelemiseksi tai täytäntöönpanon turvaamiseksi. Muussa tapauksessa vakuus käytetään ulkomaalaisen oleskelu- tai paluukustannusten kattamiseen. Se osuus vakuudesta, jota ei käytetä näihin kustannuksiin, on välittömästi palautettava.

121 §

Säilöön ottamisen edellytykset

Jos 118—120 §:ssä tarkoitettut turvaamistoimet eivät ole riittäviä, ulkomaalainen voidaan yksilöllisen arvioinnin perusteella ottaa säilöön, jos:

- 1) ulkomaalaisen henkilökohtaiset tai muut olot huomioon ottaen on perusteltua aihetta olettaa, että ulkomaalainen piileskelisi, pakenisi tai muulla tavalla vaikeuttaisi huomattavasti itseään koskevaa päätöksentekoa tai maasta poistamistaan koskevan päätöksen täytäntöönpanoa;
- 2) säilöönotto on tarpeellinen ulkomaalaisen henkilöllisyyden selvittämiseksi;
- 3) ulkomaalainen on syyllistynyt tai hänen epäillään syyllistyneen rikokseen ja säilöönotto on tarpeellinen maastapoistamispäätöksen valmistelun tai täytäntöönpanon turvaamiseksi;
- 4) ulkomaalainen on säilöön otettuna tehnyt uuden kansainvälistä suojelua koskevan hakemuksen lähinnä maastapoistamispäätöksen täytäntöönpanon viivyttämiseksi tai häiritsemiseksi;
- 5) säilöönotto perustuu vastuuvaltion määrittämisestä annetun neuvoston asetuksen 28 artiklaan; taikka
- 6) ulkomaalaisen henkilökohtaiset ja muut olosuhteet huomioon ottaen on perusteltua

aihetta olettaa, että ulkomaalainen muodostaa kansalliselle turvallisuudelle sellaisen uhan, joka edellyttää hänen säilöön ottamistaan.

Lapsen säilöön ottamisen edellytyksistä säädetään 122 §:ssä.

122 §

Lapsen säilöön ottaminen

Edellytyksenä lapsen säilöön ottamiselle on, että:

- 1) 121 §:n 1 momentissa säädetty edellytys säilöön ottamiselle on olemassa;
- 2) lasta on 6 §:n 2 momentin mukaisesti kuultu ennen päätöksen tekemistä; ja
- 3) sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen määräämälle sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista annetun lain (272/2005) 3 §:n mukaisen sosiaalityöntekijän ammatillisen kelpoisuuden omaavalle viranhaltijalle on varattu tilaisuus tulla kuuluksi.

Huoltajansa kanssa säilöön otettavan lapsen osalta edellytetään lisäksi, että säilöön ottaminen on välttämätöntä lapsen ja hänen huoltajansa välisen perheyhteyden ylläpitämiseksi.

Alle 15-vuotiasta ilman huoltajaa olevaa lasta ei saa ottaa säilöön. 15 vuotta täyttänyttä ilman huoltajaa olevaa kansainvälistä suojelua hakevaa lasta ei saa ottaa säilöön ennen kuin häntä koskeva maastapoistamispäätös on tullut täytäntöönpanokelpoiseksi.

Säilöön otettu ilman huoltajaa oleva lapsi on päästettävä vapaaksi viimeistään 72 tunnin kuluttua säilöön ottamisesta. Erityisistä syistä säilöissäpitoa voidaan jatkaa enintään 72 tuntia.

123 §

Säilöön ottamisesta päättäminen

Säilöön ottamisesta päättää poliisissa poliisilaitoksen, keskusrikospoliisin tai suojelupoliisin päällystöön kuuluva poliisimies ja rajavartiolaitoksessa pidättämiseen oikeutettu virkamies tai vähintään luutnantin arvoinen rajavartiomies.

Säilöön otetulle tai hänen lailliselle edustajalleen on ilmoitettava välittömästi kirjallisesti kielellä, jota hän ymmärtää tai jota hänen voidaan kohtuudella olettaa ymmärtävän, säilöön ottamisen peruste sekä annettava tietoa säilöön ottamista koskevan asian käsitte-lystä ja mahdollisuudesta saada oikeusapua.

123 a §

Säilöön otetun ulkomaalaisen sijoittaminen

Säilöön otettu ulkomaalainen on mahdollisimman pian sijoitettava säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä annetussa laissa (116/2002) tarkoitettuun säilöönottoyksikköön.

Edellä 123 §:n 1 momentissa tarkoitettu virkamies voi päättää säilöön otetun ulkomaalaisen sijoittamisesta poikkeuksellisesti poliisin pidätystiloihin, jos:

1) säilöönottoyksiköt ovat tilapäisesti täynnä; tai

2) ulkomaalainen otetaan säilöön kaukana lähimmästä säilöönottoyksiköstä, jolloin säilöön ottaminen saa poliisin pidätystiloissa kestää enintään neljä vuorokautta.

Edellä 2 momentin 2 kohdassa tarkoitettua tilanteessa ulkomaalainen voidaan poikkeuksellisesti sijoittaa poliisin pidätystilojen sijasta rajavartiolaitoksen pidätystiloihin, kuitenkin enintään 48 tunniksi.

Jos säilöön otettu ulkomaalainen on lapsi, hänet on aina sijoitettava säilöönottoyksikköön.

Säilöön otettu kansainvälistä suojelua haakeva on pääsääntöisesti sijoitettava säilöönottoyksikköön.

Poliisin tai rajavartiolaitoksen pidätystiloihin sijoitettuun ulkomaalaiseen sovellettavasta laista säädetään säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä annetun lain 1 §:n 3 momentissa. Vähemmistövaltuutetun oikeudesta vierailta poliisin tai rajavartiolaitoksen pidätystiloissa ja keskustella luottamuksellisesti säilöön otettujen ulkomaalaisten kanssa sovelletaan, mitä säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja

säilöönottoyksiköstä annetun lain 6 a §:n 2 momentissa säädetään.

124 §

Säilöön ottamisesta ilmoittaminen ja tuomioistuinkäsittely

Säilöön ottamisesta ja 123 a §:n 2 momentissa tarkoitettua poikkeuksellisesta sijoittamisesta päättäneen virkamiehen on viipymättä ja viimeistään säilöön ottamista seuraavana päivänä ilmoitettava asiasta säilyttämispaikkakunnan kärjäoikeudelle tai kiireellisessä tapauksessa muullekin kärjäoikeudelle sen mukaan kuin oikeusministeriön asetuksella tarkemmin säädetään. Ilmoitus voidaan tehdä puhelimitse tai sähköisesti. Puhelimitse tehty ilmoitus on viipymättä toimitettava kirjallisena kärjäoikeudelle.

Kärjäoikeuden on otettava säilöön ottamista ja 123 a §:n 2 momentin 1 kohdassa tarkoitettua poikkeuksellista sijoittamista koskeva asia käsiteltäväksi viipymättä ja viimeistään neljän vuorokauden kuluttua säilöön ottamisesta. Mainitun momentin 2 kohdassa tarkoitettussa tapauksessa sekä ilman huoltajaa olevan lapsen säilöön ottamista koskevassa tapauksessa asia on otettava käsiteltäväksi viipymättä ja viimeistään vuorokauden kuluttua ilmoituksesta.

Kärjäoikeus on säilöön ottamista koskevassa asiassa päätösvaltainen, kun siinä on yksin puheenjohtaja. Kärjäoikeuden istunto voidaan pitää myös muuna aikana ja muussa paikassa kuin kärjäoikeuden istunnosta säädetään.

Laskettaessa tässä pykälässä tarkoitettuja määräaikoja ei sovelleta, mitä säädettyjen määräaikain laskemisesta annetun lain (150/1930) 5 §:ssä säädetään.

125 §

Menettely kärjäoikeudessa

Säilöön ottamisesta ja 123 a §:n 2 ja 3 momentissa tarkoitettua poikkeuksellisesta sijoittamisesta päättäneen virkamiehen tai

hänen määräämänsä on oltava läsnä asiaa käräjäoikeudessa käsiteltäessä.

Asian käsittelyssä käräjäoikeudelle on esitettävä selvitys säilöön ottamisen ja säilöön otetun ulkomaalaisen poikkeuksellisen sijoittamisen edellytyksistä. Säilöön otetun on oltava läsnä käräjäoikeuden istunnossa, ja häntä on kuultava säilöön ottamisen ja poikkeuksellisen sijoittamisen edellytyksistä.

Jos käräjäoikeus harkitsee soveliaaksi, säilöön ottamista ja poikkeuksellista sijoittamista koskevan asian käsittely voi kuitenkin tapahtua säilöön otetun ulkomaalaisen tai 1 momentissa tarkoitetun virkamiehen olematta läsnä istuntonsalissa käyttäen videoneuvottelua tai muuta soveltuvaa teknistä tiedonvälitystapaa, jossa käsittelyyn osallistuvilla on puhe- ja näköyhteys keskenään. Jos käräjäoikeus pitää sitä tarpeellisena, säilöön otettu ulkomaalainen on tuotava käräjäoikeuteen.

Asian käsittelyä voidaan lykätä vain erityisistä syistä. Säilöön ottaminen jatkuu asian seuraavaan käsittelyyn, jollei käräjäoikeus toisin määrää.

125 a §

Lapsen säilöön ottamista koskevan asian käsittely käräjäoikeudessa

Kun käräjäoikeus käsittelee lapsen säilöön ottamista koskevaa asiaa, 122 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitetun viranhaltijan on annettava käräjäoikeudelle kirjallinen lausuntonsa asiassa. Lausunnon on oltava käytettävissä viimeistään käräjäoikeuden ottaessa

asian käsittelyynsä 124 §:n 2 momentin mukaisesti.

128 §

Asian käsittely uudelleen käräjäoikeudessa

Jollei säilöön otettua ulkomaalaista ole määrätty päästettäväksi vapaaksi, säilöön otetun säilyttämispaikkakunnan käräjäoikeuden on omasta aloitteestaan otettava säilöön ottamista ja 123 a §:n 2 ja 3 momentissa tarkoitettua poikkeuksellista sijoittamista koskeva asia uudelleen tutkittavaksi aina viimeistään kahden viikon kuluttua päätöksestä, jolla käräjäoikeus on määrännyt säilöön otetun pidettäväksi edelleen säilössä asianomaisessa sijoituspaikassa.

Jos käräjäoikeus harkitsee soveliaaksi, säilöön ottamista ja poikkeuksellista sijoittamista koskevan asian uudelleen käsittely voi tapahtua 125 §:n 3 momentissa tarkoitettua videoneuvottelua tai muuta teknistä tiedonvälitystapaa käyttäen. Jos käräjäoikeus pitää sitä tarpeellisena, säilöön otettu ulkomaalainen on kuitenkin tuotava käräjäoikeuteen.

Käräjäoikeuden on varattava sosiaalityöntekijälle tilaisuus antaa lausuntonsa, kun käräjäoikeus ottaa huoltajansa kanssa säilöön otetun lapsen säilöön ottamista koskevan päätöksen omasta aloitteestaan uudelleen tutkittavaksi. Käräjäoikeuden on päästettävä lapsi vapaaksi, jollei säilössä pitämisen jatkamiselle ole erityisiä syitä.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä kuuta 20 .

2.

Laki**säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä annetun lain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä annetun lain (116/2002) 33 §,

muutetaan 1—6, 7, 9—17, 20—26 sekä 35 ja 36 §,

sellaisina kuin niistä ovat 1 ja 12 § laissa 748/2011, 2 ja 7 § osaksi laissa 1346/2009, 3 § laissa 1346/2009, 9 § osaksi laissa 850/2006, 23 § osaksi laissa 887/2011, 24 § osaksi laissa 976/2007 ja 35 § osaksi laissa 533/2003, sekä

lisätään lakiin uusi 3 a, 3 b, 11 a—11 c, 20 a, 20 b, 22 a ja 22 b § sekä 5 a luku seuraavasti:

1 luku

Yleiset säännökset

1 §

Lain tarkoitus

Tämän lain tarkoituksena on järjestää ulkomaalaislain (301/2004) 121 ja 122 §:n nojalla säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelu erityisesti tähän tarkoitukseen varatussa säilöönottoyksikössä.

Säilöönottoyksikön toiminnasta on soveltuvin osin voimassa, mitä kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta annetussa laissa (746/2011) säädetään.

Poliisin tai rajavartiolaitoksen pidätystiloihin sijoitettuun ulkomaalaiseen sovelletaan ensisijaisesti tätä lakia. Poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annettua lakia (841/2006) sovelletaan kuitenkin siltä osin kuin se on välttämätöntä ottaen huomioon poliisin tai rajavartiolaitoksen pidätystilojen järjestys ja turvallisuus.

2 §

Säilöönottoyksikkö

Säilöönottoyksikkö voidaan perustaa valtion tai kunnan ylläpitämän vastaanottokes-

kuksen yhteyteen tai se voi olla valtion tai kunnan ylläpitämä itsenäinen yksikkö. Kunnan ylläpitämä säilöönottoyksikkö voidaan perustaa tekemällä siitä Maahanmuuttoviraston ja asianomaisen kunnan kesken sopimus. Kunnan on huolehdittava itse säilöönottoyksikön toiminnasta. Säilöönottoyksikön perustamisesta ja ylläpitämisestä kunnalle aiheutuvat kustannukset korvataan valtion varoista.

Säilöönottoyksikkö käsittää säilöön otettujen ulkomaalaisten säilyttämistä varten tarpeelliset tilat sekä niihin liittyvät ulkoilu- ja piha-alueet.

3 §

Säilöönottoyksikön ohjaus ja valvonta

Säilöönottoyksikön käytännön toiminnan ohjauksesta, suunnittelusta ja valvonnasta vastaa Maahanmuuttovirasto.

3 a §

Säilöönottoyksikön järjestyssääntö

Säilöönottoyksikössä on järjestyssääntö, jolla voidaan antaa lakia ja sen nojalla annettuja säännöksiä tarkempia määräyksiä säilöönottoyksikön alueella liikkumisesta, vierailuista, puhelimen sekä muiden viestintä- ja tallennelaitteiden hallussapidosta ja käytöstä,

toimintakyvyn tukemisesta, majoituksesta ja huolenpidosta sekä omaisuuden hallussapidosta.

Säilöönottoyksikön järjestyssäännön vahvistaa Maahanmuuttovirasto.

3 b §

Säilöön otetun ulkomaalaisen käytös

Säilöön otetun ulkomaalaisen on noudatettava säilöönottoyksikön järjestyssääntöä ja säilöönottoyksikön henkilöstön toimivaltansa rajoissa antamia kehotuksia ja käskyjä. Säilöön otettu ulkomaalainen ei saa käytöksellään aiheuttaa vaaraa tai häiriötä säilöönottoyksikön henkilöstölle, muille säilöön otetuille ulkomaalaisille tai muille henkilöille.

4 §

Kohtelu

Säilöön otettua ulkomaalaista on kohdeltava oikeudenmukaisesti ja hänen ihmisarvoaan kunnioittaen. Hänen oikeuksiaan ei saa tämän lain säännösten nojalla rajoittaa enempää kuin säilöissäpidon tarkoitus ja varmuus sekä turvallisuuden ja järjestyksen säilyttäminen välttämättä edellyttävät.

Säilöönottoyksikön virkamiehen tulee ensisijaisesti neuvoin, kehotuksin ja käskyin ylläpitää säilöönottoyksikön järjestystä ja turvallisuutta.

5 §

Oikeuksista ja velvollisuuksista tiedottaminen

Säilöön otetulle ulkomaalaiselle on viipymättä tiedotettava hänen säilöönottojärjestelyistään, hänen oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan sekä säilöönottoyksikön järjestyssäännöstä. Nämä tiedot on mahdollisuuksien mukaan annettava kirjallisina asianomaisen henkilön äidinkielellä tai kielellä, jota hänen voidaan kohtuudella olettaa ymmärtävän. Tarvittaessa tiedot voidaan antaa myös suullisesti.

Säilöön otettu ulkomaalainen vahvistaa allekirjoituksellaan, että hän on saanut 1 momentissa tarkoitetut tiedot. Jos säilöön otettu ulkomaalainen ei suostu vahvistamaan tietojen saamista allekirjoituksellaan, kahden säilöönottoyksikön virkamiehen on todistettava tietojen antaminen.

Kun on havaittavissa, että säilössä oleva mahdollisesti haluaa tehdä kansainvälistä suojelua koskevan hakemuksen, hänelle on annettava tietoa mahdollisuudesta tehdä tällainen hakemus. Säilöönottoyksikössä on järjestettävä tulkkaus, jos se on tarpeen turva- paikkamenettelyyn pääsemisen helpottamiseksi.

6 §

Vierailut ja yhteydenpito-oikeus

Säilöön otetulla ulkomaalaisella on oikeus ottaa vastaan vieraita ja pitää yhteyttä Suomessa olevaan vastaanottajaan, lähiomaiseensa tai muuhun läheiseensä, kotimaataan edustavaan diplomaattiseen edustustoon tai konsuliedustustoon, säilöönottoyksikön toimintaa valvovaan viranomaiseen, vähemmistövaltuutettuun, yleiseen oikeusavustajaan, asiamiehenään toimivaan asianajajaan tai oikeustieteen muun ylemmän korkeakoulututkinnon kuin kansainvälisen ja vertailevan oikeustieteen tutkinnon suorittaneeseen henkilöön, ihmisoikeuksien valvontaelimiin ja Yhdistyneiden kansakuntien pakolaisasiain päävaltuutetun virastoon tai viraston edustajaan sekä yleishyödylliseen yhdistykseen, joka antaa ammattimaisesti oikeudellista apua ja neuvontaa kansainvälistä suojelua hakeville, pakolaisille ja muille ulkomaalaisille.

Tapaaminen järjestetään säilöönottoyksikön osoittamassa tilassa. Tapaamisen valvonnasta ja rajoittamisesta säädetään 15 §:ssä.

7 §

Puhelimen ja muiden sähköisten viestintä- ja tallennelaitteiden käyttö

Säilöön otetulla ulkomaalaisella on oikeus käyttää puhelinta sekä hallitsemiaan sähköisiä viestintä- ja tallennelaitteita.

Edellytyksenä puhelimen ja muiden sähköisten viestintä- ja tallennelaitteiden käyttöle on, että se ei aiheuta vaaraa tai häiriötä säilöönottoyksikön toiminnalle taikka vaaranna säilöön otettujen ulkomaalaisten tai muiden henkilöiden turvallisuutta.

Säilöönottoyksikön puhelimen käytöstä voidaan periä enintään aiheutuneita kustannuksia vastaava maksu. Säilöön otetulle ulkomaalaiselle on hänen maksukyvästään riippumatta varattava tilaisuus ottaa puhelimitse tai muuta sähköistä viestintälaitetta käyttäen yhteyttä 6 §:n 1 momentissa tarkoitettuihin tahoihin. Puhelimen käytön ehdoksi voidaan asettaa, että säilöön otettu ulkomaalainen ilmoittaa, kehen hänellä on tarkoitus olla yhteydessä.

Puhelimen ja muiden sähköisten viestintä- ja tallennelaitteiden käytön rajoituksista säädetään 17 §:ssä.

9 §

Poliisin pidätystiloihin sijoittaminen

Säilöön otettu 18 vuotta täyttänyt ulkomaalainen voidaan säilöönottoyksikön johtajan pyynnöstä sijoittaa poikkeuksellisesti poliisin pidätystiloihin, jos 8 §:n 1 momentin 1 tai 2 kohdassa tarkoitettua vaaraa ei voida torjua erillään säilyttämisellä.

Säilöön otettu 18 vuotta täyttänyt ulkomaalainen voidaan säilöönottoyksikön johtajan pyynnöstä sijoittaa poikkeuksellisesti poliisin pidätystiloihin jo ennen säilöönottoyksikön saapumista, jos on perusteltua syytä arvioida ulkomaalaisen aiheuttavan vaaraa omalle tai muiden hengelle taikka terveydelle tai vakavaa vaaraa säilöönottoyksikön järjestykselle tai turvallisuudelle.

Säilöön otetun ulkomaalaisen sijoittamista poliisiin pidätystiloihin ei saa jatkaa kauempaa kuin se on välttämätöntä. Säilöönottoyksikön johtajan tulee arvioida poliisin pidätystiloihin sijoittamisen tarpeellisuutta siten kuin 8 §:n 2 momentissa säädetään. Jos säilöön otettu ulkomaalainen on sijoitettu säilöönottoyksikön johtajan pyynnöstä poliisin pidätystiloihin jo ennen säilöönottoyksikön saapumista, on säilöön otetun ulkomaalaisen aiheuttaman turvallisuusuhan arviointi suoritettava mahdollisimman pikaisesti.

10 §

Erillään säilyttämisestä ja poliisin pidätystiloihin sijoittamisesta päättäminen

Päätöksen säilöön otetun ulkomaalaisen 8 §:n 1 momentin 1 ja 2 kohdassa tarkoitettua erillään säilyttämisestä tekee säilöönottoyksikön johtaja. Päätöksestä on ilmoitettava käräjäoikeudelle noudattaen, mitä säilöönotosta ilmoittamisesta säädetään ulkomaalaislain 124 §:n 1 momentissa. Erillään säilyttämisen jatkuessa ilmoitus tehdään vähintään kahden viikon välein.

Päätöksen 8 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettua erillään säilyttämisestä ja 9 §:ssä tarkoitettua säilöön otetun ulkomaalaisen sijoittamisesta poliisin pidätystiloihin tekee poliisin päällystöön kuuluva poliisimies. Päätöksestä on ilmoitettava käräjäoikeudelle siten kuin 1 momentissa säädetään.

Erillään säilyttämistä tai poliisin pidätystiloihin sijoittamista koskevan asian käsittelyyn käräjäoikeudessa sovelletaan muutoin, mitä ulkomaalaislaissa säädetään säilöönoton ja sen jatkamista koskevan asian käsittelystä.

Jos erillään säilyttäminen tai poliisin tiloihin sijoittaminen tehdään sen vuoksi, että henkilö aiheuttaa vaaraa omalle hengelleen tai terveydelleen, on asiasta ensin neuvoteltava lääkärin tai muun terveydenhuollon ammattihenkilön kanssa.

11 §

Majoitus ja huolenpito

Säilöön otetulle ulkomaalaiselle järjestetään majoitus, täysi ylläpito, tulkkipalveluja ja muu välttämätön perustarpeiden turva säilöönottoyksikössä.

Alaikäisten tai kidutuksen, raiskauksen, muun ruumiillisen tai seksuaalisen väkivallan uhrien tai muutoin heikommassa asemassa olevien huolenpidon järjestämisessä otetaan huomioon heidän elämäntilanteestaan johtuvat erityiset tarpeensa sekä varmistetaan heidän tilanteensa säännöllinen seuranta ja riittävät tukitoimet.

Perheenjäsenille tarjotaan mahdollisuus majoittua yhdessä ja heille järjestetään erilliset, riittävän yksityisyyden takaavat majoitustilat. Eri sukupuolen edustajat tulee majoittaa erillään, jollei kyse ole perheenjäsenistä, jotka haluavat majoittua yhdessä. Ilman huoltajaa oleva alaikäinen tulee majoittaa erillään täysi-ikäisistä säilöön otetuista.

Säilöön otetulle ulkomaalaiselle järjestetään mahdollisuus ostaa jokapäiväisessä elämässä tarvittavia hyödykkeitä, jotka eivät kuulu 1 momentin soveltamisalaan ja joita ei siten anneta maksutta.

11 a §

Omaisuuuden hallussapito

Säilöön otettu ulkomaalainen saa säilöönottoyksikössä pitää hallussaan kohtuullisen määrän henkilökohtaista omaisuutta, jota ei ole kielletty 22 b §:n 1 momentissa, ottaen huomioon säilöönottoyksikön majoitustilat ja toiminnan luonne.

Tapaamisen yhteydessä säilöön otetulle ulkomaalaiselle voidaan antaa lupa ottaa vastaan kohtuullinen määrä sellaisia esineitä tai aineita, joiden hallussapitoa ei ole kielletty 22 b §:n 1 momentissa. Vierailevan henkilön tuomat esineet ja aineet on tarkastettava ennen niiden luovuttamista säilöön otetulle ulkomaalaiselle.

Edellä 8 §:n nojalla säilöönottoyksikössä erillään säilytettävän ulkomaalaisen oikeutta

pitää eristystiloissa hallussaan muutoin tässä laissa sallittua henkilökohtaista omaisuutta voidaan rajoittaa, jos omaisuuden hallussapito voi aiheuttaa vaaraa säilöön otetun ulkomaalaisen omalle tai muiden henkilöiden turvallisuudelle taikka vakavaa vaaraa säilöönottoyksikön järjestykselle tai turvallisuudelle.

11 b §

Omaisuusluettelo

Säilöönottoyksikköön vastaanotetusta säilöön otetun ulkomaalaisen omaisuudesta on laadittava omaisuusluettelo. Omaisuusluetteloon ei merkitä vähäarvoista omaisuutta, jollei säilöön otettu ulkomaalainen sitä erikseen pyydä.

Säilöön otetun ulkomaalaisen ja läsnä olevan todistajan on allekirjoitettava omaisuusluettelo. Jos säilöön otettu ulkomaalainen kieltäytyy allekirjoittamasta luetteloa, kahden säilöönottoyksikön virkamiehen on todistettava luettelo oikeaksi.

Säilöön otetun ulkomaalaisen haltuun annetusta omaisuusluetteloon merkitystä omaisuudesta on tehtävä merkintä omaisuusluetteloon. Säilöön otetulle ulkomaalaiselle on hänen pyynnöstään annettava jäljennös omaisuusluettelosta.

11 c §

Omaisuuuden varastointi ja palauttaminen

Säilöönottoyksikön on varastoitava 11 a §:n 1 momentissa tarkoitettua kohtuullisen määrän ylittävä omaisuus säilöönajaksi, jos se säilöönottoyksikön säilytystilat huomioon ottaen on mahdollista. Varastoidut tavarat on palautettava säilöön otetulle ulkomaalaiselle hänen poistuessaan säilöönottoyksiköstä.

Jos omaisuutta ei voida varastoida, se palautetaan tai lähetetään säilöön otetun ulkomaalaisen kustannuksella hänen osoittamaansa paikkaan. Pilaantuva tavara voidaan hävittää todistajan läsnä ollessa. Alkoholi-juoman tai muun alkoholipitoisen aineen hä-

vittämisestä säädetään alkoholilain (1143/1994) 60 §:ssä. Huumausaineen toimittamisesta hävitettäväksi säädetään huumausainelain (373/2008) 28 §:ssä.

Jos säilöön otettu ulkomaalainen säilöönottoyksiköstä poistuessaan jättää omaisuuttaan yksikköön, se voidaan toimittaa säilöön otetun kustannuksella hänen osoittamaansa paikkaan. Säilöön otetun ulkomaalaisen säilöönottoyksikköön hylkäämää tai jälkeensä jättämää, muuta kuin vähäarvoista omaisuutta on säilytettävä yksikössä kolme kuukautta, minkä jälkeen se siirtyy säilöönottoyksikön omistukseen.

12 §

Käyttöraha, vastaanottoraha ja toimeentulotuki

Ulkomaalaiselle annetaan käyttörahaa, jos hänellä ei ole käytettävissään omia varoja eikä hän voi saada käyttövaroja muulla tavalla. Käyttörahasta säädetään tarkemmin sisäministeriön asetuksella.

Ulkomaalaiselle voidaan poikkeuksellisesti myöntää täydentävää vastaanottorahaa noudattaen, mitä kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta annetussa laissa säädetään tai toimeentulotukea noudattaen, mitä toimeentulotuesta annetussa laissa (1412/1997) säädetään.

Käyttörahan, vastaanottorahan ja toimeentulotuen myöntää se vastaanottokeskus, jonka yhteydessä säilöönottoyksikkö toimii.

13 §

Terveyden- ja sairaanhoito

Säilöön otetulla ulkomaalaisella on oikeus saada välttämättömiä terveydenhuoltopalveluja.

Säilöön otetun ulkomaalaisen lääkityksestä, lääkkeiden hallussapidosta, hoidosta, tutkimuksesta ja muista terveydenhuoltopalveluista päättää säilöönottoyksikön järjestämä lääkäri tai muu terveydenhuollon ammattihenkilö.

Jos säilöön otettua ulkomaalaista ei voida asianmukaisesti hoitaa tai tutkia säilöönottoyksikössä, hänet on lähetettävä riittävän valvonnan alaisena säilöönottoyksikön ulkopuolelle hoitoon tai tutkimukseen.

Säilöön otetun ulkomaalaisen valvonnasta hoidon tai tutkimuksen aikana vastaa sen paikkakunnan poliisi, missä hoito tai tutkimus tapahtuu. Säilöönottoyksikön virassa oleva henkilö vastaa kuitenkin valvonnasta siihen saakka, kunnes poliisi voi ottaa valvonnan tehtäväkseen.

14 §

Toimintakyvyn tukeminen

Säilöön otetulle ulkomaalaiselle järjestetään säilöönottoyksikön oloihin soveltuvaa elämänhallintaa tukevaa toimintaa sekä mahdollisuus tiedotusvälineiden seuraamiseen ja kirjastopalvelujen käyttöön. Säilöön otetulle lapselle järjestetään säilöönottoyksikön oloihin soveltuvaa ja hänen ikäänsä nähden sopivaa vapaa-ajantoimintaa.

Ulkopuolisille henkilöille ja yhteisöille voidaan antaa lupa virkistys- ja opintotoiminnan järjestämiseen säilöönottoyksikössä.

Säilöön otetulle ulkomaalaiselle on järjestettävä tilaisuus ulkoilla vähintään yksi tunti päivässä.

Säilöönottoyksikössä on varattava hiljentymiseen soveltuva tila.

15 §

Tapaamisten valvonta ja rajoittaminen

Säilöönottoyksikköön pääsyn edellytykseksi voidaan asettaa turvatarkastuksen suorittaminen ja henkilöllisyyden todistaminen. Säilöön otetun ulkomaalaisen luona vierailevan muun kuin yksityishenkilön kieltäytyminen turvatarkastuksesta voi johtaa tapaamisen järjestämiseen valvottuna tai erityisen valvotuissa olosuhteissa, jolloin tapaamisessa saa olla läsnä yksikön ohjaus- tai valvonta-tehtäviä hoitava tai niissä avustava henkilö. Erityisen valvotuissa olosuhteissa järjestettävässä tapaamisessa säilöön otettu ulkomaala-

lainen ja vieraileva henkilö eivät saa olla fyysisessä kosketuksessa.

Edellä 6 §:n 1 momentissa tarkoitettua yhteydenpitoa saa valvoa tai rajoittaa 3 ja 4 momentin nojalla ainoastaan, jos henkilö vierailee säilöön otetun ulkomaalaisen luona yksityishenkilönä.

Vieraiden pääsyn edellytykseksi säilöönottoyksikköön voidaan asettaa päällysvaatteiden ja mukana tuotujen tavaroiden jättäminen tapaamisen ajaksi säilöönottoyksikössä säilytettäväksi säilöönottoyksikön määräämällä tavalla.

Tapaaminen voidaan evätä, jos:

1) vieraileva henkilö ei pysty luotettavasti todistamaan henkilöllisyyttään tai kieltäytyy turvatarkastuksesta;

2) on perusteltua syytä epäillä, että tapaamisesta aiheutuu säilöönottoyksikön turvallisuudelle tai järjestykselle taikka säilöön otetun tai muun henkilön turvallisuudelle sellaista vaaraa, jota ei voida valvonnalla torjua;

3) tapaamisen perustellusta syytä arvioidaan vaarantavan säilöön otetun ulkomaalaisen maahantulon tai maassa oleskelun edellytysten taikka henkilöllisyyden selvittämisen;

4) on perusteltua syytä olettaa, että tapaaminen myötävaikuttaa rikoksen tekemiseen; tai

5) ulkomaalaista säilytetään erillään 8 §:n nojalla.

Edellä 4 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa tapaaminen voidaan kuitenkin säilöönottoyksikön johtajan päätöksellä järjestää valvottuna tai erityisen valvotuissa olosuhteissa, jos tapaamisen järjestäminen katsotaan kohtuulliseksi.

16 §

Kirjeenvaihto ja lähetykset

Jos on perusteltua syytä epäillä, että säilöön otetulle ulkomaalaiselle saapunut kirje-, posti- tai muu lähetykset sisältää 22 b §:n 1 momentissa tarkoitettua kielletyn esineen tai aineen, sen saajaa voidaan pyytää avaamaan se henkilökunnan läsnä ollessa. Jollei asianomainen suostu avaamaan kirje-, posti- tai muuta lähetystä, se voidaan tarkastaa läpiva-

laisemalla tai avaamalla. Lähetystä ei saa kuitenkaan lukea. Tarkastus ja avaaminen on tehtävä todistajan läsnä ollessa.

17 §

Puhelimen ja muiden sähköisten viestintä- ja tallennelaitteiden käytön rajoitukset

Puhelimen ja muiden sähköisten viestintä- ja tallennelaitteiden käyttöä voidaan rajoittaa, jos sen käytöstä aiheutuu kohtuutonta haittaa säilöönottoyksikön toiminnalle tai muulle vieromaistoiminnalle.

Puhelimen ja muiden sähköisten viestintä- ja tallennelaitteiden käyttö voidaan kieltää, jos sen perustellusta syytä arvioidaan vaarantavan ulkomaalaisen maahantulon tai maassa oleskelun edellytysten taikka henkilöllisyyden selvittämisen tai jos voidaan perustellusta syytä olettaa, että puhelimen käyttö myötävaikuttaa rikoksen tekemiseen.

Valokuvaaminen sekä liikkuvan kuvan ja äänen tallentaminen säilöönottoyksikössä on kielletty. Säilöönottoyksikön johtaja voi kuitenkin antaa luvan valokuvaamiseen tai liikkuvan kuvan ja äänen tallentamiseen. Valokuvaamiseen taikka liikkuvan kuvan tai äänen tallentamiseen soveltuvan laitteen hallussapito voidaan kieltää tai sen käyttöä voidaan rajoittaa.

20 §

Valvonta

Säilöön otettuja ulkomaalaisia ja säilöönottoyksikön tiloja on valvottava siten kuin säilöissäpidon tarkoitus, säilöönottoyksikön järjestys, säilöissäpidon varmuus tai poistumisen estäminen sekä ulkomaalaisten ja muiden henkilöiden turvallisuus edellyttävät.

Yksikön ohjaus- tai valvontatehtäviä hoitava henkilö saa valvoa majoitustiloja käymälä niissä. Jos ulkomaalaisten tai muiden henkilöiden turvallisuuden takaaminen tai säilöönottoyksikön järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen sitä välttämättä edellyttää, yksikön ohjaus- tai valvontatehtäviä hoitava henkilö saa tarkastaa majoitustiloissa olevat

esineet ja aineet siten kuin 21 §:n 2 momentissa säädetään.

Valvonta on järjestettävä niin, ettei se loukkaa säilöön otetun ulkomaalaisen tai muiden henkilöiden yksityiselämän suojaa eikä siitä aiheudu heille tarpeetonta haittaa.

Säilöönottoyksikön valvonnasta vastaavat yksikön johtaja sekä ohjaus- tai valvontatehtäviä hoitavat henkilöt.

20 a §

Tekninen valvonta

Säilöönottoyksikön tiloja voidaan valvoa teknisillä laitteilla. Yksikön majoitus- ja saniteettitiloja sekä vierashuoneita ei kuitenkaan saa valvoa kuvaa tai ääntä tallentaen.

Teknistä valvontaa käytetään säilöissäpidon tarkoituksen, säilöönottoyksikön järjestyksen, säilöissäpidon varmuuden sekä säilöön otettujen ulkomaalaisten ja muiden henkilöiden turvallisuuden varmistamiseksi.

Teknisestä valvonnasta on viipymättä ilmoitettava valvonnan kohteena olevalle henkilölle.

20 b §

Valvontatallenteet

Teknisen valvonnan yhteydessä kertynyttä kuvaa, ääntä ja muuta tietoa voidaan tallentaa säilöön otettujen ulkomaalaisten asianmukaisen kohtelun turvaamiseksi.

Tallennetta saadaan käyttää säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelun asianmukaisuuden selvittämiseksi, yleisen valvomisen tarpeita varten sekä säilöönottoyksikössä tehdyksi epäillyn rikoksen selvittämiseksi.

Teknisestä valvonnasta syntyvät tallenteet tulee hävittää sen jälkeen, kun niiden käyttötarvetta ei enää ole ja viimeistään kolmen vuoden kuluttua tallenteella esiintyvän ulkomaalaisen poistuttua säilöönottoyksiköstä.

21 §

Turvatarkastus

Säilöönottoyksikössä voidaan tehdä turvatarkastuksia turvallisuudesta huolehtimiseksi, järjestyksen turvaamiseksi tai omaisuuden suojelemiseksi sekä muutoin, jos on perusteltua syytä epäillä, että säilöön otetulla ulkomaalaisella on hallussaan 22 b §:n 1 momentissa tarkoitettu kielletty esine tai aine.

Turvatarkastuksessa voidaan tarkastaa metallinilmaisinta tai muuta teknistä laitetta käyttäen, käsin vaatteiden päältä koskettaen tai tunnustellen sekä mukana oleva omaisuus myös muulla tavoin seuloen säilöönottoyksikköön saapuva tai siellä oleskeleva säilöön otettu ulkomaalainen ja hänen mukanaan olevat esineet ja aineet sen selvittämiseksi, ettei hänellä ole mukanaan 22 b §:n 1 momentissa tarkoitettua kiellettyä esinettä tai ainetta. Suoritettaessa turvatarkastus käsin vaatteiden päältä koskettaen tai tunnustellen, tarkastuksen suorittavan henkilön on oltava samaa sukupuolta kuin tarkastettava henkilö.

Säilöön otetun ulkomaalaisen lisäksi voidaan muu säilöönottoyksikköön saapuva tai siellä oleskeleva henkilö tarkastaa siten kuin säilöön otetun ulkomaalaisen tarkastamisesta säädetään 2 momentissa. Jos henkilö kieltäytyy turvatarkastuksesta, noudatetaan, mitä 15 §:ssä säädetään.

Turvatarkastus on järjestettävä niin, ettei siitä aiheudu tarpeetonta haittaa tarkastettavalle henkilölle tai vahinkoa omaisuudelle.

22 §

Henkilöntarkastus

Jos säilöön otettua ulkomaalaista epäillään 22 b §:n 1 momentissa tarkoitettua kiellettyä esinettä tai aineita hallussapidosta, hänelle voidaan suorittaa henkilöntarkastus.

Henkilöntarkastus käsittää sen tutkimisen, mitä henkilöllä on vaatteissaan tai muutoin yllään.

Henkilöntarkastus on suoritettava hienotunteisesti ja todistajan läsnä ollessa. Henki-

löntarkastusta ei saa suorittaa eikä henkilöntarkastusta suoritettaessa saa olla läsnä eri sukupuolta oleva henkilö, jollei hän ole lääkäri tai muu terveydenhuollon ammattihenkilö.

22 a §

Erityistarkastus

Säilöönottoyksikössä voidaan suorittaa erityistarkastus, jos se on tarpeen säilöön otettujen ulkomaalaisten tai muiden henkilöiden turvallisuuden varmistamiseksi taikka säilöönottoyksikön järjestystä uhkaavan vakavan vaaran torjumiseksi. Erityistarkastuksen voi suorittaa säilöönottoyksikön henkilöstö tai säilöönottoyksikön johtajan pyynnöstä poliisi, tulli tai rajavartiolaitos yhdessä säilöönottoyksikön henkilöstön kanssa.

Tarkastaa voidaan säilöönottoyksikön tilat ja niissä oleva irtaimisto sekä esineet ja aineet. Kun säilöönottoyksikössä suoritetaan erityistarkastus, turva- tai henkilöntarkastus voidaan suorittaa kaikille tarkastettavassa tilassa oleville henkilöille. Tarkastettavat voidaan eristää tarkastuksen ajaksi huoneisiinsa.

Erityistarkastuksessa voidaan käyttää myös koulutettua koiraa.

22 b §

Kielletyt esineet ja aineet

Säilöönottoyksikössä ei saa pitää hallussa esinettä tai ainetta:

- 1) jolla voidaan aiheuttaa vaaraa henkilön turvallisuudelle taikka säilöönottoyksikön järjestykselle;
- 2) joka erityisesti soveltuu omaisuuden vahingoittamiseen;
- 3) jonka hallussapito on muuten lain tai sen nojalla annettujen säännösten nojalla kielletty;
- 4) joka on alkoholia, muuta päihdyttävää ainetta, rikoslain (39/1889) 44 luvun 16 §:ssä tarkoitettua dopingainetta tai joka on tarkoitettu huumausaineiden käyttöön; tai

5) joka on lääkeainetta, ellei säilöönottoyksikön terveydenhuollon ammattihenkilö ole antanut lupaa lääkeaineen hallussapitoon.

Jos säilöönottoyksikön henkilöstö ei voi kohtuudella selvittää sitä, onko jonkin esineen sisällä tai sisältykö johonkin aineeseen kiellettyjä esineitä tai aineita, esine tai aine voidaan turvatarkastuksen yhteydessä ottaa pois. Tällaista esinettä tai ainetta ei myöskään tarvitse ottaa vastaan säilöön otetulle ulkomaalaiselle toimitettavaksi.

Muutoin sallitun esineen tarkastaminen sen mahdollisesti sisältämän kielletyn esineen tai aineen varalta voidaan antaa ulkopuolisen suoritettavaksi säilöön otetun ulkomaalaisen kustannuksella, jos tämä ei edellytä säilöönottoyksikön henkilöstöltä kohtuutonta vaivaa.

23 §

Kielletyn esineen tai aineen poisottaminen, varastointi ja palauttaminen

Edellä 22 b §:n 1 momentissa tarkoitettut kielletyt esineet ja aineet on otettava tarkastettavalta pois. Ne on varastoitava säilöön otetun ulkomaalaiselle vapaaksi päästämisen yhteydessä, jollei omaisuuden palauttamisesta, luovuttamisesta tai hävittämisestä muualla laissa toisin säädetä.

Jollei esinettä tai ainetta voida tuolloin vaaratta palauttaa, se on luovutettava poliisille joko säilöön otetulle ulkomaalaiselle palauttamista tai poliisilain (872/2011) 2 luvun 15 §:ssä säädettyjä toimenpiteitä varten.

Säilöönottoyksikössä vierailvalta henkilöltä pois otettu esine tai aine palautetaan henkilölle hänen poistuessaan säilöönottoyksiköstä, jollei omaisuuden palauttamisesta, luovuttamisesta tai hävittämisestä muualla laissa toisin säädetä.

24 §

Toimenpiteiden kirjaaminen

Säilöönottoyksikössä pidetään pöytäkirjaa:

1) 15 §:ssä tarkoitettu vierailujen kieltämisestä;

2) 16 §:ssä tarkoitettu kirje-, posti- tai muiden lähetysten tarkastamisesta ja avaamisesta;

3) 17 §:ssä tarkoitettu puhelimen tai muun sähköisen viestintä- tai tallennelaitteen käytön kieltämisestä;

4) 20 §:ssä tarkoitettu majoitustilojen valvonnan yhteydessä suoritettavasta esineiden ja aineiden tarkastuksesta;

5) 21 §:ssä tarkoitettu turvatarkastuksesta kun se suoritetaan muutoin kuin säilöönottoyksikköön saapumisen tai palaamisen taikka valvomattoman tapaamisen yhteydessä;

6) 22 §:ssä tarkoitettu henkilöntarkastuksesta;

7) 22 a §:ssä tarkoitettu erityistarkastuksesta;

8) 23 §:ssä tarkoitettu kielletyn esineen tai aineen pois ottamisesta;

9) 35 §:ssä tarkoitettu voimakeinojen ja voimankäyttövälineiden käytöstä.

Edellä 1 momentissa tarkoitetuista toimenpiteistä tehtävän pöytäkirjan allekirjoittaa tarkastuksen tekijä ja todistajana läsnä ollut henkilö. Esineiden ja aineiden poisottamista koskevaan pöytäkirjaan on pyydettävä myös asianomaisen säilöön otetun ulkomaalaisen allekirjoitus.

Tarkeimmat säännökset pöytäkirjaamisesta annetaan sisäministeriön asetuksella.

25 §

Rajoituksia ja tarkastuksia koskeva päätösvalta

Säilöönottoyksikön johtaja tai hänen määräyksestään ohjaus- ja valvontatehtävissä toimiva virkamies tai viranhaltija päättää:

1) 11 a §:ssä tarkoitettu omaisuuden hallussapidosta;

2) 15 §:n 3 momentissa ja mainitun pykälän 4 momentin 1, 2 ja 5 kohdassa tarkoitettu vierailun kieltämisestä ja valvonnasta;

3) 16 §:ssä tarkoitettu kirje-, posti- tai muiden lähetysten tarkastamisesta ja avaamisesta;

4) 20 §:ssä tarkoitettu majoitustilojen valvonnan yhteydessä suoritettavasta esineiden ja aineiden tarkastuksesta;

5) 21 §:ssä tarkoitettu turvatarkastuksesta;

6) 22 §:ssä tarkoitettu henkilöntarkastuksesta;

7) 22 a §:ssä tarkoitettu erityistarkastuksesta;

8) 23 §:ssä tarkoitettu kielletyn esineen tai aineen poisottamisesta.

Jos asia on kiireellinen, saa 1 momentissa tarkoitettu päätös tehdä muukin säilöönottoyksikön virkamies tai viranhaltija.

Edellä 15 §:n 1 momentissa ja mainitun pykälän 4 momentin 3 ja 4 kohdassa sekä 17 ja 18 §:ssä tarkoitetuista toimenpiteistä ja 19 §:ssä tarkoitettu poistumisluvasta päättää päällystöön kuuluva poliisimies.

Säilöönottoyksikön johtajan taikka muun 1 tai 2 momentissa tarkoitettu virkamiehen tai viranhaltijan on pantava täytäntöön 3 momentissa tarkoitettu päätös.

26 §

Muutoksenhaku

Tässä laissa tarkoitettuun päätökseen tyytymätön voi hakea siihen muutosta valittamalla käräjäoikeuteen.

Kun tässä laissa tarkoitettu asiasta tehdään päätös, asianosaiselle on samalla annettava kirjallinen valitusosoitus. Valitusosoituksessa on mainittava tuomioistuin, jolle valitus asiassa voidaan tehdä, valituksen tekemistä koskeva määräaika sekä selostettava muutoin, mitä valitusta tehtäessä on noudatettava.

Muutosta ei kuitenkaan saa hakea valittamalla tämän lain nojalla annettua päätöksestä, joka koskee:

1) 8 §:ssä tarkoitettua erillään säilyttämistä;

2) 9 §:ssä tarkoitettua poliisin pidätystiloihin sijoittamista;

3) 16 §:ssä tarkoitettujen lähetysten tarkastamista;

4) 20 §:ssä tarkoitettua majoitustilojen valvonnan yhteydessä suoritettavaa esineiden ja aineiden tarkastusta;

- 5) 21 §:ssä tarkoitettua turvatarkastusta;
 6) 22 §:ssä tarkoitettua henkilöntarkastusta;
 7) 22 a §:ssä tarkoitettua erityistarkastusta.

Muutoksenhausta vastaanottorahaa tai toimeentulotukea koskevaan päätökseen säädetään kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta annetussa laissa ja toimeentulotuesta annetussa laissa.

5 a luku

Rekisterit

32 a §

Säilöönoton asiakasrekisteri ja säilöönottoyksikön vierailijarekisteri

Säilöönoton asiakasrekisteri on säilöön otetuista ulkomaalaisista pidettävä henkilörekisteri, johon kuuluvat valtakunnallinen osarekisteri ja säilöönottoyksiköiden osarekisterit.

Säilöönottoyksikön vierailijarekisteri on säilöön otettuja ulkomaalaisia tapaamassa käyvistä ja muista säilöönottoyksikössä vierailevista henkilöistä pidettävä henkilörekisteri.

32 b §

Rekisterien käyttötarkoitus

Säilöönoton asiakasrekisterin valtakunnallista osarekisteriä pidetään säilöönottoyksiköiden käytännön toiminnan ohjausta, suunnittelua ja seurantaa varten. Säilöönottoyksiköiden osarekistereitä pidetään säilöön otettujen ulkomaalaisten säilöönoton järjestämisessä, suunnittelussa, toteuttamisessa ja seurannassa käytettävien asiakirjojen laatimiseen sekä niiden ja muun säilöönottoon liittyvän materiaalin säilyttämiseen sekä tilastointiin.

Säilöönottoyksikön vierailijarekisteriä pidetään säilöönottoyksikön järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi.

32 c §

Rekisterinpitäjät

Maahanmuuttovirasto toimii 32 a §:n 1 momentissa tarkoitettuna valtakunnallisen osarekisterin rekisterinpitäjänä.

Säilöönottoyksikkö toimii 32 a §:n 1 momentissa tarkoitettuna oman osarekisterinsä ja säilöönottoyksikön vierailijarekisterin rekisterinpitäjänä.

32 d §

Säilöönoton asiakasrekisteriin talletettavat tiedot

Säilöönoton asiakasrekisteriin saa tallettaa säilöönottoyksikön ja Maahanmuuttoviraston antamat asia- ja asiakasnumerot sekä säilöön otetun ulkomaalaisen nimeä, sukupuolta, syntymäpaikkaa ja -aikaa, henkilötunnusta ja ulkomaista henkilönumeroa tai muuta ulkomaalaisen yksilöimiseksi annettua tunnusta, kansalaisuutta, kielitaitoa, siviilisäätystä ja perhesuhteita koskevat tiedot sekä tiedot siitä, milloin ulkomaalainen on sijoitettu säilöönottoyksikköön ja milloin hän on poistunut sieltä.

Säilöönoton asiakasrekisterin säilöönottoyksiköiden osarekistereihin saa lisäksi tallettaa säilöönoton järjestämisen, suunnittelun, toteuttamisen ja seurannan sekä säilöön otettujen ulkomaalaisten asianmukaisen kohtelun turvaamiseksi tarpeelliset ja laajuudeltaan riittävät tiedot. Nämä tiedot voivat koskea säilöön otetun ulkomaalaisen terveydentilaa, puhelimen ja muiden viestintälaitteiden hallussapitoa ja käyttöä tai tarkastuksia ja rajoituksia.

Säilöönoton asiakasrekisteriin tallettaviin asiakasasiakirjoihin kuuluvat säilöönoton järjestämiseen liittyvät asiakastiedot ja asiakirjat sekä muut säilöönoton järjestämisen yhteydessä syntyneet tai muualta saadut tiedot ja asiakirjat.

32 e §

Säilöönottoyksikön vierailijarekisteriin tallettavat tiedot

Säilöönottoyksikön vierailijarekisteriin saa tallettaa säilöön otettua ulkomaalaista tapaa-
massa käyvistä ja muista säilöönottoyksikös-
sä vierailevista henkilöistä seuraavat tiedot:

- 1) nimi ja henkilöllisyyden todistamiseksi käytetyn henkilöllisyystodistuksen tyyppi ja numero;
- 2) ketä henkilö saapuu tapaamaan;
- 3) tapaamis- tai vierailuajankohta ja -paikka;
- 4) muut tapaamiseen tai vierailuun liittyvät tiedot.

32 f §

Tietojen luovuttaminen rekistereistä

Sen lisäksi, mitä laissa viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999) ja henkilötietolaissa (523/1999) säädetään, tässä luvussa tarkoitetuista rekistereistä saa salassapitosäännösten estämättä luovuttaa Maahanmuuttovirastolle, vastaanotto- ja järjestelykeskuksille, poliisille, rajatarkastusviranomaiselle ja säilöönottoyksikölle tietoja, jotka ovat niille välttämättömiä ulkomaalaisen säilöönottoon, Suomessa oleskeluun ja maasta poistamiseen, kansainvälistä suojelua hakevien ja tilapäistä suojelua saavien vastaanottoon tai ihmiskaupan uhrien auttamiseen liittyvien tehtävien hoitamisessa.

Tiedot voidaan luovuttaa myös konekielissä muodossa tai teknisen käyttöyhteyden avulla. Ennen tietojen luovuttamista teknisen käyttöyhteyden avulla on tietoja pyytävän esitettävä selvitys tietojen suojaamisesta henkilötietolain 32 §:n 1 momentissa tarkoitulla tavalla.

32 g §

Tiedonsaantioikeus rekistereistä

Tämän lain 32 c §:ssä mainitulla rekisterinpitäjällä on oikeus salassapitosäännösten

estämättä saada Maahanmuuttovirastolta, poliisilta, rajatarkastusviranomaiselta ja säilöönottoyksiköltä sekä vastaanotto- ja järjestelykeskukselta säilöönoton asiakasrekisteriä varten sille laissa säädettyjen tehtävien suorittamiseksi välttämättömät tiedot.

Tiedot voidaan luovuttaa siten kuin rekisterinpitäjän kanssa sovitaan, myös konekielissä muodossa tai teknisen käyttöyhteyden avulla, kun on selvitetty tietojen suojaaminen henkilötietolain 32 §:n 1 momentissa tarkoitulla tavalla.

32 h §

Tietojen poistaminen rekistereistä ja tietojen säilyttäminen

Tässä luvussa tarkoitetuissa rekistereissä olevat rekisteröityä koskevat tiedot poistetaan, kun niiden käyttötarvetta ei enää ole ja viimeistään viiden vuoden kuluttua viimeisestä rekisteröityä koskevasta merkinnästä.

Tässä luvussa tarkoitettujen rekisterien ja niihin sisältyvien tietojen pysyvistä säilyttämisestä määrää arkistolaitos arkistolain (831/1994) 8 §:n 3 momentin nojalla. Arkistolain 8 §:n 2 momentissa säädetään asiakirjan säilyttämisestä muutoin.

35 §

Voimakeinojen ja voimankäyttövälineiden käyttö

Säilöönottoyksikön johtajalla ja säilöönottoyksikön virkasuhteisella henkilöstöllä on säilöönottoyksikössä tehtäväänsä suorittaessaan tai 13 §:n 4 momentissa tarkoitettua valvontatehtävää hoitaessaan oikeus käyttää voimakeinoja:

- 1) 21 §:ssä tarkoitetun turvatarkastuksen suorittamiseksi säilöön otetulle ulkomaalaiselle;
- 2) 22 §:ssä tarkoitetun henkilöntarkastuksen suorittamiseksi säilöön otetulle ulkomaalaiselle;
- 3) säilöön otetun ulkomaalaisen poistumisen estämiseksi;

4) 22 b §:ssä tarkoitettujen kiellettyjen esineiden ja aineiden poisottamiseksi säilöön otetulta ulkomaalaiselta;

5) ulkopuolisten pääsyn estämiseksi säilöönottoyksikköön ja sieltä poistamiseksi;

6) säilöönottoyksikön, säilöönottoyksikön henkilöstön, säilöön otetun ulkomaalaisen tai muun säilöönottoyksikössä oleskelevan henkilön turvallisuutta vaarantavan teon tai tapahtuman estämiseksi; sekä

7) 8 §:ssä tarkoitetun erillään säilyttämisen turvaamiseksi.

Voimankäyttövälineiden käyttö on kielletty 1 momentin 1 ja 2 kohdassa tarkoitetussa tilanteessa. Säilöönottoyksikön virkasuhteisella, voimankäyttövälineiden käyttöön koulutuksen saaneella henkilöllä on oikeus 1 momentin 3—7 kohdassa tarkoitetussa tilanteessa käyttää sellaisia voimankäyttövälineitä, joiden käyttöön hän on saanut välinekohtaisen koulutuksen. Tällaisia voimankäyttövälineitä ovat kaasusumutin, käsiraudat, enintään 70 senttimetriä pitkä patukka ja teleskooppipatukka. Voimankäyttövälineiden käyttö edellyttää koulutusta. Voimankäyttövälineiden käyttöä koskevan koulutuksen toteuttamisesta säädetään tarkemmin sisäministeriön asetuksella.

Voimakeinojen on oltava tarpeellisia ja olosuhteisiin nähden puolustettavia. Voimakeinojen käyttöä harkittaessa on otettava huomioon tehtävän tärkeys ja kiireellisyys,

vastarinnan vaarallisuus, käytettävissä olevat voimavarat sekä muut seikat, joilla on merkitystä tilanteen kokonaisarviointin kannalta.

Voimakeinojen käytön liioittelusta säädetään rikoslain 4 luvun 6 §:n 3 momentissa ja 7 §:ssä.

36 §

Säilöönottoyksikön henkilöstö

Säilöönottoyksikön johtajan ja ohjaus- ja valvontatehtäviä hoitavan henkilöstön on oltava virkasuhteista. Säilöönottoyksikön johtajalta edellytetään tehtävään soveltuvaan tutkintoa, hyvää perehtyneisyyttä virkaan kuuluiin tehtäviin, käytännössä osoitettua johtamistaitoa ja tehtävän edellyttämää vieraan kielen taitoa. Säilöönottoyksikön johtajana voi toimia myös sen vastaanottokeskuksen johtaja, jonka yhteydessä säilöönottoyksikkö toimii. Ohjaus- ja valvontatehtäviin vaaditaan alalle sopivaksi katsottavaa koulutusta ja työkokemusta sekä kohtuullinen englannin kielen tai muun vieraan kielen taito.

Säilöönottoyksikön johtaja voi siirtää tässä laissa hänelle säädettyä toimivaltaa määräämälleen säilöönottoyksikön muulle esimiesasemassa olevalle virkamiehelle.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Helsingissä 25 päivänä syyskuuta 2014

Pääministeri

ALEXANDER STUBB

Sisäministeri *Päivi Räsänen*

*Liite
Rinnakkaistekstit*

1.

Laki

ulkomaalaislain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan ulkomaalaislain (301/2004) 118—121, 122—125 ja 128 §, sellaisina kuin niistä
ovat 121 § osaksi laissa 1214/2013 ja 123 § laeissa 581/2005, 506/2013 ja 1214/2013, sekä
lisätään lakiin uusi 117 a, 123 a ja 125 a § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

7 luku

Turvaamistoimet

117 a §

Turvaamistojen määräämisen yleiset edellytykset

*Ulkomaalaiseen voidaan kohdistaa 118—
122 §:ssä tarkoitettu turvaamistoimi, jos se
on välttämätöntä:*

- 1) hänen maahantulonsa tai maassa oleskelunsa edellytysten selvittämiseksi; taikka*
- 2) hänen maasta poistamistaan koskevan päätöksen valmistelemiseksi tai täytäntöönpanon turvaamiseksi taikka muutoin maasta poistumisen valvomiseksi.*

Turvaamistoimen määrää se viranomainen, joka valmistelee 1 momentissa tarkoitettua asiaa, tai täytäntöönpanosta huolehtiva viranomainen. Ulkomaalaiselle, johon turvaamistoimi kohdistetaan, on ilmoitettava turvaamistoimen peruste.

Jollei jäljempänä toisin säädetä, turvaamistoimi on voimassa, kunnes maahantulon tai maassa oleskelun edellytykset on selvitetty, kunnes maasta poistamista koskeva päätös on pantu täytäntöön tai kunnes asian käsittely on muutoin päättynyt. Turvaamistoimi on kuitenkin heti määrättävä päättyväksi, kun se ei ole enää välttämätön päätöksenteon tai täytäntöönpanon turvaamiseksi.

118 §

Ilmoittautumisvelvollisuus

Ulkomaalainen voidaan velvoittaa ilmoittautumaan poliisiin tai rajatarkastusviranomaisen toimipisteessä määräajoin, jos se on välttämätöntä:

1) hänen maahantulonsa edellytysten selvittämiseksi; taikka

2) hänen maasta poistamistaan koskevan päätöksen valmistelemiseksi tai täytäntöönpanon turvaamiseksi taikka muutoin maasta poistumisen valvomiseksi.

Ilmoittautumisvelvollisuuden määrää se viranomainen, joka valmistelee 1 momentissa tarkoitettua asiaa, tai täytäntöönpanosta huolehtiva viranomainen. Ilmoittautumisvelvolliselle on ilmoitettava ilmoittautumisvelvollisuuden peruste.

Ilmoittautumisvelvollisuus on voimassa, kunnes maahantulon edellytykset on selvitetty, kunnes maasta poistamista koskeva päätös on pantu täytäntöön tai kunnes asian käsittely on muutoin päätynyt. Ilmoittautumisvelvollisuus on kuitenkin heti määrättävä päättyväksi, kun se ei ole enää välttämätön päätöksen teon tai täytäntöönpanon turvaamiseksi.

119 §

Muut velvollisuudet

Ulkomaalainen voidaan 118 §:n 1 momentissa säädetyin edellytyksin määrätä luovuttamaan matkustusasiakirjansa ja matkalippunsa poliisiin tai rajatarkastusviranomaisen haltuun taikka ilmoittamaan poliisille tai rajatarkastusviranomaiselle paikka, josta hän on tavoitettavissa.

Asiasta päättää 118 §:n 2 momentissa tarkoitettu viranomainen. Ulkomaalaiselle on ilmoitettava määräyksen peruste.

118 §

Ilmoittautumisvelvollisuus

Ulkomaalainen voidaan velvoittaa ilmoittautumaan poliisiin tai rajatarkastusviranomaisen toimipisteessä taikka vastaanottokeskuksessa määräajoin.

Jos vastaanottokeskuksessa ilmoittautumaan velvoitettu ulkomaalainen ei noudata ilmoittautumisvelvollisuuttaan, on vastaanottokeskuksen ilmoitettava velvollisuuden laiminlyönnistä välittömästi velvoitteen määränneelle viranomaiselle.

Ilmoittautumisvelvollisuuden toteutumista valvovaan vastaanottokeskuksen henkilökuntaan kuuluvaan sovelletaan rikosoikeudellista virkavastuuta koskevia säännöksiä. Vahingonkorvausvastuusta säädetään vahingonkorvauslaissa (412/1974).

119 §

Muut velvollisuudet

Ulkomaalainen voidaan määrätä luovuttamaan matkustusasiakirjansa ja matkalippunsa poliisiin tai rajatarkastusviranomaisen haltuun taikka ilmoittamaan poliisille tai rajatarkastusviranomaiselle paikka, josta hän on tavoitettavissa.

120 §

Vakuuden asettaminen

Ulkomaalainen voidaan 118 ja 119 §:ssä tarkoitettujen velvollisuuksien sijasta velvoittaa asettamaan viranomaisen määräämä vakuus valtiolle oleskelu- ja paluukustannuksistaan. *Vakuuden asettamisesta päättää 118 §:n 2 momentissa tarkoitettu viranomainen.*

Vakuus on vapautettava tai palautettava, kun vakuus ei enää ole tarpeen ulkomaalaisen maahantulon edellytysten selvittämiseksi taikka maasta poistamista koskevan päätöksen valmistelemiseksi tai täytäntöönpanon turvaamiseksi. Muussa tapauksessa vakuus käytetään ulkomaalaisen oleskelu- tai paluukustannusten kattamiseen. Se osuus vakuudesta, jota ei käytetä näihin kustannuksiin, on välittömästi palautettava.

121 §

Säilöön ottamisen edellytykset

Ulkomaalainen voidaan 118—120 §:ssä tarkoitettujen turvaamistoimien sijasta määrätä otettavaksi säilöön, jos:

1) ulkomaalaisen henkilökohtaiset ja muut olot huomioon ottaen on perusteltua aihetta olettaa, että hän piileskelemällä, pakenemalla tai muulla tavoin menetellen estää tai huomattavasti vaikeuttaa itseään koskevaa päätöksentekoa tai maasta poistamistaan koskevan päätöksen täytäntöönpanoa;

2) säilöönotto on tarpeellinen epäselvän henkilöllisyyden selvittämiseksi; taikka

3) ulkomaalaisen henkilökohtaiset ja muut olot huomioon ottaen on perusteltua aihetta olettaa hänen syyllistyvän rikokseen Suomessa.

Ulkomaalaisen säilöön ottaminen henkilöllisyyden epäselvyyden vuoksi edellyttää, että hän on asiaa käsiteltäessä esittänyt epäluotettavia tietoja tai kieltäytynyt tietojen antamisesta taikka muutoin käy ilmi, ettei henkilöllisyyttä voida pitää selvänä.

120 §

Vakuuden asettaminen

Ulkomaalainen voidaan velvoittaa asettamaan viranomaisen määräämä vakuus valtiolle oleskelu- ja paluukustannuksistaan.

Vakuus on vapautettava tai palautettava, kun vakuus ei enää ole tarpeen ulkomaalaisen maahantulon tai maassa oleskelun edellytysten selvittämiseksi taikka maasta poistamista koskevan päätöksen valmistelemiseksi tai täytäntöönpanon turvaamiseksi. Muussa tapauksessa vakuus käytetään ulkomaalaisen oleskelu- tai paluukustannusten kattamiseen. Se osuus vakuudesta, jota ei käytetä näihin kustannuksiin, on välittömästi palautettava.

121 §

Säilöön ottamisen edellytykset

Jos 118—120 §:ssä tarkoitettut turvaamistoimet eivät ole riittäviä, ulkomaalainen voidaan yksilöllisen arvioinnin perusteella ottaa säilöön, jos:

1) ulkomaalaisen henkilökohtaiset tai muut olot huomioon ottaen on perusteltua aihetta olettaa, että ulkomaalainen piileskelisi, pakenisi tai muulla tavalla vaikeuttaisi huomattavasti itseään koskevaa päätöksentekoa tai maasta poistamistaan koskevan päätöksen täytäntöönpanoa;

2) säilöönotto on tarpeellinen ulkomaalaisen henkilöllisyyden selvittämiseksi;

3) ulkomaalainen on syyllistynyt tai hänen epäillään syyllistyneen rikokseen ja säilöönotto on tarpeellinen maastapoistamis- päätöksen valmistelun tai täytäntöönpanon turvaamiseksi;

4) ulkomaalainen on säilöön otettuna tehnyt uuden kansainvälistä suojelua koskevan hakemuksen lähinnä maastapoistamis- päätöksen täytäntöönpanon viivyttämiseksi tai häiritsemiseksi;

5) säilöönotto perustuu vastuuvaltion mää-

rittämisestä annetun neuvoston asetuksen 28 artiklaan; taikka

6) ulkomaalaisen henkilökohtaiset ja muut olosuhteet huomioon ottaen on perusteltua aihetta olettaa, että ulkomaalainen muodostaa kansalliselle turvallisuudelle sellaisen uhan, joka edellyttää hänen säilöön ottamistaan.

Lapsen säilöön ottamisen edellytyksistä säädetään 122 §:ssä.

122 §

Alaikäisen säilöön ottaminen

Ennen alle 18-vuotiaan säilöön ottamista on kuultava sosiaaliviranomaisen edustajaa.

122 §

Lapsen säilöön ottaminen

Edellytyksenä lapsen säilöön ottamiselle on, että:

1) 121 §:n 1 momentissa säädetty edellytys säilöön ottamiselle on olemassa;

2) lasta on 6 §:n 2 momentin mukaisesti kuultu ennen päätöksen tekemistä; ja

3) sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen määräämälle sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista annetun lain (272/2005) 3 §:n mukaisen sosiaalityöntekijän ammatillisen kelpoisuuden omaavalle viranhaltijalle on varattu tilaisuus tulla kuuluksi.

Huoltajansa kanssa säilöön otettavan lapsen osalta edellytetään lisäksi, että säilöön ottaminen on välttämätöntä lapsen ja hänen huoltajansa välisen perheyhteyden ylläpitämiseksi.

Alle 15-vuotiasta ilman huoltajaa olevaa lasta ei saa ottaa säilöön. 15 vuotta täyttänyt ilman huoltajaa olevaa kansainvälistä suojelua hakevaa lasta ei saa ottaa säilöön ennen kuin häntä koskeva maastapoistamis päätös on tullut täytäntöönpanokelpoiseksi.

Säilöön otettu ilman huoltajaa oleva lapsi on päästettävä vapaaksi viimeistään 72 tunnin kuluttua säilöön ottamisesta. Erityisistä syistä säilöissäpitoa voidaan jatkaa enintään 72 tuntia.

123 §

Säilöön ottamisesta päättäminen ja säilöön otetun sijoittaminen

Säilöön ottamisesta päättää poliisissa poliisilaitoksen, keskusrikospoliisin tai suojelupoliisin päällystöön kuuluva poliisimies ja rajavartiolaitoksessa pidättämiseen oikeutettu virkamies tai vähintään luutnantin arvoinen rajavartiomies. Säilöön otetulle tai hänen lailliselle edustajalleen on ilmoitettava säilöön ottamisen peruste.

Säilöön otettu ulkomaalainen on mahdollisimman pian sijoitettava säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä annetussa laissa (116/2002) tarkoitettuun säilöönottoyksikköön.

Edellä 1 momentissa tarkoitettu virkamies voi päättää säilöön otetun ulkomaalaisen sijoittamisesta poikkeuksellisesti poliisin pidätystiloihin, jos:

1) säilöönottoyksiköt ovat tilapäisesti täynnä; tai

2) ulkomaalainen otetaan säilöön kaukana lähimmästä säilöönottoyksiköstä, jolloin säilöön ottaminen saa poliisin pidätystiloissa kestää enintään neljä vuorokautta.

Edellä 3 momentin 2 kohdassa tarkoitettussa tilanteessa ulkomaalainen voidaan poikkeuksellisesti sijoittaa poliisin pidätystilojen sijasta rajavartiolaitoksen pidätystiloihin, kuitenkin enintään 48 tunniksi.

Alle 18-vuotias voidaan sijoittaa poliisin ja rajavartiolaitoksen pidätystiloihin vain, jos myös hänen huoltajansa tai muu täysi-ikäinen perheenjäsenensä on otettu säilöön poliisin tai rajavartiolaitoksen pidätystiloihin.

Poliisin tai rajavartiolaitoksen pidätystiloihin sijoitettuun ulkomaalaiseen sovelletaan, mitä poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetussa laissa (841/2006) säädetään ottaen huomioon säilöön ottamisen peruste. Ulkomaalaisen valitusoikeuteen sovelletaan kuitenkin, mitä säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä annetun lain 5 luvussa säädetään muutoksenhausta. Vähemmistövaltuutetun oikeudesta vierail-

123 §

Säilöön ottamisesta päättäminen

Säilöön ottamisesta päättää poliisissa poliisilaitoksen, keskusrikospoliisin tai suojelupoliisin päällystöön kuuluva poliisimies ja rajavartiolaitoksessa pidättämiseen oikeutettu virkamies tai vähintään luutnantin arvoinen rajavartiomies.

Säilöön otetulle tai hänen lailliselle edustajalleen on ilmoitettava välittömästi kirjallisesti kielellä, jota hän ymmärtää tai jota hänen voidaan kohtuudella olettaa ymmärtävän, säilöön ottamisen peruste sekä annettava tietoa säilöön ottamista koskevan asian käsittelystä ja mahdollisuudesta saada oikeusapua.

la poliisiin tai rajavartiolaitoksen pidätystiloissa ja keskustella luottamuksellisesti säilöön otettujen ulkomaalaisten kanssa sovelletaan, mitä säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä annetun lain 6 a §:n 2 momentissa säädetään.

123 a §

Säilöön otetun ulkomaalaisen sijoittaminen

Ks. 123 §:n 2—4 momentti.

Säilöön otettu ulkomaalainen on mahdollisimman pian sijoitettava säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä annetussa laissa (116/2002) tarkoitettuun säilöönottoyksikköön.

Edellä 123 §:n 1 momentissa tarkoitettu virkamies voi päättää säilöön otetun ulkomaalaisen sijoittamisesta poikkeuksellisesti poliisiin pidätystiloihin, jos:

1) säilöönottoyksiköt ovat tilapäisesti täynnä; tai

2) ulkomaalainen otetaan säilöön kaukana lähimmästä säilöönottoyksiköstä, jolloin säilöön ottaminen saa poliisiin pidätystiloissa kestää enintään neljä vuorokautta.

Edellä 2 momentin 2 kohdassa tarkoitettua tilanteessa ulkomaalainen voidaan poikkeuksellisesti sijoittaa poliisiin pidätystilojen sijasta rajavartiolaitoksen pidätystiloihin, kuitenkin enintään 48 tunniksi.

Jos säilöön otettu ulkomaalainen on lapsi, hänet on aina sijoitettava säilöönottoyksikköön.

Säilöön otettu kansainvälistä suojelua haakeva on pääsääntöisesti sijoitettava säilöönottoyksikköön.

Poliisiin tai rajavartiolaitoksen pidätystiloihin sijoitettuun ulkomaalaiseen sovellettavasta laista säädetään säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä annetun lain 1 §:n 3 momentissa. Vähemmistövaltuutetun oikeudesta vierailta poliisiin tai rajavartiolaitoksen pidätystiloissa ja keskustella luottamuksellisesti säilöön otettujen ulkomaalaisten kanssa sovelletaan, mitä säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä annetun lain 6 a §:n 2 momentissa säädetään.

124 §

Säilöön ottamisesta ilmoittaminen ja tuomioistuinkäsittely

Säilöön ottamisesta ja 123 §:n 3 momentissa tarkoitettua poikkeuksellista sijoittamisesta päättäneen virkamiehen on viipymättä ja viimeistään säilöön ottamista seuraavana päivänä ilmoitettava asiasta säilyttämispaikkakunnan käräjäoikeudelle tai kiireellisessä tapauksessa muullekin käräjäoikeudelle sen mukaan kuin oikeusministeriön asetuksella tarkemmin säädetään. Ilmoitus voidaan tehdä puhelimitse tai sähköisesti. Puhelimitse tehty ilmoitus on viipymättä toimitettava kirjallisena käräjäoikeudelle.

Käräjäoikeuden on otettava säilöön ottamista ja 123 §:n 3 momentin 1 kohdassa tarkoitettua poikkeuksellista sijoittamista koskeva asia käsiteltäväksi viipymättä ja viimeistään neljän vuorokauden kuluttua säilöön ottamisesta. Mainitun momentin 2 kohdassa tarkoitettussa tapauksessa asia on otettava käsiteltäväksi viipymättä ja viimeistään vuorokauden kuluttua ilmoituksesta.

Käräjäoikeus on säilöön ottamista koskevassa asiassa päätösvaltainen, kun siinä on yksin puheenjohtaja. Käräjäoikeuden istunto voidaan pitää myös muuna aikana ja muussa paikassa kuin käräjäoikeuden istunnosta säädetään.

Laskettaessa tässä pykälässä tarkoitettuja määräaikoja ei sovelleta, mitä säädettyjen määräaikain laskemisesta annetun lain (150/1930) 5 §:ssä säädetään.

125 §

Menettely käräjäoikeudessa

Säilöön ottamisesta ja 123 §:n 3 momentissa tarkoitettua poikkeuksellista sijoittamisesta päättäneen virkamiehen tai hänen määräämänsä on oltava läsnä asiaa käräjäoikeu-

124 §

Säilöön ottamisesta ilmoittaminen ja tuomioistuinkäsittely

Säilöön ottamisesta ja 123 a §:n 2 momentissa tarkoitettua poikkeuksellista sijoittamisesta päättäneen virkamiehen on viipymättä ja viimeistään säilöön ottamista seuraavana päivänä ilmoitettava asiasta säilyttämispaikkakunnan käräjäoikeudelle tai kiireellisessä tapauksessa muullekin käräjäoikeudelle sen mukaan kuin oikeusministeriön asetuksella tarkemmin säädetään. Ilmoitus voidaan tehdä puhelimitse tai sähköisesti. Puhelimitse tehty ilmoitus on viipymättä toimitettava kirjallisena käräjäoikeudelle.

Käräjäoikeuden on otettava säilöön ottamista ja 123 a §:n 2 momentin 1 kohdassa tarkoitettua poikkeuksellista sijoittamista koskeva asia käsiteltäväksi viipymättä ja viimeistään neljän vuorokauden kuluttua säilöön ottamisesta. Mainitun momentin 2 kohdassa tarkoitettussa tapauksessa *sekä ilman huoltajaa olevan lapsen säilöön ottamista koskevassa tapauksessa* asia on otettava käsiteltäväksi viipymättä ja viimeistään vuorokauden kuluttua ilmoituksesta.

Käräjäoikeus on säilöön ottamista koskevassa asiassa päätösvaltainen, kun siinä on yksin puheenjohtaja. Käräjäoikeuden istunto voidaan pitää myös muuna aikana ja muussa paikassa kuin käräjäoikeuden istunnosta säädetään.

Laskettaessa tässä pykälässä tarkoitettuja määräaikoja ei sovelleta, mitä säädettyjen määräaikain laskemisesta annetun lain (150/1930) 5 §:ssä säädetään.

125 §

Menettely käräjäoikeudessa

Säilöön ottamisesta ja 123 a §:n 2 ja 3 momentissa tarkoitettua poikkeuksellista sijoittamisesta päättäneen virkamiehen tai hänen määräämänsä on oltava läsnä asiaa kä-

nessa käsiteltäessä.

Asian käsittelyssä kärjäoikeudelle on esitettävä selvitys säilöön ottamisen ja säilöön otetun ulkomaalaisen poikkeuksellisen sijoittamisen edellytyksistä. Säilöön otettu on tuotava kärjäoikeuden istuntoon, ja häntä on kuultava siellä säilöön ottamisen ja poikkeuksellisen sijoittamisen edellytyksistä.

Asian käsittelyä voidaan lykätä vain erityisistä syistä. Säilöön ottaminen jatkuu asian seuraavaan käsittelyyn, jollei kärjäoikeus toisin määrää.

128 §

Käsittely uudelleen kärjäoikeudessa

Jollei säilöön otettua ulkomaalaista ole määrätty päästettäväksi vapaaksi, säilöön otetun säilyttämispaikkakunnan kärjäoikeuden on omasta aloitteestaan otettava säilöön ottamista ja 123 §:n 3 momentissa tarkoitettua poikkeuksellista sijoittamista koskeva asia uudelleen tutkittavaksi aina viimeistään kah-

rjäoikeudessa käsiteltäessä.

Asian käsittelyssä kärjäoikeudelle on esitettävä selvitys säilöön ottamisen ja säilöön otetun ulkomaalaisen poikkeuksellisen sijoittamisen edellytyksistä. Säilöön otetun *on oltava läsnä kärjäoikeuden istunnossa*, ja häntä on kuultava säilöön ottamisen ja poikkeuksellisen sijoittamisen edellytyksistä.

Jos kärjäoikeus harkitsee soveliaaksi, säilöön ottamista ja poikkeuksellista sijoittamista koskevan asian käsittely voi kuitenkin tapahtua säilöön otetun ulkomaalaisen tai 1 momentissa tarkoitettun virkamiehen olematta läsnä istuntosalissa käyttäen videoneuvottelua tai muuta soveltuvaa teknistä tiedonvälitystapaa, jossa käsittelyyn osallistuvilla on puhe- ja näköyhteys keskenään. Jos kärjäoikeus pitää sitä tarpeellisena, säilöön otettu ulkomaalainen on tuotava kärjäoikeuteen.

Asian käsittelyä voidaan lykätä vain erityisistä syistä. Säilöön ottaminen jatkuu asian seuraavaan käsittelyyn, jollei kärjäoikeus toisin määrää.

125 a §

Lapsen säilöön ottamista koskevan asian käsittely kärjäoikeudessa

Kun kärjäoikeus käsittelee lapsen säilöön ottamista koskevaa asiaa, 122 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettun viranhaltijan on annettava kärjäoikeudelle kirjallinen lausuntonsa asiassa. Lausunnon on oltava käytävissä viimeistään kärjäoikeuden ottaessa asian käsittelyynsä 124 §:n 2 momentin mukaisesti.

128 §

Asian käsittely uudelleen kärjäoikeudessa

Jollei säilöön otettua ulkomaalaista ole määrätty päästettäväksi vapaaksi, säilöön otetun säilyttämispaikkakunnan kärjäoikeuden on omasta aloitteestaan otettava säilöön ottamista ja 123 a §:n 2 ja 3 momentissa tarkoitettua poikkeuksellista sijoittamista koskeva asia uudelleen tutkittavaksi aina vii-

den viikon kuluttua päätöksestä, jolla käräjäoikeus on määrännyt säilöön otetun pidettäväksi edelleen säilössä asianomaisessa sijoituspaikassa.

meistään kahden viikon kuluttua päätöksestä, jolla käräjäoikeus on määrännyt säilöön otetun pidettäväksi edelleen säilössä asianomaisessa sijoituspaikassa.

Jos käräjäoikeus harkitsee soveliaaksi, säilöön ottamista ja poikkeuksellista sijoittamista koskevan asian uudelleen käsittely voi tapahtua 125 §:n 3 momentissa tarkoitettua videoneuvottelua tai muuta teknistä tiedonvälitystapaa käyttäen. Jos käräjäoikeus pitää sitä tarpeellisena, säilöön otettu ulkomaalainen on kuitenkin tuotava käräjäoikeuteen.

Käräjäoikeuden on varattava sosiaalityöntekijälle tilaisuus antaa lausuntonsa, kun käräjäoikeus ottaa huoltajansa kanssa säilöön otetun lapsen säilöön ottamista koskevan päätöksen omasta aloitteestaan uudelleen tutkittavaksi. Käräjäoikeuden on päästettävä lapsi vapaaksi, jollei säilössä pitämisen jatkamiselle ole erityisiä syitä.

2.

Laki**säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä annetun lain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä annetun lain (116/2002) 33 §,
muutetaan 1—6, 7, 9—17, 20—26 sekä 35 ja 36 §,
 sellaisina kuin niistä ovat 1 ja 12 § laissa 748/2011, 2 ja 7 § osaksi laissa 1346/2009, 3 § laissa 1346/2009, 9 § osaksi laissa 850/2006, 23 § osaksi laissa 887/2011, 24 § osaksi laissa 976/2007 ja 35 § osaksi laissa 533/2003, sekä
lisätään lakiin uusi 3 a, 3 b, 11 a—11 c, 20 a, 20 b, 22 a ja 22 b § sekä 5 a luku seuraavasti:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

1 luku

1 luku

Yleiset säännökset**Yleiset säännökset**

1 §

1 §

*Lain tarkoitus**Lain tarkoitus*

Tämän lain tarkoituksena on järjestää ulkomaalaislain (301/2004) 121 §:n nojalla säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelu erityisesti tähän tarkoitukseen varatussa säilöönottoyksikössä.

Säilöönottoyksikön toiminnasta on soveltuvin osin voimassa, mitä kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta annetussa laissa (746/2011) säädetään *kansainvälistä suojelua hakevan, tilapäistä suojelua saavan ja ihmiskaupan uhrin vastaanotosta*.

Tämän lain tarkoituksena on järjestää ulkomaalaislain (301/2004) 121 ja 122 §:n nojalla säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelu erityisesti tähän tarkoitukseen varatussa säilöönottoyksikössä.

Säilöönottoyksikön toiminnasta on soveltuvin osin voimassa, mitä kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta annetussa laissa (746/2011) säädetään.

Poliisin tai rajavartiolaitoksen pidätystiloihin sijoitettuun ulkomaalaiseen sovelletaan ensisijaisesti tätä lakia. Poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annettua lakia (841/2006) sovelletaan kuitenkin siltä osin kuin se on välttämätöntä ottaen huomioon poliisin tai rajavartiolaitoksen pidätystilojen järjestys ja turvallisuus.

2 §

Säilöönottoyksikkö

Säilöönottoyksikkö voidaan perustaa valtion tai kunnan ylläpitämän vastaanottokeskuksen yhteyteen. Kunnan ylläpitämän *vastaanottokeskuksen yhteyteen* säilöönottoyksikkö voidaan perustaa tekemällä siitä Maahanmuuttoviraston ja asianomaisen kunnan kesken sopimus. Kunnan on huolehdittava itse säilöönottoyksikön toiminnasta. Säilöönottoyksikön perustamisesta ja ylläpitämisestä kunnalle aiheutuvat kustannukset korvataan valtion varoista.

Säilöönottoyksikkö käsittää säilöön otettujen ulkomaalaisten säilyttämistä varten tarpeelliset tilat ja niihin liittyvän ulkoilualan.

3 §

Kehittäminen, ohjaus ja valvonta

Sisäasiainministeriö vastaa tässä laissa tarkoitetun toiminnan yleisestä kehittämisestä, suunnittelusta, ohjauksesta ja seurannasta.

Säilöönottoyksikön käytännön toiminnan ohjauksesta ja valvonnasta vastaa Maahanmuuttovirasto

2 §

Säilöönottoyksikkö

Säilöönottoyksikkö voidaan perustaa valtion tai kunnan ylläpitämän vastaanottokeskuksen yhteyteen *tai se voi olla valtion tai kunnan ylläpitämä itsenäinen yksikkö*. Kunnan ylläpitämä säilöönottoyksikkö voidaan perustaa tekemällä siitä Maahanmuuttoviraston ja asianomaisen kunnan kesken sopimus. Kunnan on huolehdittava itse säilöönottoyksikön toiminnasta. Säilöönottoyksikön perustamisesta ja ylläpitämisestä kunnalle aiheutuvat kustannukset korvataan valtion varoista.

Säilöönottoyksikkö käsittää säilöön otettujen ulkomaalaisten säilyttämistä varten tarpeelliset tilat *sekä* niihin liittyvät ulkoilu- ja *piha-alueet*.

3 §

Säilöönottoyksikön ohjaus ja valvonta

Säilöönottoyksikön käytännön toiminnan ohjauksesta, *suunnittelusta* ja valvonnasta vastaa Maahanmuuttovirasto.

3 a §

Säilöönottoyksikön järjestyssääntö

Säilöönottoyksikössä on järjestyssääntö, jolla voidaan antaa lakia ja sen nojalla annettuja säännöksiä tarkempia määräyksiä säilöönottoyksikön alueella liikkumisesta, vierailuista, puhelimen sekä muiden viestintä- ja tallennelaitteiden hallussapidosta ja käytöstä, toimintakyvyn tukemisesta, majoituksesta ja huolenpidosta sekä omaisuuden hallussapidosta.

Säilöönottoyksikön järjestyssäännön vahvistaa Maahanmuuttovirasto.

3 b §

Säilöön otetun ulkomaalaisen käytös

Säilöön otetun ulkomaalaisen on noudatettava säilöönottoyksikön järjestyssääntöä ja säilöönottoyksikön henkilöstön toimivaltansa rajoissa antamia kehotuksia ja käskyjä. Säilöön otettu ulkomaalainen ei saa käytöksellään aiheuttaa vaaraa tai häiriötä säilöönottoyksikön henkilöstölle, muille säilöön otetuille ulkomaalaisille tai muille henkilöille.

4 §

Kohtelu

Säilöön otettua ulkomaalaista on kohdeltava oikeudenmukaisesti ja hänen ihmisarvoaan kunnioittaen. Hänen oikeuksiaan ei saa tämän lain säännösten nojalla rajoittaa enempää kuin säilössäpidon tarkoitus ja varmuus sekä turvallisuuden ja järjestyksen säilyttäminen välttämättä edellyttävät.

4 §

Kohtelu

Säilöön otettua ulkomaalaista on kohdeltava oikeudenmukaisesti ja hänen ihmisarvoaan kunnioittaen. Hänen oikeuksiaan ei saa tämän lain säännösten nojalla rajoittaa enempää kuin säilössäpidon tarkoitus ja varmuus sekä turvallisuuden ja järjestyksen säilyttäminen välttämättä edellyttävät.

Säilöönottoyksikön virkamiehen tulee ensisijaisesti neuvoin, kehotuksin ja käskyin ylläpitää säilöönottoyksikön järjestystä ja turvallisuutta.

5 §

Oikeuksista ja velvollisuuksista tiedottaminen

Ulkomaalaiselle on viipymättä tiedotettava hänen säilöönottojärjestelyistään sekä hänen oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan. Nämä tiedot on mahdollisuuksien mukaan annettava kirjallisina sellaisella kielellä, jota asianomainen henkilö ymmärtää.

5 §

Oikeuksista ja velvollisuuksista tiedottaminen

Säilöön otetulle ulkomaalaiselle on viipymättä tiedotettava hänen säilöönottojärjestelyistään, hänen oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan sekä säilöönottoyksikön järjestyssäännöstä. Nämä tiedot on mahdollisuuksien mukaan annettava kirjallisina asianomaisen henkilön äidinkielellä tai kielellä, jota hänen voidaan kohtuudella olettaa ymmärtävän. Tarvittaessa tiedot voidaan antaa myös suullisesti.

Säilöön otettu ulkomaalainen vahvistaa allekirjoituksellaan, että hän on saanut 1 momentissa tarkoitettut tiedot. Jos säilöön otettu

ulkomaalainen ei suostu vahvistamaan tietojen saamista allekirjoituksellaan, kahden säilöönottoyksikön virkamiehen on todistettava tietojen antaminen.

Kun on havaittavissa, että säilössä oleva mahdollisesti haluaa tehdä kansainvälistä suojelua koskevan hakemuksen, hänelle on annettava tietoa mahdollisuudesta tehdä tällainen hakemus. Säilöönottoyksikössä on järjestettävä tulkkaus, jos se on tarpeen turvapaikkamenettelyyn pääsemisen helpottamiseksi.

6 §

Yhteydenpito-oikeus

Ulkomaalaisella on oikeus pitää yhteyttä Suomessa olevaan vastaanottajaan, lähiomaiseensa tai muuhun läheiseensä, kotimaataan edustavaan diplomaattiseen edustustoon tai konsuliedustustoon, säilöönottoyksikön toimintaa valvovaan viranomaiseen, vähemmistövaltuutettuun, yleiseen oikeusavustajaan, asiamiehenään toimivaan asianajajaan tai muuhun oikeustieteen kandidaatin tutkinnon suorittaneeseen henkilöön, ihmisoikeuksien valvontaelimiin ja Yhdistyneiden kansakuntien pakolaisasiain päävaltuutetun virastoon tai viraston edustajaan sekä yleishyödylliseen yhdistykseen, joka antaa ammattimaisesti oikeudellista apua ja neuvontaa turvapaikanhakijoille, pakolaisille ja muille ulkomaalaisille.

Edellä 1 momentissa tarkoitettua yhteydenpitoa ei saa valvoa tai rajoittaa 4 luvun säännösten nojalla. Vastaanottajan, lähiomaisen tai muun yksityishenkilönä ulkomaalaisen luona vierailevan henkilön säilöönottoyksikköön pääsyn edellytykseksi voidaan kuitenkin asettaa turvatarkastuksen suorittaminen.

7 §

Vierailut ja puhelimen käyttö

Ulkomaalaisella on oikeus *ottaa vastaan vieraita ja käyttää puhelinta.*

6 §

Vierailut ja yhteydenpito-oikeus

Säilöön otetulla ulkomaalaisella on oikeus ottaa vastaan vieraita ja pitää yhteyttä Suomessa olevaan vastaanottajaan, lähiomaiseensa tai muuhun läheiseensä, kotimaataan edustavaan diplomaattiseen edustustoon tai konsuliedustustoon, säilöönottoyksikön toimintaa valvovaan viranomaiseen, vähemmistövaltuutettuun, yleiseen oikeusavustajaan, asiamiehenään toimivaan asianajajaan tai oikeustieteen muun ylemmän korkeakoulututkinnon kuin kansainvälisen ja vertailevan oikeustieteen tutkinnon suorittaneeseen henkilöön, ihmisoikeuksien valvontaelimiin ja Yhdistyneiden kansakuntien pakolaisasiain päävaltuutetun virastoon tai viraston edustajaan sekä yleishyödylliseen yhdistykseen, joka antaa ammattimaisesti oikeudellista apua ja neuvontaa kansainvälistä suojelua hakeville, pakolaisille ja muille ulkomaalaisille.

Tapaaminen järjestetään säilöönottoyksikön osoittamassa tilassa. Tapaamisen valvonnasta ja rajoittamisesta säädetään 15 §:ssä.

7 §

Puhelimen ja muiden sähköisten viestintä- ja tallennelaitteiden käyttö

Säilöön otetulla ulkomaalaisella on oikeus käyttää puhelinta sekä hallitsemiaan sähköi-

Säilöönottoyksikön järjestyssäännöillä voidaan rajoittaa vieraiden vastaanottamista muina kuin vierailuille tavanomaisina vuorokaudenaikoina sekä antaa yksikön järjestyksen ja säilöön otettujen yhteydenpito-oikeuden yhdenvertaisen toteutumisen kannalta välttämättömiä tarkempia määräyksiä vieraiden vastaanottojärjestelyistä ja puhelimen käytöstä. Järjestyssäännöt vahvistaa Maahanmuuttovirasto.

Puhelimen käytöstä voidaan periä enintään aiheutuneita kustannuksia vastaava maksu. Ulkomaalaiselle on hänen maksukyvystään huolimatta varattava tilaisuus ottaa puhelimitse yhteyttä 6 §:ssä tarkoitettuihin tahoihin.

9 §

Säilöönottoyksiköstä pois siirtäminen

Säilöön otettu 18 vuotta täyttänyt ulkomaalainen voidaan säilöönottoyksikön johtajan pyynnöstä siirtää tilapäisesti säilöönottoyksiköstä poliisin pidätystiloihin, jos 8 §:n 1 momentin 1 tai 2 kohdassa tarkoitettua vaaraa ei voida torjua erillään säilyttämisellä.

Ulkomaalaisen sijoittamista edellä 1 momentissa tarkoitettuihin poliisin pidätystiloihin ei saa jatkaa kauempaa kuin se on välttämätöntä. Säilöönottoyksikön johtajan tulee arvioida poliisin pidätystiloihin sijoittamisen tarpeellisuutta siten kuin 8 §:n 2 momentissa säädetään.

Poliisin pidätystiloihin sijoitettuun ulko-

siä viestintä- ja tallennelaitteita.

Edellytyksenä puhelimen ja muiden sähköisten viestintä- ja tallennelaitteiden käytölle on, että se ei aiheuta vaaraa tai häiriötä säilöönottoyksikön toiminnalle taikka vaaranna säilöön otettujen ulkomaalaisten tai muiden henkilöiden turvallisuutta.

Säilöönottoyksikön puhelimen käytöstä voidaan periä enintään aiheutuneita kustannuksia vastaava maksu. Säilöön otetulle ulkomaalaiselle on hänen maksukyvystään riippumatta varattava tilaisuus ottaa puhelimitse tai muuta sähköistä viestintälaitetta käyttäen yhteyttä 6 §:n 1 momentissa tarkoitettuihin tahoihin. Puhelimen käytön ehdoksi voidaan asettaa, että säilöön otettu ulkomaalainen ilmoittaa, kehen hänellä on tarkoitus olla yhteydessä.

Puhelimen ja muiden sähköisten viestintä- ja tallennelaitteiden käytön rajoituksista säädetään 17 §:ssä.

9 §

Poliisin pidätystiloihin sijoittaminen

Säilöön otettu 18 vuotta täyttänyt ulkomaalainen voidaan säilöönottoyksikön johtajan pyynnöstä sijoittaa poikkeuksellisesti poliisin pidätystiloihin, jos 8 §:n 1 momentin 1 tai 2 kohdassa tarkoitettua vaaraa ei voida torjua erillään säilyttämisellä.

Säilöön otettu 18 vuotta täyttänyt ulkomaalainen voidaan säilöönottoyksikön johtajan pyynnöstä sijoittaa poikkeuksellisesti poliisin pidätystiloihin jo ennen säilöönottoyksikköön saapumista, jos on perusteltua syytä arvioida ulkomaalaisen aiheuttavan vaaraa omalle tai muiden hengelle taikka terveydelle tai vakavaa vaaraa säilöönottoyksikön järjestykselle tai turvallisuudelle.

Säilöön otetun ulkomaalaisen sijoittamista poliisin pidätystiloihin ei saa jatkaa kauempaa kuin se on välttämätöntä. Säilöönottoyksikön johtajan tulee arvioida poliisin pidätystiloihin sijoittamisen tarpeellisuutta siten kuin 8 §:n 2 momentissa säädetään. Jos säilöön otettu ulkomaalainen on sijoitettu säilöönottoyksikön johtajan pyynnöstä poliisin

maallaiseen sovelletaan, mitä poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetussa laissa (841/2006) säädetään ottaen huomioon säilöön ottamisen peruste. Ulkomaalaisen valitusoikeuteen sovelletaan kuitenkin, mitä 5 luvussa säädetään muutoksenhausta.

pidätystiloihin jo ennen säilöönottoyksikköön saapumista, on säilöön otetun ulkomaalaisen aiheuttaman turvallisuusuhan arviointi suoritettava mahdollisimman pikaisesti.

10 §

Erillään säilyttämisestä ja pois siirtämisestä päättäminen

Päätöksen säilöön otetun ulkomaalaisen 8 §:n 1 momentin 1 ja 2 kohdassa tarkoitetusta erillään säilyttämisestä tekee säilöönottoyksikön johtaja. Päätöksestä on ilmoitettava käräjäoikeudelle siten kuin säilöönotosta ilmoittamisesta säädetään ulkomaalaislain 48 §:n 1 ja 4 momentissa. Erillään säilyttämisen jatkussa ilmoitus tehdään vähintään kahden viikon välein.

Päätöksen 8 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitetusta erillään säilyttämisestä ja 9 §:ssä tarkoitetusta säilöön otetun ulkomaalaisen siirtämisestä poliisin pidätystiloihin tekee poliisin päällystöön kuuluva poliisimies. Päätöksestä on ilmoitettava käräjäoikeudelle siten kuin 1 momentissa säädetään.

Erillään säilyttämistä tai poliisin pidätystiloihin sijoittamista koskevan asian käsittelyyn käräjäoikeudessa sovelletaan muutoin, mitä ulkomaalaislaissa säädetään säilöönoton ja sen jatkamista koskevan asian käsittelystä.

Jos erillään säilyttäminen tai poliisiin tiloihin siirtäminen tehdään sen vuoksi, että henkilö aiheuttaa vaaraa omalle hengelleen tai terveydelleen, on asiasta ensin neuvoteltava lääkärin tai muun terveydenhuollon ammattihenkilön kanssa.

11 §

Majoitus ja huolenpito

Ulkomaalaiselle järjestetään majoitus, täysi ylläpito, tulkkipalveluja ja muu välttämätön perustarpeiden turva säilöönottoyksikössä.

Alaikäisten tai kidutuksen, raiskauksen,

10 §

Erillään säilyttämisestä ja poliisin pidätystiloihin sijoittamisesta päättäminen

Päätöksen säilöön otetun ulkomaalaisen 8 §:n 1 momentin 1 ja 2 kohdassa tarkoitetusta erillään säilyttämisestä tekee säilöönottoyksikön johtaja. Päätöksestä on ilmoitettava käräjäoikeudelle *noudattaen, mitä* säilöönotosta ilmoittamisesta säädetään ulkomaalaislain 124 §:n 1 momentissa. Erillään säilyttämisen jatkussa ilmoitus tehdään vähintään kahden viikon välein.

Päätöksen 8 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitetusta erillään säilyttämisestä ja 9 §:ssä tarkoitetusta säilöön otetun ulkomaalaisen *sijoittamisesta* poliisin pidätystiloihin tekee poliisin päällystöön kuuluva poliisimies. Päätöksestä on ilmoitettava käräjäoikeudelle siten kuin 1 momentissa säädetään.

Erillään säilyttämistä tai poliisin pidätystiloihin sijoittamista koskevan asian käsittelyyn käräjäoikeudessa sovelletaan muutoin, mitä ulkomaalaislaissa säädetään säilöönoton ja sen jatkamista koskevan asian käsittelystä.

Jos erillään säilyttäminen tai poliisiin tiloihin *sijoittaminen* tehdään sen vuoksi, että henkilö aiheuttaa vaaraa omalle hengelleen tai terveydelleen, on asiasta ensin neuvoteltava lääkärin tai muun terveydenhuollon ammattihenkilön kanssa.

11 §

Majoitus ja huolenpito

Säilöön otetulle ulkomaalaiselle järjestetään majoitus, täysi ylläpito, tulkkipalveluja ja muu välttämätön perustarpeiden turva säilöönottoyksikössä.

muun ruumiillisen tai seksuaalisen väkivallan uhrien tai muutoin heikommassa asemassa olevien huolenpidon järjestämisessä otetaan huomioon heidän elämäntilanteestaan johtuvat erityiset tarpeensa.

Perheenjäsenille tarjotaan mahdollisuus majoittua yhdessä.

Ulkomaalaiselle järjestetään mahdollisuus ostaa jokapäiväisessä elämässä tarvittavia hyödykkeitä, jotka eivät kuulu 1 momentin soveltamisalaan ja joita ei siten anneta maksutta.

Alaikäisten tai kidutuksen, raiskauksen, muun ruumiillisen tai seksuaalisen väkivallan uhrien tai muutoin heikommassa asemassa olevien huolenpidon järjestämisessä otetaan huomioon heidän elämäntilanteestaan johtuvat erityiset tarpeensa sekä varmistetaan heidän tilanteensa säännöllinen seuranta ja riittävät tukitoimet.

Perheenjäsenille tarjotaan mahdollisuus majoittua yhdessä ja heille järjestetään erilliset, riittävän yksityisyyden takaavat majoitus-tilat. Eri sukupuolen edustajat tulee majoittaa erillään, jollei kyse ole perheenjäsenistä, jotka haluavat majoittua yhdessä. Ilman huoltajaa oleva alaikäinen tulee majoittaa erillään täysi-ikäisistä säilöön otetuista.

Säilöön otetulle ulkomaalaiselle järjestetään mahdollisuus ostaa jokapäiväisessä elämässä tarvittavia hyödykkeitä, jotka eivät kuulu 1 momentin soveltamisalaan ja joita ei siten anneta maksutta.

11 a §

Omaisuden hallussapito

Säilöön otettu ulkomaalainen saa säilöönottoyksikössä pitää hallussaan kohtuullisen määrän henkilökohtaista omaisuutta, jota ei ole kielletty 22 b §:n 1 momentissa, ottaen huomioon säilöönottoyksikön majoitustilat ja toiminnan luonne.

Tapaamisen yhteydessä säilöön otetulle ulkomaalaiselle voidaan antaa lupa ottaa vastaan kohtuullinen määrä sellaisia esineitä tai aineita, joiden hallussapitoa ei ole kielletty 22 b §:n 1 momentissa. Vierailevan henkilön tuomat esineet ja aineet on tarkastettava ennen niiden luovuttamista säilöön otetulle ulkomaalaiselle.

Edellä 8 §:n nojalla säilöönottoyksikössä erillään säilytettävän ulkomaalaisen oikeutta pitää eristystiloissa hallussaan muutoin tässä laissa sallittua henkilökohtaista omaisuutta voidaan rajoittaa, jos omaisuuden hallussapito voi aiheuttaa vaaraa säilöön otetun ulkomaalaisen omalle tai muiden henkilöiden turvallisuudelle taikka vakavaa vaaraa säilöönottoyksikön järjestykselle tai turvallisuudelle.

delle.

11 b §

Omaisuusluettelo

Säilöönottoyksikköön vastaanotetusta säilöön otetun ulkomaalaisen omaisuudesta on laadittava omaisuusluettelo. Omaisuusluetteloon ei merkitä vähäarvoista omaisuutta, jollei säilöön otettu ulkomaalainen sitä erikseen pyydä.

Säilöön otetun ulkomaalaisen ja läsnä olevan todistajan on allekirjoitettava omaisuusluettelo. Jos säilöön otettu ulkomaalainen kieltäytyy allekirjoittamasta luetteloa, kahden säilöönottoyksikön virkamiehen on todistettava luettelo oikeaksi.

Säilöön otetun ulkomaalaisen haltuun annetusta omaisuusluetteloon merkitystä omaisuudesta on tehtävä merkintä omaisuusluetteloon. Säilöön otetulle ulkomaalaiselle on hänen pyynnöstään annettava jäljennös omaisuusluettelosta.

11 c §

Omaisuuuden varastointi ja palauttaminen

Säilöönottoyksikön on varastoitava 11 a §:n 1 momentissa tarkoitetun kohtuullisen määrän ylittävä omaisuus säilöänsäilytyksen ajaksi, jos se säilöönottoyksikön säilytystilat huomioon ottaen on mahdollista. Varastoidut tavarat on palautettava säilöön otetulle ulkomaalaiselle hänen poistuessaan säilöönottoyksiköstä.

Jos omaisuutta ei voida varastoida, se palautetaan tai lähetetään säilöön otetun ulkomaalaisen kustannuksella hänen osoittamaansa paikkaan. Pilaantuva tavara voidaan hävittää todistajan läsnä ollessa. Alkoholi-juoman tai muun alkoholipitoisen aineen hävittämisestä säädetään alkoholilain (1143/1994) 60 §:ssä. Huumausaineen toimittamisesta hävitettäväksi säädetään huumausainelain (373/2008) 28 §:ssä.

Jos säilöön otettu ulkomaalainen säi-

löönnötoyksiköstä poistuessaan jättää omaisuuttaan yksikköön, se voidaan toimittaa säilöön otetun kustannuksella hänen osoittamaansa paikkaan. Säilöön otetun ulkomaalaisen säilönnötoyksikköön hylkäämää tai jälkeensä jättämää, muuta kuin vähäarvoista omaisuutta on säilytettävä yksikössä kolme kuukautta, minkä jälkeen se siirtyy säilönnötoyksikön omistukseen.

12 §

Käyttöraha, vastaanottoraha ja toimeentulotuki

Ulkomaalaiselle annetaan käyttörahaa, jos hänellä ei ole käytettävissään omia varoja eikä hän voi saada käyttövaroja muulla tavalla. Käyttörahasta säädetään tarkemmin sisäasiainministeriön asetuksella.

Ulkomaalaiselle voidaan poikkeuksellisesti myöntää täydentävää vastaanottorahaa siten kuin kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta annetussa laissa säädetään tai toimeentulotukea siten kuin toimeentulotuesta annetussa laissa (1412/1997) säädetään.

Käyttörahan, vastaanottorahan ja toimeentulotuen myöntää se vastaanottokeskus, jonka yhteydessä säilönnötoyksikkö toimii.

12 §

Käyttöraha, vastaanottoraha ja toimeentulotuki

Ulkomaalaiselle annetaan käyttörahaa, jos hänellä ei ole käytettävissään omia varoja eikä hän voi saada käyttövaroja muulla tavalla. Käyttörahasta säädetään tarkemmin *sisäministeriön* asetuksella.

Ulkomaalaiselle voidaan poikkeuksellisesti myöntää täydentävää vastaanottorahaa *noudattaen, mitä* kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta annetussa laissa säädetään tai toimeentulotukea *noudattaen, mitä* toimeentulotuesta annetussa laissa (1412/1997) säädetään.

Käyttörahan, vastaanottorahan ja toimeentulotuen myöntää se vastaanottokeskus, jonka yhteydessä säilönnötoyksikkö toimii.

13 §

Hoito ja tutkimus säilönnötoyksikön ulkopuolella

Jos *sairasta tai vammautunutta* säilöön otettua ulkomaalaista ei voida asianmukaisesti hoitaa tai tutkia säilönnötoyksikössä, hänet on lähetettävä riittävän valvonnan alaisena

13 §

Terveyden- ja sairaanhoito

Säilöön otetulla ulkomaalaisella on oikeus saada välttämättömiä terveydenhuoltopalveluja.

Säilöön otetun ulkomaalaisen lääkityksestä, lääkkeiden hallussapidosta, hoidosta, tutkimuksesta ja muista terveydenhuoltopalveluista päättää säilönnötoyksikön järjestämä lääkäri tai muu terveydenhuollon ammattihenkilö.

Jos säilöön otettua ulkomaalaista ei voida asianmukaisesti hoitaa tai tutkia säilönnötoyksikössä, hänet on lähetettävä riittävän valvonnan alaisena säilönnötoyksikön ulkopuo-

säilöönottoyksikön ulkopuolelle hoitoon tai tutkimukseen.

Ulkomaalaisen valvonnasta hoidon tai tutkimuksen aikana vastaa sen paikkakunnan poliisi, missä hoito tai tutkimus tapahtuu. Säilöönottoyksikön virassa oleva henkilö vastaa kuitenkin valvonnasta siihen saakka, kun poliisi voi ottaa valvonnan tehtäväkseen.

14 §

Toimintakyvyn tukeminen

Ulkomaalaiselle järjestetään säilöönottoyksikön oloihin soveltuvaa elämänhallintaa tukevaa toimintaa sekä mahdollisuus tiedotusvälineiden seuraamiseen ja kirjastopalvelujen käyttöön.

Ulkopuolisille henkilöille ja yhteisöille voidaan antaa lupa virkistys- ja opintotoiminnan järjestämiseen säilöönottoyksikössä.

Ulkomaalaiselle on järjestettävä tilaisuus ulkoilla vähintään yksi tunti päivässä.

Säilöönottoyksikössä on varattava hiljentymiseen soveltuva tila.

15 §

Tapaamisten valvonta ja rajoittaminen

lelle hoitoon tai tutkimukseen.

Säilöön otetun ulkomaalaisen valvonnasta hoidon tai tutkimuksen aikana vastaa sen paikkakunnan poliisi, missä hoito tai tutkimus tapahtuu. Säilöönottoyksikön virassa oleva henkilö vastaa kuitenkin valvonnasta siihen saakka, *kunnes* poliisi voi ottaa valvonnan tehtäväkseen.

14 §

Toimintakyvyn tukeminen

Säilöön otetulle ulkomaalaiselle järjestetään säilöönottoyksikön oloihin soveltuvaa elämänhallintaa tukevaa toimintaa sekä mahdollisuus tiedotusvälineiden seuraamiseen ja kirjastopalvelujen käyttöön. *Säilöön otetulle lapselle* järjestetään säilöönottoyksikön oloihin soveltuvaa ja hänen ikäänsä nähden sopivaa vapaa-ajantoimintaa.

Ulkopuolisille henkilöille ja yhteisöille voidaan antaa lupa virkistys- ja opintotoiminnan järjestämiseen säilöönottoyksikössä.

Säilöön otetulle ulkomaalaiselle on järjestettävä tilaisuus ulkoilla vähintään yksi tunti päivässä.

Säilöönottoyksikössä on varattava hiljentymiseen soveltuva tila.

15 §

Tapaamisten valvonta ja rajoittaminen

Säilöönottoyksikköön pääsyn edellytykseksi voidaan asettaa turvatarkastuksen suorittaminen ja henkilöllisyyden todistaminen. Säilöön otetun ulkomaalaisen luona vierailevan muun kuin yksityishenkilön kieltäytyminen turvatarkastuksesta voi johtaa tapaamisen järjestämiseen valvottuna tai erityisen valvotuissa olosuhteissa, jolloin tapaamisessa saa olla läsnä yksikön ohjaus- tai valvontatehtäviä hoitava tai niissä avustava henkilö. Eriyisen valvotuissa olosuhteissa järjestettävässä tapaamisessa säilöön otettu ulkomaalainen ja vieraileva henkilö eivät saa olla fyysisessä kosketuksessa.

Vieraiden pääsyn edellytykseksi säilöönnottoyksikköön voidaan asettaa päällysvaatteiden ja mukana tuotujen tavaroiden jättäminen tapaamisen ajaksi säilöönnottoyksikössä säilytettäväksi säilöönnottoyksikön määrämällä tavalla.

Tapaaminen voidaan järjestää tapaamista varten erikseen osoitetussa tilassa, jos on perusteltua syytä epäillä tapaamisesta aiheutuvan vaaraa säilöönnottoyksikön turvallisuudelle tai järjestykselle. Jos turvallisuuden tai järjestyksen säilyttäminen sitä edellyttää, tapaamisessa voi olla läsnä yksikön ohjaus- tai valvontatehtäviä hoitava henkilö.

Tapaaminen voidaan evätä, jos vierailija ei pysty luotettavasti todistamaan henkilöllisyytensä tai kieltäytyy turvatarkastuksesta tai on perusteltua syytä epäillä, että tapaamisesta aiheutuu turvallisuudelle tai järjestykselle sellaista vaaraa, jota ei voida valvonnalla torjua.

Tapaaminen voidaan evätä, jos tapaamisen perustellusta syyistä arvioidaan vaarantavan säilöön otetun ulkomaalaisen maahantuloedellytysten ja henkilöllisyyden selvittämisen tai jos on perusteltua syytä olettaa, että tapaaminen myötävaikuttaa rikoksen tekemiseen.

Edellä 6 §:n 1 momentissa tarkoitettua yhteydenpitoa saa valvoa tai rajoittaa 3 ja 4 momentin nojalla ainoastaan, jos henkilö vierailee säilöön otetun ulkomaalaisen luona yksityishenkilönä.

Vieraiden pääsyn edellytykseksi säilöönnottoyksikköön voidaan asettaa päällysvaatteiden ja mukana tuotujen tavaroiden jättäminen tapaamisen ajaksi säilöönnottoyksikössä säilytettäväksi säilöönnottoyksikön määrämällä tavalla.

Tapaaminen voidaan evätä, jos:

1) vieraileva henkilö ei pysty luotettavasti todistamaan henkilöllisyytensä tai kieltäytyy turvatarkastuksesta;

2) on perusteltua syytä epäillä, että tapaamisesta aiheutuu säilöönnottoyksikön turvallisuudelle tai järjestykselle taikka säilöön otetun tai muun henkilön turvallisuudelle sellaista vaaraa, jota ei voida valvonnalla torjua;

3) tapaamisen perustellusta syyistä arvioidaan vaarantavan säilöön otetun ulkomaalaisen maahantulon tai maassa oleskelun edellytysten taikka henkilöllisyyden selvittämisen;

4) on perusteltua syytä olettaa, että tapaaminen myötävaikuttaa rikoksen tekemiseen; tai

5) ulkomaalaista säilytetään erillään 8 §:n nojalla.

Edellä 4 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa tapaaminen voidaan kuitenkin säilöönnottoyksikön johtajan päätöksellä järjestää valvottuna tai erityisen valvotuissa olosuhteissa, jos tapaamisen järjestäminen katsotaan kohtuulliseksi.

16 §

Kirjeenvaihto ja lähetykset

Jos on perusteltua syytä epäillä, että säilöön otetulle ulkomaalaiselle saapunut kirje-, posti- tai muu lähetyks sisältää 21 §:ssä tarkoitettuja kiellettyjä aineita tai esineitä, sen saajaa voidaan pyytää avaamaan se henkilökunnan läsnä ollessa. Jollei asianomainen suostu avaamaan kirje-, posti- tai muuta lähetyks, se

16 §

Kirjeenvaihto ja lähetykset

Jos on perusteltua syytä epäillä, että säilöön otetulle ulkomaalaiselle saapunut kirje-, posti- tai muu lähetyks sisältää 22 b §:n 1 momentissa tarkoitettua kiellettyä aineita tai esineitä, sen saajaa voidaan pyytää avaamaan se henkilökunnan läsnä ollessa. Jollei asianomainen suostu avaamaan kirje-, posti- tai muuta lähe-

voidaan tarkastaa läpivalaisemalla tai avaamalla. Lähetystä ei saa kuitenkaan lukea. Tarkastus ja avaaminen on tehtävä todistajan läsnä ollessa.

tystä, se voidaan tarkastaa läpivalaisemalla tai avaamalla. Lähetystä ei saa kuitenkaan lukea. Tarkastus ja avaaminen on tehtävä todistajan läsnä ollessa.

17 §

Puhelimen käytön rajoitukset

Puhelimen käytön ehdoksi voidaan asettaa, että säilöön otettu ulkomaalainen ilmoittaa, kehen hänellä on tarkoitus olla yhteydessä. Puhelimen käyttö voidaan kieltää, jos sen perustellusta syystä arvioidaan vaarantavan ulkomaalaisen maahantuloedellytysten tai henkilöllisyyden selvittämisen tai jos voidaan perustellusta syystä olettaa, että puhelimen käyttö myötävaikuttaa rikoksen tekemiseen.

17 §

Puhelimen ja muiden sähköisten viestintä- ja tallennelaitteiden käytön rajoitukset

Puhelimen ja muiden sähköisten viestintä- ja tallennelaitteiden käyttöä voidaan rajoittaa, jos sen käytöstä aiheutuu kohtuutonta haittaa säilöönottoyksikön toiminnalle tai muulle viranomaistoiminnalle.

Puhelimen ja muiden sähköisten viestintä- ja tallennelaitteiden käyttö voidaan kieltää, jos sen perustellusta syystä arvioidaan vaarantavan ulkomaalaisen maahantulon tai maassa oleskelun edellytysten taikka henkilöllisyyden selvittämisen tai jos voidaan perustellusta syystä olettaa, että puhelimen käyttö myötävaikuttaa rikoksen tekemiseen.

Valokuvaaminen sekä liikkuvan kuvan ja äänen tallentaminen säilöönottoyksikössä on kielletty. Säilöönottoyksikön johtaja voi kuitenkin antaa luvan valokuvaamiseen tai liikkuvan kuvan ja äänen tallentamiseen. Valokuvaamiseen taikka liikkuvan kuvan tai äänen tallentamiseen soveltuvan laitteen hallussapito voidaan kieltää tai sen käyttöä voidaan rajoittaa.

20 §

Valvonta

Säilöön otettuja ulkomaalaisia ja säilöönottoyksikön tiloja on valvottava siten kuin säilöissäpidon tarkoitus, säilöönottoyksikön järjestys, säilöönottoyksikössä pitämisen varmuus tai poistumisen estäminen sekä ulkomaalaisten ja muiden henkilöiden turvallisuus edellyttävät.

Jos ulkomaalaisten tai muiden henkilöiden turvallisuuden takaaminen tai säilöönottoyksikön järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitä-

20 §

Valvonta

Säilöön otettuja ulkomaalaisia ja säilöönottoyksikön tiloja on valvottava siten kuin säilöissäpidon tarkoitus, säilöönottoyksikön järjestys, säilöissäpidon varmuus tai poistumisen estäminen sekä ulkomaalaisten ja muiden henkilöiden turvallisuus edellyttävät.

Yksikön ohjaus- tai valvontatehtäviä hoitava henkilö saa valvoa majoitustiloja käymälä niissä. Jos ulkomaalaisten tai muiden henkilöiden turvallisuuden takaaminen tai säilöönottoyksikön järjestyksen ja turvallisuus-

minen sitä välttämättä edellyttää, yksikön ohjaus- tai valvontatehtäviä hoitava henkilö voi valvoa myös majoitustiloja käymällä niissä.

Valvonta on järjestettävä niin, ettei se loukkaa säilöön otetun ulkomaalaisen tai muiden henkilöiden yksityiselämän suojaa eikä siitä aiheudu heille tarpeetonta haittaa.

Säilöönottoyksikön valvonnasta vastaavat yksikön johtaja sekä ohjaus- tai valvontatehtäviä hoitavat henkilöt.

den ylläpitäminen sitä välttämättä edellyttää, yksikön ohjaus- tai valvontatehtäviä hoitava henkilö saa tarkastaa majoitustiloissa olevat esineet ja aineet siten kuin 21 §:n 2 momentissa säädetään.

Valvonta on järjestettävä niin, ettei se loukkaa säilöön otetun ulkomaalaisen tai muiden henkilöiden yksityiselämän suojaa eikä siitä aiheudu heille tarpeetonta haittaa.

Säilöönottoyksikön valvonnasta vastaavat yksikön johtaja sekä ohjaus- tai valvontatehtäviä hoitavat henkilöt.

20 a §

Tekninen valvonta

Säilöönottoyksikön tiloja voidaan valvoa teknisillä laitteilla. Yksikön majoitus- ja sanitettitiloja sekä vierashuoneita ei kuitenkaan saa valvoa kuvaa tai ääntä tallentaen.

Teknistä valvontaa käytetään säilöissäpidon tarkoituksen, säilöönottoyksikön järjestyksen, säilöissäpidon varmuuden sekä säilöön otettujen ulkomaalaisten ja muiden henkilöiden turvallisuuden varmistamiseksi.

Teknisestä valvonnasta on viipymättä ilmoitettava valvonnan kohteena olevalle henkilölle.

20 b §

Valvontatallenteet

Teknisen valvonnan yhteydessä kertynyttä kuvaa, ääntä ja muuta tietoa voidaan tallentaa säilöön otettujen ulkomaalaisten asianmukaisen kohtelun turvaamiseksi.

Tallennetta saadaan käyttää säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelun asianmukaisuuden selvittämiseksi, yleisen valvomisen tarpeita varten sekä säilöönottoyksikössä tehdyksi epäillyn rikoksen selvittämiseksi.

Teknisestä valvonnasta syntyvät tallenteet tulee hävittää sen jälkeen, kun niiden käyttötarvetta ei enää ole ja viimeistään kolmen vuoden kuluttua tallenteella esiintyvän ulkomaalaisen poistuttua säilöönottoyksiköstä.

21 §

Turvatarkastus

Säilöönottoyksikössä voidaan tehdä turvatarkastuksia turvallisuudesta huolehtimiseksi, järjestyksen turvaamiseksi tai omaisuuden suojelemiseksi.

Turvatarkastuksessa voidaan metallinilmaisinta taikka muuta teknistä laitetta käyttäen tarkastaa säilöönottoyksikköön saapuva säilöön otettu ulkomaalainen ja hänen mukanaan olevat tavarat sen selvittämiseksi, ettei hänellä ole mukanaan esinettä tai ainetta:

1) jolla voidaan aiheuttaa vaaraa henkilön turvallisuudelle tai säilöönottoyksikön järjestykselle;

2) jota voidaan käyttää omaisuuden vahingoittamiseen;

3) jonka hallussapito on muuten lain tai sen nojalla annettujen säännösten nojalla kielletty; tai

4) joka on alkoholia.

Muu säilöönottoyksikköön saapuva henkilö voidaan tarkastaa siten kuin säilöön otetun ulkomaalaisen tarkastamisesta säädetään 2 momentissa. Jos henkilö kieltäytyy turvatarkastuksesta, noudatetaan mitä 15 §:n 3 momentissa säädetään.

Turvatarkastus on järjestettävä niin, ettei siitä aiheudu tarpeetonta haittaa tarkastettavalle henkilölle tai vahinkoa omaisuudelle.

22 §

Henkilöntarkastus

Jos säilöön otettua ulkomaalaista epäillään 21 §:ssä tarkoitettujen kiellettyjen esineiden tai aineiden hallussapidosta, hänelle voidaan suorittaa henkilöntarkastus *säilöönottoyksikköön saapumisen tai palaamisen yhteydessä taikka valvomattoman tapaamisen jälkeen*.

Henkilöntarkastus käsittää sen tutkimisen,

21§

Turvatarkastus

Säilöönottoyksikössä voidaan tehdä turvatarkastuksia turvallisuudesta huolehtimiseksi, järjestyksen turvaamiseksi tai omaisuuden suojelemiseksi *sekä muutoin, jos on perusteltua syytä epäillä, että säilöön otetulla ulkomaalaisella on hallussaan 22 b §:n 1 momentissa tarkoitettu kielletty esine tai aine*.

Turvatarkastuksessa voidaan tarkastaa metallinilmaisinta tai muuta teknistä laitetta käyttäen, *käsin vaatteiden päältä koskettaen tai tunnustellen sekä mukana oleva omaisuus myös muulla tavoin seuloen* säilöönottoyksikköön saapuva *tai siellä oleskeleva* säilöön otettu ulkomaalainen ja hänen mukanaan olevat *esineet ja aineet* sen selvittämiseksi, ettei hänellä ole mukanaan 22 b §:n 1 momentissa tarkoitettua kiellettyä esinettä tai ainetta. *Suoritettaessa turvatarkastus käsin vaatteiden päältä koskettaen tai tunnustellen, tarkastuksen suorittavan henkilön on oltava samaa sukupuolta kuin tarkastettava henkilö.*

Säilöön otetun ulkomaalaisen lisäksi voidaan muu säilöönottoyksikköön saapuva tai siellä oleskeleva henkilö tarkastaa siten kuin säilöön otetun ulkomaalaisen tarkastamisesta säädetään 2 momentissa. Jos henkilö kieltäytyy turvatarkastuksesta, noudatetaan, mitä 15 §:ssä säädetään.

Turvatarkastus on järjestettävä niin, ettei siitä aiheudu tarpeetonta haittaa tarkastettavalle henkilölle tai vahinkoa omaisuudelle.

22 §

Henkilöntarkastus

Jos säilöön otettua ulkomaalaista epäillään 22 b §:n 1 momentissa tarkoitettujen kiellettyjen esineiden tai aineiden hallussapidosta, hänelle voidaan suorittaa henkilöntarkastus.

Henkilöntarkastus käsittää sen tutkimisen, mitä henkilöllä on vaatteissaan tai muutoin yllään.

mitä henkilöllä on vaatteissaan tai muutoin yllään.

Henkilöntarkastus on suoritettava hienotunteisesti ja todistajan läsnä ollessa. Henkilöntarkastusta ei saa suorittaa eikä henkilöntarkastusta suoritettaessa saa olla läsnä eri sukupuolta oleva henkilö, jollei hän ole lääkäri tai muu terveydenhuoltohenkilökuntaan kuuluva.

Henkilöntarkastus on suoritettava hienotunteisesti ja todistajan läsnä ollessa. Henkilöntarkastusta ei saa suorittaa eikä henkilöntarkastusta suoritettaessa saa olla läsnä eri sukupuolta oleva henkilö, jollei hän ole lääkäri tai muu *terveydenhuollon ammattihenkilö*.

22 a §

Erityistarkastus

Säilöönottoyksikössä voidaan suorittaa erityistarkastus, jos se on tarpeen säilöön otettujen ulkomaalaisten tai muiden henkilöiden turvallisuuden varmistamiseksi taikka säilöönottoyksikön järjestystä uhkaavan vakavan vaaran torjumiseksi. Erityistarkastuksen voi suorittaa säilöönottoyksikön henkilöstö tai säilöönottoyksikön johtajan pyynnöstä poliisi, tulli tai rajavartiolaitos yhdessä säilöönottoyksikön henkilöstön kanssa.

Tarkastaa voidaan säilöönottoyksikön tilat ja niissä oleva irtaimisto sekä esineet ja aineet. Kun säilöönottoyksikössä suoritetaan erityistarkastus, turva- tai henkilöntarkastus voidaan suorittaa kaikille tarkastettavassa tilassa oleville henkilöille. Tarkastettavat voidaan eristää tarkastuksen ajaksi huoneisiin.

Erityistarkastuksessa voidaan käyttää myös koulutettua koiraa.

22 b §

Kielletyt esineet ja aineet

Säilöönottoyksikössä ei saa pitää hallussa esinettä tai ainetta:

1) jolla voidaan aiheuttaa vaaraa henkilön turvallisuudelle taikka säilöönottoyksikön järjestykselle;

2) joka erityisesti soveltuu omaisuuden vahingoittamiseen;

3) jonka hallussapito on muuten lain tai sen nojalla annettujen säännösten nojalla kielletty;

4) joka on alkoholia, muuta päihdyttävää

ainetta, rikoslain (39/1889) 44 luvun 16 §:ssä tarkoitettua dopingainetta tai joka on tarkoitettu huumausaineiden käyttöön; tai

5) joka on lääkeainetta, ellei säilöönottoyksikön terveydenhuollon ammattihenkilö ole antanut lupaa lääkeaineen hallussapitoon.

Jos säilöönottoyksikön henkilöstö ei voi kohtuudella selvittää sitä, onko jonkin esineen sisällä tai sisältykö johonkin aineeseen kiellettyjä esineitä tai aineita, esine tai aine voidaan turvatarkastuksen yhteydessä ottaa pois. Tällaista esinettä tai ainetta ei myöskään tarvitse ottaa vastaan säilöön otetulle ulkomaalaiselle toimitettavaksi.

Muutoin sallitun esineen tarkastaminen sen mahdollisesti sisältämän kielletyn esineen tai aineen varalta voidaan antaa ulkopuolisen suoritettavaksi säilöön otetun ulkomaalaisen kustannuksella, jos tämä ei edellytä säilöönottoyksikön henkilöstöltä kohtuutonta vaivaa.

23 §

Kielletyt esineet ja aineet

Edellä 21 §:ssä tarkoitetut esineet ja aineet on otettava tarkastettavalta pois. Ne on palautettava säilöön otetulle ulkomaalaiselle vapaaksi päästämisen yhteydessä. Jollei esinettä tai ainetta voida tuolloin vaaratta palauttaa, se on luovutettava poliisille joko tarkastetulle henkilölle palauttamista tai poliisilain (872/2011) 2 luvun 15 §:ssä säädettyjä toimenpiteitä varten.

Säilöönottotilassa vierailevalta henkilöltä pois otetut tavarat ja aineet palautetaan henkilölle hänen poistuessaan säilöönottoyksiköstä.

23 §

Kielletyn esineen tai aineen poisottaminen, varastointi ja palauttaminen

Edellä 22 b §:n 1 momentissa tarkoitetut kielletyt esineet ja aineet on otettava tarkastettavalta pois. Ne on varastoitava säilöössä pidon ajaksi ja palautettava säilöön otetulle ulkomaalaiselle vapaaksi päästämisen yhteydessä, jollei omaisuuden palauttamisesta, luovuttamisesta tai hävittämisestä muualla laissa toisin säädetä.

Jollei esinettä tai ainetta voida tuolloin vaaratta palauttaa, se on luovutettava poliisille joko säilöön otetulle ulkomaalaiselle palauttamista tai poliisilain (872/2011) 2 luvun 15 §:ssä säädettyjä toimenpiteitä varten.

Säilöönottoyksikössä vierailevalta henkilöltä pois otettu esine tai aine palautetaan henkilölle hänen poistuessaan säilöönottoyksiköstä, jollei omaisuuden palauttamisesta, luovuttamisesta tai hävittämisestä muualla laissa toisin säädetä.

24 §

Toimenpiteiden kirjaaminen

Henkilöntarkastuksesta, pois otetuista tavaroista ja aineista, kirje-, posti- tai muiden lähetysten tarkastamisesta ja avaamisesta sekä vierailujen kieltämisestä pidetään pöytäkirjaa.

Henkilöntarkastuksesta ja muista 1 momentissa tarkoitetuista toimenpiteistä tehtävän pöytäkirjan allekirjoittaa tarkastuksen tekijä ja todistajana läsnä ollut henkilö. Tavaroiden ja esineiden poisottamista koskevaan pöytäkirjaan on pyydettävä myös asianomaisen säilöön otetun ulkomaalaisen allekirjoitus.

Tarkemmat säännökset pöytäkirjaamisesta annetaan sisäasiainministeriön asetuksella.

25 §

Rajoituksia ja tarkastuksia koskeva päätösvalta

Säilöön otetun ulkomaalaisen henkilöntarkastuksesta ja hänen hallussaan olevien tavaroiden ja aineiden poisottamisesta, hänelle saapuneiden kirje-, posti- tai muiden lähetysten tarkastamisesta ja avaamisesta sekä 15 §:n 1—3 momentissa tarkoitetuista vierailujen

24 §

Toimenpiteiden kirjaaminen

Säilöönottoyksikössä pidetään pöytäkirjaa:
1) 15 §:ssä tarkoitettusta vierailujen kieltämisestä;

2) 16 §:ssä tarkoitettusta kirje-, posti- tai muiden lähetysten tarkastamisesta ja avaamisesta;

3) 17 §:ssä tarkoitettusta puhelimen tai muun sähköisen viestintä- tai tallennelaitteen käytön kieltämisestä;

4) 20 §:ssä tarkoitettusta majoitustilojen valvonnan yhteydessä suoritettavasta esineiden ja aineiden tarkastuksesta;

5) 21 §:ssä tarkoitettusta turvatarkastuksesta kun se suoritetaan muutoin kuin säilöönottoyksikköön saapumisen tai palaamisen taikka valvomattoman tapaamisen yhteydessä;

6) 22 §:ssä tarkoitettusta henkilöntarkastuksesta;

7) 22 a §:ssä tarkoitettusta erityistarkastuksesta;

8) 23 §:ssä tarkoitettusta kielletyn esineen tai aineen pois ottamisesta;

9) 35 §:ssä tarkoitettusta voimakeinojen ja voimankäyttövälineiden käytöstä.

Edellä 1 momentissa tarkoitetuista toimenpiteistä tehtävän pöytäkirjan allekirjoittaa tarkastuksen tekijä ja todistajana läsnä ollut henkilö. Esineiden ja aineiden poisottamista koskevaan pöytäkirjaan on pyydettävä myös asianomaisen säilöön otetun ulkomaalaisen allekirjoitus.

Tarkemmat säännökset pöytäkirjaamisesta annetaan sisäministeriön asetuksella.

25 §

Rajoituksia ja tarkastuksia koskeva päätösvalta

Säilöönottoyksikön johtaja tai hänen määräyksestään ohjaus- ja valvontatehtävissä toimiva virkamies tai viranhaltija päättää:

1) 11 a §:ssä tarkoitettusta omaisuuden hallussapidosta;

2) 15 §:n 3 momentissa ja mainitun pykä-

kieltämisestä ja valvonnasta päättää säilönnottoyksikön johtaja tai hänen määräyksestään ohjaus- ja valvontatehtävissä toimiva virkamies tai viranhaltija. Jos asia on kiireellinen, saa edellä tarkoitetun päätöksen tehdä muukin säilönnottoyksikön virkamies tai viranhaltija.

Edellä 15 §:n 4 momentissa sekä 17 ja 18 §:ssä tarkoitetuista toimenpiteistä ja 19 §:ssä tarkoitettu poistumisluvasta päättää päällystön kuuluva poliisimies.

Säilönnottoyksikön johtajan tai muun 1 momentissa tarkoitetun virkamiehen tai viranhaltijan on pantava täytäntöön 2 momentissa tarkoitettu päätös.

26 §

Valitusoikeus

Säilöön otetulla ulkomaalaisella on oikeus hakea muutosta valittamalla käräjäoikeuteen seuraavista päätöksistä:

- 1) 15 §:n 3 ja 4 momentissa tarkoitettu tapaamisen epäamisestä;
- 2) 17 ja 18 §:ssä tarkoitettu puhelimen ja sähköisen viestinnän rajoittamisesta tai kieltämisestä;
- 3) 19 §:ssä tarkoitettu poistumisluvan epäamisestä; sekä
- 4) 23 §:n 1 momentissa tarkoitettu kiellettyjen esineiden ja aineiden poisotosta.

Kun 1 momentissa tarkoitettu asiasta tehdään päätös, ulkomaalaiselle on samalla annettava kirjallinen valitusosoitus. Valitusosoituksessa on mainittava tuomioistuimien, jolle va-

lan 4 momentin 1, 2 ja 5 kohdassa tarkoitettua vierailun kieltämisestä ja valvonnasta;

3) 16 §:ssä tarkoitettu kirje-, posti- tai muiden lähetysten tarkastamisesta ja avaamisesta;

4) 20 §:ssä tarkoitettu majoitustilojen valvonnan yhteydessä suoritettavasta esineiden ja aineiden tarkastuksesta;

5) 21 §:ssä tarkoitettu turvatarkastuksesta;

6) 22 §:ssä tarkoitettu henkilöntarkastuksesta;

7) 22 a §:ssä tarkoitettu erityistarkastuksesta;

8) 23 §:ssä tarkoitettu kiellettyjen esineiden tai aineiden poisottamisesta.

Jos asia on kiireellinen, saa 1 momentissa tarkoitettu päätös tehdä muukin säilönnottoyksikön virkamies tai viranhaltija.

Edellä 15 §:n 1 momentissa ja mainitun pykälän 4 momentin 3 ja 4 kohdassa sekä 17 ja 18 §:ssä tarkoitetuista toimenpiteistä ja 19 §:ssä tarkoitettu poistumisluvasta päättää päällystön kuuluva poliisimies.

Säilönnottoyksikön johtajan taikka muun 1 tai 2 momentissa tarkoitettu virkamiehen tai viranhaltijan on pantava täytäntöön 3 momentissa tarkoitettu päätös.

26 §

Muutoksenhaku

Tässä laissa tarkoitettuun päätökseen tyytymättömän voi hakea siihen muutosta valittamalla käräjäoikeuteen.

Kun tässä laissa tarkoitettu asiasta tehdään päätös, asianosaiselle on samalla annettava kirjallinen valitusosoitus. Valitusosoituksessa on mainittava tuomioistuimien, jolle valitus asiassa voidaan tehdä, valituksen tekemistä koskeva määräaika sekä selostettava muutoin, mitä valitusta tehtäessä on noudatettava.

Muutosta ei kuitenkaan saa hakea valittamalla tämän lain nojalla annettua päätöksestä, joka koskee:

- 1) 8 §:ssä tarkoitettua erillään säilyttämistä;

litus asiassa voidaan tehdä, valituksen tekemistä koskeva määräaika sekä selostettava muutoin, mitä valitusta tehtäessä on noudatettava.

Muutoksenhausta toimeentulotukea koskevaan päätökseen säädetään 12 §:n 2 momentissa.

2) 9 §:ssä tarkoitettua poliisin pidätystiloihin sijoittamista;

3) 16 §:ssä tarkoitettujen lähetysten tarkastamista;

4) 20 §:ssä tarkoitettua majoitustilojen valvonnan yhteydessä suoritettavaa esineiden ja aineiden tarkastusta;

5) 21 §:ssä tarkoitettua turvatarkastusta;

6) 22 §:ssä tarkoitettua henkilöntarkastusta;

7) 22 a §:ssä tarkoitettua erityistarkastusta.

Muutoksenhausta vastaanottorahaa tai toimeentulotukea koskevaan päätökseen säädetään kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta annetussa laissa ja toimeentulotuesta annetussa laissa.

5 a luku

Rekisterit

32 a §

Säilöönoton asiakasrekisteri ja säilöönottoyksikön vierailijarekisteri

Säilöönoton asiakasrekisteri on säilöön otetuista ulkomaalaisista pidettävä henkilörekisteri, johon kuuluvat valtakunnallinen osarekisteri ja säilöönottoyksiköiden osarekisterit.

Säilöönottoyksikön vierailijarekisteri on säilöön otettuja ulkomaalaisia tapaamassa käyvistä ja muista säilöönottoyksikössä vieraillevista henkilöistä pidettävä henkilörekisteri.

32 b §

Rekisterien käyttötarkoitus

Säilöönoton asiakasrekisterin valtakunnallista osarekisteriä pidetään säilöönottoyksiköiden käytännön toiminnan ohjausta, suunnittelua ja seuranta varten. Säilöönottoyksiköiden osarekistereitä pidetään säilöön otettujen ulkomaalaisten säilöönoton järjestämi-

sessä, suunnittelussa, toteuttamisessa ja seurannassa käytettävien asiakirjojen laatimiseen sekä niiden ja muun säilöönnottoon liittyvän materiaalin säilyttämiseen sekä tilastointiin.

Säilöönnottoyksikön vierailijarekisteriä pidetään säilöönnottoyksikön järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi.

32 c §

Rekisterinpitäjät

Maahanmuuttovirasto toimii 32 a §:n 1 momentissa tarkoitetun valtakunnallisen osarekisterin rekisterinpitäjänä.

Säilöönnottoyksikkö toimii 32 a §:n 1 momentissa tarkoitetun oman osarekisterinsä ja säilöönnottoyksikön vierailijarekisterin rekisterinpitäjänä.

32 d §

Säilöönnoton asiakasrekisteriin talletettavat tiedot

Säilöönnoton asiakasrekisteriin saa tallettaa säilöönnottoyksikön ja Maahanmuuttoviraston antamat asia- ja asiakasnumerot sekä säilöön otetun ulkomaalaisen nimeä, sukupuolta, syntymäpaikkaa ja -aikaa, henkilötunnusta ja ulkomaista henkilönumeroa tai muuta ulkomaalaisen yksilöimiseksi annettua tunnusta, kansalaisuutta, kielitaitoa, siviilisäätyä ja perhesuhteita koskevat tiedot sekä tiedot siitä, milloin ulkomaalainen on sijoitettu säilöönnottoyksikköön ja milloin hän on poistunut sieltä.

Säilöönnoton asiakasrekisterin säilöönnottoyksiköiden osarekistereihin saa lisäksi tallettaa säilöönnoton järjestämisen, suunnittelun, toteuttamisen ja seurannan sekä säilöön otettujen ulkomaalaisten asianmukaisen kohtelun turvaamiseksi tarpeelliset ja laajuudeltaan riittävät tiedot. Nämä tiedot voivat koskea säilöön otetun ulkomaalaisen terveydentilaa, puhelimen ja muiden viestintälaitteiden hallussapitoa ja käyttöä tai tarkastuksia ja ra-

joituksia.

Säilöönoton asiakasrekisteriin tallettaviin asiakasasiakirjoihin kuuluvat säilöönoton järjestämiseen liittyvät asiakastiedot ja asiakirjat sekä muut säilöönoton järjestämisen yhteydessä syntyneet tai muualta saadut tiedot ja asiakirjat.

32 e §

Säilöönottoyksikön vierailijarekisteriin talletettavat tiedot

Säilöönottoyksikön vierailijarekisteriin saa tallettaa säilöön otettua ulkomaalaista tapaamassa käyvistä ja muista säilöönottoyksikössä vierailevista henkilöistä seuraavat tiedot:

1) nimi ja henkilöllisyyden todistamiseksi käytetyn henkilöllisyystodistuksen tyyppi ja numero;

2) ketä henkilö saapuu tapaamaan;

3) tapaamis- tai vierailuajankohta ja -paikka;

4) muut tapaamiseen tai vierailuun liittyvät tiedot.

32 f §

Tietojen luovuttaminen rekistereistä

Sen lisäksi, mitä laissa viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999) ja henkilötietolaissa (523/1999) säädetään, tässä luvussa tarkoitetuista rekistereistä saa salassapitosäännösten estämättä luovuttaa Maahanmuuttovirastolle, vastaanotto- ja järjestykeskuksille, poliisille, rajatarkastusviranomaiselle ja säilöönottoyksikölle tietoja, jotka ovat niille välttämättömiä ulkomaalaisen säilöönottoon, Suomessa oleskeluun ja maasta poistamiseen, kansainvälistä suojelua hakvien ja tilapäistä suojelua saavien vastaanottoon tai ihmiskaupan uhrien auttamiseen liittyvien tehtävien hoitamisessa.

Tiedot voidaan luovuttaa myös konekielisessä muodossa tai teknisen käyttöyhteyden avulla. Ennen tietojen luovuttamista teknisen käyttöyhteyden avulla on tietoja pyytävän esitettävä selvitys tietojen suojaamisesta

henkilötietolain 32 §:n 1 momentissa tarkoitettulla tavalla.

32 g §

Tiedonsaantioikeus rekistereistä

Tämän lain 32 c §:ssä mainitulla rekisterinpitäjällä on oikeus salassapitosäännösten estämättä saada Maahanmuuttovirastolta, poliisilta, rajatarkastusviranomaiselta ja säilöönottoyksiköltä sekä vastaanotto- ja järjestykeskukselta säilöönoton asiakasrekisteriä varten sille laissa säädettyjen tehtävien suorittamiseksi välttämättömät tiedot.

Tiedot voidaan luovuttaa siten kuin rekisterinpitäjän kanssa sovitaan, myös konekielissä muodossa tai teknisen käyttöyhteyden avulla, kun on selvitetty tietojen suojaaminen henkilötietolain 32 §:n 1 momentissa tarkoitettulla tavalla.

32 h §

Tietojen poistaminen rekistereistä ja tietojen säilyttäminen

Tässä luvussa tarkoitetuissa rekistereissä olevat rekisteröityä koskevat tiedot poistetaan, kun niiden käyttötarvetta ei enää ole ja viimeistään viiden vuoden kuluttua viimeisestä rekisteröityä koskevasta merkinnästä.

Tässä luvussa tarkoitettujen rekisterien ja niihin sisältyvien tietojen pysyvää säilyttämistä määrää arkistolaitos arkistolain (831/1994) 8 §:n 3 momentin nojalla. Arkistolain 8 §:n 2 momentissa säädetään asiakirjan säilyttämisestä muutoin.

33 §

(kumotaan)

Säilöön otettujen ulkomaalaisten henkilötietojen käsittely

Säilöön otettuja ulkomaalaisia koskevien tietojen käsittelyä varten on vastaanoton asiakasrekisteri. Asiakasrekisterillä tarkoitetaan kansainvälistä suojelua hakevan vas-

taanotosta annetun lain 45 §:n mukaista henkilörekisteriä.

Asiakasrekisteriin saa kerätä ja tallettaa:

1) säilöön otetun ulkomaalaisen tunnistamiseksi tarvittavat tiedot, rekisterinpitäjän ja Maahanmuuttoviraston antamat asiakasnumerot sekä syntymäpaikkaa ja kansalaisuutta koskevat tiedot; sekä

2) tiedot siitä, milloin ulkomaalainen on sijoitettu säilöönottoyksikköön ja milloin hän on poistunut sieltä.

Rekisterinpitäjiin, vastuuseen rekisteriin talletetuista tiedoista, rekisteröidyn oikeuksiin, tietojen luovuttamiseen rekisteristä, tiedonsaantioikeuteen sekä tietojen poistamiseen rekisteristä ja tietojen säilyttämiseen sovelletaan kansainvälistä suojelua hakevan vastaamotosta annetun lain 6 luvun säännöksiä.

35 §

Voimakeinojen käyttö

Säilöönottoyksikön johtajalla ja säilöönottoyksikön virkasuhteisella *tehtävään koulutetulla henkilöllä on* säilöönottoyksikössä tehtäväänsä suorittaessaan oikeus käyttää voimakeinoja:

1) säilöön otetun ulkomaalaisen turvatarkastuksen suorittamiseksi;

2) säilöön otetun ulkomaalaisen henkilön tarkastuksen suorittamiseksi;

3) säilöön otetun ulkomaalaisen poistumisen estämiseksi;

4) säilöön otetulta ulkomaalaiselta kiellettyjen aineiden poisottamiseksi;

5) ulkopuolisten pääsyn estämiseksi säilöönottoyksikköön ja sieltä poistamiseksi; sekä

6) säilöönottoyksikön tai säilöön otetun ulkomaalaisen turvallisuutta vaarantavan teon tai tapahtuman estämiseksi.

35 §

Voimakeinojen ja voimankäyttövälineiden käyttö

Säilöönottoyksikön johtajalla ja säilöönottoyksikön virkasuhteisella henkilöstöllä on säilöönottoyksikössä tehtäväänsä suorittaessaan tai 13 §:n 4 momentissa tarkoitettua valvontatehtävää hoitaessaan oikeus käyttää voimakeinoja:

1) 21 §:ssä tarkoitettujen turvatarkastuksen suorittamiseksi säilöön otetulle ulkomaalaiselle;

2) 22 §:ssä tarkoitettujen henkilöntarkastuksen suorittamiseksi säilöön otetulle ulkomaalaiselle;

3) säilöön otetun ulkomaalaisen poistumisen estämiseksi;

4) 22 b §:ssä tarkoitettujen kiellettyjen esineiden ja aineiden poisottamiseksi säilöön otetulta ulkomaalaiselta;

5) ulkopuolisten pääsyn estämiseksi säilöönottoyksikköön ja sieltä poistamiseksi;

6) säilöönottoyksikön, säilöönottoyksikön henkilöstön, säilöön otetun ulkomaalaisen tai muun säilöönottoyksikössä oleskelevan henkilön turvallisuutta vaarantavan teon tai tapahtuman estämiseksi; sekä

Edellä 1 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa ei saa käyttää aseita tai muita voimankäyttövälineitä. Voimakeinojen on oltava tarpeellisia ja olosuhteisiin nähden puolustettavia. Voimakeinojen käyttöä harkittaessa on otettava huomioon tehtävän tärkeys ja kiireellisyys, vastarinnan vaarallisuus, käytettävissä olevat voimavarat sekä muut seikat, joilla on merkitystä tilanteen kokonaisarvioinnin kannalta.

Voimakeinojen käytön liioittelusta säädetään rikoslain (39/1889) 4 luvun 6 §:n 3 momentissa ja 7 §:ssä.

36 §

Säilöönottoyksikön henkilöstö

Säilöönottoyksikön johtajan ja ohjaus- ja valvontatehtäviä hoitavan henkilöstön on oltava virkasuhteista. Säilöönottoyksikön johtajalta vaaditaan vähintään opistotasoinen koulutus, hyvä englanninkielen taito ja alaan soveltuvaa työkokemusta. Ohjaus- ja valvontatehtäviin vaaditaan alalle sopivaksi katsottavaa koulutusta ja työkokemusta sekä kohtuullinen englannin kielen tai muun vieraan kielen taito.

Säilöönottoyksikön johtajana voi toimia myös sen vastaanottokeskuksen johtaja, jonka yhteydessä säilöönottoyksikkö toimii.

Kelpoisuusvaatimuksista ja nimikkeistä säädetään valtioneuvoston asetuksella.

7) 8 §:ssä tarkoitetun erillään säilyttämisen turvaamiseksi.

Voimankäyttövälineiden käyttö on kielletty 1 momentin 1 ja 2 kohdassa tarkoitetussa tilanteessa. Säilöönottoyksikön virkasuhteisella, voimankäyttövälineiden käyttöön koulutuksen saaneella henkilöllä on oikeus 1 momentin 3—7 kohdassa tarkoitetussa tilanteessa käyttää sellaisia voimankäyttövälineitä, joiden käyttöön hän on saanut välinekohtaisen koulutuksen. Tällaisia voimankäyttövälineitä ovat kaasusumutin, käsiraudat, enintään 70 senttimetriä pitkä patukka ja teleskooppipatukka. Voimankäyttövälineiden käyttö edellyttää koulutusta. Voimankäyttövälineiden käyttöä koskevan koulutuksen toteuttamisesta säädetään tarkemmin sisäministeriön asetuksella.

Voimakeinojen on oltava tarpeellisia ja olosuhteisiin nähden puolustettavia. Voimakeinojen käyttöä harkittaessa on otettava huomioon tehtävän tärkeys ja kiireellisyys, vastarinnan vaarallisuus, käytettävissä olevat voimavarat sekä muut seikat, joilla on merkitystä tilanteen kokonaisarvioinnin kannalta.

Voimakeinojen käytön liioittelusta säädetään rikoslain 4 luvun 6 §:n 3 momentissa ja 7 §:ssä.

36 §

Säilöönottoyksikön henkilöstö

Säilöönottoyksikön johtajan ja ohjaus- ja valvontatehtäviä hoitavan henkilöstön on oltava virkasuhteista. Säilöönottoyksikön johtajalta edellytetään tehtävään soveltuvaa tutkintoa, hyvää perehtyneisyyttä virkaan kuuluihin tehtäviin, käytännössä osoitettua johtamistaitoa ja tehtävän edellyttämää vieraan kielen taitoa. Säilöönottoyksikön johtajana voi toimia myös sen vastaanottokeskuksen johtaja, jonka yhteydessä säilöönottoyksikkö toimii. Ohjaus- ja valvontatehtäviin vaaditaan alalle sopivaksi katsottavaa koulutusta ja työkokemusta sekä kohtuullinen englannin kielen tai muun vieraan kielen taito.

Säilöönottoyksikön johtaja voi siirtää tässä laissa hänelle säädettyä toimivaltaa mää-

108
Voimassa oleva laki

HE 172/2014 vp
Ehdotus

räämälleen säilöönottoyksikön muulle esimiesasemassa olevalle virkamiehelle.